

Aydın Büke

CHOPIN

Tuşlara Adanmış Bir Yaşam

Aydın Büke

CHOPIN

Tuşlara Adanmuş Bir Yaşam

GAN
YAşAM

Can Yayınları: 1855

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2010

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ocak 2010
E-kitap 1. sürüm Eylül 2014, İstanbul
Ocak 2010 tarihli 1. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman
Kapak resmi: Fryderyk Chopin. Maria Wodzińska'nın suluboya tablosu, 1836.
Kapak ve kitap tasarımı: Erkal Yavi

ISBN 978-975-07-2279-0

Polonya Ulusal Fryderyk Chopin Enstitüsü'ne
görsel malzeme konusundaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

Aydın B¼ke

CHOPIN

Tuşlara Adanmış Bir Yaşam

BİYOĞRAFI

Aydın Büke, 1958 yılında İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi'nin ardından İstanbul Devlet Konservatuvarı Yüksek Bölümü'nden (bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) mezun oldu. Avusturya'daki üç yıllık müzik eğitiminden sonra, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın sınavını kazanarak, bu kurumda Flüt Sanatçısı olarak çalışmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir. 1995-2004 yılları arasında TRT-Radyo III'te klasik müzik programları hazırladı: *Vivaldi'den Beethoven'a*, *Enigma*, *Müzik Portreleri*, *Yeni Kayıtlar*, *99'da Andıklarımız*, *Arya*, *2000 Yılında Bach*, *Operanın Doruğu*, *Müzikal Sunu*. 1998 yılında Mozart ve Lorenzo Da Ponte'nin ortak çalışmalarını konu alan, *İki Dahi Üç Opera* adlı kitabı Boyut Yayınları'ndan, 2001'de *Bach - Yaşamı ve Eserleri* adlı ikinci kitabı Kabalcı Yayınları'ndan çıktı. Mozart'ın 250. Doğum Yılı nedeniyle kaleme aldığı *Mozart - Bir Yaşamöyküsü* adlı kitabı Ocak 2006'da, *Müziği Yaratınlar - Barok Dönem* adlı kitabı (İpek Mine Altınel ile ortak çalışma) 2006 Kasım ayında Dünya Kitapları'nda yayımlandı. Çeşitli dergiler için müzik yazıları yazmakta, Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesi'nde ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Müzik Tarihi dersleri vermektedir.

ÖNSÖZ

Bestecilerin doğum ve ölüm yıldönümleri tüm dünyada onların yaşamlarına ve yapıtlarına olan ilginin artmasında önemli etken oluyor. Kuşkusuz Fryderyk Chopin¹ yalnızca böylesi yıldönümleriyle gündeme gelip sonrasında unutulacak isimlerden değil. Müzik tarihinin en tanınan, yapıtları en çok dinlenen bestecilerinin başında geliyor. Ancak yaşamı hakkında bildiklerimiz, çoğunlukla 19. yüzyılın romantik eğilimlerinin süzgecinden geçerek bize ulaşan ve gerçeklerle pek de örtüşmeyen bilgilerden oluşuyor. Bu nedenle bestecinin 200. doğum yıldönümünde, olabildiğince kapsamlı bir yaşamöyküsünün ülkemiz okurları için faydalı olacağına inanıyorum.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük yardımı Varşova'daki "Narodowy Instytut Fryderyka Chopina"dan (Ulusal Fryderyk Chopin Enstitüsü) gördüm. Araştırmalarım sırasında destek verdikleri gibi, kitabın görsel yönden daha mükemmel olması için arşivlerini de hiçbir karşılık beklemeden bana açtılar. Yaptıkları yardımlar için tüm enstitüye ama özellikle Dr. Artur Szklener'e ve "imkânsız" sözcüğünün anlamına bilmeyen Monika Strugała'ya teşekkür etmek istiyorum.

Yine Monika Strugała vasıtasıyla tanıdığım "Valldemossa Chopin Derneği" Başkanı Rosa Capplonch Ferra, bestecinin yaşamında çok önemli bir yer tutan bu manastırı her yönüyle bana tanıttı.

Yaşamını tümüyle tuşlara adayan, yalnızca piyano için yapıtlar üreten bir bestecinin dünyasına girebilmek, uzun yıllardır müzikle uğraşan biri için bile o denli kolay değildi. Bu konuda İdil Biret'le yaptığımız konuşmaların çok büyük katkısı oldu. Chopin'in tüm yapıtlarının kaydını gerçekleştiren bir isim olarak bestecinin piyanoya yaklaşımını daha iyi anlamamı sağladı.

Önceki çalışmalarımda olduğu gibi, bu kez de yardımlarını benden esirgemeyen Alp Altın'er'e teşekkür ederim. Ama her zaman olduğu gibi en büyük teşekkürü eşim Asu'ya borçluyum. Kitabın yazılması fikrinden başlayarak, her konuda bana büyük destek verdi. O olmasa, bu kitap olamazdı.

İstanbul, Ekim 2009

¹ Bestecinin ön adının nasıl yazılacağı yıllardır tartışma konusu olmuştur. Yakın zamana dek pek çok kaynak "Frédéric" şeklinde yazarken, son yıllarda Lehçe orijinal şeklini kullanıp "Fryderyk" yazma yönünde yaygın bir eğilim vardır. Müzik çevrelerinde en önemli başvuru kaynağı olarak kabul edilen The New Grove Dictionary of Music & Musicians, "Fryderyk Chopin" şeklinde yazdığı için bu kitapta da aynı yol izlenmiştir. İlerleyen sayfalarda bestecinin yaşamöyküsünün ayrıntılarında onun vatanına olan bağlılığı ortaya çıktıkça, bu uygulamanın

doğruluğunun daha iyi anlaşılacağını umuyorum.

YAŞAMÖYKÜSÜNE PRELÜD

“Yolculuğuma ne zaman başlamam gerektiğine bir türlü karar veremiyorum. Sanki bu kez evden tümüyle ayrılacakmışım gibi bir duyguya kapılıyorum. Sanki bu yolculuk beni ölüme götürecektir. İnsanın hep yaşadığı yerlerden uzakta ölmesi ne acı olmalı. Son nefesimde en sevdiğim yüzü yerine, bir doktorun buz gibi yüzünü ya da yabancı bir hizmetçiyi görmek ne korkunç olurdu...”¹

4 Eylül 1830 günü Fryderyk Chopin’in kaleminden bu satırlar dökülüyordu. Henüz yirmi yaşındaki delikanlı, arkadaşı Tytus Woyciechowski’ye yazdığı mektupta uzun süredir çıkmayı planladığı gezinin tarihini bir türlü belirleyememekten yakınıyordu. Ailesinden ayrılmak ona her zaman zor gelmişti. Henüz on beş yaşındayken, yaz tatili için bir ay ayrı kaldığında bile onları özlemiş, o zaman yaşadıklarını sonraki ayrılığa bir hazırlık olarak görmüş ve “Sık sık, ileride evden bir aydan daha uzun bir süre ayrı kalmam gerekeceğini düşünüyor, şimdiki ayrılığı onun bir prelüdü olarak görüyorum,”² diye yazmıştı. Ne yazık ki öngörüsü doğru çıkacak, gelişen olaylar onun yaşamının büyük bölümünü yalnızca ailesinden değil, doğduğu topraklardan da uzak geçirmesine neden olacaktı.

Vatan hasreti, bir türlü iyileşemeyen bir hastalık ve kusursuz piyano çalış: Chopin adının günümüzde çağrıştırdıklarını bu sözcüklerle özetleyebiliriz. Piyano çalışıyla kendine hayran bıraktığı Parisli hanımlardan biri onun için “Chopin tüm yaşamı boyunca ölüyordu,” ifadesini kullanmış, bir diğeri ise bestecinin son yıllarının ayrılmaz parçası haline gelen hastalığını “Çok zarif öksürüdü,” diye tanımlamıştı.³ 19. yüzyıl Romantizm’inin 20. yüzyıla aktardığı bu bakış açısı geniş kitleler için hâlâ geçerliliğini korumakta.

Viyana Kongresi sonrasında Avrupa’ya zorla kabul ettirilmek istenen siyasi yaşamın neden olduğu çalkantılar, kıtanın dört bir yanında olduğu gibi Polonya’da da uzun süreli karışıklıklara neden olmuş, bu süre boyunca doğduğu topraklardan uzak kalan besteci için ülkesine duyduğu özlem yaşamını etkileyen olayların başında yer almıştı. 19. yüzyılın ilk elli yılında Avrupa haritasının geçirdiği değişimlerin Polonya için taşıdığı önemi tam olarak anlamadan, Chopin’in vatan hasretinden söz etmek doğru olmaz. Bestecinin çektiği onca sıkıntının temelinde, Çarlık Rusya’sının bir toplumu yok sayma girişimlerine karşı çıkması ve bu uğurda ülkesini işgal eden güçlerin isteklerine boyun eğmeme direnci yatmaktadır.

19. yüzyılın en gözde çalgısı piyano, 1800’lü yılların ortalarına doğru

sayıları hızla artan solistlerin Avrupa'nın dört bir yanında verdiği konserler yardımıyla büyük bir popülerlik kazanmıştı. Aslında bu gelişmede, şekillenmekte olan yeni toplum düzeninin ya da bir başka ifadeyle burjuva alışkanlıklarının önemli payı vardı. Evlerin vazgeçilmez mobilyaları arasına giren piyanolar, kısa zamanda konser organizatörlerinin de başta oldu. Konser organizasyonları, konser dinleme alışkanlıkları ve programların içeriği büyük bir değişim içine girmişti. Solistlerin kitleleri etkilemesi, becerilerinin sınır tanımaması, piyanonun olanaklarının sonuna dek zorlanması, dinleyenleri olduğu kadar çalanları da etkisi altına alıyordu. Böylesi bir ortamda, tüm yaşamı boyunca yaklaşık otuz kez halk önüne çıkan Chopin'in piyano çalışmalarıyla adından söz ettirebilmesi üzerinde durulması gereken bir konudur. Sanatçının tüm yaşamı boyunca verdiği konser sayısı, yakın arkadaşı Franz Liszt'in aynı tarihlerde neredeyse bir ayda gerçekleştirdiği dinleti kadardır. Chopin piyano çalmayı seviyor ama bunu başkalarının önünde, onların meraklı bakışları altında bir çeşit gösteriye dönüştürmekten hoşlanmıyordu. Ancak yaşamının sonlarına doğru, seyirci önünde çalmak istememesi müzikseverlerin daha çok ilgisini çekmeye başlamış, ender olarak verdiği konserlerde salonda yer bulabilmek başlı başına bir sorun olmuştu. Geniş kitleleri asıl ilgilendiren, her zaman olduğu gibi, sahnede duydukları değil o kimsenin adı etrafında oluşturulan söylentilerdi.

Chopin piyano için bestelediği yapıtlarıyla çalgının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Bunu yaparken tuşlardan elde edeceği tının her zaman "piyano gibi" olmasına özen gösteriyordu. Çalgısını bir orkestraya dönüştürmek ona göre değildi. Piyano tekniğinin gelişmesi için son derece bilinçli bir şekilde bestelediği etütler, çalgının ifade gücünü doruğa çıkarmak amacıyla kaleme aldığı mazurkalar, noktürnler ve diğer parçalar hep aynı amaca, piyanodan, piyanoya yakışır bir tını elde etmeye yönelikti. İlk konserinden başlayarak yaşamının sonuna dek karşılaştığı "piyanodan yeterince güçlü ses çıkaramıyor" eleştirisi, aslında onun çalgısına bakış açısının sonucuydu. O dönem piyanoları henüz günümüzdeki çalgıların yapısal özelliklerine sahip olmadığı için güçlü ses çıkarmaya çalışmak, çıkan sesin tınısını değiştiriyor ve Chopin'in arzuladığı tını aniden kayboluyordu. "Çok zarif öksüren" birinin parmaklarından vahşi sesler çıkmasını beklemek olanaksızdı.

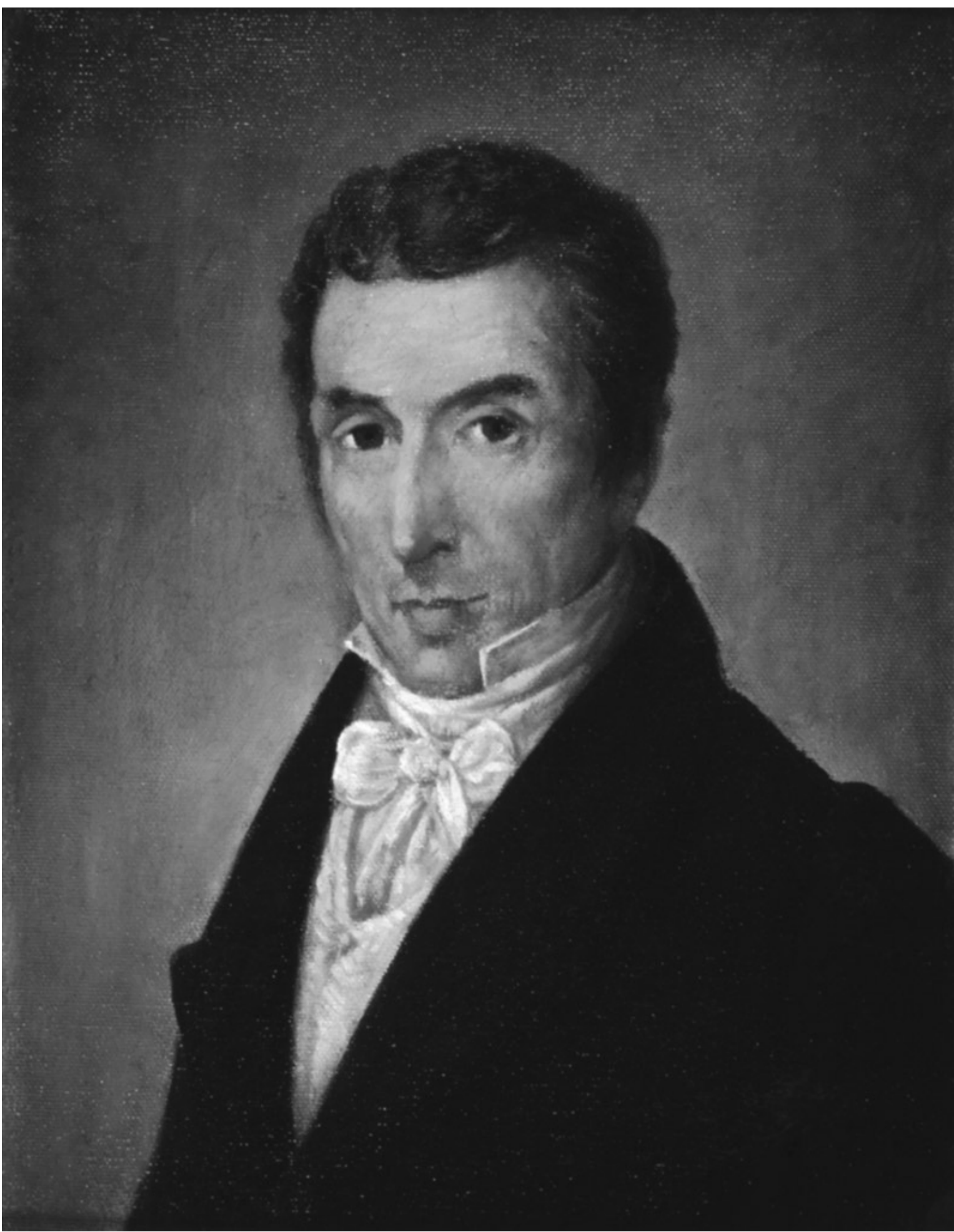
Bu kitabın amacı, Chopin'in yaşamöyküsüne yerleşmiş kalıpların dışında bir yaklaşım getirebilmek. Babasının Fransa'da başlayan yaşamıyla, onun aynı ülkede noktalanmış yaşamöyküsünün tüm detaylarını gözler önüne serebilmek.

1 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 46, Bouvier Verlag, 2007.

2 *a.g.y.*, s. 26.

3 Hildebrandt, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 129, Dtv, Bärenreiter, 1988.

Nicolas Chopin

Mikołaj [Nicolas] Chopin, Chopin'in babası. Ambroży Mieroszewski'nin (1829) yağlıboya tablosunun, Jan Zamoyski tarafından 1969'da yapılan kopyası. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

1736 yılında, Polonya Kralı I. Stanisław ikinci kez tahttan indirilip ülkesi dışında yaşamaya zorlandığında, dönemin Fransa Kralı XV. Louis tarafından Lorraine dükü ilan edilerek, ömrünün son otuz yılını Fransa'da geçirmesi sağlandı. Kral Stanisław'ın 1709 yılından beri süregelen iktidar savaşı ve sonuçları, yalnızca 18. yüzyılın siyasi yaşamına değil, aynı zamanda farkında olmadan müzik tarihine de etki edecekti. Kral Stanisław, 1704 yılında çıktığı Polonya tahtından 1709'da çekilmek zorunda kalmış, Rusya'nın desteğiyle II. August'un yönetimi ele geçirmesinden sonra yirmi yıldan fazla sürgünde yaşamıştı. Bu süre içinde kızını Fransa Kralı XV. Louis ile evlendirmiş, 1733'te yeniden hükümdar olma şansını yakaladığında, damadından gerekli desteği görememiş ve yalnızca Lorraine dükü olarak yaşamını Fransa'da tamamlamasına izin verilmişti.

Kral Stanisław'ın Fransa'ya yerleşmesi, kendisine bağlı Polonyalı soyluları da onun peşinden sürüklemişti. Stanisław'ın yönetiminde Lorraine kısa zamanda önemli bir gelişme göstermiş, başta Nancy olmak üzere bölgedeki kentlerin hemen tümünde kültürel anlamda bir canlanma yaşanmış, kralın 1766'da ölmesinin ardından bölgede bulunan Polonyalı soylular varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdi. Nancy yakınlarındaki Marainville Köyü'nde bulunan görkemli şatonun sahibi Kont Michał Pac da bölgeye yerleşen Polonyalı soylulardan. Kont, şatonun yönetiminde kendisine yardımcı olmak için bir başka Polonyalıyı, Jan Adam Weydlich'i görevlendirmişti. Polonya ve Fransa'nın, Lorraine Bölgesi'nde böylesine iç içe geçmiş olması müzik tarihinde önemli bir iz bırakacaktı ve bu izin başlangıç noktasındaki isim François Chopin idi.

François Chopin, Marainville'de Kont Pac'ın şatosuna yiyecek sağlayan köylülerden biriydi. Adının, yıllarca sonra Polonya'da dünyaya gelecek torunu sayesinde müzik tarihinde anılacağından habersiz, sahibi bulunduğu şarap bağlarıyla uğraşıyor ve tahta oyuncak yapımıyla ilgileniyordu. 1771 yılında dünyaya gelen oğlu Nicolas Chopin, babası şatoya gittiğinde çoğunlukla yanında bulunuyor, zeki davranışlarıyla herkesin dikkatini çekiyordu. Şatonun kâhyası Jan Adam Weydlich, 1780'lerin başında on yaşına basan bu zeki delikanlının eğitimini üstlenmiş, ailesinin yanında elde edemeyeceği bilgileri şatoda kalarak almasını sağlamıştı. Karısıyla birlikte çocuğun eğitimine büyük önem veriyorlar, temel bilgilerin yanında müzik sevgisi de aşılama çalışıyorlardı. Bir süre sonra Nicolas Chopin hem edebiyata tutkuyla bağlanmış hem de oldukça iyi düzeyde keman ve flüt çalmaya başlamıştı; yaşamından memnundu. Baba François Chopin de bu durumdan şikâyetçi değildi. Kısıtlı bütçesiyle, oğluna Weydlichlerin sunduğu gibi bir eğitim vermesine olanak yoktu.

1787'ye gelindiğinde, Kont Pac şatoyu satıp Polonya'ya dönme kararı alınca, doğal olarak en yakın yardımcısı konumundaki Jan Adam Weydlich de onunla birlikte yola çıkma hazırlıklarına başlamıştı. Ancak Marainville'i terk edeceklerin arasına, o tarihlerde on altı yaşına basmak üzere olan Nicolas Chopin'in de katılacağı kimsenin aklına gelmemişti. Tüm vaktini geçirdiği şatodaki yaşam eskisi gibi olmayacağı için, delikanlı kendi ailesinden daha yakın bulduğu Polonyalılarla birlikte onların ülkesine gitmekte kararlıydı. Bu konuda anne ve babasının rızasını alıp almadığı günümüze dek kesin olarak saptanamamakla birlikte, daha sonra yaşanan bazı gelişmeler, bu yolculuğun Nicolas'yı öz ailesinden tümüyle kopardığını, delikanlının ülkeyi terk ederken tüm

geçmişini geride bırakarak yepyeni bir ülkeye göç ettiğini gösteriyor.

Böylece Nicolas Chopin'in yaşamında yeni bir sayfa açılmıştı. O tarihlerde Varşova, özellikle küçük bir kasabadan gelen bu delikanlı için tümüyle farklı bir dünyaydı. Dönemin büyük Avrupa başkentlerinde olduğu gibi, aralarında Rusların, Almanların, Musevilerin ve hatta Türklerin de bulunduğu farklı coğrafyalardan gelmiş karmaşık bir toplum yapısı vardı. Kent merkezinde geniş ve gösterişli caddeler üzerinde görkemli şatolar ve kiliseler yan yana dizilmişti ancak kenar mahallelere gidildikçe yoksulluğun izleri hemen kendini hissettiriyordu.

Nicolas Chopin tümüyle yabancı olduğu bu kente alışmakta fazla zorluk çekmedi. Weydlich Ailesi, artık kendilerinden biri gibi gördükleri delikanlıyı korumaları altında tutmaya devam ettiler. Ayrıca Kont Pac da, tıpkı Fransa'da olduğu gibi gerektiğinde desteğini esirgemiyordu. Varşova'ya yerleştikten sonra Nicolas Chopin, Fransa'da kalan ailesiyle haberleşmenin yollarını aramaya başladı. Yazdığı mektupların yanıtız kalması onu endişelendiriyordu. Ülkesinden ayrılırken ailesinin fikrini önemsemese de, onlardan tümüyle kopmak istemiyordu. 15 Eylül 1790 günü Fransa'ya bir mektup daha gönderdi.¹ Delikanlı bir süredir yazdığı mektupların yanıtız kaldığından yakındıktan sonra, gelecek aylarda doğduğu topraklara bir gezi yapmak ve Kont Pac'ın yarım kalan bazı işlerini takip etmek istediğini belirtiyordu. İki yılı aşkın bir süredir ailesinden haber alamamanın hem kendisini hem de Weydlichleri fazlasıyla endişelendirdiğini, ayrıca Bayan Weydlich'in de birçok kez onlara yazdığını ekliyordu. Delikanlı ayrıca, 1789 yılında Fransa'da yaşananlardan sonra ülkeden çelişkili haberler geldiğini, on sekiz yaşını aşan herkesin askere çağırıldığı bilgisinin doğru olup olmadığını merak ettiğini bildiriyordu. Bir Fransız vatandaşı olarak bu durum onu da yakından ilgilendiriyordu. Anne ve babasının verecekleri bir yanıt onu her yönden meraktan kurtaracaktı.

Ancak Nicolas Chopin'in beklediği yanıt bir türlü eline geçmedi. Belki bu nedenle, belki de olayların gelişimi sonucunda, delikanlı Fransa'ya yapmayı düşündüğü geziyi gerçekleştirmedi. 1814 yılında, babası François Chopin'in ölümünün ardından düzenlenen miras belgesinde tüm malın iki kız kardeş arasında paylaşılması ve belgede Nicolas Chopin'in öldüğü yönünde bir not bulunması, ailenin, delikanlının ülkeyi terk etmesinin ardından onu yaşamlarından tümüyle çıkartmaya ve asla affetmemeye kararlı olduğunu gösteriyor.²

Nicolas Chopin, Varşova'da yaşamını devam ettirebilmek için iş aramaya koyuldu. Ülkesinde Polonyalıların hizmetinde çalışan delikanlı, bu kez de bir Fransız'ın işlettiği tütün fabrikasında memur olarak çalışmaya başladı. Sanki kaderi ona, tüm yaşamının bu iki ülke arasında gidip geleceğini, her ikisinden de kesin bir kopuş olamayacağını hatırlatmak ister gibiydi. Bazı kaynaklarda Nicolas Chopin'in fabrikadaki görevinin kitaplık memurluğu olduğu yönünde bir bilgiye rastlanmaktadır.³ 1793 yılına gelindiğinde Polonya'nın siyasi yaşamı bir kez daha karışmış, bu karışık ortam Nicolas Chopin'in yaşamında da köklü değişiklikleri beraberinde getirmişti.

Tarih boyunca Polonya'nın yaşadığı siyasi karmaşanın temellerine bakıldığında, ülke yönetiminde söz sahibi olan soyluların ve büyük toprak sahiplerinin, kendilerine tanınan hakları kimi zaman sorumsuzca kullanmasının yattığı görülür. Yüzyıllar boyunca ülkenin yönetiminde en önemli organ olarak kabul edilen "Sejm" (Ulusal Meclis),

soyluların bir araya gelmesiyle oluşuyordu. Her üyenin eşit olduğunu vurgulamak için, başlangıçta sembolik bir hak olarak üyelere tanınan "liberum veto" (karşı oy hakkı) zaman içinde meclisi çalışmaz, ülkeyi de yönetilemez hale getirdi. Meclis üyeleri, kendi çıkarlarıyla ters düşen her tasarımı engellemeye başladılar. Meclisin bu zayıf noktasını çok iyi kullanan yabancı güçler, başta Rus çarları, kendi çıkarlarına ters düşen durumlarda, işbirliği içinde oldukları soylular yardımıyla Polonya'yı tam bir kaos ortamına sürükleyebiliyorlardı. 18. yüzyıl boyunca Polonya Krallık seçimlerinin büyük çekişmelere sahne olması da bu uygulamanın bir sonucuydu.

1764 yılında tahta çıkan II. Stanisław August Poniatowski, yönetimdeki tıkanmışlığın önünü açabilmek için bazı reformlara girişti. Ancak Rusya'nın müdahalesi gerekli düzenlemelerin yapılmasını bir kez daha engelledi. Buna karşılık yine Rus baskısıyla, ülkedeki dinî azınlık konumundaki Protestan ve Ortodokslara, Katoliklerle eşit haklar sağlanmasının önü açılmıştı. Bu karar, bir grup Polonyalı din adamının krala karşı bir direniş örgütlemesine neden oldu ve Bar Kalesi'nde, "Bar Konfederasyonu" adıyla bir oluşuma gidildi. Doğal olarak ülkenin içindeki bu bölünme yabancı güçlerin işini kolaylaştırdı ve 1772 yılında Polonya topraklarının üçte biri, Rusya, Avusturya ve Prusya arasında paylaşıldı.

Ülkede büyük sarsıntı yaratan bu gelişme, Kral II. Stanisław August'u reform hareketlerinden vazgeçirmedi. 1770'li yıllar boyunca köylülerin üzerindeki baskılar olabildiğince hafifletildi, "liberum veto" nun sorumsuzca kullanılmasının önüne geçildi ve 1791'de tümüyle kaldırıldı. Ülkede gerçek anlamda özgürlükleri ön plana çıkaran bir yönetimi benimseme yönünde önemli adımlar atılmaya başlandı. Soylularla diğer kesimler arasındaki eşitsizlik ortadan kaldırıldı. Ancak yapılanlar bir kez daha Rusya için tehdit anlamına geliyordu. Hakları ellerinden alınan birtakım Polonyalı soyluların da yardımıyla, Rus Ordusu 1792 yılında ülkeyi işgal etti ve 1793'te Polonya toprakları ikinci kez paylaşıldı.

Bu gelişme ülkedeki yaşamı derinden etkilemişti. Nicolas Chopin'in çalıştığı tütün fabrikası yaşanan olaylar karşısında kapanmak zorunda kaldı; Fransız olan sahibi ülkesine dönme hazırlıklarına başladı. Nicolas Chopin bu kez doğduğu topraklara dönme kararındaydı. Ancak yakalandığı ağır bir hastalık bu planı uygulamasına engel oldu. Olaylar bir kez daha onu düşündüğünden farklı bir yola sürüklemişti. Ülkesine dönemeyen delikanlı, giderek ikinci vatanı olmaya başlayan Polonya'nın özgürlüğü için çarpışmaya karar verdi.

Ülke topraklarının ikinci kez paylaşılması halkın büyük bölümünün Rus Ordusu'na karşı ayaklanmasına neden oldu. Sayıları yüz elli bine ulaşan direnişçilerin önderliğini Tadeusz Kościuszko yapıyordu. Ülkeyi savunmak için orduya yazılanların arasında Nicolas Chopin de vardı. Kısa sürede gösterdiği başarıların ardından rütbesi yüzbaşılığa dek yükselecekti. Önceleri önemli noktalar Rusların elinden alınmış, işgal kuvvetlerine kayıplar verdirilmişti. Ancak kalıcı bir zafer kazanmak mümkün olmadı. Rus Ordusu konumunu pekiştirdi ve direnişçileri yenilgiye uğrattı. Ardından 1795'te Polonya'nın üçüncü kez paylaşımı gerçekleşti ve ülke bağımsız bir devlet olarak haritadan silindi. Rusya, Avusturya ve Prusya ülkenin tümünü paylaşmıştı. Ülkenin doğusu Rusların yönetimine geçmişti, Avusturyalılar Kraków ve Lwów'un da içinde bulunduğu güney

bölümünde egemenliklerini sürdürecektlerdi, Varşova ve Poznań'ı kapsayan batıdaki topraklar artık Prusya'nındı. Bölünmeyi izleyen dönemde yeni idareciler ülkenin idari ve kültürel yapısında önemli değişikliklere girişmekte aceleci davranmadılar. Özellikle Prusya yönetimine geçen Varşova, sanatsal ve kültürel alanda kısa sürede eski günlerine dönmeyi başarmıştı.

Polonya'nın tümüyle yok edilmeye çalışılması halkın milliyetçilik duygularını körüklemişti. Giderek kendini daha çok bu topraklara ait hissetmeye başlayan Nicolas Chopin, ön adını değiştirerek Mikołaj yaptı; böylece kendini daha çok Polonyalı hissedecekti. Bu değişiklik onun tümüyle Fransız geçmişinden kopması anlamına gelmiyordu. Tutkuyla bağlı olduğu Fransız edebiyatına ilgisi hâlâ devam ediyordu ancak yeni ülkesini de en az onun kadar seviyordu. Mikołaj Chopin, adı ve soyadıyla Polonya ve Fransa'nın tam bir karışımı olmuştu.

Mikołaj Chopin geçimini sağlamak için ne yapması gerektiğini düşünürken, Polonyalı soylu ailelerin çocuklarına Fransızca eğitim verebilecek kişiler aradıklarını fark etti. Özel öğretmenler yardımıyla çocuklarını Fransız kültürüyle yetiştirmek aristokratlar arasında yaygın bir uygulamaydı. Mikołaj Chopin, kendi geçmişinin ve edebiyat merakının bu iş için önemli bir referans olacağını düşündü. Üstelik doğduğu bölgenin konumu dolayısıyla Almanca bilgisi de kötü sayılmazdı. Yıllardır zor durumda kaldığında kendisine yardım elini uzatan Kont Pac bu kez de imdadına yetişti ve 1790'ların sonunda istediği gibi bir öğretmenlik işine kavuştu. Ancak Mikołaj Chopin' in yaşamını değiştirecek ve müzik tarihini etkileyecek gelişme 1802 yılında gerçekleşti ve Varşova yakınlarında küçük bir köy olan Żelazowa Wola'da yaşayan Kontes Ludwika Skarbek'in çocuklarının eğitimiyle görevlendirildi.

Doğanın ortasında küçük bir köy olan Żelazowa Wola'da bulunan malikânede Mikołaj Chopin'in eğitimiyle ilgileneceği beş öğrenci bulunuyordu; yaşça en büyük olan Fryderyk Skarbek, genç öğretmenin en çok zamanını geçireceği çocuktur. Kont Kacper Skarbek, bir süre önce bozulan maddi durumu nedeniyle işlerini tasfiye etmiş ve alacaklıların takibinden kurtulabilmek için ülke dışına kaçmıştı. Kontes Ludwika Skarbek şatoyu ve diğer sahip olduklarını kocasının borçlarına karşılık kaybetmemek için boşanma davası açmıştı. Çocukların bakımında ve evin idaresinde en büyük yardımcısı uzak bir akrabası olan Justyna Krzyżanowska idi. Genç kadın kontes gibi soylu bir aileden gelmekle birlikte sahip olduğu serveti kaybetmiş ve Żelazowa Wola'nın sakin ortamında yeni bir yaşama adım atmıştı.

Mikołaj Chopin'in gelmesiyle şatodaki yaşam genç kadın için daha renkli geçmeye başlamıştı. Kendinden on bir yaş büyük olan çocukların yeni öğretmeni, tıpkı Justyna Krzyżanowska gibi müziğe çok düşkündü. Genç kadın iyi sayılabilecek düzeyde piyano çalıyor ve güzel sesiyle şarkı söylüyordu. Mikołaj Chopin ise keman ya da flüt çalarken Justyna'nın kendine eşlik etmesinden çok hoşlanıyordu. Birlikte geçirdikleri dört yılın ardından Kontes Skarbek'in de olurunun alarak evlenmeye karar verdiler. 2 Haziran 1806 günü, Brochow'daki kilisede nikâhları kıyıldığında Mikołaj Chopin otuz beş, Justyna Krzyżanowska yirmi dört yaşındaydı. Yeni evli çift şatonun hemen yanında yer alan tek katlı bir binaya yerleştiler.

Justyna Chopin, Chopin'in annesi. Ambroży Mieroszewski'nin (1829) yağlıboya tablosunun, Jan Zamoyski tarafından 1969'da yapılan kopyası. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Żelazowa Wola'da Chopin'in doğduğu ev. Bolesław Jaworski'nin çiziminden (1870), Ignacy Chetmicki'nin tahta oyma kopyası. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Bu tarihlerde Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmeler Polonya'yı da etkiliyor, bir

süredir bütün kıtanın kaderini elinde tutan Napoléon, önceleri Polonyalılar tarafından bir kurtarıcı olarak görülüyordu. Ülkeyi paylaşan güçleri teker teker yenilgiye uğratması, Polonya için birtakım umutların yeşermesi anlamına geliyordu. 1806 sonlarında Fransız askerleri Varşova yakınlarına dek ilerlediklerinde Kontes Skarbek, gözden uzak bir konumda olan Żelazowa Wola'da kalmayı güvenlik açısından doğru bulmadığı için Varşova'ya taşınmış, doğal olarak şatoda görevli herkes onunla birlikte başkente gitmişti. Ailenin büyük oğlu Fryderyk lisede okumaya başlamış, Chopinlerin ilk çocukları 6 Nisan 1807 tarihinde dünyaya gelmişti. Kontese olan saygı ve sevgileri, genç çiftin ilk çocukları olan bu kıza onun adının verilmesine neden olmuş, bebek Ludwika Chopin olarak vaftiz edilmişti. Siyasi ortamın biraz yatışması sonucu kontes ve beraberindekiler 1808 yılında Żelazowa Wola'ya dönmüşler, Fryderyk Skarbek eğitimine devam etmek üzere Paris'e gitmişti.

Napoléon'un kendi ülkelerini paylaşan güçlerle yaptığı savaşlarda onu destekleyen Polonyalılar bunun sonucunda bağımsızlık yerine Fransa'ya bağlı bir Varşova Dükalığı'na sahip olmuşlardı. Bu kukla devletin toprakları Varşova, Kraków ve Poznań'ı kapsıyor, Napoléon'un gözetiminde Prusya kralı tarafından yönetiliyordu. Yeni oluşum, Avrupa'daki ilerleme politikasını sürdürmeye kararlı olan Napoléon için düşmanlarının arasında bir çeşit destek bölgesi, Polonya içinse bağımsızlık düşlerinin bir süre daha ertelenmesi anlamına geliyordu. Ülkenin kaderi 1815' teki Viyana Kongresi'nde bir kez daha masaya yatırılacaktı.

*Brochów'da St. Roch Kilisesi.
Fotoğraf: Ewa Sławińska-Dahlig.*

Żelazowa Wola'daki yaşam kaldığı yerden devam ediyordu. 1 Mart 1810 günü Chopin çiftinin ikinci çocukları dünyaya geldi. Bu kez bir oğulları olmuştu ve Mikołaj Chopin, çok sevdiği öğrencisi Fryderyk Skarbek'in ön adını oğluna vermeye kararlıydı. Bir süredir Paris'te bulunan delikanlıyı herkes çok özlemişti. Aileye yeni katılan bu bebek onun özlemini biraz olsun giderebilirdi. Delikanlı bu mutlu olaydan haberdar edildi ve doğumdan haftalar sonra vaftiz töreni gerçekleşti. Chopin çiftinin evlendiği kilise bu kez bebeğin vaftizine tanıklık ediyordu. 23 Nisan 1810 günü yapılan törenle Fryderyk Franciszek Chopin vaftiz edildi. Bebeğin ilk adı Fryderyk Skarbek'ten, diğeri ise dostları Franciszek Grembecki'den dolayı verilmişti. Franciszek aynı zamanda Mikołaj Chopin'in babasının adı olan "François"nın Lehçesiydi. Binlerce kilometre uzakta dünyaya gelen torunundan haberi olmasa da, sonraki kuşaklar için yaşlı adam ünlü besteci Chopin'in dedesi olarak müzik tarihindeki yerini alacaktı.

1 Bu belge, Nicolas Chopin'in Polonya'dan ailesine yazdığı düşünülen mektuplar içinde elde kalan tek örnektir.

2 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, Almanca'ya çeviren: M.

Homma, M. Brockmann, s. 15-17, Schott Music, 2008.

3 *a.g.y.*, s. 17.

Çocukluk Yılları 1810-1818

*Paysage fait par
Fryderyk Chopin.*

*Pejzaż z mostkiem (Köprülü Peyzaj), Chopin'in çizimi (y1830).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Chopin'ın doğumundan yaklaşık yedi hafta sonra gerçekleşen vaftiz töreni, bebeğin doğumunun da resmiyet kazandığı gündü. Bazı kaynaklarda doğumu izleyen günlerde aile içinde bir vaftizin gerçekleşmiş olmasının daha akla yakın olduğu bilgisi yer almaktadır. Ancak 23 Nisan 1810 günü doğum ve vaftiz kayıtlara geçti. Lehçe olarak hazırlanan doğum belgesi ve Latince kaleme alınan vaftiz belgesi Fryderyk Franciszek Chopin'ın doğumunu kayıtlara geçiriyordu. Ancak bu mutlu günde, büyük olasılıkla baba Mikołaj Chopin oğlunun doğum gününü kesin olarak hatırlayamamıştı. Belgede 22 Şubat günü dünyaya geldiği bilgisi yer alıyordu, oysa sonraki yıllarda aile arasında küçük Fryderyk'in doğum günü olarak 1 Mart kutlanacaktı. Müzik tarihçileri bugün hangi tarihin geçerli kabul edileceği konusunda kesin bir sonuca varamasa da, genellikle 1 Mart 1810 tarihi bestecinin doğum günü olarak kabul edilmektedir. İki tarih arasında tam bir hafta bulunmasının bu yanlışlığa neden olduğu sanılıyor. Büyük olasılıkla Mikołaj Chopin, doğumun üzerinden yedi hafta geçtikten sonra oğlunun hangi gün doğduğunu (Perşembe) hatırlamış ancak tarihi bir hafta öncesi zannederek bu yanlışlığa neden olmuştu. Zaten tarihlerle arası oldum olası iyi değildi; sık sık kendi doğum gününü bile unuttuğunu söylerdi. Resmî evrak üzerinde yazılanlara da fazla önem vermiyordu. Bu konuda titiz olsa ailenin soyadının doğum belgesinde "Chopyn", vaftiz belgesinde ise "Choppen" olarak yazılmasını önerdi.¹

1810 sonbaharında Chopin Ailesi Varşova'ya taşındı. Kontes Skarbek çocuklarının eğitimine bu kentte devam etme kararı aldığı için özel öğretmene gereksinimleri kalmamış, bu durumda Mikołaj Chopin'in de yeni bir iş araması gerekmişti. Ancak her zamanki gibi başta Skarbek Ailesi olmak üzere yakın dostluk kurduğu soylular genç adama bu konuda yardım ettiler. Varşova Lisesi'nde boş bulunan Fransızca öğretmenliği, bu dili ve edebiyatını çok iyi bilen Mikołaj Chopin için ideal bir iş olabilirdi. Lisenin müdürü Samuel Bogumił Linde, Kontes Skarbek'in evinde tanıdığı Mikołaj Chopin'i okulun eğitim kadrosuna katmakta hiç tereddüt etmemişti.

Saksonya Sarayı, Varşova. Leonard Schmidtner'in litografisi (19. yüzyılın ilk yarısı).

Fotoğraf: Elżbieta Gawryszewska.

Lise, kentin en görkemli binaları arasında sayılan Saksonya Sarayı'ndaydı. Saksonya Elektörü I. Friedrich August'un, 1697 yılında II. August adıyla Polonya kralı olmasının ardından inşa edilen Saksonya Sarayı ve onu çevreleyen Saksonya Bahçesi, 18. ve 19.

yüzyıl boyunca Varşova'nın en çok dikkat çeken mekânlarının başında geliyordu. II. Dünya Savaşı sırasında tahrip edilen saraydan günümüze yalnızca, 1925 yılında "Meçhul Asker Anıtı" olarak düzenlenen kısmı ayakta kalabilmiştir. 1797 yılında hükümete ait kurumlar tarafından kullanılmaya başlanan bina, Chopinler Varşova'ya taşındığında eğitim amaçlı kullanılıyordu. Yapı öylesine genişti ki, okulla aynı çatı altında öğretmenlerin de konaklamasına olanak sağlıyordu. Bu nedenle Mikołaj Chopin'in evi işyeriyle aynı çatı altındaydı. Kısa zamanda evlerinin bir bölümünü kente eğitim için gelen çocukların pansiyoner olarak kalabilecekleri şekle sokmuşlardı. Onlara hem yatacak yer sağlıyor hem de eğitimleri sırasında gereksinim duydukları bilgi desteğini veriyorlardı. Bu, doğal olarak aile bütçesine önemli bir katkı sağlıyordu.

*Saksonya Sarayı ve Saksonya Bahçesi'nin günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf: Asuman Kafaoğlu-Büke.*

Chopin'in çocukluğunun ilk yılları bu görkemli yapıda geçti. Büyük olasılıkla dış dünyayı tanınması Saksonya Bahçesi'ndeki oyunları sırasında gerçekleşti. Bahçe 1727 yılından beri halkın kullanımına açık bir park konumundaydı ve her yüzyılda dönemin zevkine uygun olarak bazı düzenlemeler yapılıyor, Varşovalıların diğer önemli Avrupa kentlerindeki gibi gerçek bir yeşil alana duyduğu özlem bu sayede giderilmeye çalışılıyordu. Chopin Ailesi aralarına katılan iki yeni bebekle yıllar içinde iyice genişledi. 9 Temmuz 1811 günü doğan Izabella'yı, 20 Kasım 1812 tarihinde Emilia izlemiş, böylece küçük Fryderyk, bir ablası ve iki kız kardeşinin arasında ailenin tek erkek çocuğu olarak kalmıştı.

Chopin Ailesi'nin Varşova'ya yerleştiği yıllarda kentte kültür ve sanat yaşamı önemli bir atılım içindeydi. Giderek yerleşmekte olan burjuvazi, kurduğu dernekler yardımıyla kültürün toplum içinde daha geniş kesimlere yayılmasına gayret ediyordu. 1800 yılında entelektüellerin ve önemli siyasetçilerin katılımıyla yaşama geçirilen "Eğitim Dostları Derneği" (Towarzystwo Przyjaciół Nauk) kısa sürede iki yüz üyeye ulaşmış, her

ay gerçekleştirdiği toplantılarla kenti kültürel yönden daha zengin hale getirmek için yoğun bir çaba içine girmişti. 19. yüzyıl başında opera ve konser yaşamında da yeniden yapılanmalar yaşanmıştı. Aslında Varşova 1724'ten beri opera temsillerine ev sahipliği yapıyordu. Avrupa'nın diğer kentlerinde olduğu gibi, burada da önceleri sahne sanatları sarayın korumasında varlığını sürdürmüştü, 1765'ten sonra bazı özel tiyatrolar kurulmaya başlanmıştı. 1779'a gelindiğinde Kral Stanisław August bir süre önce perdelerini kapatmak zorunda kalan saray tiyatrosu yerine Ulusal Tiyatro'yu (Teatr Narodowy) yaşama geçirmişti. Siyasi karışıklığın durulduğu, her alanda yeniden canlanmanın göze çarptığı dönemde, 1799'da, Ulusal Tiyatro'nun başına Wojciech Bogusławski geçmiş ve 19. yüzyılın ilk yılları Varşova'daki sahne sanatları için gerçek bir filizlenmenin yaşandığı dönem olmuştu. Ülkenin tiyatro yaşamında önemli bir yere sahip olan aktör ve yazar Bogusławski, bir süre sonra genç bir ismi, Józef Elsner'i tiyatronun müzik yöneticiliğine getirecekti. Ülkenin müzik yaşamına besteci, opera yöneticisi, müzik yayımcısı ve eğitmen olarak büyük katkılar sağlayan Elsner, sonraki kuşaklar tarafından "Chopin'in Öğretmeni" olarak anılacaktı.²

Varşova kısa zamanda yabancı tiyatro topluluklarının da uğrak yerleri arasına girecek, İtalyan, Fransız ve Alman gruplar yılın belirli dönemlerinde kente gelerek yeni yapıtları sergileyeceklerdi. Varşova Operası'nın sahnelediği oyunlar arasında dönemin gözde İtalyan operaları ilk sırayı alıyordu. Domenico Cimarosa, Giovanni Paisiello ve Antonio Salieri'nin yapıtlarını bir süre sonra Gioachino Rossini'nin sevilen operaları izleyecekti. Başta Mozart olmak üzere Alman bestecilerin sahne yapıtları da repertuarın vazgeçilmezleri arasındaydı. Polonyalı besteci Jan Stefani'nin, Wojciech Bogusławski'nin metni üzerine yazdığı komik operası *Henryk IV na łowach* (IV. Henry Ava Gidiyor) ve onu izleyen *Cud mniemany, czyli Krakowiaki i Górale* (Sözde Mucize ya da Krakówlular ve İskoçlar) adlı yapıtlar operanın sık sahnelediği yerli örneklerdendi. İlk Lehçe opera olarak kabul edilen ve ilk seslendirilmesi 1778'te gerçekleştirilen, Bogusławski'nin metni üzerine Maciej Kamiński'nin bestelediği *Nędza uszczęśliwiona* (Sefaletten Doğan Mutluluk) adlı yapıt da Ulusal Tiyatro'nun dağarında yer alıyordu. Zamanla Fransız bestecilerin ve aralarında Józef Elsner'in de bulunduğu Polonyalı sanatçıların operaları seyirciyle buluşmaya başladı. 1820'lerden sonra Polonyalı bestecilerin sayısında önemli bir artış yaşanacaktı.

Varşova'nın müzik yaşamının şekillenmesinde, 1804-1807 yılları arasında kentte Prusya yönetiminin temsilcisi sıfatıyla bulunan Romantik akımın en renkli sanatçıları

Ludwika Chopin, Chopin'in ablası. Ambroży Mieroszewski'nin (1829) yağlıboya tablosunun, Jan Zamoyski tarafından 1969'da yapılan kopyası. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Izabella Chopin, Chopin'in kız kardeşi. Ambroży Mieroszewski'nin (1829) yağlıboya tablosunun, Jan Zamoyski tarafından 1969'da yapılan kopyası. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

arasındaki E.T.A. Hoffmann'ın da önemli katkıları vardı. İlk özel konser organizasyonu olarak adlandırılabilen "Armoni Derneği", Hoffmann ve Elsner'in çabalarıyla yaşama geçirilmiş, sonrasında adı "Müzik Derneği"ne dönüşmüştü. Halka açık konserlerin yanı sıra soyluların ve yeni dönemde giderek daha fazla söz sahibi olmaya başlayan burjuvazinin önemli temsilcilerinin salonlarında da dinletiler düzenleniyordu. 1800'lerin başlarında eğitim kurumlarının yeniden şekillenmesi de tamamlanmıştı. Hukuk Fakültesi ve Tıp Fakültesi'nin ardından Varşova Üniversitesi yeni yapısına kavuşmuş, kısa sürede ciddi müzik eğitimi almak isteyenlere yardımcı olmak amacıyla konservatuvar oluşturulmuştu. Her alanda önemli atılımlar gerçekleştirmiş olan Varşova, dönemin diğer başkentlerine yakın bir kültür ve sanat yaşamına sahipti.³

1810'lu yıllar ilerledikçe Chopin Ailesi için olağan akışı içinde devam etmekte olan günlük yaşam Avrupa için aynı tekdüzelikte devam etmiyordu. Napoléon'un yenilgisinin ardından toplanan Viyana Kongresi, yıllardır savaştan yorgun düşen yaşlı kıtaya yeni bir düzen getirme çabası içindeydi. Napoléon tarafından Varşova Dükalığı'na dönüştürülen Polonya, Viyana Kongresi'nin ardından yeni bir siyasi yapılanmaya zorlanmıştı. Temelde Napoléon'un sınırlarını çizdiği topraklara sahip olmakla birlikte yönetim bu kez Rus çarlarına bırakılmıştı. Aynı zamanda Polonya kralı olarak taç giyecek olan Rus çarları, kongrenin güvencesi altındaki anayasaya bağlı olacaklar ve ülkeye sınırlı bir özerklik tanıyacaktı. Polonya'nın askerî gücü olacak, temel hak ve özgürlükler sağlanacaktı. Tarih kitaplarında "Polonya Kongre Krallığı" olarak tanımlanan bu süreç, çeşitli kesintilere rağmen 19. yüzyılın ikinci yarısına dek yaşamını sürdürecekti, 1863 tarihinde Polonya Rus Çarlığı'nın bir eyaleti konumuna gelecekti. Ancak başlangıçta halkın büyük bölümü yeni oluşumu olumlu karşılamış, Rus Çarı I. Aleksandr'ın, Polonya kralı olarak taç giyme törenine Polonya ulusal kıyafetleriyle katılması memnunluk yaratmıştı. Bu iyimser hava 1830'lara dek sürecek, ülke pek çok alanda hızlı bir ilerleme gösterecekti. Viyana Kongresi'nde aynı zamanda, ülkenin önemli kentlerinden Kraków ve yakın çevresindeki bölgenin "Kraków Cumhuriyeti" ya da "Kraków Serbest Bölgesi" adıyla ülkeyi aralarında paylaşan üç devletin ortak gözetimine verilmesi benimsenmişti. Kraków 1830'lardan sonra bağımsız Polonya fikrinin oluşumunda önemli bir merkez konumuna gelecek ancak 1846'dan sonra Avusturya egemenliğine girecek, 1918'de yeniden bağımsız Polonya toprakları içindeki yerini alacaktı.

Viyana Kongresi'nin ardından Polonya'da ve Avrupa'da yaşam yeniden normale dönmeye başladığında küçük Fryderyk aile içinde ilk müzik derslerini alıyordu. Annesi oğlunun yeteneğini çabuk fark etmiş ve onunla özel olarak ilgilenmeye başlamıştı. Gerçi önceleri Fryderyk piyanonun sesini duyduğunda sürekli bir ağlama nöbetine tutuluyor ve kolay kolay sakinleşmiyordu. Ancak ilk başlardaki bu korku zamanla yerini büyük bir merak bıraktı. Küçük çocuk piyano duyduğunda hemen odaya koşuyor ve çalgının altına oturup çalanı büyük bir hayranlıkla izliyordu.⁴ Kısa bir süre sonra piyano çalışıyla

Emilia Chopin, Chopin'in kız kardeşi. Fildişi üzerine minyatür (1826-27). Sanatçısı bilinmiyor. Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

herkesi şaşırtmaya başlamıştı, ablasını çoktan geçmişti; yalnızca annesinin öğrettiklerini kusursuz bir şekilde yinelemekle kalmıyor, aynı zamanda piyano başında doğaçlama olarak ezgiler çalıyordu.

Altı yaşına geldiğinde artık annesinden müzik konusunda öğrenecekleri tükenmişti. Konuyu daha iyi bilen bir öğretmenden yardım istemek gerekiyordu. Dostlarının tavsiyesi sonucunda Wojciech Żywny'nin çocuğa ders vermesine karar verildi.

1756 yılında Leipzig'de dünyaya gelen Żywny, müzik eğitimini doğduğu kentte almıştı. Öğretmenleri arasında Bach'ın bir öğrencisi de vardı. Kariyerine soylu saraylarındaki müzik topluluklarında keman çalarak başlamıştı. Genç yaşlarda geldiği Polonya'da soylu ailelerin çocuklarına müzik eğitimi vererek geçimini sürdürüyordu. Wojciech Żywny için gerçek müzik 18. yüzyılda yaşayan ustaların yapıtlarında şekillenmişti. Dönemin gözde bestecileri onun için fazla bir anlam ifade etmiyordu. Eğitimde Alman ekolünden yanaydı, Bach ile başlayan çizgiyi Haydn ve Mozart'ın sürdürdüğüne inanıyordu. Yaşayan en önemli besteciler arasında gösterilen Beethoven'ı takdir etmesine rağmen onun yapıtlarına yine de ihtiyatla yaklaşımdan yanaydı. Dönemin piyano eğitiminde yaygın olarak kullanılan Johann Baptist Cramer ve Muzio Clementi'nin alıştırma eserlerini öğrencilerine çaldırmaktan hoşlanmıyordu. Yaşayan piyano bestecileri içinde Johann Nepomuk Hummel ve Ignáz Moscheles'den hoşlanıyordu. O yıllarda müzikte yenilikçi bir çizgide yapıtlar veren Carl Maria von Weber'in yanı sıra, operalarıyla tüm Avrupa'yı etkileyen Gaspare Spontini ve Gioachino Rossini'nin yapıtları da Żywny için fazla bir şey ifade etmiyordu.⁵

Wojciech Żywny. Ambroży Mieroszewski'nin yağılıboya tablosundan (1829), Mieczysław Karłowicz'in yaptığı kopya (1904).

Chopin kısa zamanda öğretmenine büyük bir hayranlık duymaya başladı. Özellikle piyano derslerinin temelini oluşturan Bach ve Mozart'a olan bağlılığı tüm yaşamı boyunca sürecekti. Bach'ın *Prelüd ve Fügler*'ini her zaman büyük bir hayranlıkla çalmış, o yapıtlardan öğrenecek çok şey olduğunun daima bilincinde olmuştu. Yaşamının son yıllarında bunları ezbere çaldığını gören bir öğrencisi, bu denli zor yapıtları nasıl aklında tuttuğunu sorduğunda Chopin şu yanıtı verecekti: "Böylesi bir müziği insan tüm yaşamı boyunca unutamaz."⁶

Öğretmeninden Polonya halk ezgilerini sevmeyi de öğrenecekti. Özellikle annesinin piyanoda çaldığı Michał Kleofas Ogiński'nin "Polonez"leri⁷ çok hoşuna gidiyordu. 18. yüzyılda Avrupa saraylarında büyük bir popülerlik kazanan polonez dansı, başta Bach ve Telemann olmak üzere pek çok bestecinin süitlerinde yer almıştır. 17. yüzyılda şarkının ve dansın bir arada kullanıldığı "chodzony", "wolny" ve "powolny" gibi Polonya

halk ezgileri zamanla tümüyle çalgısal bir yapıya dönüşmüş ve soylu saraylarının vazgeçilmez dansları arasında yerini almıştır. 18. yüzyıl başlarında 3/4'lük ölçüdeki bu dans polonez olarak anılmaya başlanmış ve bu isimlendirmede büyük olasılıkla soylular arasında yaygın olarak Fransızca konuşulması da etkin olmuştu. Polonya'nın bağımsızlığının giderek kaybolmakta olan bir düşe dönüştüğü dönemde polonez,

Polonyalılar için ayrı bir anlam ifade ediyordu ve 1800'lerin başında pek çok bestecinin kaleminden piyano için yazılmış benzer yapıda polonezler çıkıyordu.

Franz Liszt, Chopin'in ölümünün ardından, onun yaşamını anlattığı *F. Chopin* başlıklı kitabında, polonez hakkında şunları yazmıştı: "Polonez, hızlı hareketler ve kelimenin sanatsal anlatımıyla, gerçek adımlar olmaksızın, baştan çıkarıcı zarafetin sergilenmesinden çok, bir gösteri amacını taşır. Dansçılar, onun basit biçimini canlandırabilmek için gerekli olan aksesuarlardan yoksun bırakıldıklarında ve özellikle buna uygun kıyafetler giymediklerinde dansın tüm kibir yüklü değerini, gururlu bütünlüğünü kaybedeceğini kolayca anlayabiliriz. Gerçekten de, kararlı bir monotonluğa sahip olan bu danslar, heyecanlandırıcı fakat pek de ilginç olmayan, dönüp duran bir dolaşma gibi görülür. (...) Bir istisna olarak bu dans, erkekleri ve erkek güzelliğini sergilemek için tasarlanmıştır. Alabildiğine askerî ve soyludur! Bu sözcükler bize tam da Polonyalı karakterini çağrıştırmıyor mu? Esasen dansın adı da erildir; diğer dillerde dişil cins olarak tercüme edilmesi bir yanlışlık sonucudur. (...) Bu dansı, her zaman balonun verildiği evin sahibi başlatırdı. Ev sahibi dans partnerini ne güzelliğine ne de gençliğine göre seçerdi. Partneri her zaman oradaki en soylu kadın olurdu. (...) Aristokrat demokrasinin olduğu bu ülkede (Polonya'da), derebeylerinin evleri etrafında efendilerine bağımlı olarak yaşayan halk, ayırım yapılmaksızın bu şenliklere davetliydi."⁸

1817'de, henüz bir yıldır düzenli piyano dersleri almaya başlayan Fryderyk Chopin de iki polonez besteleyerek müzik tarihinde yalnızca olağanüstü yetenekli bir yorumcu olarak anılmak istemediğini vurgulamak ister gibiydi. Henüz notaları iyi yazamadığı için yapıtların kâğıda geçirilmesini babası Mikołaj Chopin üstlenmişti. Günümüzde *Sol minör Polonez* ve *Op. post.*⁹ *Si bemol majör Polonez* olarak anılan yapıtlar, küçük bestecinin dönemin örneklerindeki dili ne denli ustaca yinelediğinin en iyi kanıtıdır. *Sol minör Polonez*, bestecinin vaftiz babası Fryderyk Skarbek'in maddi desteğiyle kısa bir süre sonra basılmış ve ailenin bir başka üyesi Wiktorja Skarbek'e ithaf edilmişti. İthaf yazısı âdet olduğu üzere Fransızca kaleme alınmıştı ve bestecisinin sekiz yaşında olduğu bilgisi de eklenmişti. Aslında yapıtın basıldığı kasım ayında henüz yedi yaşını tamamlamasına üç ay vardı ama çoğunlukla müzik kariyerine "harika çocuk" olarak başlayanların yaşı olabildiğince küçük gösterilmeye çalışılırken bu kez aynı yönetime başvurulmamıştı.

1818 Ocak'ında Varşova'da yayımlanan *Pamiętnik Warszawski* adlı gazetede, "1817'de Yayımlanan Leh Yapıtları" başlıklı imzasız bir yazı basılmıştı. Yazıda ağırlıklı olarak bir önceki yıl çıkan edebi yapıtlar tanıtılmakla birlikte Chopin'in bestesinden de söz ediliyordu: "Bu Polonya dansının sekiz yaşındaki bestecisi gerçek bir müzik dehası ve Varşova Lisesi öğretmenlerinden Mikołaj Chopin'in oğlu. Çocuk yalnızca son derece güç yapıtları piyanoda büyük bir rahatlık ve incelikle çalmakla kalmıyor, aynı zamanda duyanları hayrete düşüren besteler de yapıyor. Bu delikanlı Almanya ya da Fransa'da dünyaya gelmiş olsaydı, hiç kuşkusuz herkesin dikkatini üzerine toplardı. Bu yazı ülkemizde de dâhilerin yetiştiğini kamuoyuna duyurmayı amaçlıyor."¹⁰

Gazetede çıkan bu haber etkisini göstermekte gecikmemiş, Chopin'i dinlemek isteyenlerin sayısı bir anda artmaya başlamıştı. Ancak Mikołaj Chopin'in bu teklifler karşısında tek bir şartı vardı: oğlunun konserlerden para almaması. Sanki müzik tarihçilerinin yüzyıllar sonra Leopold Mozart'ı bu nedenle suçlayacaklarını sezmişçesine,

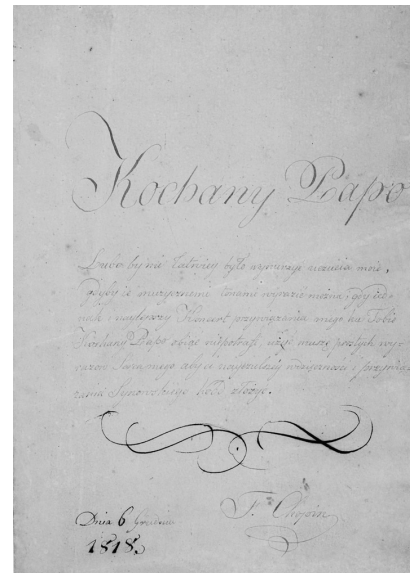
oğlunun ikinci bir Mozart gibi kariyerine başlamasını desteklemekle birlikte, onun yeteneğini kısa yoldan paraya dönüştürmek istemiyordu. 1818 başlarında Chopin halk önünde ilk konserini verdi. 24 Şubat 1818 günü gerçekleşen bu dinleti bir hayır kurumu yararına düzenlenmişti. Küçük Fryderyk konserde Adalbert Gyrowetz'in *Sol minör Piyano Konçerto*'sunu seslendirmişti. Günümüzde adı tümüyle unutulmuş olan Bohemyalı besteci Gyrowetz, yaşadığı çağda Haydn'ın dostu olmuş, 1804 yılından itibaren uzun süre Viyana'da "Saray Bestecisi" olarak çalışmıştı.

Chopin'in bu ilk konseri dinleyiciler arasında heyecana neden olmuş, herkes çocuğun olağanüstü yeteneği karşısında hayrete düşmüştü. Hastalığı nedeniyle konseri dinleyemeyen annesi akşam evde oğluna konser izlenimlerini ve izleyicilerin en çok neyi beğendiğini sormuştu. Küçük Fryderyk'in yanıtı onun gerçekten sekiz yaşında bir çocuk olduğunun en iyi kanıtıydı. Çocuğa göre salonda bulunanlar en çok dantel yakasını beğenmişlerdi.¹¹

Bu arada Chopin Ailesi yeni bir eve taşınmıştı. Aslında bu zorunlu bir yer değiştirme olmuştu. Saksonya Sarayı askerî amaçla kullanılmaya başlanınca, binada bulunan Varşova Lisesi'ne yeni bir mekân aranmış ve 17. yüzyılın ilk yarısında kralların yazlık sarayı olarak inşa edilen Kazimierz Sarayı gündeme gelmişti. Böylece lise ve aynı çatı altında konaklayan öğretmenlerin büyük bölümü yeni binaya taşınmıştı. Yeni binada Chopinlerin kullanımına düşen bölme daha geniştir. Bu sayede şehir dışından gelen öğrencileri pansiyoner olarak yanlarında barındırmayı sürdürebileceklerdi.

Fryderyk'i dinlemek ve onu evinde konuk etmek Varşova'nın soyluları arasında moda haline gelmişti. Dönemin günlüklerinde sık sık Chopin'e ve onun piyano çalışına tanık olanların hayretini ifade eden satırlara rastlamak mümkündür: "Akşamın ilerleyen saatlerinde piyanonun başına Chopin adında henüz sekiz yaşında bir çocuk geçti. Uzmanların söylediğine göre Mozart'ın yerini almaya aday görünüyor."¹² Bu yetenekli çocuğun çalışını dinlemek isteyenler arasında çarın kardeşi ve Polonya Ordusu'nun Komutanı Prens Konstantin de vardı. Küçük Fryderyk, Varşova'da en çok sözü geçen bu kişinin huzuruna kabul edildiğinde kendi bestesi olan bir askerî marşı da sunmuştu. Yapıt prensin çok hoşuna gitmiş ve askerî bando tarafından törenler sırasında çalınmasını emretmişti. Bu marşın notası ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır.¹³

Chopin, öğretmeni Żywny'nin gözetiminde eğitimine devam ediyordu. Giderek daha sık Mozart'la kıyaslanıyor, tıpkı onun çocukluğunda yaptığı gibi önceden çalıştığı ya da bestelediği yapıtların yanı sıra, piyano başında o anda doğaçlama çaldığı parçalara da konserlerinde yer veriyordu. Öğretmeni bu yetenekli öğrencisinin Mozart'ın piyano yapıtlarını yakından tanınması için elinden gelen tüm gayreti gösteriyordu. İlerleyen günler çocuğun tüm yaşamını müzikle doldurmuş, babasının isim günü nedeniyle 6 Aralık 1818 tarihinde şu satırları yazmıştı: "Sevgili babacığım! Keşke duygularımı kelimeler yerine notalarla ifade edebilseydim, benim için çok kolay olurdu. Ama yine de, en mükemmel konser bile sevgili babacığım, sana olan bağlılığımı yeterince anlatamaz. Kalbimden geçenleri sana en basit

Chopin'in babasının isim günü

duygularla ifade etmek ve sana yürekten teşekkür etmek istiyorum.”¹⁴

Sanki sekiz yaşındaki Fryderyk bu satırlarla yetenek yönünden sürekli benzetildiği Mozart’ın yıllar önce babasına yazdığı isim günü dileklerini yinelemek istemişti. Kuşkusuz o tarihlerde bundan haberi yoktu ama müziği öylesine içinde hissetmeye başlamıştı ki, 1777 yılında, yirmi bir yaşında olan Mozart’ın ruh haline bürünmüştü. Doğal olarak yaşı çok küçük olduğu için yazdıkları Mozart kadar bilinçli değildi. Mozart 8 Kasım 1777 tarihinde, Mannheim’den babasının isim gününü kutlamak için şunları yazmıştı: “Çok sevgili babacığım! Duygularımı şiirle aktaramam, şair değilim; kendimi gölgeler ve ışıkla ifade edemem, ressam değilim; düşüncelerimi hareketlerle de açıklayamam, dansçı değilim. Ama bunların hepsini seslerle yapabilirim. Ben bir müzikçiyim. (...) Size, müzikte yeni hiçbir şeyin bestelenemeyeceği yılları göreceğ kadar uzun bir yaşam dilerim.”¹⁵

1 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 28.

2 Bu konunun ayrıntıları ileriki sayfalarda anlatılmıştır.

3 Goldberg, Halina, *Music in Chopin’s Warsaw*, s. 10-17, 218-221, Oxford University Press, 2008.

4 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 35.

5 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 8-9, Naxos Books 2006.

6 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 15.

7 18. yüzyılda tüm Avrupa’ya yayılan bu dans genellikle Fransızca yazımıyla (Polonaise) kullanılır. Ancak sözcüğün Lehçe yazımı “Polonez”dir.

8 Liszt, Franz, *Liszt’in Sözleriyle Chopin’in Hayatı*, çeviren: Mesruh Savaş, s. 21-23, Bileşim Yayınevi, 2005.

9 Latince “postumus” (en son) kelimesinden yola çıkarak, bestecilerin ölümlerinin ardından yayımlanan yapıtları “Op. post.” olarak ifade edilmektedir.

10 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 41.

11 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 16.

12 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 43.

13 a.g.y., s. 43.

14 a.g.y., s. 43-44.

15 Büke, Aydın, *Mozart – Bir Yaşamöyküsü*, s. 121, Dünya Kitapları, 2006.

Çocukluktan Gençliğe 1819-1830

Fryderyk Chopin. Ambroży Mieroszewski'nin (1829) yağlıboya

*tablosunun, Anna Chamiec tarafından 1968'de yapılan
kopyası.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

1820'ler geldiğinde tüm Avrupa gibi Polonya da yepyeni bir süreci yaşıyordu. Viyana Kongresi'nin şekillendirdiği yeni Avrupa herkes için bilinmezlerle doluydu. Onlarca yıl süren karmaşanın ve düzen bozukluğunun ardından sular durulmuş gibi görünse de gelecek günlerin ne getireceği kestirilemiyordu. Chopin ile aynı yıl dünyaya gelen ve gençlik günlerinde aynı kadına¹ âşık olan ünlü Fransız yazar Alfred de Musset, 1836'da yayımlanan otobiyografik romanı *La Confession d'un enfant du siècle*'da (*Bir Zamane Çocuğunun İtirafı*) Viyana Kongresi sonrasındaki durumu şu sözlerle tanımlayacaktı: "Olmuş olan artık yok; olacak olan henüz ortada yok. Acılarımızın gizini başka yerde aramayın."²

Chopin'in çocukluktan kurtulup gençliğe adım attığı günlerde tüm Avrupa'da yaşanan değişim Polonya'da da kendini hissettiriyordu. Bağımsızlığını tümüyle kaybetmiş bir ulus olarak gelecek günlere umutla bakmaya çalışıyorlardı. 19. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna yaklaşıldığı o günlerde Varşova pek çok yönden hızlı bir ilerlemenin içine girmişti. Yaklaşık 100.000 kişinin yaşadığı kentte kültür ve sanat büyük bir gelişme gösteriyordu. Gerçi kenar mahallelerde yoksulluk ve açlık hemen göze çarpıyordu ama bu yalnızca Varşova'ya has bir durum değildi; Avrupa'nın tüm önemli kentlerinde aynı yapılanma söz konusuydu. Edebiyat dergileri birbiri ardına yayın hayatına başlıyordu, hatta bir müzik dergisi bile çıkmaya başlamıştı. Halka açık konserler ve opera temsilleri düzenleniyor, maddi durumu biraz iyi olan her ailenin evinde mutlaka bir piyano bulunuyordu. Bu çalgıya karşı olan ilgi kentteki piyano yapımcılarının ve piyano öğretmenlerinin sayısını bir anda artırmıştı. Paris, Viyana ya da Berlin gibi Varşova'da da evlerden piyano sesi yükseliyordu. Yeni yüzyıl bu çalgının yüzyılı olacaktı.

Kuşkusuz 1700'lerin hemen başında İtalyan çalgı yapımcısı Bartolomeo Cristofori, dönemin moda çalgısı klavsenin yeterince gür çıkmayan volümünü iyileştirmek için yaptığı araştırmalar sonucunda yeni geliştirdiği çalgısına "piano-forte" adını verdiğinde sonraki yüzyılda yaşanacak bunca gelişmeden habersizdi. Cristofori'nin yapmak istediği, klavsenin tekdüze volümünü zenginleştirebilmek ve çalıcının tuşa basma kuvvetiyle orantılı şekilde çalgıdan hafif (piano³) ya da kuvvetli (forte⁴) bir ses elde edebilmektir. Klavsenden ses çıkarabilmek için çalgı içinde gerili olarak bulunan teller mızraplar tarafından çekiliyordu. Oysa Cristofori yeni çalgısında bu mekanizma yerine tellere çekiçlerle vurmaya denemiş ve olumlu sonuç almıştı. Kayıtlara "Gravicembalo col pian e forte" şeklinde geçen yeni çalgı, hem hafif hem de kuvvetli volümde ses çıkarabilen bir klavsen olarak tanımlanmıştı.

Cristofori'nin bu buluşu kısa zamanda tüm Avrupa çalgı yapımcılarının ilgisini çekti. Kıtanın değişik bölgelerinde çekiçli mekanizmanın daha kusursuz hale gelmesi için çalışmalar yapılmaya başlandı. 18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde bu yeni çalgı giderek klavsenin yerini aldı. Almanca konuşulan ülkelerde yeni çalgı "forte-piano" olarak anılıyordu.⁵ 1700'lerin ortalarına gelindiğinde piyanolar solist çalgı olarak da boy göstermeye başlamıştı. Barok dönemde klavsen daha çok bir eşlik çalgısı olmuş ve orkestra içinde yaygın olarak kullanılmıştı. Ancak yeni çalgı, güçlü sesinin de yardımıyla, rahatlıkla solistlik yapabiliyordu.

Piyano mekanizmasının zaman içinde gelişmesi devam etti. Yapımcıları en çok uğraştıran sorun, çekicinin tele yalnızca bir kez vurmasının nasıl sağlanacağıydı. Genellikle

tuşa basıldıktan sonra telle temas eden mekanizmanın istemdişı vurmalarının önüne geçilemiyor ve çıkan ses net olarak duyulamıyordu. Çocukluk günlerinden beri olağanüstü piyano çalışıyla herkesin dikkatini çekmeyi başaran Mozart, 1777 yılında Augsburglu çalgı yapımcısı Andreas Stein'in geliştirdiği yeni mekanizmanın bu sorunu büyük oranda ortadan kaldırdığını heyecanla babası Leopold Mozart'a yazmıştı: "Kuvvetli ve canlı çaldığım zamanlarda, tuşu aşağı da bastırsam, yukarı da kaldırsam ses, ben onu çıkarttıktan hemen sonra bitiyor. Tuşlara nasıl istersem öyle basabiliyorum, çok güçlü ya da çok hafif de bassam hep güzel çalışıyor. (...) Tuşlara bastığında, çekiç tele vurur vurmaz geri düşüyor – sen tuşu aşağı da itsen, yukarı da kaldırsan fark etmiyor."⁶

18. yüzyılın sonuna gelindiğinde piyano yapımında Avrupa'nın hemen her köşesinde iki farklı mekanizma kullanılmaya başlamıştı: Viyana ve İngiliz mekanizması. Her ikisinin gelişmesinde farklı ustaların yıllar süren araştırmalarının önemli katkısı olmakla birlikte, mekanizmalar uygulandıkları merkezlerin adıyla anılmaya başladılar. Kolay çalınabilir olmaları, narin dış görünüşleri ve çok güçlü olmayan volümleriyle Viyana mekanizması Kıta Avrupa'sında yaygınlıkla kullanılıyordu. Dönemin tanınmış piyanisti Johann Nepomuk Hummel, Viyana piyanolarını şöyle tanımlamıştı: "En zayıf el tarafından bile kolayca çalınabilir. Çalıcıya, flüte benzer tonuyla, yumuşak ve gölgelemeye çok uygun bir ortam sunar; geniş bir odada, ona eşlik eden orkestraya zıtlık oluşturarak, çok fazla efor gerektirmeden hızlılık da sağlayarak işini yapar."⁷

Hummel'e göre İngiliz piyanoları "dayanıklılık ve tonlarının doluluğu" ile Viyana'da yapılanlardan üstündür. "Bununla beraber, Alman (Viyana) piyanosunun bazı özellikleri bunda yoktur. Tuşe oldukça ağırdır; tuş, daha derine gömülür ve tekrarlanan hareketler, çok hızlı biçimde gerçekleştirilemez. Bunu tolere edecek bir özellik, İngiliz piano-fortesinin, sunduğu dolu tonun, melodiye verdiği çekicilik ve uyumlu tatlılıktır."⁸ Gerçekten de iki mekanizma arasındaki en belirgin özellik, İngiliz piyanolarının daha güçlü bir volüme sahip olmalarıydı.

19. yüzyıl başlarında piyano üreticileri bu iki sistemi uygulamaya devam ettiler. Fransa'da üretilen örneklerde de ağırlıklı olarak İngiliz mekanizması kullanılıyordu. Bu dönemde yapılan tüm piyanoların tuşları, günümüzdeki çalgılara göre daha dardı; ses aralıkları beş ya da altı oktav kadardı. İnce ve kalın sesler için farklı yapıda tel kullanıldığı için çalgının tınısı oktavlar arasında farklılık gösteriyordu. Yüzyılın ortalarına doğru modern piyanoların gelişmesiyle İngiliz mekanizması önemli düzeltmelerle yaygın olarak kullanılmaya başlanacak, Viyana mekanizması zamanla tarihe karışacaktı. Avrupa'nın diğer kentlerinde olduğu gibi 1800'lerin başında Varşova'da piyanoya karşı büyük bir ilgi başlayınca önceleri çalgı yurtdışından ithal edilmeye başlanmış ve coğrafi yakınlık nedeniyle Viyana piyanoları tercih edilmişti. Zamanla İngiliz mekanizmasına sahip piyanolar da gelmeye başlamış, yerli yapımcılar giderek bunların karışımı bazı çalgılar üretmişlerdi. Talebi karşılamak için her bütçeye uygun çalgı üretiliyor, solistlerin ve müzisyenlerin gereksinimleri kadar, amatör çalıcıların istekleri de karşılanmaya çalışılıyordu. 19. yüzyıl başında Polonyalı ünlü piyano imalatçıları arasında en önemli isim Fryderyk Buchholtz idi; onu Antoni Leszczyński, Maximilian Hochhauser, Wilhelm Jansen gibi isimler izliyordu.

Piyanonun Avrupa'nın dört bir yanında böylesine yükselişinde sosyal yapının

değişmesi önemli bir rol oynamıştır. Rönesans'tan beri süregelen alışkanlık, sanatın saray ve kilise tarafından desteklenmesi yönündeydi. Geçimini sanatla sağlayanlar için tek çıkar yol, dinî içerikli yapıtlar üretmek ya da sarayın himayesinde çalışmaktı. Sanat henüz zanaattan ayrılmamıştı. Bir müzisyenin, bir marangozdan ya da demirci ustasından önemli bir farkı yoktu. Yapıtlar sipariş üzerine üretiliyor, tümüyle kilisenin ya da sarayın istekleri göz önünde bulunduruluyordu.

1700'ler boyunca yüzlerce yıldır süregelmekte olan bu yapı yavaş da olsa değişmeye başladı. Kent yaşamının ve ticaretin önem kazanması burjuva sınıfının oluşumunu hızlandırdı. Saray, kilise ve asiller sanat yaşamında hâlâ egemendi ancak müzik giderek daha fazla sayıda eve girmeye başlamıştı. Halka açık konserler düzenlenmeye başlanmış, nota basımı önem kazanmış, besteciler için yeni ufuklar açılmıştı. Müzik bilgisini ilerletmek ve bir çalgı çalmak isteyenlerin sayısında büyük artış yaşanmıştı. Mozart 1781 yılında, sabit geliri bir işi olmadan yaşamını Viyana'da devam ettirmeye karar verdiğinde babasına yazdığı mektupta geçimini nasıl sağlayacağı konusunda şu bilgileri veriyordu: "Aslında burada (Viyana) iki öğrencim olsa Salzburg'dakinden çok daha rahat geçinebilirim. (...) Sizi temin ederim ki, burası benim işim için dünyadaki en iyi yer. Herkes size aynı şeyi söyleyecektir. Burada olmaktan mutluyum ve elimden gelenin en iyisini yaparak olabildiğince çok para kazanmaya çalışıyorum, insanın sağlıklı olmaktan sonra en çok sahip olmayı isteyeceği şey."⁹ Besteci kısa bir süre sonra yazdığı mektupta bu kez öğrencilerin fazlalığından yakınıyor ve herkese ders vermesi durumunda çalışacak zamanı kalmayacağını belirterek şunları yazıyordu: "Öğrencilere gelince; istediğim kadar öğrencim olabilir ama çok fazla olmasını istemiyorum. Diğer ders verenlerden daha iyi ücret almalıyım ve daha az öğrencim olmalı. Başlangıçta insan biraz kendini ağırdan almalı, yoksa hepten kaybedebilir."¹⁰

Müzik öğrencilerinin sayısındaki bu hızlı artış, profesyonellerin yanı sıra amatör kesimin oluşmasını sağlıyordu. Sahnelenen operaların piyano uyarlamaları yapılıyor, böylece müzik gündelik yaşamın bir parçası olarak evlere girmeye başlıyordu. Soylu hanımların yanı sıra, burjuva ailelerin özellikle kız çocukları mutlaka piyano dersi alıyor, temel müzik bilgisi ediniyordu. Mozart ve Beethoven gibi besteciler aynı zamanda üstün yetenekli birer piyanist olarak büyük ilgi görüyor, düzenledikleri konserler sayesinde hatırı sayılır bir maddi gelire kavuşuyorlardı.

1789'da yaşanan Fransız Devrimi, burjuvazinin toplum içindeki yerini yeniden tanımlamıştı. Artık soylu kesim eski gücünde değildi. Yeni bir toplum yapısı oluşuyor, yepyeni alışkanlıklar gündeme geliyordu. Müzik giderek daha geniş bir kitleye ulaşıyor, burjuvazinin yerleşen alışkanlıkları arasına piyano da katılıyordu. 1800 yılında Viyana'da yayımlanan bir gazetede kentteki müzik yaşamı şöyle tanımlanıyordu: "Herkes piyano çalıyor, herkes piyano öğreniyor."¹¹ 1820'li yıllarda Viyana'yı ziyaret eden bir yabancı'nın izlenimlerinde yine piyano ilk sıradaydı: "Evlerden sokaklara müzik sesleri taşıyor. Her burjuva evinde insanın ilk gördüğü bir piyano oluyor. Konuk geldiği zaman, şarap ikramının hemen ardından evin genç kızı anne ve babası tarafından piyanonun başına geçip bir şeyler çalması için teşvik ediliyor."¹² Ünlü sosyolog Max Weber yaklaşık bir yüzyıl sonra bu toplumsal olayı şu sözlerle açıklayacaktı: "Piyano her yönüyle gerçek bir

burjuva çalgısıdır.”¹³

Chopin'in çocukluk yılları, yani 1800'lerin ilk çeyreği, aynı zamanda tüm Avrupa'da konserler veren ünlü solistlere olan ilginin doruğa çıktığı yıllardı. Özellikle İtalyan kemancı Niccolò Paganini'nin çalışı dinleyenleri hayrete düşürüyor, salonda bulunanlar çoğu kez duyduklarının bir insanın parmaklarından çıkamayacağını düşünüyorlardı. Chopin bu ünlü kemancıyı 1829 yılında Varşova'da dinleyecek ve çalışından çok etkilenecekti.¹⁴ Aynı tarihlerde tüm Avrupa'da konserler veren iki önemli Polonyalı solist de vardı: piyanist Maria Szymanowska ve kemancı Karol Lipiński. Chopin, Varşova'ya gelen tüm ünlü isimlere tanıtıldığı gibi piyanist Maria Szymanowska'ya da tanıştırılmıştı.

Chopin, Wojciech Żywny ile piyano çalışmaktan çok hoşnuttu. Yapıtları arasında yer alan bir polonezi ona ithaf etmişti. Ancak öğretmeni, çocuğun artık daha iyi bir eğitime gereksinim duyduğunun farkındaydı. Kendisi piyano çalmanın temel kurallarını bilmekle birlikte piyanist olmadığı için bu yetenekli çocuğa daha fazla yardım etmesine olanak yoktu. Bu nedenle Żywny'nin isteği üzerine derslere son verdiler; bu ayrılık dostluklarını etkilemeyecekti.

Baba Chopin oğlunun yeni öğretmeni olarak o günlerde Varşova müzik yaşamının en önemli isimleri arasında gösterilen Józef Elsner'i düşünmüştü. Besteci, kemancı ve orkestra yöneticisi olarak adını duyuran Elsner, kısa bir süre önce Varşova Konservatuvarı'nın kurulmasında önemli bir rol oynamıştı. Aynı zamanda opera yönetimindeydi ve nota basımıyla uğraşıyordu. Chopin, Józef Elsner'den temel müzik bilgisi ve kompozisyon dersleri alıyordu. Öğretmeninin işlerinin yoğunluğu kimi zaman bu çalışmaların aksamasına neden oluyordu. Pek çok kaynakta Chopin'in tüm öğrenimi süresince gerçek bir piyanistten ders almamış olmasına vurgu yapılır ve adı neredeyse piyano ile özdeşleşen bir kişi için bu durumun ne denli sıra dışı olduğu belirtilir. Ancak müzik tarihçisi Tadeusz A. Zieliński, Chopin'in eğitimiyle yakından ilgilenen bir başka isimden daha bahsetmekte ve bu kişinin besteciyi dönemin piyano çalma tekniği konusunda aydınlatmış olabileceğini öne sürmektedir.¹⁵

Zieliński'ye göre Chopin Ailesi'nin yakın dostları arasında yer alan piyanist Wilhelm Waclaw Würfel, küçük Fryderyk'i piyanonun incelikleri konusunda aydınlatmış olmalıydı. 1791 doğumlu olan Würfel Bohemyalı bir aileden geliyordu ve bir süredir yaşamını Varşova'da sürdürüyordu. 1821 yılından itibaren konservatuvarda ders vermeye başlamıştı; Elsner'in yakın dostuydu. Aynı zamanda besteleri de bulunan Würfel, dönemin moda piyano çalışını Chopin'e tanıtmıştı. Önceki öğretmeni Żywny'nin benimsemediği bu yeni piyano çalma stili farklı bir teknik gerektiriyordu.

Müzik tarihi kitaplarında genellikle "style brillant" (parlak, gösterişli stil) olarak tanımlanan bu çalma tekniği, 19. yüzyıl başından beri giderek daha fazla piyanist tarafından kabul görüyordu. Öncülüğünü Johann Nepomuk Hummel, John Field, Ferdinand Ries ve Carl Czerny gibi 1700'lü yılların sonunda doğan piyanistlerin yaptığı

Józef Elsner. Sanatçısı bilinmeyen yağlıboya portre (1805). Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

bu stil, klasik anlayıştan önemli farklılıklar gösteriyordu. Solistlerin teknik becerilerini sonuna dek sergileyebilmelerine olanak sağlamak amacıyla notaların arasında olabildiğince fazla süsleme yapılıyordu. Bir ölçü içinde kullanılan nota değerleri, alışılmış uygulamalardan önemli değişiklikler gösteriyor, böylece müzik gizemli ve etkileyici bir yapıya bürünüyordu. Aynı parça içinde birbirine tümüyle zıt karakterde bölümler kullanılarak dinleyicinin dikkati daha canlı tutuluyordu. Konserleri izleyenler, kimi zaman müziğin kalitesini düşüren bu tip uygulamalardan hoşlanıyor, solistler de genel beğeniye paralel olarak bu çalış tekniğine yöneliyordu. Son derece başarılı bir piyanist olan Würfel, büyük olasılıkla Chopin'e bu tekniğin tüm inceliklerini öğretmişti. İlk öğretmeninden akademik çalma yöntemlerini alan Fryderyk, şimdi de moda olanı kavriyordu.

24 Şubat 1823 günü Fryderyk Chopin bir hayır kurumu yararına düzenlenen konserde yeniden dinleyicilerin karşısındaydı. Babası hâlâ ücret karşılığı çalmasını istemiyordu. Bu kez Ferdinand Ries'in bir piyano konçertosunu seslendirmişti. Dinleyenlerin büyük beğenisini toplayan bu konserin ardından 3 Mart'ta John Field'in, 17 Mart'ta da Johann Nepomuk Hummel'in konçertosunu seslendirmişti. Artık konserlerinde "style brillant" tarzı yapıtlara yer veriyordu.

24 Şubat tarihli ilk konserin ardından gazetede çıkan bir yazıda Chopin hakkında övgü dolu satırlar yer alıyordu: "Şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki, şimdiye dek Varşova'da bu denli genç yaşta böylesine ustalığa ulaşmış birini dinlememiştik. Tüm güçlüklerin üstesinden kolaylıkla gelmesini bilerek, özellikle Adagio bölümünü duygulu ve kararlı bir şekilde seslendirdi. Ries'in yapıtı tam olması gerektiği gibi çalındı. 'Leipziger Musikalische Zeitung' son sayısında Viyana'dan verdiği bir haberde, orada da aynı yaşlarda Liszt adında genç bir amatörün kusursuz çalışı ve güçlü tuşesiyle dinleyenleri hayrete düşürdüğünü bildiriyordu. Geçen akşamki konserde bizim kentimizde de benzer yetenekte bir genç solist dinlediğimiz için artık Viyana'yı ve saygıdeğer Bay Liszt'i kıskanmamıza gerek yok."¹⁶ Bu sayede, sonraki yıllarda adları sıkı sık birlikte anılacak 19. yüzyılın iki ünlü piyanisti, bir gazete haberinde ilk kez bir araya geliyordu.

Birbiri ardına gelen konserlerden sonra Chopin Ailesi 1823 yazını Skarbeklerin davetlisi olarak Żelazowa Wola'da geçirdi. Bu tatil Fryderyk'in ilk kez doğduğu yerleri görmesi anlamına geliyordu. Artık on üç yaşında, delikanlılığın eşiğindeydi. Sonbaharda Varşova'ya döndüklerinde eğitimi konusunda yeni bir süreç başlayacaktı. O güne dek evde sürdürdüğü eğitimine bundan böyle Varşova Lisesi'nde devam edecekti. Okul ortamına yabancı sayılmazdı; babasının ders verdiği bu kurum, eviyle aynı çatı altındaydı. Kısa zamanda okul arkadaşlarıyla yakın bir dostluk kuracak, içlerinden bazılarıyla tüm yaşamı boyunca ilişkisini koparmayacaktı. Özellikle Tytus Woyciechowski, Jan Matuszyński ve Julian Fontana en yakın olduğu isimlerdi. Chopin'in adı sık sık kentin gazetelerinde çıktığı için arkadaşları tarafından tanınan biriydi, kısa sürede okulun en popüler simaları arasına girmeyi başarmıştı. Çok dışadönük ve şakacı bir yaratılışı vardı. Tanıdığı kişilerin taklidini yapmayı, öğretmenlerin karikatürlerini çizmeyi çok seviyordu. Çevresindekiler tiyatro yeteneğinin çok fazla olduğunu söylüyordu. Fransız aktör Pierre-François Bocage, yıllar sonra ünlü bir piyanistken tanıştığı Chopin'in bu yönünü biraz abartılı bir benzetmeyle şöyle tanımlamıştı:

“Müzisyen olmak için tiyatro yeteneğini heba etmiş.”¹⁷

Lisedeki ilk yılı çok başarılı geçmiş, sınıfının iyi öğrencileri arasına girmeyi başarmıştı. Yaz tatili başladığında arkadaşı Dominik Dziewanowski'nin Varşova'nın kuzeyindeki çiftlik evine davet edildi. Doğanın içinde geçen bu dönem onun için gerçek bir tatil olmuştu. Köy yaşamını yakından tanımış, köylülerin seslendirdikleri şarkı ve danslar çok ilgisini çekmişti. Ailesine yazdığı mektuplarda mutlu ve tasasız hava hemen hissediliyordu, henüz on dört yaşındaki delikanlı çevresinde gördüklerine neşeyle yaklaşıyordu. 10 Ağustos 1824 tarihli mektup bestecinin kaleminden çıkan ve günümüze ulaşan ilk belgelerden biridir:

“Sevgili anneciğim, babacığım,

Tanrı'ya şükür sağlığım yerinde ve günler son derece keyifli geçiyor. Hiç okumuyorum, tek satır yazmıyorum ama piyano çalıyorum, resim yapıyorum, etrafta dolaşıyorum, arabayla giderken ya da ata binerken temiz havayı doyasıya soluyorum. Müthiş bir iştahla yemek yiyorum, daha şimdiden zayıf karnım yuvarlanmaya başladı. Halimden çok memnunum ancak tek sorunum iznim olmadan çavdar ekmeği yemek zorunda kalmam. Doktor Gerardot, çavdar ekmeği yememi yasaklamıştı ama bunun Varşova için geçerli olduğunu düşünüyorum. Bana çavdar ekmeği bayat olabileceği için yemememi söylemişti ama burada, Szafarnia'da her şey taptaze. Diğer ekmekler kapkarayken bu ekmeğin beyaz; diğerleri kaba undan yapılıyor, oysa bu incecik undan. Doktor Gerardot'nun da eğer tadabilseydi bana izin vereceğini düşünüyorum. Zaten doktorların kendi beğendiklerini hastalarına da tavsiye etmeleri usuldendir. Ayrıca Varşova bir şehir, Szafarnia basit bir köy. Varşova'da buğday ekmeği yiyen bir sürü insan var, oysa burada yalnızca ben varım. Bunca açıklamadan sonra herhalde annem çavdar ekmeği yememe izin verirdi. Eğer Doktor Gerardot şimdi Varşova'daysa ona postayla bir parça tadımlık çavdar ekmeği yollayabilirim. Tadını aldıktan sonra izin vereceğinden eminim. Bu konu hakkındaki doktora tezimi, gerekli izni alabileceğim umuduyla burada noktalıyorum.”¹⁸

Chopin tatil boyunca yaşadıklarını ve çevresinde gördüklerini son derece esprili bir dille sanki bir gazete haberi kaleme alırcasına kâğıda geçirmişti. Bulunduğu küçük kasabanın adından dolayı “Kurier Szafarski” (Szafarnia Postası) olarak adlandırdığı gazeteye yazdıkları babasının her gün okuduğu Varşova'daki günlük gazete formatındaydı; farklı köşelere, birbirinden farklı haberler uyduruyor ve çok eğleniyordu. Gazete metninde kendi için farklı adlar seçiyor, kimi zaman “Franciszek Chopin”, kimi zaman “Jacob Chopin” ya da “Küçük Nikolaus” ifadesini kullanıyordu:

“Kurier Szafarski

Yurt Haberleri: 11 Ağustos günü Bay Frédéric Chopin azgın bir atın sırtında yarışa başladı. Yaya olarak gitmekte olan Bayan Dziewanowski'yi bir türlü geçemedi (suçlu tabii ki attı). Sonunda Bayan Ludwika'nın önünde yarışı bitirmeyi başardı; genç kız tam hedefe ulaşacağı sırada ayağı takılarak sendelediği için yarış dışı kaldı.

Bay Franciszek Chopin her gün arabayla geziler yapıyor ve bu sırada arabanın arka koltuğunda oturma şerefi kendisine bahşediliyor.

Bay Jacob Chopin günde altı bardak meşe palamudundan yapılmış koyu kahve içiyor, Küçük Nikolaus ise her gün dört küçük ekmeğin yiyen, tabii bunlar mükellef öğlen

yemeğinin ve üç kap yemek yediği akşam öğününün dışında.

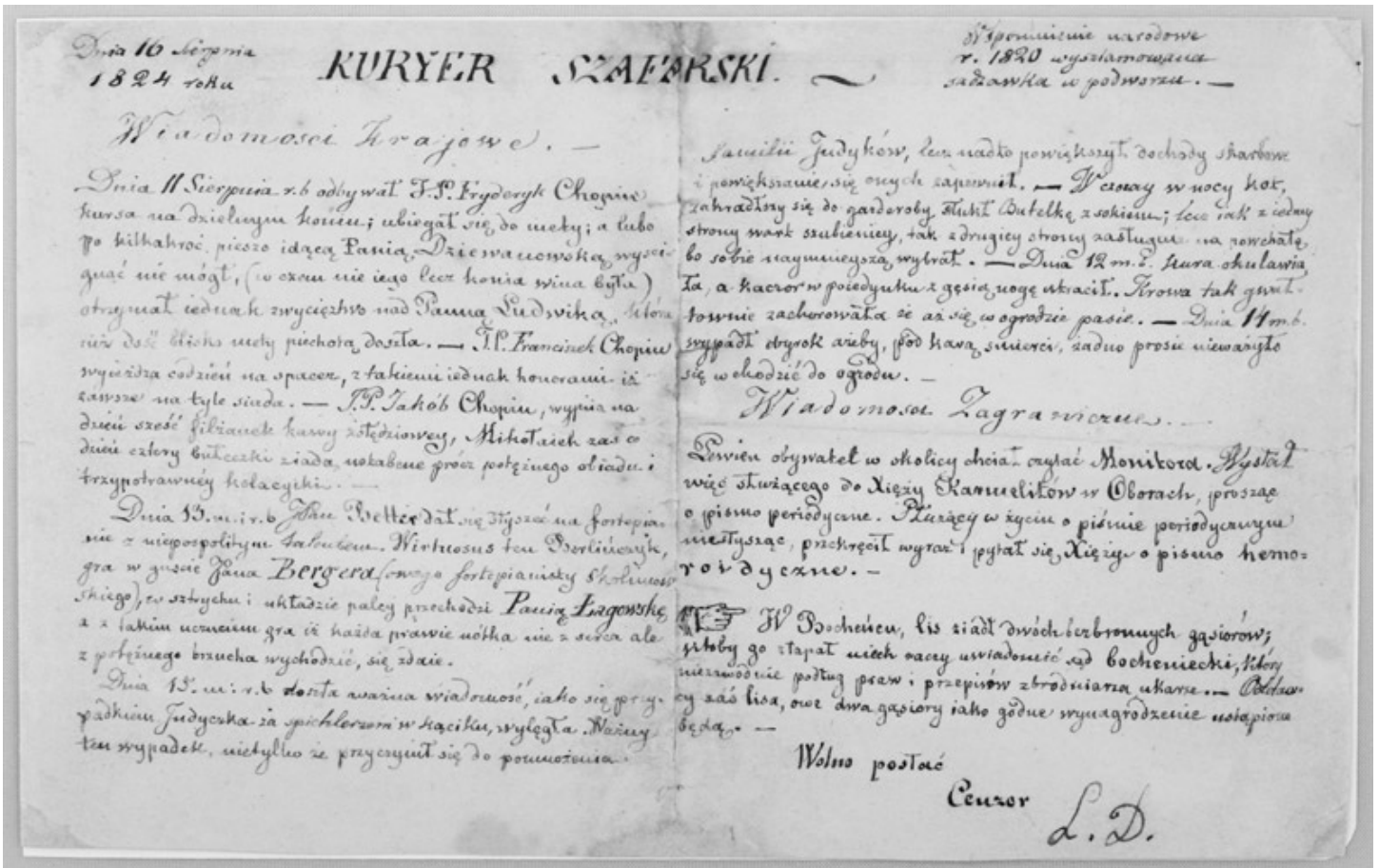
Aynı 13'ünde üstün yetenekli Bay Better'in piyano çalışına tanık olduk. Berlinli bu virtüöz, Bay Berger'in stilinde çalışıyor. Mimikleri Bayan Lagowska'yı bile gölgede bırakacak denli abartılı. Bu yüzden notalar kalbinden değil, koskoca karnından çıkıyormuş gibi oluyor. (...)

Aynı 12'sinde bir tavuk aniden topallamaya başladı. Ördek, kazla girdiği düelloda bir ayağını kaybetti ve inek anlaşılabilir bir hastalığa yakalandı, hepsi hemen bahçede otlamaya başladı.

Aynı 14'ünde domuz bahçeye girme yasağını çiğnediği için ölüm cezasına çarptırıldı.

Yurtdışı Haberleri: Civarda yaşayan çiftlik sahiplerinden biri 'Monitora' gazetesini okumak istemiş ve uşağını gazete alması için Obory'deki manastıra yollamış. Ancak hayatında hiç gazete sözcüğünü duymamış olan uşak, manastırdan gazete yerine hemoroit yazısı istemiş.¹⁹

Bocheniec'den bir tilki, iki kaz yemiş. Tilkiyi yakalayanların Bocheniec Mahkemesi'ne başvurmaları önemle rica olunur; mahkeme tilkiye kanunlar uyarınca gerekli cezayı verecektir. Tilkiyi yakalayanlara ise ödül olarak iki kaz verilecektir."²⁰

"Kurier Szafarski". Chopin'in 16 Ağustos 1818 tarihinde Szafarnia'dan ailesine gönderdiği gazete formatındaki mektup.

Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin aynı dönemde kafiyeli öyküler yazmaya da merak sarmıştı ama bütün bu tatil eğlenceleri onu müzikten uzaklaştırmıyordu. Sık sık çiftlikteki piyanonun başına geçip çalışıyor, bazen de arkadaşının annesiyle dört el çalışıyordu. Sonbaharla birlikte

Varşova'ya dönüp yeniden okula başladı. O kış edebiyata ilgisinde önemli bir ilerleme baş göstermişti. Kardeşleriyle birlikte okulda bir edebiyat derneği kurmuşlar ve düzenli toplantılara başlamışlardı. Toplantılarda dernek üyelerinin kaleme aldıkları yapıtlar okunuyor, edebiyat üzerine tartışmalar yapılıyordu.

Müziğe olan ilgisi artarak devam ediyordu. Hızla yeni yapıtlar besteliyor, piyano çalışması gün geçtikçe kusursuzlaşıyordu. 1825 yılı başında tamamladığı *Do minör Rondo*, o zamana dek bestelediklerinden çok daha farklı bir yapıdaydı. Artık besteciliğe doğru geri dönülmez adımlarla ilerlediği fark ediliyordu. Zaman zaman birlikte dört el piyano çaldıkları, Varşova Lisesi'nin Müdürü Bogumił Linde'nin eşine ithaf edilen yapıt, "Opus 1" olarak kentin en tanınmış nota basımcısı Brzezina tarafından yayımlanmıştı. Bir anlamda artık gerçek bir besteci sayılabilirdi.

Varşova'nın en ünlü caddelerinden Krakowskie Przedmieście. Friedrich Christoph Dietrich'in çizimi (1830).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin 1825 Nisan'ında Varşova'yı ziyaret eden Rus Çarı I. Aleksandr'ın huzurunda da çaldı. Polonya kralı unvanıyla parlamentonun açılışına katılmak için kente gelen çar, dinlediği konserden ne denli etkilendiğinin bir belirtisi olarak Chopin'e bir yüzük hediye etmişti. Delikanlı konserde çara, o tarihlerde yeni imal edilen bir çeşit org çalmış, konseri dinleyenler Chopin'in yeteneği kadar, bu yeni çalgıya da ilgi göstermişlerdi. Söz konusu çalgı, mucit August Fidelis Brunner ile piyano imalatçısı Józef Długosz'un ortak çalışmasıyla ortaya çıkan ancak o tarihlerde imal edilen çok

sayıdaki benzeri gibi uzun ömürlü olamayan "eolimelodicon"du.

1825 yaz aylarını yine Szafarnia'da geçirdi. Bu kez okulda dereceye girememiş ama bir üst sınıfa geçmeye hak kazanmıştı. Köy yaşamı tıpkı bir yıl öncesinde olduğu gibi neşe dolu geçiyordu. Köylülerin arasında olmak, onların danslarını ve şarkılarını dinlemek çok hoşuna gidiyor, onlardan öğrendikleri ufkunu genişletiyordu. Yaptığı geziler yalnızca çevre köylerle sınırlı kalmıyordu. Prusya sınırına dek gitmiş, ünlü astronom Nicolaus Copernicus'un²¹ doğduğu kasaba olan Toruń'u ziyaret etmiş, onun doğduğu evi görmekten çok etkilenmişti. Tatil boyunca ailesine yazdığı mektupların çoğunda önceki yıl olduğu gibi esprili ve keyifli hava kendini hissettirmekle birlikte zaman zaman duygusal satırlara da rastlanıyordu. 26 Ağustos 1825 tarihli mektup buna iyi örnektir:

Kościół Wizytek (Ziyaretçi Rahibeler Kilisesi), Varşova. Zygmunt Vogel'in suluboya çiziminden (1785), J.

Neugebauer'in kopyası.

Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

"Sevgili anneciğim, babacığım,

Sağlığım yerinde, ilaçlarımı düzenli olarak alıyorum ancak ne yazık ki yanımda yeterli sayıda ilacım yok. Burada çoğunlukla evi ve sizleri düşünüyorum. Bütün bir tatili en sevdiğilerimden uzak geçirmek çok zor geliyor. Sık sık, ileride evden bir aydan daha uzun bir süre ayrı kalmam gerekeceğini düşünüyorum ve şimdiki ayrılığı onun bir prelüdü olarak görüyorum. Bu düşünsel bir prelüd, müzikal olanı yola çıkmadan önce tamamlamam gerek. Ama şimdilik en iyisi bu duygusallıkları bir kenara bırakmak, yoksa

bu konuda sayfalar dolusu yazabilirim.”²²

1825 yılının sonbahar aylarında yeniden Varşova’ya ve okula döndü. Altıncı sınıfa devam ediyordu, aynı zamanda lisenin orgculuğuna getirilmişti. Kentin en görkemli caddesi olan “Krakowskie Przedmieście” üzerinde, lisenin hemen yanında yer alan “Kościół Wizytek”te (Ziyaretçi Rahibeler Kilisesi) görevi gereği pazar ayinlerinde orgla, büyük bölümünü okul öğrencilerinin oluşturduğu cemaate eşlik ediyordu; bir arkadaşına gönderdiği mektupta “Rahipten sonra en önemli kişi benim,”²³ diye yazmıştı. Tüm klavyeli çalgıları büyük bir ustalıkla çalabildiği için yeni görevinde hiç zorlanmıyor, kendinden bekleneni fazlasıyla yerine getiriyordu.

Ders yılı sona erip yaz aylarına ulaşıldığında Chopin lise eğitimini tamamlamıştı. Aslında o dönemdeki uygulama gereği, son sınıf genellikle iki yılda tamamlanıyor, ilk yılın sonunda yapılan sınavda başarılı olanlar, “olgunluk sınavı” olarak adlandırabilecek final için bir yıl daha okula devam ediyordu. Çok özel durumlarda, öğrencinin başarısına bağlı olarak, ilk yılın sonunda iki sınava birden girmeye hak kazanılabiliyordu. Chopin’in niyeti olabildiğince çabuk müzik eğitiminde ilerlemek ve lise dersleriyle fazla zaman harcamamaktı. Bu nedenle ilk yılın sonunda “olgunluk sınavını” da verebileceğini düşünüyordu. Ancak 27 Temmuz 1826 günü yapılan ilk sınavın hemen ertesinde ailesiyle birlikte kenti terk ederek kaplıca kenti Bad Reinertz’e²⁴ doğru yola çıkmış, ay sonunda yapılacak ikinci sınava katılamamıştı. Gezinin nedeni Chopin’in kız kardeşi Emilia’nın giderek bozulan sağlığıydı. Doktorlar kaplıca tedavisinin bir süredir tüberkülozla mücadele eden genç kıza iyi geleceğini umuyorlardı.

Chopin Varşova’dan ayrılmadan seyrettiği iki opera temsili, kentin dönemin müzik akımlarını nasıl yakından izlediğinin en iyi göstergesiydi. 3 Temmuz’da Carl Maria von Weber’in, kısa bir süre önce Berlin’de sahnelenen yapıtı *Der Freischütz* Polonyalı müzikseverlerle buluşmuştu. Alman romantik operasının gelişiminde, Mozart’ın *Sihirli Flüt*’ü ile sonraki yıllarda sahnelenecek Wagner’in yapıtları arasındaki en önemli köprü olarak kabul edilen *Der Freischütz*’ün farklı çizgisi Chopin’i çok etkilemişti. Daha yapıt sahnelenmeden, provalar sırasında bir arkadaşına yazdığı mektupta, “Bence *Der Freischütz* Varşova’da bayağı ses getirecek,” diye yazmış, özellikle romantik öğelerin çok hoşuna gittiğini vurgulamıştı.²⁵

Temmuzun sonlarına doğru bu kez Rossini’nin *La gazza ladra* (Hırsız Saksığan) operasını izlemişti. İtalyan bestecinin sahne yapıtları Varşovalıların en beğendikleri operaların başında geliyordu. Chopin, bu yapıtlardaki müziği biraz hafif²⁶ bulmakla birlikte, operada yer alan bir ezgiyi o günlerde tamamlamak üzere olduğu bir polonezinde kullanmıştı. *Op. post. Si bemol minör Polonez*, bestecinin *La gazza ladra* temsilini birlikte izlediği arkadaşı Wilhelm Kolberg’e ithaf edilmişti.

Chopin, annesi ve kız kardeşiyle birlikte 2 Ağustos günü Bad Reinertz’e ulaşmıştı. Konakladıkları pansiyon “Dom Bürgla” adını taşıyordu ve kaplıcanın en iyi oteli sayılıyordu. Konuklarına yalnızca yatacak yer sağlamakla kalmıyor, kahvaltı ve yemek servisi de yapıyordu. Chopin kısa sürede kaplıca yaşamına ayak uydurmuştu. Bol bol şifalı sulardan içiyor, günün büyük bölümünü yürüyüş yaparak geçiriyordu. Arkadaşı Wilhelm Kolberg’e yazdığı mektupta, herkesin birlikte yaptığı, kaplıca yaşamının günlük

ritüellerini kendine has esprili üslubuyla anlatıyordu. Konukları eğlendirmek için gün boyu çalan orkestranın acınacak durumunu özellikle vurgulamaktan kendini alamamıştı. En çok canını sıkan, elinin altında her gün çalışmasına olanak sağlayacak iyi bir piyanonun olmayıştıydı. Bu durum onun günlük yaşamından önemli bir boşluk meydana getirmişti.

Günlük çalışmalarını istediği gibi sürdüremese de kaplıcada kaldığı süre boyunca iki kez halk önünde çalmıştı. Ağustos ayı içindeki bu iki konser Varşova'daki bir gazetede, "hayır konseri" olarak duyurulmuştu. Kaplıcaya gelenlerden birinin ani ölümünün ardından yardıma muhtaç çocukları için Chopin iki konser vermiş ve gelirini onlara bırakmıştı. 19. yüzyılda bazı kaynaklarda, bu konserlerin Chopin'in gizli aşkı saf köylü kızı Libuscha ile ilgili olduğu bilgisi yer almıştır. Bu anlatıya göre, köylü kızı her gün âşık olduğu delikanlıya pınardan su getiriyor ve onunla birlikte dolaşıyordu. Babasının ani ölümü üzerine zor durumda kalan kıza maddi destek sağlamak için Chopin iki konser vermiş ve gelirini Libuscha'ya bırakmıştı. Son derece romantik öğelerle süslü bu öykünün gerçek olmadığı günümüzde kesinlik kazanmıştır.²⁷

Eylül ortasında yeniden Varşova'ya dönmüşlerdi. Ailenin gündemindeki en önemli konu Chopin'in eğitimine nasıl devam edecekti. Babası, oğlunun kendini tümüyle müzik eğitimine vermesini çok istemekle birlikte üniversiteye devam etmesini de arzuluyordu. Ancak bu durumda Chopin'in bir yıl daha lisede okuyup "olgunluk sınavını" vermesi gerekiyordu. Çünkü elindeki diplomayla ancak konservatuvara girebiliyordu ve delikanlı bir yıl daha lisede zaman kaybetmek istemiyordu. Sonunda öğretmenlerinin de yardımıyla şöyle bir formül bulundu: Chopin konservatuvara kaydolacak ancak üniversitede müzik ve edebiyatla ilgili bazı derslere devam edecekti. Böylece eğitimi yarım kalmayacak, aynı zamanda genel kültür yönünden kendini geliştirecekti.

Konservatuvarda ağırlıklı olarak Jozéf Elsner'in kompozisyon derslerine devam ediyordu. Herkes tarafından Varşova'nın en iyi piyanisti olarak kabul edildiği için piyano derslerine girmiyordu. Elsner kompozisyon öğrencilerine üç yıllık bir program uyguluyor, onları teori alanında eksiksiz eğitmeye çaba harcıyordu. Farklı bestecilerin yapıtlarını incelemelerini sağlayarak öğrencilerin her tür müziği tanımalarına yardımcı oluyordu. Chopin'in üniversitede devam ettiği dersler tarih, Polonya edebiyatı ve estetikti. Özellikle ikinci dersin hocası Kazimierz Brodziński delikanlının üzerinde giderek etkili olmaya başlamıştı; Polonya edebiyat çevrelerinde Romantik akımın en ateşli savunucularından biri olarak kabul ediliyordu. 1818 yılında yayımladığı bilimsel çalışması "O klasyczości i romantyczności czyli o duchu poezji polskiej" (Klasisizm ve Romantizm Üzerine ya da Polonya Şiiri Üzerine) başlığını taşıyordu. Bu yapıtında yer alan görüşleri, aynı yıllarda tüm Avrupa'da tartışılan yeni yol arayışlarıyla büyük paralellik gösteriyordu: "Şimdiye dek hayal gücü, duygu, akıl ve nükte, birlikte Apollon'un kutsal mabedine ulaşmaya çalışırdı. Ancak sonradan iki farklı yol olduğunu keşfettik. Birincisi ölçülü, her zaman kabul gören, düzenli, çiçeklerle süslü ana cadde. Bu yolun bozulmaz düzeni kimileri için can sıkıcı olsa da genellikle bu yoldan sapmaya izin verilmiyor. İkinci yol ise daha sapa, hatta bu yolu seçme başlı başına farklı bir yolculuk anlamına geliyor. İnsan dilediğinde yoldan sapıp manzaranın keyfini çıkarabiliyor, hatta

dilerse çitlerin üzerinden bile atlayabilir. Deneyimliler ilk yolu tercih ediyor, gençler ise doğal olarak ikinciye. İlkinden gidenler yolda zaman harcayamıyorlar, çevrelerine yeterince bakamıyorlar ancak daha emniyetli yol alıyorlar, ikinciler ise genellikle tehlikeli yerlerden geçiyorlar.”²⁸

Brodziński'nin dersleri genç Chopin'in çok ilgisini çekiyordu, hocası, sanatçının yaratırken duygularının sesine kulak vermesini öğütlüyordu: “İnsan duygularının sel gibi akmasına izin vermeli ancak sonra onun etkisinde kalmadan acımasız bir yargıç edasıyla yaptıklarını gözden geçirip düzeltmeli. (...) Cicero ‘Duyguların kuralın olmalı,’ demiş. Bütün dâhiler böyle yapar.”²⁹

19. yüzyılda hızla tüm Avrupa'ya yayılmaya başlayan sanatta ulusal olana yatkınlık Brodziński'nin de çok önem verdiği konulardandı. Ona göre sanatçı öncelikle doğanın sesini dinlemeli, ardından halkının dilini, geçmişini ve beğenilerini kendine rehber edinmeliydi. “Ulusal edebiyat, içinde birtakım eksikler barındırsa bile, yabancı örneklere göre yaratılan edebi yapıtlardan daha iyi ve faydalıdır.”³⁰

O yıllarda başta Chopin'in hocası Elsner olmak üzere pek çok Polonyalı besteci yapıtlarında giderek daha fazla yerel motife yer veriyordu. Özellikle halk danslarının zengin ritmik yapısı bestecilerin çok ilgisini çekiyordu. Dans müziği çok eski dönemlerden beri müzik yapıtlarına esin kaynağı olmuş, Barok dönem boyunca besteciler zamanın gözde danslarından oluşan süitler besteleyerek, bunları dans edilmeden tümüyle solo çalgılarla seslendirmişlerdi.

1800'lerin başından beri Polonya'nın en çok bilinen dansları polonez, mazurka ve krakowiak klasik müzik yapıtları içinde kendilerine daha çok yer buluyordu. Piyano ya da başka bir çalgı için bestelenen küçük solo parçalar kadar, sahne yapıtları içinde de bu dansların gerçek figürleriyle canlandırıldığı bölümlere sıkça rastlanmaya başladı. Chopin beste yapmaya başladığı ilk yıllarda önce polonezlere ilgi duymuştu, konservatuvarda müzik eğitimine başladığında ise ilk mazurkalarını bestelemişti. Franz Liszt, *F. Chopin* adlı kitabında mazurkanın, Polonyalıların yaşamındaki önemini ve bu dansın kadının rolünü şu sözlerle anlatıyor: “Bu dansın mağrur ama yine de hassas ve alımlı kişiliğini yakalamak ancak orada (Polonya'da) mümkün olacaktır. Mazurkada eş seçimi her zaman kadın tarafından yapılırdı. Seçilen kavalye eşini, bir fatih gururuyla kavrar, onun güzelliğini rakiplerinin hayranlığını kazanmak için sergilemeye çabaldı. Dünyada, Polonya'daki bir balodan daha keyifli, ancak birkaç manzara vardır. Mazurka başladıktan sonra, düzensizce birbiriyle itişip kakışan insanlar kenara çekilir, tüm dikkatler boşlukta ikiz yıldızlar gibi öne fırlayan eşit güzellikteki bir çiftin büyümlü dansına yönelirdi. Kavalye meydan okur gibi bir gururla adımlarını hızlandırır, sonra eşini yeniden zevkle seyretmek istemiş gibi bir anlığına bırakır ve ihtiraslı bir istekle onu tekrar kollarının arasına alır ya da ani sevincinin üstesinden gelmiş ve kendinden geçmenin haz dolu baş dönmesine teslim olmuş gibi, hızla kendi etrafında dönerdi.”³¹

Chopin'in bestelediği ilk mazurka örneklerinden, özellikle “Rondeau à la Mazur” (Op. 5) başlıklı olanı ilginçtir. Yapıt, büyük olasılıkla, genç bestecinin yaz tatillerinde yakından tanıma fırsatı bulduğu halk ezgilerinin yapısal özelliklerini barındırıyordu. Fa majör tonunda olmasına rağmen, dizinin içinde bulunan Si bemol sesi, tıpkı Polonya halk ezgilerinde olduğu gibi kimi yerde Si olarak kullanılıyordu. Böylece parça, alışık

tonal yapının dışına çıkmış ve dans ritminin de ustaca kullanılmasıyla gerçek bir mazurkaya dönüşmüştü. Chopin yaşamı boyunca yaklaşık altmış mazurka besteleyecek ve her birinde ülkesinin kültüründen farklı bir esintiyi ustaca harmanlayacaktı. Ünlü piyanist İdil Biret bu konuda son derece ilginç bir benzetme yaparak, mazurkaların bir günce gibi Chopin'in tüm yaşamına yayıldığını belirtiyor.³²

Konservatuvar ve üniversitedeki dersler Chopin'in günlük yaşamını tümüyle dolduruyordu. Hemen her gün kentteki nota basımcılarının dükkânlarına gidiyor ve yeni çıkan yapıtları alıyordu. Polonyalı bestecilerinkiler kadar, Avrupa'nın diğer kentlerinde yazılanlara da büyük ilgi duyuyordu. O yıllarda Varşova'da nota basımı önemli bir ilerleme kaydetmişti. Müzik toplum yaşamının farklı kesimlerinin günlük yaşamına girmeye başladıkça notaya duyulan ilgi artıyordu. Orta halli her ailenin evinde bir piyano olduğu ve aile üyelerinden en az birinin amatör olarak bir çalgı çaldığı düşünülürken bu, çok olağan bir gelişmeydi. Piyano için bestelenen yapıtlar kadar, dönemin tanınmış operalarının piyano için yapılmış düzenlemeleri de ilgi görüyordu. O dönemde kentin en ünlü nota mağazası Chopin'in bir *Rondo*'sunu da (Opus 1) basan Brzezina idi.

1827 Şubat ayında Chopin'in kız kardeşi Emilia'nın sağlık durumu giderek kötüleşmeye başladı. Uzun süredir tüberkülozla mücadele eden genç kız önüne geçilemeyen öksürük nöbetlerine yakalanmış, doktorlar her çareye başvurmuş ancak olumlu bir sonuç alamamışlardı. Edebiyata çok düşkün olan Emilia hasta yatağında yazdığı son şiirlerinden birinde içinde bulunduğu durumu ustaca betimlemişti: "Bu nasıl bir yazgıdır ki/İnsanoğlu acı çektiği şeyleri üretmekten acı çekiyor."³³ 10 Nisan günü kaçınılmaz son gerçekleşti. Aile büyük bir acı içinde çok sevdikleri Emilia'yı toprağa verdi. Mezar taşının üzerine yazılanlar genç kızın büyük umutlarla başladığı yaşamının bu denli erken sonlanmasının yarattığı sarsıntıyı ifade eder gibiydi: "Emilia Chopin henüz yaşamının on dördüncü baharında, olgunlaşmasını beklediğimiz bir çiçekken solup gitti."³⁴

Bu ölüm ailenin mutlu yaşamında büyük bir sarsıntıya neden oldu. Chopin ölümü ve etkilerini ilk kez bu denli yakınında hissetmişti. Yaşantılarına devam edebilmek için anılardan, Emilia ile ortak geçmişlerinden uzaklaşmaları gerekiyordu. Yeni bir eve taşınmak, yeni bir başlangıç için faydalı olabilirdi. Bu nedenle 1827 yazında "Czapki - Krasinski Sarayı" olarak anılan binaya taşındılar. Üniversitenin hemen karşısında yer alan bu yapıda eskiye oranla daha geniş bir mekâna sahiptiler. Ancak buna rağmen Mikołaj Chopin, on beş yıldan fazla bir süredir devam ettirdiği genç öğrencileri barındırdığı pansiyonunu artık sürdürmek istemiyordu. Kısa bir süre sonra Chopin, aynı binanın çatı katında tümüyle kendine ait küçük bir çalışma odasına sahip oldu. Notalarını ve kitaplarını oraya taşıdı; herkesten uzaklaşmak istediğinde buraya sığınabilecekti. Yıl sonuna doğru bir arkadaşına yazdığı mektupta çalışma odasından, "Burası benim için gerçek bir barınak,"³⁵ diye bahsediyordu.

Konservatuvardaki ilk yılının sonunda girdiği sınavlar çok başarılı geçmişti. Kompozisyon ve müzik teorisi dallarında en iyi dereceyi elde etmiş, öğretmeni Elsner isminin yanına notundan başka, "özel bir yetenek" ifadesini eklemişti. Sınavlar sonrasında, her zaman olduğu gibi tatil aylarının önemli bir bölümünü Varşova dışında geçirmişti. Konuk olduğu yerlerin içinde "Antonin Av Köşkü" özellikle dikkat çekiciydi.

O yıllarda, Silezya bölgesi içindeki bu şato Polonya toprağının dışında kalmıştı. Varşova'nın güneybatısında Poznań yakınlarında yer alan "Antonin", Prens Antoni Radziwiłł'e aitti. Önemli siyasi görevlerde bulunan Prens Radziwiłł, Chopin'in yeteneğine Varşova'ya yaptığı ziyaretler sırasında tanık olmuştu. Müziğe çok meraklı olan prens, viyolonsel çalıyor, şarkı söylüyor ve bazı küçük beste denemeleri yapıyordu. Chopin'in yolu bu sanat âşığı soyluyla sonraki yıllarda da kesişecekti.

Sonbahar ayları yeniden okula dönüş anlamına geliyordu. Chopinlerin evi, üniversiteye yakın olmasının da etkisiyle, kısa zamanda sanatçı ve profesörlerin uğrak yeri olmuştu. Genellikle perşembe günleri bir araya gelen isimlerin arasında, pek çoğu ailenin yakın dostu olan isimler bulunuyordu. Lisenin müdürü Linde, Chopin'in öğretmeni Elsner, şair Kajetan Koźmian, Chopin'in vaftiz babası olan ve o günlerin tanınmış iktisatçısı Fryderyk Skarbek, ressam Antoni Brodowski bu toplantıların müdavimleri arasındaydı. Kısa bir süre sonra perşembe toplantılarında Chopin'in yapıtları da seslendirilmeye başlanacaktı.

Chopin'in bu dönemde bestelediği yapıtlar arasında *Mozart'ın Don Giovanni Operasından "Là ci darem la mano" Düeti Üzerine Si bemol majör Çeşitlemeler* (Op. 2) ve *Do minör Sonat* (Op. 4) özellikle dikkat çekicidir. Bestecinin piyano ve orkestra için yazdığı ender yapıtlardan olan çeşitlemeler, başka ustaların temalarını işlerken de kendi müzikal anlayışını ve ifade yöntemlerini nasıl kullanabildiğinin güzel bir örneğidir. Mozart'ın *Don Giovanni* operasında yer alan Don Giovanni ve Zerlina'nın düeti üzerine oluşturulan yapıtın son çeşitlemesi "Alla Polacca" (Polonya Tarzında) başlığını taşımaktadır ve Chopin'in polonezlerine iyi bir örnektir. Besteci bu bölümde Mozart'ın temasını ritmik yönden büyük bir ustalıkla gerçek bir poloneze dönüştürmüş ve yapıtı kendine mal etmeyi başarmıştır. *Çeşitlemeler* Chopin'in yakın arkadaşı Tytus Woyciechowski'ye ithaf edilmiştir.³⁶

İlk yıllarda genellikle kısa piyano parçaları besteleyen Chopin, konservatuvardaki ikinci öğretim yılının başlarında *Do minör Sonat*'ı (Op. 4) besteledi. Yapısal anlamda bestecilerin kompozisyon becerilerinin ne denli geliştiğinin bir göstergesi olarak kabul edilen sonatlar, özellikle Haydn, Mozart ve Beethoven'ın piyano için yazdığı örneklerle doruğa ulaşmıştı. Chopin'in bu alandaki ilk çalışması onun artık gerçek bir besteci olduğunun kanıtı sayılabilirdi. Bunu hem kendine hem de öğretmenine ispat etmek istercesine *Do minör Sonat*, her yönüyle genç Chopin'in önceki bestelerinden farklı bir çizgidedir. İlk bölümün başındaki tema Bach'ın *Do minör Envansiyonu* (BWV 773) ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Böylece müzik eğitiminin ilk yıllarından beri hayran olduğu büyük besteciye bir kez daha gönderme yapmış gibidir.

1828 bahar aylarında dönemin en tanınmış piyanistleri arasında yer alan Johann Nepomuk Hummel Varşova'ya gelmiş ve bir dizi konser vermişti. Kentin sanat gündeminin tek konusu haline gelen bu konserler Chopin için de çok önemliydi. Hummel verdiği konserlerde orkestra eşliğinde kendi yapıtlarını seslendirmiş, ayrıca solo olarak da çalmıştı. Çağın en ünlü isimleri arasında yer alan bir piyanistin çalışına yakından tanık olmak Chopin'i çok heyecanlandırmıştı. Henüz sekiz yaşındayken Mozart'tan ders almaya başlayan Hummel, daha sonra Haydn ve Beethoven ile tanışmış, onların müziğini yakından tanıma şansını yakalamıştı. 1800'lü yılların başından itibaren

giderek değişmeye başlayan piyano tekniğine önemli katkıları olmuş, 1828'te yayımladığı üç ciltlik *Ausführliche theoretisch-practische Anweisung zum Piano-Forte-Spiel* (Teknik Pratik Kapsamlı Piyano Metodu) başlıklı yapıtı büyük yankı uyandırmıştı. Varşova'da bulunduğu süre boyunca Hummel, Chopin'in piyano çalışını dinlemiş ve duyduklarından çok etkilenmişti. Bu karşılaşmanın müzik eğitimine dört elle sarılan delikanlı için önemli bir destek olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Konservatuvarın yıl sonu sınavlarına Chopin katılmamıştı. Hocası yazdığı raporda, sağlık nedenleri yüzünden tatiline erken başladığını bildirmiş ve ders yılı içinde üstün başarılı olduğunu bir kez daha tekrarlamıştı. Her zaman olduğu gibi yaz ayları Chopin için kent dışına çıkma ve yıl boyu biriken yorgunluktan kurtulma dönemiydi. Bu kez Varşova'nın batısına doğru yola çıkmış ve Mazovya Bölgesi'ndeki küçük Sanniki Köyü'nde okul arkadaşı Konstanty Pruszek'in malikânesinde yazı geçirmişti. Her zaman olduğu gibi çevreyi gezmiş, bol bol yürüyüş yapmış, halk müziği dinlemiş ve piyano çalışmıştı. Doğayla baş başa olmak ona her zaman çok iyi geliyor, çalışma temposunu artırıyordu.

Karykatura otyłego meżczyzny
(Obez Bir Adamın
Karikatürü), Chopin'in çizimi
(1839).

Eylül ayında Varşova'ya döndüğünde Paris'ten gelen bir mektupla karşılaştı. Mektupta, kısa bir süre önce yayın hayatına başlayan *La Revue Musicale* adlı müzik dergisinde Varşova'nın konser yaşamı hakkında aylık yazılar yazması isteniyordu. François Joseph Fétis tarafından yayımlanmakta olan dergi için Chopin'in adını Paris'te yaşayan Polonyalı bir piyanist önermişti. Delikanlı bu teklife çok sevinmiş ancak kendini istenen görev için yeterli olgunlukta görmemişti. Operanın yöneticisi Karol Kurpiński bunu çok daha iyi yapabilirdi. Chopin o güne dek yalnızca Varşova Operası'nı izlediğini, daha iyi ya da daha kötü bir opera temsiliyle karşılaşmadığı için yeteri kadar bilgi sahibi olmadığını düşünmüş ve dergi için yazı yazmaktan vazgeçmişti.

Kısa bir süre sonra karşısına çıkan bir fırsat, delikanlının Avrupa'nın en önemli müzik merkezlerinden birine, Berlin'e gitmesini sağlayacaktı. Babasının yakın arkadaşı Zooloji Profesörü Feliks Jarocki, Alexander von Humboldt'un Berlin'de düzenlediği uluslararası bir konferansa davet edilmişti. Jarocki, çocukluğundan beri tanıdığı Chopin'in tüm masraflarını üstlenerek onu bu geziye davet etmiş, delikanlının yaşamında ilk kez Varşova'dan daha büyük bir kenti tanımasını sağlamıştı.

Berlin'deki ilk günler Chopin tüm akademik toplantılara katılmış, can sıkıntısından konuşmacıların karikatürlerini çizmiş ve onlar hakkındaki gözlemlerini ailesine yazmıştı. Özellikle sarayda görevli bir uşak zannettiği kişinin ünlü bilgin Alexander von Humboldt çıkmasına çok şaşırılmıştı. Yemekte yanında oturan Hamburglu Botanik Profesörü Bay Lehmann da çok ilgisini çekmişti: "Onu kocaman parmakları nedeniyle çok kıskandım. Ben ekmeği iki elimle zar zor koparmaya uğraşırken o küçücük bir dokunuşla bunu başarabiliyordu,"³⁷ diye yazmıştı.

Günler geçiyor, Chopin her gün yeni bir akademik toplantıya katılıyor ve bir türlü

Berlin'in müzik yaşamını tanıma şansını yakalayamıyordu. Sonunda Profesör Jarocki'ye durumu açıkladı ve kentin sanat ortamını tanımak için kollarını sıvadı. Operada izlediği temsiller hayal kırıklığı yaratmıştı. Varşova'da izlediği Weber'in *Der Freischütz* operasını burada seyretmeden önce çok heyecanlıydı. Önceden bildiği için kolaylıkla karşılaştırma yapacağını düşünüyordu; ancak gördükleri beklentisinin çok gerisindeydi. Bir konserde dinlediği Händel'in *Ode for St. Cecilia's Day* (St. Cecilia Günü İçin Övgü Müziği) başlıklı vokal yapıtı için "Tam kafamda canlandırdığım büyük yapıt tanımına uyuyor,"³⁸ ifadesini kullanmıştı.

Vakit buldukça nota mağazalarına gidiyor, yeni çıkan yapıtları alıyordu. Varşova'da sıkça yaptığı gibi burada da piyano imal eden atölyeleri aramış ve yaptıkları çalgıları denemek istemişti ancak bu kez şansı yaver gitmemiş, Berlinli yapımcılar hiç tanımadıkları bu Polonyalı yabancının isteğini geri çevirmişlerdi. Müzik çevreleriyle tanışmak için de ona yol gösterecek kimse yoktu. Adlarını duyduğu ünlü isimler Gasparo Spontini ve Carl Friedrich Zelter ile bir konserde karşılaşmış ancak yanlarına gidip konuşmaya çekinmişti. Kendinden bir yaş büyük olan Felix Mendelssohn ile de aynı şey olmuş, bir türlü yanına yaklaşamamıştı. İki bestecinin yolu Paris yıllarında yeniden kesişecekti.

Chopin ve Profesör Jarocki dönüş yolunda Poznań'da konaklamışlar, Prens Antoni Radziwiłł'in sarayına konuk olmuşlardı. Chopin, yeniden ilgi odağı olmanın keyfini çıkarmış, davete katılanlara uzun bir konser vermişti. Haydn, Beethoven ve Hummel'in yapıtlarını seslendirmiş, salonda bulunanlardan biriyle dört el piyano çalmış, ayrıca prensin viyolonseline eşlik etmişti. Konserin sonunda, her zaman olduğu gibi, kendi yapıtları ve o anda aklına gelen temalar üzerine yaptığı doğaçlamalar vardı. Büyük olasılıkla bu akşamın anısına, birkaç ay sonra besteleyeceği *Sol minör Piyanolu Üçlü*'yü (Op. 8), Prens Radziwiłł'e ithaf edecekti.

Ekim başında döndüğü Varşova'da konservatuvarın üçüncü yılına başlamıştı. Ders programına göre vokal ve orkestra eşlikli yapıtlar bestelemesi gerekiyordu; ayrıca oda müziği yapıtlarına da eğilmeliydi. Bu programın sonucu olarak Chopin sonbahar aylarında piyano ve orkestra için iki yapıtın yanı sıra *Sol minör Piyanolu Üçlü*'yü (Op. 8) besteledi. Özellikle piyano ve orkestra için yazdığı parçalarda ülkesinin ezgilerini kullanmaya özen göstermişti. Dönemin moda alışkanlığını delikanlı da yakından takip ediyor, halk şarkılarını ya da danslarını yapıtlarına çıkış noktası olarak seçiyordu. Kuşkusuz bunda Polonyalı sanatçılar arasında giderek artan milliyetçi duyguların etkisi olduğu kadar, tüm Avrupa'nın ilgisini çekmeye başlayan Polonya danslarının da etkisi vardı.

Piyano ve orkestra için bestelediği yapıtların ilki *Krakowiak - Grand Rondeau de Concert* (Op. 14) (Kakowiak – Büyük Konser Rondosu) başlığını taşıyordu. O yıllarda gerek Polonya'da gerekse Paris salonlarında Kraków bölgesinin bir dansı olan "krakowiak" çok modaydı. Chopin o yaşlarda henüz Kraków ve çevresini ziyaret etmemiş olsa da Varşova'da bu ezgileri bol bol dinleme şansı vardı. Çünkü dönemin pek çok bestecisi bu ezgileri yapıtlarında kullanıyor, balolarda mutlaka bu dansa yer veriliyordu.

İkinci yapıt *Grande Fantasia sur des airs polonais* (Op. 13) (Polonya Ezgileri Üzerine Büyük Fantezi) başlığını taşıyordu. Önceki çalışmada olduğu gibi çeşitli halk

Konstancja Gładkowska.
Sanatçısı bilinmiyor (19.
yüzyılın ilk yarısı).
Narodowy Instytut Fryderyka
Chopina Koleksiyonu.

ezgilerinden derlenmiş temalar piyano ve orkestra için, solistin teknik becerilerini olabildiğince sergilemesine olanak sağlayacak şekilde işlenmişti. Chopin bu yapıtını bestelerken, büyük olasılıkla sonraki yıllarda vereceği konserlerde halk önünde seslendirebilmeyi düşünüyordu.

1828 yılının sonuna yaklaşıldığı günlerde Chopin, hemen her gece kentin farklı bir salonunda çalışıyordu. Bu yoğun tempodan dolayı beste yapmaya biraz ara vermek zorunda kalmıştı. Aynı zamanda amatör tiyatro topluluklarının oyunlarında küçük roller de alıyordu. Yakın arkadaşı Tytus Woyciechowski'ye yazdığı bir mektupta o günlerdeki yorgunluğunu alaycı bir dille şöyle anlatıyordu: "İnsanın gözünden uyku akarken, doğaçlama çalması istendiğinde nasıl keyifli olduğunu sen çok iyi bilirsin!"³⁹

1829 Nisan'ında Mikołaj Chopin, oğlunun Almanya, İtalya ve Fransa'ya gitmesi için resmî makamlara başvuruda bulundu. Sanatın, özellikle de müziğin Polonya'dan daha gelişmiş olduğu

bu ülkelere yapacağı bir gezinin oğlunun bilgisini artıracığına inanıyor ve bu denli büyük bir yolcuğun maddi yönünü karşılayabilmek için devletin yardımcı olmasını istiyordu. İlk görüşmeler olumlu geçse de, sonuç Chopin Ailesi'nin istediği yönde olmadı ve delikanlının burs isteği reddedildi.

21 Nisan 1829 günü konservatuvarın şan bölümü öğrencilerinin verdiği bir konseri izleyenlerin arasında Chopin de vardı. Konserde Händel, Haydn ve Cherubini'nin orkestra eşlikli vokal yapıtları seslendiriliyordu. O yıl benzer yapıda ödevler hazırladığı için Chopin konseri can kulağıyla dinliyordu. Ancak bir süre sonra gözünü sahnedeki şarkıcılardan birinden alamaz olmuştu. Konservatuvarın en yetenekli öğrencileri arasında kabul edilen Konstancja Gładkowska'ya ilk görüşte âşık olmuştu. Kuşkusuz bu hayranlıkta, genç kızın olağanüstü güzellikteki sesinin önemli bir rolü vardı. Sonraki aylar boyunca okulda ya da konserlerde Konstancja Gładkowska ile defalarca karşılaşacak ancak onunla konuşup duygularını açıklayacak cesareti bir türlü kendinde bulamayacaktı. Bu karşılaşmayı izleyen dönemde aklı tümüyle genç kızdıydı; bestelediği yapıtlarda ona olan aşkını dile getiriyordu. Hayran olunan sevgiliye uzaktan duyulan aşk, sonraki kuşakların Chopin'e yakıştıracakları "Romantik Dönem Sanatçısı" yaftasıyla tümüyle örtüşüyordu.

1829 Mayıs'ında tüm Varşova'nın en önemli gündemi yeni kralın taç giyme törenleriydi. Rus Çarı I. Nikolay, dört yıl önce ölen ağabeyinin 1815 yılında yaptığı gibi, Polonya Kralı olarak taç giyecekti. Tümüyle sembolik bir anlamı olmakla birlikte, başlangıçta bu uygulama Polonyalılar için uzun vadede özgürlüklerine gidecek yolun ilk adımı olarak görülmüştü. Ancak Polonya Ulusal Meclisi'nin sembolik olarak bile yıllarca toplantıya çağrılmaması, basın ve üniversiteler üzerindeki baskıların günden güne

Niccolò Paganini, Eugène
Delacroix'nın portresi.

artması 1820'lerin başında bazı gizli derneklerin kurulmasına neden olmuş, zaman içinde bunların önderleri tutuklanmış ve çeşitli cezalara çarptırılmıştı. Yine de Polonya halkı yeni kralın, ağabeyinden daha hoşgörülü olacağını düşünmek istiyor ve taç giyme törenlerine hazırlanıyordu. Yanıldıklarını anlamak için ne yazık ki uzun bir süre gerekmecekti.

Tarih boyunca tüm taç giyme törenlerinde olduğu gibi, bu kez de sanatçılara, özellikle de müzisyenlere önemli görevler düşüyordu. Kentin iki önemli bestecisi, Chopin'in hocası Józef Elsner ve opera yöneticisi Karol Kurpiński törenler için yeni yapıtlar bestelemiş, ülkenin dört bir yanından soylular Varşova'ya akın etmişti. Gelenlerin arasında Prens Antoni Radziwiłł de vardı. Chopin ve ailesiyle buluşmuş, yeteneğine hayran olduğu delikanlıyı bir kez daha dinleme şansı bulmuştu.

Taç giyme töreninin müzikal yönden zirvesi kuşkusuz dönemin ünlü kemancısı Niccolò Paganini'nin Varşova'da verdiği konserlerdi. Müzik tarihinin en ünlü kemancısı olarak kabul edilen Paganini, 19. yüzyılın ilk yarısında müziği meslek olarak seçme aşamasında olan isimleri derinden etkilemişti. Başta Liszt ve Schumann olmak üzere pek çok sanatçı Paganini'nin olağanüstü keman çalışından çok etkilenmiş ve bunu kendi çalgılarına uygulamanın yollarını aramışlardı. Önceleri doğduğu topraklarda ünlenen ve çeşitli orkestralarda çalan sanatçı, 1810'lu yılların başında, otuz yaşına geldiğinde yalnızca solo konserler vermeye başlamış, özellikle Milano'daki konserinin ardından ünü İtalya sınırlarını aşmıştı. 1828'de Avrupa kentlerini dolaşmaya başlamış ve her konser verdiği kentte adı etrafında dolaşan efsanelere bir yenisi eklenir olmuştu. Özellikle Viyana'daki konser sonrası, kenti tam anlamıyla fethetmiş, herkes onun gibi giyinmeye, lokantalar onun adıyla yemekler hazırlamaya başlamıştı.

Paganini'nin keman çalışını dinleyenler o güne dek alışık olduklarının çok dışında bir teknik beceriyle karşılaşılıyor ve çalgıdan çıkan seslere inanmakta güçlük çekiyorlardı. Kimi kez içine şeytanın girdiği iddia ediliyor, hatta Goethe'nin *Faust*'undaki Mephistopheles'in keman çalışının böyle olacağı yazılıyordu. Goethe ise 1832 yılında Johann Peter Eckermann ile konuşmasında, doğaüstü güçlerden söz açılınca yaptığı tanımlamanın ardından konuyu Mephistopheles'e ve Paganini'ye getirerek şunları söylemişti: "Doğaüstü güçler akıl ve zekâ ile çözümlenemeyen şeylerdir. (...) Mephistopheles tümüyle olumsuz bir varlık; oysa olağanüstülük tümüyle olumlu eylemler gücünde ifadesini bulur. Sanatçılar arasından, daha çok müzik adamları arasından çıkar, ressamların sayısı daha azdır. Paganini'de bu özellik üst düzeyde vardır, bu sayede bu kadar büyük başarılar imzasını atmıştır."⁴⁰

Paganini'nin keman çalışı tümüyle teknik beceri üzerine kuruluydu. Çalgısı için bestelediği yapıtların müzikal yönü çoğunlukla dönemin usta bestecilerinin düzeyine ulaşamıyordu ancak yine de müzik tarihinde ilk kez bir solist çalgısıyla bu denli uyuşmuş ve onu adeta vücudunun bir organı haline sokmuştu. 1800'lü yıllar onun açtığı yoldan ilerleyen örnekler sayesinde solistlerin altın çağı olacaktı.

21 Mayıs 1829 günü Paganini Varşova'ya ulaştı. İlk konserini iki gün sonra, taç giyme töreninin akşamında verdi. Kent halkı uzun zamandır hakkında bunca övgü duyduğu sanatçının keman çalışına yakından tanık oluyordu. Paganini yaklaşık bir ay kaldığı Varşova'da on konser vermiş, müzik çevreleri onun yeteneği konusunda iki

cepheye ayrılmıştı. Üstelik bu kez, diğer Avrupa kentlerinden farklı olarak Varşova'da aynı tarihlerde konserler veren bir başka ünlü kemancı daha vardı: Karol Lipiński.

Polonyalı kemancı Karol Lipiński, Paganini'den daha gençti. Ülkesinde başladığı solistlik kariyerini İtalya'da sürdürmüş, burada bulunduğu dönemde ünlü kemancıyla yakın dost olmuştu. İtalyan müzik çevreleri iki kemancının hangisinin daha iyi çaldığı konusunda görüş birliğine varamamış, her ikisinin de kusursuz bir tekniğe sahip olduğunu belirtmişlerdi. Ancak aradan geçen süre boyunca Paganini'nin adı etrafında gerçek bir efsane oluşurken Lipiński yalnızca yetenekli bir solist olarak anılmaya başlamıştı. İtalyan kemancının Varşova'da konser verecek olması Lipiński'yi harekete geçirmiş, kendi ülkesinde, bir anlamda meydanı tümüyle Paganini'ye bırakmaya niyetli olmadığını göstermek istemişti.

Varşovalıların konserlere ilgisi, bu yarışını kimin kazanacağını ilk göstergesi gibiydi. Paganini çaldığı zamanlar salon ağzına kadar doluyor, sıra Lipiński'ye geldiğinde aynı heyecan olmuyordu. Gazetelerde çıkan eleştiriler bir Polonyalı olarak Lipiński'ye haksızlık etmemeye çalışmakla birlikte, Paganini'nin çalışındaki sıra dışılığı da vurgulamaktan geri kalmıyordu. Aslında yazarların bazıları, İtalyan kemancının tüm etkileme gücünün kemandan o güne dek duyulmayan sesler çıkarmasında olduğunu, son derece yerinde bir değerlendirmeyle saptamıştı. Haziran ayında *Powszechny Dziennik Krajowy* adlı gazetede Lach Szyrma imzasıyla, "Paganini ve Lipiński'nin Çalışmalarının Özellikleri Hakkında" başlığıyla çıkan yazıda şu satırlar yer alıyordu: "Paganini kemanın gerçek güzelliklerini aramak zahmetine katlanmıyor, o çalgısından bir gitarın, bir düdüğün ya da kuşların sesini çıkarmanın peşine düşüyor; keman çalışında ve bestelerinde tuhaf bir karakter var. (...) Çalışında tıpkı Byron'un şiirlerindeki ruh var. Çıkardığı sesler ilahi değil, meleklerin sesini yansıtmıyor, acı dolu, karanlık ve öte dünyadan gelmiş gibi. Yavaş bölümlerde notaları hiçbir zaman oldukları gibi yalın şekilde çalmıyor. Olabildiğince birbirinden ayırıyor, sık sık 'tremolo' ve 'flageolet'⁴¹ çalışa başvuruyor. (...) Buna karşılık Lipiński tam karşı cephede yer alıyor. Yeni akımın bu önemli temsilcisi sanatın kurallarına sıkı sıkıya bağlı, izlediği yol tümüyle iyi beğenin çizgisi, tüm gayretiyle estetik değerlere bağlı kalmaya çalışıyor, gerekmedikçe akrobatik gösterilerden uzak duruyor. Eğer Paganini'nin fantastik yorumunu romantik olarak adlandıracaksak, Lipiński kelimenin tam anlamıyla gerçek bir klasik."⁴²

Diğer gazetelerde birbirinden oldukça farklı yorumlar çıkmıştı. Kimi Paganini'nin, kimi Lipiński'nin tarafını tutuyor, bazen işi fanatizm boyutlarına taşıyorlardı. Chopin konserlerin büyük bölümünü izlemiş, büyük olasılıkla gazetelerde çıkan eleştirileri de okumuştur. İtalyan kemancının olağanüstü tekniğini görmezden gelemezdi. Sanatçının son konserinde seslendirdiği bir temadan yola çıkarak kısa bir parça besteledi. Chopin'in ölümünden sonra *La majör Çeşitlemeler – "Souvenir de Paganini"* başlığıyla yayımlanan yapıtın en önemli özelliği, genç bestecinin o dönem diğer yapıtlarında olmadığı kadar monoton armonik yapısıydı. Aslında bu, Chopin'in Paganini'nin bestelerinin gerçek yüzünü son derece iyi anladığının bir kanıtıydı. Müzik tarihçileri, Paganini'yi dinlemenin delikanlı üzerindeki gerçek etkisinin, bir süre sonra besteleyeceği piyano etütlerinde kendini gösterdiğini düşünüyor. Ancak Chopin için herhangi bir çalgı için yazılan alıştırma parçalarının temelinde mutlaka teknik cambazlığın bulunması gerekmiyordu,

bu yapıtlar aynı zamanda duygu dolu da olabilirdi. Paganini'nin Varşova ziyaretini izleyen aylarda bestelemeye başladığı *Etütler'*ini (Op. 10) birkaç yıl içinde tamamlayacak ve 1832'de yayımlayacaktı.

1829 Temmuz'unda Chopin üç yıllık konservatuvar eğitimini tamamladı. Öğretmeni onun hakkında yazdığı raporda "Szopen Friderik – Özel yetenek, bir müzik dehası" ifadesini kullanmıştı.⁴³ Bu belgede, bestecinin soyadının Lehçe'ye uyarlanmış şekliyle kullanılması özellikle dikkat çekicidir. Elsner büyük olasılıkla, raporunun resmî makamlarca okunacağını göz önünde bulundurarak, böylesine yetenekli bir gencin Fransızca bir soyadıyla anılmasının doğru olmayacağını düşünerek bu "Polonyalılaştırma" eylemine girişmişti.

Chopin böylece eğitim dönemini geride bırakmış ve meslek yaşamına adım atmıştı, henüz on dokuz yaşındaydı. Bahar aylarında başvurduğu burstan olumlu bir yanıt alamadığı için yurtdışında uzun süreli bir eğitim olanağı yoktu. Ancak ailesi, maddi kaynaklarını zorlayarak onu birkaç haftalığına Viyana'ya göndermeye karar verdi. Delikanlı yıllardır bu kenti görmeyi çok arzuluyordu. Yalnız başına böylesi uzun bir yolculuğa çıkması ailesi tarafından doğru bulunmadığı için, Chopin Viyana'ya giden bir tanıdık aileye emanet edilmişti. Üniversitede Hukuk Profesörü olan Romuald Hube ve akrabalarıyla birlikte temmuz ayı ortalarında Varşova'dan ayrıldılar. İlk durakları Kraków oldu; yaklaşık bir hafta kaldıkları bu kent ve çevresindeki yerlere yaptıkları geziler Chopin'i çok etkilemişti. 14. yüzyılda bir süre Polonya'nın başkenti olan Kraków'da Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri bulunuyordu ve kentin her köşesi bu köklü tarihin izleriyle doluydu. Chopin eve yazdığı mektuplarda Kraków'dan çok etkilendiğini ve kentin her tarafını gezmekten ailesini düşünecek zamanı kalmadığını bildiriyordu.

Kraków yakınlarındaki Wieliczka'daki tuz yatakları, ilginç kaya oluşumlarının görüldüğü Ojców, Chopin ve beraberindekilerin ziyaret ettikleri diğer yerlerdi. Özellikle Ojców'a giderken yaşadıkları maceralı yolculuk herkesin sıırılsıklam olmasına neden olmuştu. Nehir yatağına saplanan arabadan inerek saatlerce yürümek zorunda kalmışlar, ardından ulaştıkları kulübede ısınabilmek için her yolu denemişlerdi. Yine de Chopin bütün bunları ailesine anlatırken maceranın tam anlamıyla tadını çıkardığını gösteren keyifli bir dil kullanmış, yaşadıklarından tümüyle hoşnut kalmıştı.

31 Temmuz günü Viyana'ya ulaştılar. Chopin ilk izlenim olarak, "Viyana hoşuma gitti, burada epey Polonyalı var,"⁴⁴ diye yazmıştı. Varşova'da bir süre birlikte piyano çalıştığı Wilhelm Würfel o tarihlerde Saray Operası'nın şefleri arasındaydı. Ayrıca öğretmeni Elsner kentteki nüfuzlu Polonyalıların bazısına ve nota basımcısı Haslinger'e tavsiye mektubu göndermişti. Chopin, Berlin'dekinin aksine bu kez daha girişken olmaya ve kendini bu müzik dolu kentte tanıtmaya kararlıydı.

Chopin nota basımcısı Haslinger'e *Don Giovanni Çeşitlemeleri'*nin notalarını aylar önce göndermiş ve yayımlanması konusunda fikrini sormuştu. Ancak Viyanalı ünlü yayımcı için adı hiç duyulmamış Polonyalı bir gencin notalarını basmak kârlı bir alışveriş değildi; bu nedenle delikanlının mektubunu yanıtsız bırakmıştı. Bu kez durum farklıydı, Tobias Haslinger karşısında duran gencin az sonra piyano başına geçince çıkardığı seslere inanmadı. Duydukları sıra dışı şeylerdi. Yine de tedbiri elden bırakmamak ve

kendi kazancını tümüyle garanti almak için şöyle bir öneride bulundu: Eğer Chopin Viyana'da bulunduğu süre içinde bu yapıtı halk önünde seslendirirse bu çeşitlemeleri basacaktı, ancak doğal olarak ona bir ücret ödemeyecekti. Delikanlı için bir yapıtının Viyana'da Haslinger'de basılmış olması alacağı paradan daha önemliydi. Deneyimli yayımcı, Chopin'in çalışını duyan herkesin onun yapıtını alacağına yürekten inanıyordu ancak mesleğinin tüm sırlarını şimdilik bu yeniyetme Polonyalıya söylemesi gerekmezdi.

Sıra konserin organizasyonuna gelmişti. Bu kez devreye Würfel girdi. Operadaki pozisyonu nedeniyle, eski öğrencisinin yardımına koştu. Yine para almamak koşuluyla 11 Ağustos tarihinde orkestra eşliğinde özel bir konser düzenlendi. Saray Operası'nın temsilcilerini verdiği Kärtnertheater'ın sahnesi bu yetenekli gence açılmış, olayların böylesine hızlı gelişimi Chopin'i de heyecanlandırmıştı. Bu halk önünde ilk ciddi konseri olacaktı. Varşova'da çoğunlukla salonlarda ve özel dinletilerde çalmıştı. Müziğin yüzyıllardır böylesine önemli olduğu bir kentte, Viyana'da, seyirci karşısına çıkmak kolay değildi. Eve yazdığı mektuplarda onları da heyecanlandırmamaya çalışıyor, sakın olmalarını öğütüyordu. Gerçi, yayımcı Haslinger'in yanında tanıştığı gazeteci Blahetka ve bu kentte karşılaştığı pek çok kişi yeteneği karşısında hayretini gizlemiyor ve onu yüreklendiriyordu. Konserinden üç gün önce, 8 Ağustos 1829 günü eve yazdığı mektupta şu satırlar yer alıyordu: "İyiyim ve keyfim yerinde. Nedenini tam olarak anlayamamakla birlikte Almanlar bana hayret ediyorlar, ben de onların bana hayret etmelerine hayret ediyorum. (...) Üç opera seyrettim, *La dame blanche*, *La Cenerentola* ve *Il Crociato in Egitto*⁴⁵. Orkestra ve koro kusursuz. (...) Blahetka büyük bir sansasyon yaratacağımı söylüyor, birinci sınıf bir solist olarak, Moscheles, Herz ve Kalkbrenner⁴⁶ ayarında olmalıyım. (...) Tanrı'nın yardım edeceğini umuyorum, meraklanmayın."⁴⁷

Konser öncesi yapılan provalarda orkestra üyeleri arasında bazı tartışmalar yaşanmıştı. Chopin'in el yazısının iyi okunmadığını öne süren müzisyenler nedeniyle programda değişiklik yapıldı. *Krakowiak – Grand Rondeau de Concert* (Op. 14) çıkartıldı ve onun yerine Chopin'in doğaçlama çalmasına karar verildi. Opera orkestrası üyelerinin, henüz on dokuz yaşında, hiç tanımadıkları ve yabancı bir delikanlının yapıtlarını itiraz etmeden çalmalarını beklemek zaten olağan değildi. Konser öncesi yaşanan bazı aksiliklere rağmen sonuç mükemmeldi. Salonu dolduran az sayıda dinleyici duydukları karşısında adeta büyülenmişti. Chopin, 12 Ağustos tarihli mektubunda bu büyük başarıyı ailesine şöyle aktarıyordu:

"Dün, salı akşamı saat 7'de, Saray Tiyatrosu sahnesinde kendimi dünyaya tanıttım. Bu tip konserler burada 'Müzikal Akademi' olarak adlandırılıyor. Konser için bir ücret talep etmediğim için Kont Gallenberg⁴⁸ bu dinletiyi kısa sürede organize edebildi. Program şu yapıtlardan oluşuyordu: Beethoven'ın bir uvertürü, çeşitlemelerim, Bayan Weltheim'in söylediği aryalar, rondon, tekrar aryalar ve kapanışta kısa bir bale.⁴⁹ Prova sırasında orkestra öyle kötü eşlik etti ki, Rondo'yu doğaçlama çalacağım bir parça ile değiştirmeye karar verdim. Sahneye çıktığımda salondan 'bravo' sesleri yükseldi. Her çeşitlemenin ardından kopan alkışlardan orkestrayı duymakta zorlandım. Yapıtın sonunda dinmek bilmeyen alkışlar karşısında iki kez daha sahneye çıkıp selam vermek zorunda kaldım. Doğaçlama çaldığım parçayı çok da iyi çalmamama rağmen daha büyük

alkış aldım. Önce *La dame blanche* operasından bir tema üzerine doğaçlama çaldım, ardından bana önceden söylediği üzere bir Polonya ezgisini, 'Hopfen'i⁵⁰ seçtim. Seyirci bu tarz parçalara hiç alışık olmadığı için salon bir anda elektriklendi. Arkadaşlarım ve meslektaşlarım yorumları daha iyi duyabilmek için salonun değişik yerlerine dağılmışlardı. Hepsi yalnızca övgü sözcükleri duyduklarına yemin ediyor. Kulaklarına gelen en büyük eleştiri bir hanımın 'Ne yazık! Delikanlı çok narin çalıyor,' şeklindeki ifadesi. Yoksa duydukları hep övgü dolu yargılar. Bir kez bile alkışları arkadaşlarım başlatmamış. Gazeteciler de genel olarak beğendiler. Belki içlerinden bazıları eleştirecek şeyler bulurlar ama bu genel beğeniye biraz gölgelemek için hep yapılan bir şey. Genel kanı biraz hafif ya da daha çok narin çaldığım yönünde. Çünkü burada insanların piyanoyu parçalamaları olağan karşılanıyor. Büyük ihtimalle bu eleştiri gazetede de yer alacak. (...) Ancak bunun önemi yok. Her zaman bir konuda bir 'ama' çıkacaktır. Benim için kuvvetli çalıyor denmesindenense böyle bir eleştiriye tercih ederim. (...) Bugün düne oranla kendimi dört yıl daha deneyimli ve akıllı hissediyorum."⁵¹

Chopin için yaşamının sonuna dek "yeterince kuvvetli çalmıyor", "çok narin çalıyor" ya da "çaldıkları salondan duyulmuyor" şeklinde eleştiriler yapılmaya devam edecekti. Ama o, mektubunda belirttiği gibi bunu bir eleştiri olarak görmüyordu. Piyanodan çıkan seslerin her zaman bu çalgıya ait tınılar olarak kalmasına özen gösterecek, asla kaba ve aşırıya kaçan bir yorumu benimsemeyecekti; bu, belki de onun çalışının en belirgin özelliği idi.

Chopin Viyana'da kaldığı süre içinde kentin önemli müzik simalarıyla tanışma fırsatı da bulmuştu. Beethoven ve Schubert'in artık yaşamıyor olmaları onun adına bir şanssızlıktı. Ancak yine de Beethoven'ın en yakınında olan isimlerden kemancı Ignáz Schuppanzigh ve bestecinin koruyucularından kont Moritz Lichnowski ile tanışmıştı. Orkestra şefi Ignáz Seyfried'in Mozart'ın öğrencilerinden olduğunu öğrenmesi delikanlıyı çok heyecanlandırmıştı. Yıllar önce bir yapıtını çaldığı Çek besteci Adalbert Gyrowetz ve ünlü piyanist Carl Czerny ile tanışması onun adına gezinin olumlu yanısıydı; Czerny ile dört el piyano çalmışlardı. Ayrıca kentteki piyano yapımcısı Conrad Graff ve Johann Andreas Streicher ile de tanışmıştı.

İlk konserin etkisi hemen kendini göstermiş, 18 Ağustos günü yeni bir konser düzenlenmişti; bu kez de bir ücret ödenmiyordu. Orkestra aradan geçen sürede yumuşamış, bazı bölümleri yeniden kopya edilen *Krakowiak* ikinci konserde çalınmıştı. Konserin sonunda *Don Giovanni Çeşitlemeleri* seslendirilmiş ve salonu dolduranlar bir kez daha delikanlıyı coşkuyla alkışlamıştı. Eve yazdığı mektupta Chopin bu konseri şöyle anlatıyordu: "Rondom (Kakowiak) ile müzisyenlerin hepsini kendime hayran bıraktım. Orkestra şefi Lachner'den piyano akortçusuna dek herkes yapıtımdaki güzelliklere övgüler yağdırdı. Salonda duran Gyrowetz heyecanla bağırıp alkışlıyordu."⁵²

İkinci konserin ardından Prag'a doğru yolu çıktılar. Varşova'dan gelen gruptan Romuald Hube İtalya'ya gideceği için onlara katılmamıştı. Viyana'dan ayrılırken hemen herkes Chopin'in en kısa sürede yeniden kente dönmesini salık veriyordu. Delikanlı da ilk fırsatta gelmeyi ve daha uzun kalmayı arzuluyordu. Viyanalıların en çok merak ettikleri, Varşova gibi bir kentte, piyano çalmayı nasıl böylesine kusursuz öğrendiği idi. Chopin'in, "Bay Żywny ve Bay Elsner'in yanında en aptal insan bile öğrenebilir," yanıtı,

ona emek veren öğretmenlerinin değerini kesinlikle unutmadığının en iyi kanıtıydı.⁵³

Chopin'ın Viyana konserleriyle ilgili eleştiriler, onun kentten ayrılmasının ardından yayımlandı. Genel olarak delikanlının olağanüstü çalışının altı çiziliyor ve sıra dışı bir yetenek olduğu vurgulanıyordu. Ailesine yazdığı mektuptaki tahmini doğru çıkmış, bazı yazılarda yeterince güçlü olmayan tuşesinden bahsedilmişti. 22 Ağustos günü yayımlanan *Theaterzeitung*'da şu satırlar yer alıyordu: "Kısa bir süre önce Saray Operası'nda konser veren Bay Chopin müzik dünyasını kusursuz piyano çalışıyla şaşırttı. Tekniği, biraz daha deha katması gereken bestelerinin çok ilerisinde. Tuşesi emin ve temiz olmakla birlikte biraz parlaklıktan yoksun ve hafif. Sanki az sayıda insanın bulunduğu bir toplantıda alçak sesle konuşurcasına çalışıyor, solistlerin her zaman yaptığı gibi üstün belagat yeteneğine sahip biri gibi tuşlara dokunmuyor. (...) Tıpkı bir ağacın çiçeklerini kokulu güzel meyvelere dönüştürmesi gibi, bestesinde (*Mozart Çeşitlemeleri*) birçok yeni fikri, yeni formu, girişten başlayarak, çeşitlemeler boyunca Mozart'ın temasına uygulayıp finaldeki polkada tümüyle geliştiriyor. Doğaçlama çalmadaki ustalığı Beethoven ve Hummel dışında kimseyle kıyaslanamayacak bu genç virtüöz, bu becerisini konserin sonunda özgün bir fanteziyle seyircilerin önünde sergiledi. (...) Bay Chopin, küçük bir dinleyici kitlesine büyük bir zevk yaşattı. Onu bir dahaki sefere daha kalabalık bir topluluğun dinlemesi en büyük arzumuz."⁵⁴

Avrupa'nın en ünlü müzik gazetelerinden Leipzig'de yayımlanan *Allgemeine Musikalische Zeitung*, konseri ancak 18 Kasım günü Viyana muhabirinin kaleminden duyurmuştu: "Varşova'dan piyanist ve Würfel'in öğrencisi olduğu söylenen Bay Chopin, birinci sınıf bir usta olduğunu ispat etti. Tuşesinin kusursuz yumuşaklığı, tarif edilemez teknik becerisi, mükemmel ve derin ifadesinin yönlendirdiği nüansları sesleri dalgalandırıyor. (...) Müzik dünyasının ufkunda bir yıldız gibi parlıyor."⁵⁵

Chopin ve beraberindekiler Prag'da, diğer kentlerde yaptıkları gibi, işe görülmesi gereken yerleri ziyaret ederek başladılar. Viyana'dan aldıkları tavsiye mektupları kentteki müzisyenlerle iletişim kurmalarını kolaylaştırmıştı. Chopin özellikle piyanist ve besteci August Klengel'in yapıtlarından çok etkilenmişti. Bach'ın müziğine ilgi duyan Klengel, o tarihlerde henüz yayımlamadığı kırk sekiz kanon ve füg bestelemişti; bunları dinlemek Chopin'in ilgisinin çekmiş, arkadaşına yazdığı mektupta, dinlediklerinin Bach'ın füğlerinin devamı olduğunu bildirmişti.

Prag'dan sonra kısa bir süre ünlü kaplıca kenti Teplitz'de (günümüzde Teplice) konaklayıp bir hafta kalacakları Dresden'e ulaştılar. Kentin mimari yapısı Chopin'i çok etkilemişti. Resim galerisini gezmiş, parklarda ve sokaklarda dolaşmış, Dresden'in her köşesini olabildiğince tanımaya gayret etmişti. Sanatsal olayları özellikle takip ediyordu. 26 Ağustos akşamı seyrettiği Goethe'nin *Faust* oyunundan çok etkilenmişti. O tarihlerde ünlü edebiyatçının sekseninci yaşı kutlanıyordu. Yaklaşık beş saat süren temsilin perde aralarında, Louis Spohr'un on yıl kadar önce bestelediği *Faust* operasından bölümler seslendiriliyordu.

Chopin, iki aylık bir gezinin ardından 10 Eylül 1829 günü Varşova'ya döndü. Ancak artık bu kentte uzun süreli kalamayacağını bilincindeydi. Viyana'yı ve oradaki müzik yaşamını gördükten sonra doğup büyüdüğü Varşova ona eskisi kadar çekici gelmemeye başlamıştı. Okulu bitirip meslek yaşamına adım attığına göre yolunu çizmeli, geleceği

için en iyisini araştırıp onun peşinden gitmeliydi. Prens Radziwiłł istediği zaman Berlin’de konuğu olabileceğini, hatta ona tek başına kalabileceği bir ev bile ayarlayabileceğini söylemişti. Bu teklif babasının çok hoşuna gitmiş, oğlunu Berlin’e göndermenin planlarını yapmaya başlamıştı. Ancak Chopin için Berlin, Viyana’nın yanında çok sönük kalıyordu; ilk fırsatta Viyana’ya gidip önceki konserlerindeki başarıların tesadüf olmadığını herkese kanıtlamak için sabırsızlanıyordu. O yıllarda en yakın dostu olan Tytus Woyciechowski’ye yazdığı bir mektupta, gelecek için önündeki yollardan bahsetmiş ve babasının Berlin ısrarını arkadaşına aktarmıştı. 3 Ekim tarihli bu mektupta ayrıca, Viyana konserleri hakkında Polonya basınında çıkan haberlere de değinmiş ve bazı gazetelerde, bilerek ya da dikkatsizlik sonucu yapılan çeviri hatalarından yakınmıştı. Varşova’daki gazetelerin bir bölümü Chopin’in Viyana konserlerini önemli bir başarı olarak okuyucularına duyururken, bazıları başarının o denli büyük olmadığı yönünde haberler yayımlamıştı.

1829 sonbaharı Varşova’da beste yaparak ve kentin konserlerini izleyerek geçti. Chopin yorumcu olarak katılmamakla birlikte, cuma akşamları Joseph Kessler’in evinde düzenlenen oda müziği dinletilerini hiç kaçırmadan izliyordu. Polonya’ya yerleşmiş bir Alman piyanist olan Kessler, dönemin yeni yapıtlarını dostlarıyla seslendiriyor ve Varşova müzik çevreleri bu konserleri ilgiyle takip ediyordu. Chopin burada dinlediği Beethoven’ın *Op. 97, Mi bemol majör Piyanolu Üçlü’* sünün etkisinden uzun süre kurtulamamıştı. Müzik tarihinde “Arşidük Üçlüsü” olarak anılan yapıt için dostu Tytus’a “Böylesine büyük bir yapıt çok uzun zamandır dinlemedim, Beethoven sanki bütün dünyayla alay ediyor,”⁵⁶ diye yazmıştı. Bu konserler çerçevesinde Spohr’un *Op. 32, Sekizli’sini*, Hummel’in *Op. 83 Mi majör Üçlü’* sünü ve dönem bestecilerinin yapıtlarını dinlemişti.

O tarihlerde Chopin *Fa minör Piyano Konçertosu’*nu (Op. 21) ve *Etütler’*ini bestelemekle uğraşıyordu. Ekim sonlarında Prens Radziwiłł’in av köşkü “Antonin”e gitti. Babasının isteğini göz önünde bulundurarak, müzik hayranı bu soyluyu gücendirmek istemiyordu, üstelik prens yıllardır her fırsatta delikanlıya elinden gelen desteği esirgemiyor ve onun yapıtlarına çok değer veriyordu. Prense bol bol birlikte çalmışlar, Chopin köşkte kaldığı bir hafta boyunca onun kızına piyano dersi vermiş, henüz on yedi yaşında olan genç kızın piyano başındaki hali çok hoşuna gitmişti. Amatör olarak besteler de yapan prens, Goethe’nin *Faust’*u için yazdığı sahne müziklerini Chopin’e göstermiş, genç besteci gördüklerinden özellikle etkilenmiş, amatör bir besteciden bu denli iyi şeyler beklemediğini ifade etmişti.

Chopin o tarihlerde hâlâ bir süre önce görüp âşık olduğu genç şarkıcı Konstancja Gładkowska’nın etkisinden kurtulamamıştı. Bestelemekte olduğu konçertonun ikinci bölümünü bu duygular içinde yazmıştı. Arkadaşı Tytus’a gönderdiği 3 Ekim tarihli mektupta bu konuya da değiniyordu: “Hayalimdeki ideal sevgiliyi buldum; belki de benim talihsizliğim burada, yaklaşık altı aydır büyük bir bağlılıkla ona beslediğim duygular, her ne kadar onun bundan haberi olmasa da, rüyalarımı süsledi ve konçertomun Adagio’sunda şekillendi. Aynı zamanda sana bu mektupla yolladığım vals⁵⁷ de onun verdiği ilhamla yazıldı. Özellikle çarpı işaretinin olduğu yere dikkat et, bunu senden başka bilen yok. (...) Bu vals sana çalabilsem ne güzel olurdu. (...) İnsanın

sabah kalktığında derdini ya da neşesini paylaşmak için hemen yanına koşacağı bir arkadaşının olmaması ne kötü! (...) Bazen sana anlatamadıklarımı piyanoyla paylaşıyorum.”⁵⁸

Mektuptaki ifadeler, 19. yüzyıl Romantik dönem yazarlarının romanlarında sıkça karşılaşılan kahramanların duygularını çağrıştırıyor. Hayalindeki ideal sevgiliyi bulan umutsuz âşık, ona olan sadakatini tüm içtenliğiyle sürdürmekte ancak bir türlü duygularını dile getirememektedir. Arkadaşı Tytus Woyciechowski'nin de uzakta olması sanki Chopin'in tümüyle dertleriyle baş başa kalmasına neden olmaktadır. Çevresindekilere duygularını ve içinde kopan fırtınaları anlatamayan genç âşık, yalnızca piyanosunun başında acılarından kurtulabilmektedir. Chopin, dönemin ve yaşının gereği tam bir romantik gibi davranmakla birlikte, bu satırlardan yola çıkarak günümüzde sıklıkla yapıldığı gibi, besteciyi yalnızca bu açıdan değerlendirmek ve yapıtlarının tümünde benzer romantik bağlantılar aramak doğru bir yaklaşım olmaz.

19 Aralık 1829 günü Chopin Varşova'da seyirci önüne çıktı. Uzun yıllardır yalnızca evlerde düzenlenen özel konserlerde çalan delikanlı, özellikle Viyana'daki başarısının ardından kendini ülkesinde de göstermek niyetindeydi. Ancak bu dinletiyi sürekli olarak ileri bir tarihe erteliyordu. O tarihlerde piyano konçertosunu tamamlamakla uğraştığı için vereceği konserinde daha çok doğaçlamalara yer vermeyi planlamıştı. Zaten konserde başka sanatçılar da olduğu için uzun bir program hazırlaması gerekmiyordu. Küçük yaşlardan beri konser veren ve piyano başında kendi benliğini bulduğunu ifade eden biri olmasına rağmen seyirci önünde çalmak Chopin için hep ürkütücüydü. O günlerde arkadaşısı Tytus'a “Konserden önceki üç günün nasıl bir işkence olduğunu tahmin edemezsin,”⁵⁹ diye yazmıştı.

19 Aralık konseri “Ticaret Odası” üyelerinin toplandıkları “Morsztyn Palas”ta gerçekleşti. O tarihlerde bu mekân sık sık konserlere ev sahipliği yapıyordu. Konserde Chopin'den başka kemancı Józef Bielawski, şarkıcı Karl Friedrich Copello da yer alıyordu. Chopin konser boyunca şan eşliklerini yapmış, ayrıca gecenin sonunda piyano başında doğaçlama yapıtlar seslendirmişti. Özellikle o günlerde tüm Varşovalıların dilinde olan bir tiyatro şarkısı üzerine yaptığı doğaçlama çok beğenilmişti. Konserin ardından basında olumlu eleştiriler çıktı. Ancak böylesi bir yeteneğin bu güne dek Varşova'da gerçek bir konserde dinlenememiş olmasının üzüntü verici olduğu vurgulanıyor ve tamamlamakta olduğu bir piyano konçertosundan bahsediliyordu. Chopin'in yeteneğini, Polonyalılardan daha fazla “saklanmaması” da isteniyordu.

Kısa bir süre sonra tamamlanan *Fa minör Piyano Konçertosu*'nun (Op. 21⁶⁰) ilk seslendirmesi bestecinin evinde gerçekleşti. Chopin, üzerinde bunca uzun zamandır çalıştığı bu büyük yapıtını önce değer yargılarına güvendiği müzisyen dostlarının beğenisine sunmak istemişti. Dinleyiciler arasında ilk piyano öğretmeni Żywny, konservatuvardaki kompozisyon öğretmeni Elsner ve müzik çevresinin bazı önemli isimleri de vardı. Orkestra şefi Kurpiński küçük bir orkestrayı yönetiyordu. Yapıt dinleyenlerin beğenisini kazanmış, birkaç gün sonra *Gazeta Warszawska*'da şu satırlar yer almıştı: “Virtüözümüz Chopin, geçen cumartesi günü orkestra eşliğinde provası yapılan yeni bir piyano konçertosu besteledi. Otoriteler pek çok yeni fikri barındıran bu yapıttan övgüyle söz ediyor ve kısa zamanda günümüzde bestelenen konçertolar içinde önemli

bir yer edineceğine inanıyor. Bay Chopin'in İtalya'ya gideceği söyleniyor, ancak onun büyük yeteneğini her zaman takdir edenler, böyle bir geziyi yeni konçertosunu Polonya'nın başkentinde halk önünde seslendirmeden gerçekleştirmeyeceğini ümit ediyor."⁶¹

Bu haberden de anlaşılacağı gibi, Chopin'in yeni yapıtının özel bir konserde seslendirilmesi bile Varşova müzik çevrelerince yakından izleniyordu. Onun halk önüne çıkmaktaki çekincesi, adeta çalışını merak edenlerin sayısını artırmaya başlamıştı. Chopin bunca uzun bir sürenin ardından vereceği konserin kusursuz olması için elinden gelenin en iyisini yapmaya özen gösteriyordu. Sonunda 17 Mart 1830 günü Krasinski Meydanı'ndaki Ulusal Tiyatro binasında beklenen konser gerçekleşti. Chopin mart başında evinde bir prova daha düzenlemiş, bunu izleyen günlerde basında konser hakkında yeni haberler çıkmıştı. Her zaman olduğu gibi gazeteciler olayın magazin yönünü de okuyuculara duyuruyor, giderek daha geniş bir kitlenin ilgisi bu dinletiyeye çekiliyordu. "Prova'yı dinleyen herkes yapıttan çok etkilendi ama özellikle sanatçıyla yakınlığı bulunanlar daha fazla duygulandı. Yaşlı piyano öğretmeni (Żywny) gözyaşlarına boğulmuş şekilde en önde oturuyordu. Elsner neşe içinde, kompozisyon öğrencisinin başarısına tanıklık ediyordu. Chopin gerçek bir müzik yeteneğine sahip ve bunu saklamayıp herkese dinletmesi gerek." Bir başka gazetede ise şu satırlar yer alıyordu: "Önceki gün saygıdeğer Bay Szope'nin⁶² (Chopin) evinde geniş bir sanatçı ve müzik dostu bir araya geldi. Orada bulunanların ortak kanısı şuydu: Genç Szope şimdiye dek dinlediğimiz bütün piyanistleri gölgede bırakıyor. O piyanonun Paganini'si. Yapıtları olağanüstü ve yepyeni fikirlerle dolu."⁶³

Konser günü salon tümüyle dolmuştu, gazeteler günler öncesinden hiç yer kalmadığını yazıyordu. Program her zaman olduğu gibi farklı bestecilerin yapıtlarından oluşuyordu ve Chopin'den başka solistler de vardı. Orkestrayı provalarda olduğu gibi Kurpiński yönetiyordu. Açılışta Elsner'in bir operasının uvertürü seslendirildi; ardından sahneye gelen Chopin yeni piyano konçertosunun ilk bölümünü çaldı. Bunu bir korno solosu izledi ve sonrasında konçertonun ikinci ve üçüncü bölümüyle devam edildi. Konserin ikinci yarısında önce vokal yapıtlar seslendirilmiş, finalde ise Chopin orkestra eşliğinde *Grande Fantasia sur des airs polonais* (Op. 13) başlıklı yapıtını çalmıştı.

Seyirciler özellikle konçertonun ikinci ve üçüncü bölümlerini çok beğenmiş, genç sanatçıyı defalarca sahneye çağırmışlardı. Chopin konserde kendi piyanosunu kullanmış ve bu çalgı, büyük bir salon için yetersiz kalmıştı. Tüm konserlerde hafif ve narin tuşesi eleştiri konusu olan sanatçı bu kez en yakınları tarafından da aynı yönde uyarılmıştı ancak suç çalandan çok piyanonun yetersiz tınısındaydı. Her şeye rağmen konserin etkisi müthiş olmuş, Chopin bir anda Varşova müzik çevrelerinin tek konuştuğu konu haline gelmişti. Gazetelerde genelde övgü dolu yazılar yayımlanmıştı: "Konçertonun Adagio başlıklı ikinci bölümü hem yorum hem de kompozisyon yönünden otoriterler tarafından usta işi olarak nitelendirildi, son bölüm Rondo herkesi çok etkiledi."

"Seslendirme tümüyle yapıtının ruhuna uygundu. Teknik zorlukların üstesinden gelirken, parlak pasajları çalarken ya da duygulu ezgileri ortaya çıkarırken, seyircileri etkilemek için gösterişi seçmedi. Büyük bir alçakgönüllülükle kendini daima armoninin ardında sakladı. Çalışıyla dinleyenlere sanki şunu söylemek ister gibiydi: 'Duyduğunuz

ben değilim, bu müzik!”

“Chopin’in kompozisyon yeteneğinin mi yoksa solistlik becerisinin mi daha üstün olduğunu söylemek gerçekten güç. (...) Ezgileriyle Chopin’e yaşam veren ülkesi aynı zamanda onun müzikal yapısını da etkilemiş ve bu etki yapıtlarında hemen kendini hissettiriyor. Her notada, her ezgiden ülkemizin bir yansıması ortaya çıkıyor. En basit bir mazurka bile onun parmaklarında yaşadığı dönüşüm sonrasında yepyeni bir anlam kazanıyor.”

Gazetelerde Chopin’in konserini izleyenlerin yorumlarına da yer verilmişti. Müziğe çok meraklı bir hanım gazeteye gönderdiği mektupta şunları yazmıştı: “Chopin’in konserinden yeni döndüm, onun çalışını yedi yaşından beri takip eden biriyim. Chopin diğerleri gibi çalmıyor. Onda, kâğıt üzerinde duran notalar gözlerin yardımıyla doğrudan kalbe aktarılıyor, oradan da sanki doğrudan parmaklara akıyor. (...) Konser boyunca bazen baharın gelip geçtiğini hissettim, bir başka yerde geçmiş hatıralar aklıma geldi ya da güllerin tatlı meltemler altında kokularını etrafa yaydıklarını zannettim.”⁶⁴

Chopin yakın arkadaşı Tytus’a konserle ilgili izlenimlerini aktarırken, salonun çok dolu olduğunu, genellikle seyircilerin çok beğendiklerini yazmıştı. Ancak konçertonun ilk bölümünün sonundaki alkıştan, henüz kimsenin ne olduğunu anlayamadığını hissettiğini, dinletinin sonunda tüm içtenlikleriyle tezahürat yaptıklarını aktarmıştı.

İlk konserin etkisi öyle büyük olmuştu ki, beş gün sonra 22 Mart 1830 günü Chopin ikinci kez halkın karşısına çıktı. Yine başka solistlerle birlikte ortak bir program oluşturmuştu. *Fa minör Piyano Konçertosu*’ndan sonra bu kez *Krakowiak - Grand Rondeau de Concert* (Op. 14) başlıklı yapıtını seslendirmişti. Sanatçı bu kez kendi çalgısı yerine, sesi daha gür çıkan Viyana yapımı bir piyanoyla çalmış ve sonuç volüm açısından daha tatminkâr olmuştu. Günlerdir basında, genç piyanistin en kısa sürede yabancı ülkelere konser gezisine çıkacağı haberleri yayımlandığı için, konserin sonunda seyircilerden biri “Lütfen bize merhamet et ve yola çıkmadan bir kez daha çal!” diye bağırmıştı.⁶⁵

Fa minör Piyano Konçertosu Chopin’in günümüzde en sık seslendirilen yapıtlarının başında gelmektedir. Üç bölümlü konçerto bestecinin o dönemde yazdığı diğer örneklerle önemli benzerlikler göstermekle birlikte, özellikle “Adagio” başlıklı ikinci bölüm tüm yapıtın en ilginç sayfalarını oluşturur. Besteci, yaşadığı duygusal fırtınaları daha öncesinde bu denli özgün bir anlatımla aktarmıyordu. “Maestoso” (Görkemli) başlıklı ilk bölümde dönemin yaygın piyano çalma yöntemi olan “style brillant” tüm özellikleriyle kendini gösterir. Orkestra ikinci plandadır ve ender olarak solistle diyaloga girer. “Allegro vivace” başlıklı son bölüm “Rondo”⁶⁶ yapısındadır ve önceki bölümlerden farklıdır. Halk müziği karakteri bölüm boyunca kendini hissettirir.

Konseri izleyen haftalarda gazetelerde konuyla ilgili yazılar çıkmaya devam etti. Bir süre sonra müzik konusunda farklı görüşlere sahip olanlar Chopin’i kullanarak kendi saflarını güçlendirme gayreti içine girdi. Tartışma öyle farklı alanlara çekilmeye başladı ki, genç sanatçı adının kullanılmasından rahatsız olmaya başladı. Birbiriyle tartışan iki grup vardı: İlki klasik çizgiyi devam ettiren ve Alman bestecilerin açtığı yoldan ilerlenmesi gerektiğini savunanlardı; Chopin’in kompozisyon öğretmeni Elsner’i de bu safta kabul ediyorlar, onun delikanlıyı bu yöntemle yetiştirmesinin böylesine olağanüstü bir başarıyı getirdiğini iddia ediyorlardı. 25 Mart tarihinde *Powszechny Dziennik Krajowy*

adlı gazetede Józef Cichocki imzasıyla çıkan yazı klasik yöntemleri savunanların, karşı cepheye bir meydan okuması gibiydi: "Rektör Elsner tarafından yönlendirilen Bay Chopin, yüce stilin büyük yapıtlarındaki gerçek lezzeti öğrenmiş. Polonyalıların rektöre, Chopin'in Avrupa'nın her köşesinde tanınıyor olmasından ötürü, şükran borcu var. Chopin için böyle bir hoca bulmuş olması büyük bir şans, eğer kompozisyon derslerini genç bir Rossini yandaşından alsaydı (bu durumda zaten sahip olduğu deha sıradanlaşma tehlikesine de maruz kalabilirdi), bugünkü seviyeye ancak birkaç yıl sonra ulaşabilirdi. Bay Chopin'in dehası ancak Mozart ile karşılaştırılabilir. (...) Kader Polonyalılara Chopin'i armağan etti, tıpkı Almanlara Mozart'ı hediye ettiği gibi."⁶⁷

Karşı cephede olanların bu yazıya cevabı gecikmedi. 4 Nisan tarihli *Gazeta Polska*'da "A" rumuzuyla çıkan bir makalede şu satırlar yer alıyordu: "Öncelikle açık yüreklilikle Bay Chopin'in yeteneğinin bende uyandırdığı hayranlığı belirtmeliyim ancak Bay J.C.'nin söylediklerini yineleyip genç solistin mesleğinin zirvesinde olduğunu söylemeyeceğim, çünkü o bu parlak kariyerin henüz başında. (...) Bay Chopin'in, bir Rossini yandaşının eline düşmüş olsa, yeteneğini kaybedeceği fikrine nasıl katılabilirim? Tüm Avrupa'nın ortak kanısı olan, Rossini'nin birinci sınıf bir ezgi ustası olduğu fikri gerçek değil mi? Hayır, bence tüm genç besteciler, bıkip usanmadan bu ustanın yapıtlarını derinlemesine inceleyip müzikal meyvelerin en önemli ögesi olan ezgiyi nasıl yönetmeleri gerektiğini öğrenmeli. (...) Bay J.C.'nin genç sanatçıyı Mozart'la karşılaştırmasına özellikle itiraz etmek istiyorum. Büyük bir övgü olduğu varsayımıyla söylenen böylesi sözler, genç yetenekleri frenlemenin en iyi yoludur. (...) Bay Chopin'in zaman içinde bu mertebeye ulaşacağını umuyorum ve gerçekten inanıyorum. Yaptığı başlangıç parlak bir geleceği müjdeler nitelikte, mesleğinde bulunduğu noktada takılıp kalmayacağı açık. Yeteneğini geliştirip eksiklerini zaman içinde giderecek."⁶⁸

Tartışma burada noktalanmadı. Sonraki günlerde her iki yazıyı destekleyen makaleler yayımlanmaya devam etti. Aslında gerçek çekişme, Elsner ve Opera Orkestrası'nın şefi Kurpiński'yi iki farklı cephede göstermeye çabalayanlar arasında yaşanıyordu. Konservatuvarın yöneticisi Elsner'i gelenekçi olarak tanımlayanlar, Kurpiński'yi Rossini hayranlığıyla suçluyorlardı. Varşova Operası, Avrupa'nın diğer kentlerindeki operalar gibi İtalyan bestecinin yapıtlarına sık sık yer veriyordu. Elsner ve Kurpiński arasında önemli bir anlaşmazlık olmamakla birlikte sanki bu kamplaşmayı isteyen bir kesim vardı. Sanat çevrelerinde sıkça rastlandığı gibi, karşı fikirlere en küçük bir tahammülü olmayan dar görüşlü kişiler, herkesin yakından tanıdığı isimler üzerinden kendi mücadelelerini gündemde tutmanın yollarını arıyorlardı. Chopin gibi, herkesin dikkatini bir anda çeken yeni isimlerin bu çekişmede hangi tarafı tutacağı önemli bir konuydu.

Chopin, öğretmeni olduğu için Elsner'e büyük bir hayranlık ve saygı besliyordu ancak Kurpiński ile de son derece iyi ilişkileri vardı; verdiği konserlerde orkestrayı o yönetmiş, delikanlının yeteneğini ilk günden beri takdir etmişti. Arkadaşı Tytus Woyciechowski'ye yazdığı 10 Nisan tarihli mektupta tüm bu tartışmadan ne denli sıkıldığını ifade etmişti. Elsner'in, yetişmesindeki katkısını asla inkâr etmemekle birlikte, kendi adının Mozart ile kıyaslanmasını, Rossini yandaşlarının eleştirilmesini tümüyle yersiz buluyordu.

Chopin için 1830 bahar ayları konserler kadar yapacağı yurtdışı gezisinin planlarıyla da doluydu. Nereye gitmesi gerektiğine kesin olarak karar veremiyordu. Prens Radziwiłł'in Berlin daveti hâlâ geçerliliğini koruyordu ancak Mayıs ayında parlamentonun toplanması şerefine düzenlenecek sanatsal etkinlikleri kaçırmak istemediğinden, şimdilik en iyisi Varşova'da kalmaktı. Üstelik dönemin en ünlü sopranolarından Henriette Sontag bu kutlamalara katılmak için kente gelecek ve bir dizi konser verecekti. Ayrıca yeni bir piyano konçertosu bestelemeye başladığı için, onu tamamlamadan kenti terk etmek istemiyordu.

Chopin'den dört yaş büyük olan Henriette Sontag, genç yaşına rağmen Avrupa'nın en önemli kentlerinde dinleyicileri kendine hayran bırakmayı bilmişti. Carl Maria von Weber onun sesinden çok etkilenmiş, özellikle *Euryanthe* operasını onun için bestelemişti. 1824 yılında Viyana'da Beethoven'ın 9. *Senfoni*'sinin ilk seslendirmesine katılmış, İngiltere ve Paris'te de sahneye çıkmıştı.

Chopin sanatçının Varşova'da verdiği konserlerin neredeyse tümünü büyük bir hayranlıkla seyretmişti. Arkadaşı Tytus'a yazdığı mektuplarda yalnızca ondan bahsediyor, sesinin inanılmaz güzelliğini ve teknik yeteneklerini anlatıyordu. Genç kadınla yakın dost olmuştu, sık sık ziyaretine gidiyordu. Gündelik kıyafetlerin, konserlerde giydiği tuvaletlerden çok daha fazla yakıştığını söylüyordu.

1830 Mayıs ayında Polonya Ulusal Meclisi "Sejm" in toplanması, bir yandan görkemli sanatsal etkinliklerle kutlanırken, aydınların arasındaki önemli bir kesim de ülkenin giderek Rusya'nın yörüngesine girmekte olduğundan endişe duyuyor ve bu durumu engellemek için neler yapılması gerektiğini tartışıyordu. Kimi zaman gizli toplantılar düzenleyen muhalifler, çoğunlukla kentin entelektüellerinin bulunduğu lokallerde bu fikirleri tartışmaya açıyordu. O yıllarda Varşova'da sanatçılar iki farklı lokalde toplanıyordu. Biri "Pod Kopciuszkiem" (Kül Kedisi) adlı mekândı. Geleneksel çizgiye bağlı sanatçılar burada toplanıp sanatsal konularda fikir alışverişi yapıyorlardı. Bir genelleme yapılamasa da, burada toplananlar "Kongre Polonya" sına şans verilmesinden yanaydılar. Chopin'in babası ve öğretmenleri genellikle burada buluşuyorlardı. Genç besteci de, hepsiyle yakın dost olduğu bu kişileri görmek için sık sık buraya uğruyordu.

Kentin ikinci önemli mekânı, "Dziurka" (Küçük Delik) adlı lokaldi. Klasik çizgiye karşı çıkan, sanatın her dalında yeni fikirlere açık olan ve bu fikirleri hararetle savunan sanatçıların toplanma yeri idi. Chopin, yaşı ve düşünceleri nedeniyle kendini buraya daha yakın hissediyordu. Bu lokalde toplananlar, ülkenin bağımsızlığının her geçen gün ulaşılmaz bir hayale dönüşmeye başladığını savunuyor ve bir an önce bir şeyler yapılması gerektiğini savunuyorlardı.

"Dziurka" da toplananların arasında genç şair Maurycy Mochnacki de vardı. Chopin'den yedi yaş büyük olan Mochnacki, bir dönem piyano dersi aldığı için genç besteciyle konservatuvar yıllarından tanışıyordu. Daha sonra hukuk eğitimi almış ve gazeteciliğe yönelmişti. *Kurier Polski* gazetesini çıkarıyor, hükümet güçlerine karşı ciddi muhalefetiyle tanınıyordu. "Dziurka"daki toplantılarda siyasi konuların yanı sıra, yeni edebi akımlar da tartışılıyor, Byron ve Schiller'in yapıtlarından övgüyle söz ediliyordu. Halk motiflerinin sanatın her dalında nasıl kullanılacağı en çok konuşulan konuların

başında geliyordu. Kimi zaman toplantılar gecenin geç saatlerine dek devam ediyor, lokalin kapanmasının ardından tartışma içlerinden birinin evinde devam ediyor, birlikte yeni yapıtlar okuyup fikir alışverişinde bulunuyorlardı. Bazen bu ateşli grup, aralarında "Szopenek" diye adlandırdıkları genç bestecinin evine gidip onun yeni yapıtlarını dinliyordu. Bu toplantılar sırasında Chopin, şair Stefan Witwicki'nin 1830'da yayımlanan *Piosenki sielskie* (Pastoral Şarkılar) başlıklı şiirleriyle yakından ilgilenmiş ve bunları içeriklerindeki folklorik karakteri gözeterek bestelemişti. Çoğunlukla, şiirler toplantılarda okunduğu sırada Chopin doğaçlama olarak bazı ezgiler çalıyor, sonrasında bunları dizelerle birleştirerek, yalın ve halk şarkısı benzeri liedler ortaya çıkıyordu. Genç bestecinin bunları yayımlatma gibi bir düşüncesi yoktu; ancak kısa zamanda şiirler ve liedler Varşova'da geniş bir kesim tarafından tanınmış, pek çok toplantıda seslendirilmeye başlanmıştı.⁶⁹

1830 yazının büyük bölümünü Chopin Varşova dışında geçirmişti. Temmuz başında uzun süredir görüşemediği en yakın arkadaşı Tytus Woyciechowski'nin yanına gitmişti. Varşova'nın güneydoğusunda yer alan Lublin yakınlarındaki Poturzyn'de, babasından kalan toprakların yönetimiyle uğraşan arkadaşının yanında olmak, yoğun Varşova günlerinin ardından Chopin için gerçek bir tatil olmuştu. Üzerinde çalıştığı yeni yapıtları arkadaşına dinletmiş, birlikte dört el piyano çalmışlar, çevrede bol bol yürüyüp dolaşmışlardı. Her zaman olduğu gibi Chopin yörenin müziğiyle yakından ilgilenmişti; Ukrayna sınırındaki bu bölgenin halk ezgileri genç besteci için son derece ilginçti. İki arkadaşın en büyük hayali birlikte Viyana ve İtalya'ya gitmekti. Bu düşün önündeki engel, Chopin'in bir türlü Varşova'dan ne zaman ayrılacağını kesin olarak söyleyememesiydi. Sonunda Tytus'un işlerini yoluna koyup arkadaşından gelecek haberi beklemesine karar verdiler.

Yaklaşık on gün kaldığı Poturzyn'den dönüşünde Varşova'da, soprano Konstancja Gładkowska'nın başrolünde oynadığı Ferdinando Paër'in *Agnese* operasının temsilini izledi. İtalyan bestecinin 1809 yılında bestelediği yapıt tüm Avrupa'da büyük başarı kazanmış, Varşova temsilinde, Chopin'in sesine hayran olup platonik bir aşkla sevdiği Konstancja Gładkowska ilk önemli sahne deneyimini yaşamıştı. Genç sanatçı izlediği temsille ilgili olarak, her zaman olduğu gibi arkadaşı Tytus'a mektupla ayrıntılı bilgi vermişti. Gładkowska'nın sahnede konser salonundan daha iyi bir performans sergilediğini belirtmiş, çok tiz notalarda bazen ıslık gibi bir ses çıkardığını ancak bunun o denli zor seslerde doğal karşılanması gerektiğini eklemişti. Genç kadına eski hayranlığı ve delice tutkusu kalmamış gibi görünüyordu.

Yazın ortasında Chopin ve ailesi bu kez tatil için Żelazowa Wola'ya, Skarbek Ailesi'nin yanına gitmişlerdi. O günlerde farkında olmasa da bu onun doğduğu toprakları son kez görüşüydü. Her zaman olduğu gibi günlerini çevrede geziler yaparak, malikânede bulunan piyano başında bol bol çalışarak geçiriyordu. Akşamları ailesine ve dostlarına yeni yapıtlarını çalıyor, sıcak yaz akşamlarında bu küçük konserler kimi kez bahçede gerçekleşiyordu. Chopin doğduğu evin huzurlu ve pastoral ortamında bir süredir üzerinde çalıştığı *Mi minör Konçerto*'yu tamamlamış, ayrıca sonraki yıllarda yapıtları arasında ayrı bir üne kavuşacak "Noktürn"lerin ilk örneklerini bestelemişti.

Adı geceyi ve ay ışığını çağrıştıran "Noktürn"⁷⁰ 19. yüzyılın başlarında İrlandalı

besteci John Field'in yapıtlarıyla müzik dünyasının ilgisini çekmişti. Müzikal derinliği olmayan, daha çok sakin ve hülyalı ortamları çağrıştıran bu küçük piyano parçalarına kısa zamanda pek çok besteci ilgi göstermişti. Chopin de Field'in yapıtlarını tanıyordu. Birkaç yıl sonra Op. 9 numarasıyla yayımlanacak üç *Noktürn* (Si bemol minör, Mi bemol majör ve Si majör), büyük olasılıkla Żelazowa Wola'nın insanı büyüleyen akşamlarının etkisiyle bestelenmişti.

1830 yazının en önemli olaylarından biri, Viyana'da basılan *Mozart'ın Don Giovanni Operasından "Là ci darem la mano" Düeti Üzerine Si bemol majör Çeşitlemeler*'inin (Op. 2) bestecinin eline geçmesiydi. Varşova'da satılmaya başlayan notalar Chopin'i çok heyecanlandırmıştı. Artık yapıtları önemli müzik merkezlerinde basılan bir besteci olma yolunda ilk adımı atmıştı. Bu olay sürekli aklını kurcalayan geziyi bir kez daha gündeme getirmişti. Bir an önce Viyana'ya ve oradan Avrupa'nın diğer merkezlerine gitmek istiyor ancak bir türlü o cesareti kendinde bulamıyordu. Temmuz ayında Paris'ten gelen yeni devrim haberlerinin de bu ertelemede önemli bir payı vardı. Bir süredir dayatılan baskıya Fransız burjuvazisi bir kez daha başkaldırmıştı. Paris'in karışması tüm Avrupa'ya yayılabilirdi. "Temmuz Devrimi" ile tahta çıkan yeni Kral Louis-Philippe'in ne denli başarılı olacağını zaman gösterecekti. Nitekim kısa sürede Belçika, Hollanda ve bazı Alman krallıklarından ayaklanma haberleri gelmeye başlamıştı. Polonya'da durum zaten uzun süredir karışık. Chopin bütün bu olayların ışığında, 4 Eylül günü arkadaşı Tytus'a gönderdiği mektupta içinde bulunduğu karmaşık durumu büyük bir açık yüreklilikle dile getirmişti: "Yolculuğuma ne zaman başlamam gerektiğine bir türlü karar veremiyorum. Sanki bu kez evden tümüyle ayrılacakmışım gibi bir duyguya kapılıyorum. Sanki bu yolculuk beni ölüme götürecektir. İnsanın hep yaşadığı yerlerden uzakta ölmesi ne acı olmalı. Son nefesimde en sevdiğim yüzü yerine, bir doktorun buz gibi yüzünü ya da yabancı bir hizmetçiyi görmek ne korkunç olurdu. İnan bana, bazen oraya gelip senin yanında huzur bulmayı arzuluyorum; sonra, evden çıkıp melankolik duygularla sokaklarda dolaşıyorum ve eve yeniden dönüyorum. Neden? Daha beter üzülme için." Birkaç gün sonra, 18 Eylül'de, aynı konuda arkadaşına şunları yazacaktı: "Gideceğim, ama bu kadar isteksizken nereye gideceğimi bilmiyorum. Her neyse, Varşova'da kalmaya niyetli değilim. Sen de herkes gibi bir aşk hikâyesi yüzünden böyle davranıyorum sanıyorsan, kes bunu."⁷¹

15 Eylül 1830 günü Chopin, bir süre önce tamamladığı *Mi minör Piyano Konçertosu*'nu (Op. 11⁷²) yaylı çalgılar dördlüsü eşliğinde ilk kez seslendirdi. Konser salonunda çalmadan önce yapıtını iyice prova yapmak istediği için bir hafta sonra, 22 Eylül'de bu kez ufak bir orkestra eşliğinde yeniden çaldı. Önceki konçertoda olduğu gibi bu seslendirmeye de kentin önemli müzisyenlerini ve yakın dostlarını davet etmişti. Küçük bir yaylı çalgılar orkestrası ve trompetler dışında nefesli çalgılar eşliğinde bestecinin evinde gerçekleşen bu dinleti, kısa bir süre sonra basında yer almıştı. Davetliler arasında bulunan bestecinin dostu Stefan Witwicki, 25 Eylül'de yayımlanan *Powszechny Dziennik Krajowy* adlı gazetede şunları yazmıştı: "Müzikseverlere ve dostlara kendi ülkemizde yetişen bir yetenekle ilgili haberler vermek için sabırsızlanıyorum: Fryderyk Chopin ikinci bir piyano konçertosu besteledi. Besteci yapıtı kendi evinde dostlarının ve kentimizin müzik ustalarının önünde orkestra eşliğinde ilk kez

seslendirdi. Bu yeni yapıtı övmeli miyim? Bu konuda tek bir söz söyleyebilirim: Bu yapıt bir dâhinin elinden çıkmış. Düşüncelerin orijinalliği, hayal gücünün zenginliği, çalgılama yeteneği ve kusursuz yorum, dinleyenlerin tümünü büyüledi. Chopin'in yeteneği onun sıra dışı bir ün kazanmasına neden oluyor. Onu dinlediklerinde, aralarında Hummel ve Czerny'nin de bulunduğu Viyana müzik otoriteleri, yeteneğini takdir etmiş, kısa zamanda Avrupa çapında bir ün kazanacağı konusunda hemfikir olmuşlardı. Bir ay içinde yurtdışına gitmeye hazırlanıyor. Vatandaşlarının iyi dilekleri daima onun yanında olacak. Ziyaret edeceği yabancı başkentlerin hiçbirinin onu tümüyle sahiplenmemesini ve daha parlak bir ünle ülkesine, ailesinin kucağına dönmesini ve kendini ona büyük ümitler bağlayan Polonya operasına adamasını umuyoruz. Bu konseri gerçekleştirmeden ülkeyi terk etmiş olsa Varşovalı müzikseverlere büyük haksızlık etmiş olacaktı.”⁷³

Gazetede yer alan bu yazı, Chopin'in yeteneğinin vatandaşları tarafından nasıl önemsendiğinin en önemli kanıtlarından biridir. Ancak aynı zamanda, 19. yüzyılın ortalarına yaklaşıldığı o tarihlerde bile bir besteci için gerçek ünün hâlâ opera yazmaktan geçtiğini de ortaya koyuyordu. Yüzyıllar boyunca operanın gölgesinde kalan çalgı müziği, Mozart ve Beethoven'ın bu alanda bestelediği onca yapıta rağmen henüz bir sanatçının önemini vurgulamaya yalnız başına yeterli bulunmuyordu; üstelik bu Polonya'ya has bir özellik değildi.

Mi minör Piyano Konçertosu, yapı yönünden *Fa minör Konçerto* ile benzerlikler gösterir. Kısa aralıklarla bestelendiği için önemli stil farkına rastlanmaz. Chopin bu yapıtın ikinci bölümüne çok önem vermiş, bestelediği dönemde arkadaşı Tytus'a şunları yazmıştı: “Yeni konçertonun ‘Adagio’su”⁷⁴ Mi majör tonunda. Ama bu onun kuvvetli çalınacağı anlamına gelmiyor. Daha çok bir romans gibi, sakin, melankolik. Huzurlu bir ortamda binlerce keyifli düşünceyi hatırlatmalı. Tatlı bir ilkbahar gününde, ay ışığı altında yapılan meditasyon gibi. Eşlikte sürdin”⁷⁵ kullanmam bu yüzden.”⁷⁶

Chopin Varşova'dan ayrılmadan önce yeni konçertosunu halk önünde çalmak istiyordu. Bu nedenle 11 Ekim günü Ulusal Tiyatro binasında bir konser düzenlendi. Besteci programı kendi oluşturmuştu. Orkestrayı bu kez şan öğretmeni Carlo Soliva yönetecekti. Onun iki yetenekli öğrencisi, Konstancja Gładkowska ve Anna Wołków da konserin diğer solistleriydi. Chopin ilk büyük aşkının yanı sıra, son aylarda oyunculuğuna büyük hayranlık duyduğu Anna Wołków ile aynı sahneyi paylaşacaktı. Konçertonun iki bölümü arasında Anna Wołków aryalar seslendirmişti. Dinletin ikinci yarısı Rossini'nin *Guillaume Tell* operasının uvertürü ile başlamış, daha sonra Konstancja Gładkowska yine aynı bestecinin *La donna del lago* (Gölün Hanımı) operasından bölümler seslendirmişti. Beyaz bir tuvalet giymiş, başına da çiçeklerden bir taç takmıştı. Programın sonunda Chopin son kez sahneye çıkmış ve *Grande Fantasia sur des airs polonais* (Op. 13) başlıklı yapıtını çalmıştı.

Salon ilk konserle kıyaslanınca daha boş kalmış ancak yine de yaklaşık yedi yüz kişi gelmişti. Genç besteci defalarca sahneye çağırılmış, coşkuyla alkışlanmıştı. Chopin sonuçtan çok memnundu, bu kez istediği gibi çalabilmişti. Gazeteler önceki kadar olmasa da yine başarıyı okuyucularına duyurmuşlardı. Ülkenin içinde bulunduğu durum her geçen gün biraz daha karmaşıklaştığı için Chopin'in konseri gündemin ilk sıralarında yer almamıştı.

Konserin ardından artık sıra yola çıkmaya gelmişti. Bu kez ertelemek için bir neden kalmamıştı. Babası, önceki aylardakinin tersine, oğlunun bir an önce ülkenin sınırlarından çıkmasını istemeye başlamıştı. Varşova'da dolaşan söylentiler gelecek günlerin sakin geçmeyeceğinin göstergesi gibiydi. Ülkede başlayacak bir ayaklanma, Chopin'in tüm planlarını altüst ederdi. Bu nedenle son hazırlıklar hızla tamamlandı. Son akşam yakın dostları ve arkadaşları onu uğurlamak için bir araya toplanmıştı. Herkes onun başarısı için dua ediyordu. Son konserin ardından dostlukları iyice gelişen Konstancja Gładkowska, delikanlının günlüğüne şunları yazmıştı: "Yabancı diyarlarda seni ülkenden daha çok takdir edebilirler ama bizden daha çok sevemezler." Chopin yıllar sonra bu satırların altına şu notu ekleyecekti: "Daha çok da sevebilirler."⁷⁷

2 Kasım 1830 günü Chopin Varşova'dan ayrıldı. Çok sevdiği arkadaşı Tytus Woyciechowski ile Kalisz'de buluşacak, sonrasında yola birlikte devam edeceklerdi. Varşova'nın silueti ufukta kaybolurken aklından binlerce düşünce geçiyor olmalıydı. Bu yolculuk istediği başarıya ulaşmasına yardım edecek miydi? Ailesini bir daha ne zaman görebilecekti? Aslında kötümser olması için bir neden yoktu. Olaylar düşündüğü gibi gelişirse bir süre sonra çok sevdiği ülkesine geri dönebilirdi. Ancak bir süredir delikanlının aklını kurcalayan düşünce ne yazık ki gerçekleşecek ve Chopin çok sevdiği ülkesini bir daha asla göremeyecekti.

Posta arabası Varşova'nın dışına ulaştığında bir sürprizle karşılaştı. İlk konaklama yerinde başta öğretmeni Elsner olmak üzere bir grup arkadaşı onu bekliyordu. Öğretmeni, yeteneğine her zaman hayran olduğu öğrencisinin ayrılışı nedeniyle erkek korosu için küçük bir kantat bestelemişti. Arkadaşları gitar eşliğinde bu küçük parçayı seslendirdiler. Sözler Polonyalı gazeteci Ludwik Dmowski tarafından kaleme alınmıştı ve bir gün sonra, 3 Kasım'da *Kurier Warszawski* gazetesinde yayımlandı. Kantat boyunca Chopin'e Avrupa'nın dört bir köşesinde başarı ve şöhret dilekleri yineleniyordu. Nakarat bölümünün sözleri şöyleydi: "Ülkemizi terk ediyor olsan da, kalbin bizimle birlikte, üstün yeteneklerini her zaman hatırlayacağız, yürekten başarılar diliyoruz sana."⁷⁸

Chopin'i çok duygulandıran bu vedalaşmanın ardından, araba yola koyuldu ve genç besteci doğduğu kenti tümüyle geçmişte bıraktı. Şimdi aklında iki gün sonra buluşacağı sevgili arkadaşı Tytus vardı. Bazı kaynaklarda, bu vedalaşma sırasında besteciye ülkesinin toprağıyla dolu bir kupa hediye edildiği bilgisi yer alır. Polonya'nın o günlerdeki siyasi yaşamı ve bestecinin sonraki yıllarda karşılaşacağı olaylar göz önüne alındığında bu son derece anlamlı bir hediyedir ancak günümüzde müzik tarihçileri bunun doğruluğundan kesin olarak emin değildir.

1 Alfred de Musset'nin 1830'lu yılların başında Georges Sand ile ilişkisi olmuştu.

2 Claudon, François, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, çeviren: Özdemir İnce, s. 29, Remzi Kitabevi, 1988.

3 İtalyanca hafif ya da alçak volümde ses anlamında.

4 İtalyanca güçlü ya da kuvvetli volümde ses anlamında.

5 Günümüzde Almanca'da modern piyanolar için kullanılan "Klavier" sözcüğü, Barok dönemde ve öncesinde "Clavier" şeklinde yazılarak tüm klavyeli çalgıları tanımlamak

için de kullanılmıştır. Bu kitapta çekiçli mekanizmayla ses çıkaran tüm çalgılar için “piyano” ifadesi kullanılmıştır.

6 Gültek, Buğra, *Piyano, Bir Çalgının Biyografisi*, s. 72, Epilog Yayıncılık, 2007.

7 a.g.y., s. 52.

8 a.g.y., s. 52.

9 *Mozart Briefe und Aufzeichnungen*, Gesamtausgabe, Band III, s. 102–103, Editörler: Wilhelm A. Bauer, Otto Erich Deutsch, Joseph Heinz Eibl, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1962, Genişletilmiş Baskı 2005.

10 a.g.y., s. 120.

11 Hildebrandt, Dieter, *Pianoforte*, s. 10.

12 a.g.y., s. 10.

13 a.g.y., s. 9.

14 Konunun ayrıntıları için s. 60-62’ye bakınız.

15 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 49.

16 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 52.

17 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 17.

18 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 19-20.

19 Lehçe gazete sözcüğü “Pismo Periodyczne”, hemoroit yazısı ise “Pismo Hemoroidyczn” şeklinde ifade ediliyor.

20 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 22-23.

21 Ünlü astronomun adı yaşadığı çağda Latince söylenişle kullanılıyordu. Lehçe yazımı Mikołaj Kopernik şeklindeydi.

22 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 26.

23 a.g.y., s. 19.

24 Silezya Bölgesi içinde yer alan bu ünlü kaplıca kenti o tarihlerde Prusya toprakları içindeydi; kent günümüzde Duszniki Zdrój adını almıştır ve Polonya’nın en ünlü kaplıcalarından biridir.

25 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 74.

26 Chopin, Weber’in operasıyla ilgili düşüncelerini yazdığı mektupta, Rossini’nin aryaları için “hafif” ifadesini kullanmıştı. Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 74.

27 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 867.

28 a.g.y., s. 82-83.

29 a.g.y., s. 83.

30 a.g.y., s. 83.

31 Liszt, Franz, *Liszt’in Sözleriyle Chopin’in Hayatı*, s. 37.

- 32** Gide, André, *Chopin Üzerine Notlar*, İdil Biret'in Önsözüyle, çeviren: Ömer Bozkurt, s. 9, Can Yayınları, 2010.
- 33** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 97.
- 34** a.g.y., s. 97.
- 35** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, Derleyen: Henryk Opieński, İngilizce'ye çeviren: E.L.Voynich, s. 47, Dover Publication, 1988.
- 36** Yapıtın İngiltere'de 1833'te "Wessel&Co" firması tarafından yapılan baskısı Carl Czerny'ye ithaf edilmiştir.
- 37** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 119.
- 38** Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 19, Almanca'ya çeviren: Małgorzata Kozłowska Laaber Verlag 1999.
- 39** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 47.
- 40** Eckermann, Johann Peter, *Yaşamının Son Yıllarında Goethe ile Konuşmalar*, çeviren: Mahmure Kahraman, s. 457, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- 41** Tremolo: Kemanda ve diğer yaylı çalgılarda bir sesin yayın hızlı hareketiyle art arda yinelenmesi.
- Flageolet: Yaylı çalgılarda, özellikle kemanda, tele hafifçe dokunarak ıslık benzeri bir ses elde etmek.
- 42** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 142.
- 43** a.g.y., s. 146.
- 44** a.g.y., s. 150.
- 45** François-Adrien Boieldieu'nun ilk seslendirmesi 1825'te yapılan *La dame blanche* (Beyazlı Kadın), Gioacchino Rossini'nin ilk seslendirmesi 1817'de yapılan *La Cenerentola* (Kül Kedisi) ve Giacomo Meyerbeer'in ilk seslendirmesi 1824'te yapılan *Il Crociato in Egitto* (Haçlılar Mısır'da) operaları.
- 46** Ignáz Moscheles, Henri Herz, Friedrich Wilhelm Kalkbrenner dönemin en tanınmış piyanistleriydi.
- 47** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 50-52.
- 48** Kont Wenzel Robert Gallenberg, Saray Operası yöneticisiydi.
- 49** Konser programının ayrıntıları şöyleydi: Beethoven'ın *Prometheus'un Yaratıkları Uvertürü*, Chopin'in *Mozart'ın Don Giovanni Operasından "Là ci darem la mano" Düeti Üzerine Çeşitlemeler*, soprano Charlotte Weltheim tarafından seslendirilen Rossini ariyaları, Chopin'in *Krakowiak - Grand Rondeau de Concert* adlı yapıtı ve çeşitli bestecilerin yapıtlarından alınmış ezgiler üzerine tasarlanmış bir bale.
- 50** Genellikle düğünlerde seslendirilen, mazurka ritminde tanınmış bir Polonya ezgisi.
- 51** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 40-42.
- 52** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 156.
- 53** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 25.

- 54** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 155.
- 55** *a.g.y.*, s. 158.
- 56** *a.g.y.*, s. 165.
- 57** Sözü edilen vals, bestecinin ölümünün ardından yayımlanmıştır: *Op. 70, No. 3, Re bemol majör Vals*.
- 58** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 38.
- 59** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 188.
- 60** Chopin ilk bestelediği piyano konçertosu olmasına rağmen, kısa bir süre sonra bestelenecek *Mi minör Konçerto*'dan (Op. 11) daha sonra yayımlandığı için, *Op. 21, Fa minör Konçerto*, günümüzde No. 2 olarak anılmaktadır.
- 61** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 187-188.
- 62** O tarihlerde gazetelerde çıkan pek çok yazıda, bestecinin adı Lehçe söylenişine uygun olarak "Szopeç" şeklinde yazılıyordu.
- 63** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 189.
- 64** *a.g.y.*, s. 190-193.
- 65** *a.g.y.*, s. 194.
- 66** A/B/A, A/B/A/C/A/B/A ya da benzeri tekrarlı bir yapı.
- 67** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 195.
- 68** *a.g.y.*, s. 195-196.
- 69** Bu liedlerin bir bölümü, bestecinin ölümünden sonra arkadaşı Julian Fontana tarafından Op. 74 numarasıyla yayımlanmıştır.
- 70** Latince "Nocturnus", Fransızca "Nocturne", İtalyanca "Notturmo" şeklinde ifade edilen sözcük, gece ve geceyle ilgili müzikleri tanımlamak için kullanılmıştır.
- 71** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 100, 103.
- 72** Günümüzde bu konçerto, daha önce yayımlandığı ve daha küçük opus numarasına sahip olduğu için, "Birinci Piyano Konçertosu" olarak anılmaktadır.
- 73** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 246-247.
- 74** Konçertonun ikinci bölümünün temposu için sonradan "Adagio"dan daha yavaş olan "Larghetto" ifadesini kullanmıştır.
- 75** Çalgıların sesinin daha hafif çıkmasını sağlayan bir alet. Chopin bu bölümde yaylı çalgıları "sürdin"li olarak kullanmıştır.
- 76** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 34.
- 77** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 47.
- 78** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 253.

Viyana

1830-1831

*Fryderyk Chopin. Bilinmeyen bir sanatçının yaptığı portre (1831).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Chopin ve arkadaşı Tytus Woyciechowski 6 Kasım günü Breslau'ya¹ ulaştı. O tarihlerde Avusturya idaresinde olan kentin müzik yöneticisi Joseph Schnabel, bestecinin öğretmeni Elsner'in yakın dostuydu ve Chopin'i önceki gezilerinden tanıyordu. Schnabel genç besteciye o gün yapılacak olan bir provaya davet etmiş, Chopin de bunu memnuniyetle kabul etmişti. Salona gittiğinde orada bulunanlar prova başlamadan piyano başına geçerek biraz çalmasını istemişler, delikanlı da bu isteği kıramamıştı. Başta konserin solisti olmak üzere, salonda bulunan herkes Chopin'in çalışından çok etkilenmişti. Hellwig adlı solist duyduklarından sonra konser veremeyeceğini bildirmiş ve salonu terk etmişti. Joseph Schnabel önceden ilan edilen konseri Chopin'in yapmasını önermiş, genç besteci de kabul ederek, *Mi minör Piyano Konçertosu*'ndan bir bölüm ve ardından doğaçlama bazı parçalar çalmıştı.

Akşam salonu dolduranlar duyduklarından çok etkilenmişlerdi. Genel kanı, delikanlının olağanüstü tekniğinin akıl almaz olduğuydu. Ancak arkadaşı Tytus'un salonda kulak misafiri olduğu "Çok iyi çalabiliyor ama beste yapamıyor," şeklindeki eleştiri Chopin'in hoşuna gitmemiş, ailesine yazdığı mektupta bu konuya da değinmişti: "Çok ünlü biri olmadığım için önce duyduklarına hayret ettiler, daha sonra da hayret etmeye çekindiler. Bestelerimin iyi mi olduğu, yoksa sadece öyle mi görüldüğü konusunda fikir sahibi olamadılar. İçlerinden biri yanıma yaklaşarak daha önce bu yapıda bir eserle karşılaşmadığını söyleyerek beni kutladı. Kim olduğunu bilmiyorum ama galiba beni en iyi o anladı."² Chopin parlak tekniğin, tuşlar üzerinde hızla gezinen parmakların bir zaman sonra göz boyamadan öteye geçemeyeceğinin bilincinde olarak, yapıtlarındaki farklılıklar nedeniyle takdir edilmek istiyordu. Müzikte yeni bir şeyler söyleyebilmek, tüm besteciler gibi onun için de çok önemliydi.

Chopin ve Tytus'un sonraki durakları Dresden'di. Kentin mimari dokusu ve barındırdığı zengin kültür iki genci bir kez daha etkilemişti. Chopin yine resim galerisini ziyaret etmiş ve ailesine bu konuda şunları yazmıştı: "Eğer burada otursam, her hafta bu galeriyi ziyaret ederdim. Orada öyle resimler var ki, onlara baktığımda sanki müzik duyuyorum."³

Dresden'de kaldıkları bir hafta boyunca hemen her gece bir yere davetliydim. Chopin operadaki temsillerden bazılarını izleme şansı bulmuştu. Kentte yaşayan Polonyalı asillerin evlerindeki toplantılarda, Dresden'in önde gelen kişilerle tanışmıştı. Karşılaştığı kimseler, ileriki aylarda İtalya'ya gitme niyetini öğrenince Chopin'e Milano, Roma ve Napoli'de işine yarayabilecek tavsiye mektupları vermişlerdi. Bu toplantılardan birinde genç besteci, sonraki yıllarda yakın dostluk kuracağı Delfina Potocka ile de tanışmıştı.

Bazen davetlerde ilginç alışkanlıklara tanık oluyordu. O dönemde bazı Alman kentlerinde konser dinlerken tığ işlemek kadınlar arasında çok yaygın bir alışkanlıktı. Chopin ailesine yazdığı mektupta karşılaştığı manzarayı şöyle anlatıyordu: "Salona girdiğimde dikkatimi sekiz büyük masanın çevresinde oturmuş kadınlar çekti. İlgimi çeken, boyunlarını süsleyen pahalı pırlantalar değil, ellerindeki tığ iğnelerinin parlaklığıydı. Şaka bir yana, kadınların ve ellerindeki iğnelerin sayısının fazlalığı, erkeklere karşı her an bir ayaklanmanın başlayacağı izlenimini uyandırıyor."⁴

Dresden'den sonra Prag üzerinden Viyana'ya ulaştılar. Varşova'dan ayrılmalarının

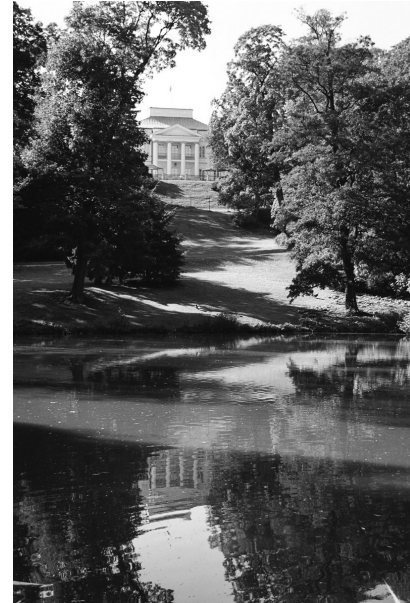
üzerinden üç hafta geçmişti, takvimler kasım sonunu gösteriyordu. Önceki gelişinde onun yeteneğini alkışlamış olan bu kentin yine aynı şekilde davranmaması için hiçbir neden yoktu. Eski dostları aramak ve onların yardımını istemek Viyana'da yeni başarılar için yeterli olmalıydı. Aradan geçen sürede kentin en önemli nota evlerinden Haslinger bir yapıtını basmıştı; bu bile önceki seferden daha iyi bir başlangıç yapması için başlı başına bir nedendi.

Chopin ilk hayal kırıklığını Haslinger'i ziyaretinde yaşadı. Yayımcı, Chopin Varşova'dan ayrılmadan kendisine gönderdiği yapıtlarını ne zaman yayımlayacağını bilmediğini söylemiş, orkestra eşlikli yeni yapıtlar için de düşünceğini belirtmişti, ancak yine besteciye hiçbir ücret ödemeyecekti. Bu davranış Chopin'i çok sinirlendirmiş, ailesine gönderdiği mektupta bu konuda şunları yazmıştı: "Haslinger söylediklerini ciddiye alıp elimdekileri bedava vereceğimi sandı. Ama artık bedava devri geçti, ödemek zorundasın canavar herif!"⁵

Viyana'da yolunda giden şeyler de vardı. İlk günlerde konakladıkları pahalı otellerin ardından kentin en merkezi caddelerinden Kohlmarkt'ta küçük ve sempatik bir daire kiralamışlardı. Ev sahibeleri uzun yıllar Polonya'da kaldığı için Varşova'dan gelen iki arkadaşı sevgiyle karşılamıştı. Eski tanıdıklardan bir kısmı kenti terk etmiş olmakla birlikte Johann Malfatti delikanlıya elinden gelen yardımı yapmaya söz vermişti. Sarayda önemli görevlerde bulunan Malfatti, Beethoven'ın da yakın dostu ve doktoru olmuştu. Karısı Polonyalı bir asilzadenin kızı olduğu için bu ülkeden gelenlere yardım etmeye çalışıyordu. O dönemde kraliyet ailesindeki bir ölümün ardından ilan edilen yas nedeniyle, sarayda hiçbir sanatsal etkinlik düzenlenmiyordu. Malfatti yas sonrasında hemen girişimlerde bulunacağına söz verdi.

Önceki gelişinde konser organizasyonunu üstlenen gazeteci Blahetka bir süre önce Viyana'dan ayrılmıştı. Bir dönem Chopin'in öğretmeni olan ve ilk ziyaretinde çok yardımı dokunan Würfel de hasta olduğu için elinden bir şey gelmiyordu. Ancak yine de delikanlı ümidini yitirmemeye ve Viyanalılara kendini hatırlatmak için fırsat kollamaya başladı. Belki bir süreliğine İtalya'ya gitmek iyi bir fikir olabilirdi. Aralık ayının ilk günlerinde Varşova'dan gelen haberler delikanlının yaşamının bir anda altüst olmasına neden oldu. 29 Kasım günü kentte ayaklanma başlamıştı; yıllardır ayak seslerini duyuran devrim sonunda patlak vermişti.

Rus çarlarının keyfî idaresine tahammül etmekte zorlanan Polonyalı vatanseverler Avrupa'da baş gösteren ayaklanmalarda Polonya askerlerinin kullanılacağı haberleri üzerine harekete geçerek çarın kardeşi Prens Konstantin'in sarayı Belweder'e saldırmıştı. Artık Rusya'nın idaresinde olmak istemiyorlardı. İlk dalga geçtikten sonra ülkenin geleceğinin nasıl şekilleneceği konusu gündemi işgal etmeye başlamıştı. Bağımsız bir devlet oluşturmak isteyenlerle, eski düzeni yeni kazanımlarla sürdürmekten yana olanlar saflarını kuvvetlendirmeye bakıyordu. Ülkenin önünde karanlık günler vardı ve ne yazık ki bağımsızlık istekleri bu kez de

*Belweder Sarayı, Varşova.
Fotoğraf: Ewa Stawińska-Dahlig.*

gerçekleşmeyecekti.

Chopin ve Tytus Varşova'dan gelen haberler üzerine ne yapmaları gerektiğini tartışmaya başladılar. Her ikisi de olabildiğince çabuk ülkeye dönmek istiyordu. Ancak Tytus, Chopin'in Viyana'da kalmasının daha iyi olacağını düşünüyordu. Uzun zamandır arzuladığı bir kariyerin ilk basamağını oluşturacak bu yolculuğa daha yeni başlamıştı, yarım bırakmak akıllıca değildi. Evden gelen mektuplarda da, Chopin'in Viyana'da kalmasının daha iyi olacağı fikri ağır basmaya başlamıştı. Kentteki en yakın dostlarından Doktor Malfatti, sanatçıların kendilerini dünya vatandaşı gibi görmeleri gerektiğini söylüyordu. Chopin öğretmeni Elsner'e yazdığı mektupta Malfatti'nin bu düşüncesini iletikten sonra şunları eklemiştir: "Bir sanatçı olarak daha beşikte sayılırım ama bir Polonyalı olarak bu dünyadaki üçüncü onyıla başladım."⁶

Maddi durumunun ne olacağını bilemediği için aynı binada daha küçük bir daireye taşınmıştı. Kiraladığı bir piyano sayesinde çalışmalarını evinde sürdürebiliyordu. Bu geziye çıkmadan önce yaşadığı kararsızlığın bir benzerini yaşıyordu. Tytus'un dönmesinin ardından tümüyle yalnız kaldığı bu koca kentte ne yapması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Üstelik Avusturya gelişen olaylarda Rusya'nın ortağı konumunda olduğu için Polonyalılar bir anda istenmeyen adam olmuştu. Lokantada kulak misafiri olduğu bir konuşma kanını dondurmaya yetmişti. Arkadaşı Jan Matuszyński'ye yazdığı mektupta hâlâ burnundan soluyordu: "Bu akşam yemekte yan masalardakilerden biri 'Tanrı Polonyalıları yaratarak büyük bir hata yapmış,' dedi. Diğeri ise 'Polonya'dan bugüne dek değerli hiçbir şey çıkmamıştır,' diye yanıtladı. Köpekler!"⁷

Viyana Türkler tarafından kuşatıldığında, onların yardımına koşan Polonya Kralı III. Jan Sobieski'nin askerlerinin söylediği marşların hâlâ Tuna kıyısında yankılandığını hayal ediyor, Avusturyalıların Polonyalılara karşı takındıkları bu düşmanca tavrın, iki ülkenin ortak geçmişiyle uyuşmadığını düşünüyordu. Kız kardeşinin ve bir zamanlar hayran olduğu soprano Konstancja'nın bile ülkesine kendinden daha fazla yardımı dokunduğunu söylüyor, geri dönmediği için kendini suçluyordu. Noel zamanı, kendini yapayalnız hissettiği bu kentten arkadaşına yazdığı mektupta Viyana'daki gündelik yaşamını ve içinde bulunduğu ruh halini anlatıyordu:

"Sevgili Jan!

Bu dünyadaki en kararsız yaratık ben olmalıyım. (...) Etrafımdaki tüm davetler, konserler ve balolar içimi sıkıyor. Kalbim tam bir çöl gibi. İstedğim hiçbir şeyi yapamıyorum. Dışarıya karşı iyi görünmem gerek. Davetlerde çaldığım zaman sakin ve yumuşak çalıyorum ama evde yalnız başıma olduğumda piyano karşısında adeta kükrüyorum. (...) Etrafımda beni seven, bana değer veren, beni şımartan, hatta portremi yapan insanlar var. Ama iç huzurum olmayınca bunların ne önemi var... Kentin en iyi caddelerinden birinde dördüncü katta oturuyorum ama yolda olup bitenleri görmek için pencereden sarkmam gerekiyor. Odam büyük, iyi döşenmiş, üç penceresi var. Yatak pencerenin tam karşısında duruyor, sağda piyano, solda bir divan var. Pencerelerin arasında bir ayna asılı; odanın ortasında büyük bir maun masa var. Sabahları beni tahammül edilmez bir aptal uşak uyandırıyor. Uyanınca kahvemi getiriyor ama ben hemen piyano çalmaya başladığım için kahvem genellikle soğuyor. Saat dokuzda doğru Almanca öğretmeni geliyor. Daha sonra Hummel'in oğlu⁸ gelip portremi yapmaya

başlayana dek piyano çalıyorum. Bütün bunlar on ikiye dek sürüyor ve ben bu süre boyunca sabahlıkla dolaşıyorum. Saat on iki olduğunda polis olarak görev yapan genç bir Alman geliyor ve birlikte yürüyüşe çıkıyoruz. Sonra öğle yemeği yiyorum. Yemek için ya bir yere davetli oluyorum ya da 'Zur böhmischen Köchin' (Bohemyalı Aşçı) lokantasına gidiyorum. Burada genellikle üniversite öğrencileri toplanıyor. Yemekten sonra güzel Viyana kahvelerinden birinde, burada çok moda olduğu üzere, kahve içiyorum. Sonra ziyaretlerimi gerçekleştiriyorum. Hava kararırken eve dönüp üstüme başıma çekidüzen veriyorum ve akşam için yeniden çıkıyorum. Saat, on ya da on birde, hatta bazen gece yarısından sonra eve dönüyorum. Biraz piyano çalıyorum, ağlıyorum, gülüyorum, mumları söndürüp uykuya dalıyorum ve rüyamda daima seni görüyorum.”⁹

Chopin Viyana’da vatanından ve ailesinden uzaktaydı ancak tümüyle yalnız değildi. Mektubunda da belirttiği gibi, hemen her gece bir davete gidiyor, geç saatlere dek eğlenceye katılıyordu. Bunları yaparken mutlu değildi ve aklı hep Varşova’da gelişen olaylardaydı. Gün boyu Viyana’da yayımlanan gazetelerde Polonya ile ilgili haberleri okuyor, eline geçtiği zaman da ülkesinin gazetelerinde yazılanları takip ediyordu. Viyana’da görüştüğü kişiler çoğunlukla Polonyalıları. Elsner’in öğrencilerinden August Freyer, önceki gezisinde birlikte geldiği Profesör Hube ve Bayer Ailesi bestecinin hemen her gün birlikte olduğu kişilerdi. Özellikle Bayan Bayer’in ön adının Konstancja olması, Chopin’e Varşova’da kalan ilk büyük aşkını hatırlatıyordu. Kadının evindeki eşyaların hepsinde adının baş harfinin bulunması genç bestecinin bu evi her ziyaretinde Konstancja Gładkowska’yı anmasına neden oluyordu.

Genç sopranoya olan tutkusu araya giren ayrılığın etkisiyle yeniden su yüzüne çıkmıştı. Her zaman olduğu gibi ona doğrudan yazacak cesareti kendinde bulamıyor, arkadaşları aracılığıyla haber iletliyordu. Mektuplar başkasının eline geçerse genç kızın itibarının sarsılabileceğini düşünüp böyle davrandığını söylüyordu ancak büyük olasılıkla bu yeteri kadar cesur olmamasının sonucuydu. Ya da genç kızın vereceği olumsuz bir yanıtla, kendi hayalinde canlandırdığı sevgili imajının kaybolmasından korkuyordu. Arkadaşı Jan Matuszyński aracılığıyla Konstancja’ya iletildiği mesajlarda birbirinden çok farklı ruh hallerine rastlanıyordu. Bir kere şunları yazmıştı: “Onu teselli et ve gücümü kaybedinceye, ölünceye dek onu seveceğimi söyle... Ölümünden sonra bile küllerimi ayaklarının altına serptireceğim.” Bazen genç kızın kendini unutacağı endişesine kapılıyordu: “Konst... (adını bile tam olarak yazacak cesareti kendimden bulamıyorum) Beni unutabileceğini düşününce aklım başımdan gidiyor. (...) Bugün kendimi Othello gibi hissediyorum.”¹⁰

Bütün bu karmaşık ruh halleri içinde 1830 Noel’ini Viyana’da Bayer Ailesi’yle birlikte kutladı. Çoğunluğunu Polonyalıların oluşturduğu davetliler, ülkelerinin içinde bulunduğu sıkıntılı günlerde yine de geleceğe umutla bakmak istiyorlardı. Gecenin geç saatinde Viyana’nın ünlü Sankt Stephan Katedrali’ne giden Chopin, bu görkemli yapının içinde hissettiklerini arkadaşına şöyle anlatmıştı: “...(O)ralarda dolaşırken, gece yarısı Stephan Katedrali’ne girdim. İçeri girdiğimde kimse yoktu. Bir ayın dinlemeden, dev yapıyı gecenin bu saatinde görmek için Gotik bir sütunun en karanlık köşesine saklandım. Devasa kemerlerin ihtişamını anlatmak mümkün değil. Çok sessizdi, sadece tapınağın arka tarafındaki mumları arada sırada yakan zangocun ayak sesleri rehavetimi

bölüyordu. Arkamda bir tabut, aşağımda bir tabut vardı, bir tek üzerimde tabut eksikti. Etrafta kederli bir uyum hissediyordum. Hayatımda yalnızlığımı hiç bu kadar net hissetmemiştim. İnsanlar ve ışık bu kutsal mekâna girene kadar karanlığı yudumlamak istedim. Sonra aniden pelerininin yakasını kaldırıp Krakowskie Przedmieście'de¹¹ yaptığım gibi –hatırlıyor musun?– imparatorluk şapeline müzik dinlemeye gittim. Viyana'nın en zarif sokaklarında artık yalnız değildim, neşeli bir kalabalık vardı etrafta. Pek başarılı sayılmayacak, uykulu seslerle söylenen bir ayinin birkaç bölümünü dinledikten sonra nihayet saat birde eve gidip yattım.”¹²

Bu dönemde tanıştığı Bohemyalı kemancı Józef Slavik kısa zamanda Chopin'in en yakın arkadaşı olmuştu. Olağanüstü keman çalışması herkes gibi genç besteciye de etkilemişti. Paganini'den başka böylesi bir tekniğe rastlamadığını belirtiyordu. Chopin'den dört yaş büyük olan Slavik, 1825'ten beri Viyana'da yaşıyordu ve Schubert ile bestecinin son yıllarında yakın dost olmuştu. Chopin gelecek yıllarda onun Paganini'yi rahatlıkla geçeceğini düşünüyordu ancak ne yazık ki genç kemancı 1833 yılında yaşama veda edecekti. Slavik ile birlikte çalmak Chopin'in çok hoşuna gidiyordu, Beethoven'ın bir teması üzerine keman ve piyano için çeşitlendirmeler bestelemeye başlamıştı. Bu yapıtın tamamlanıp tamamlanmadığı bilinmiyor.

Chopin'in Viyana'da tanıştığı müzisyenlerden biri de, yeteneği sonraki yıllarda sık sık besteciyle karşılaştırılacak olan piyanist Sigismond Thalberg idi. Chopin'den iki yaş küçük olan, Hummel'in bu yetenekli öğrencisi, on beş yaşında halk önünde verdiği konserin ardından üstün tekniğiyle dinleyenleri büyülüyordu. İki genç Hummel aracılığıyla tanışmışlardı, Thalberg hakkındaki düşüncelerini arkadaşı Jan Matuszyński'ye yazdığı mektupta şöyle dile getirmişti: “Thalberg iyi çalışıyor ama benim tarzım değil. Benden daha genç ve kibar hanımların çok hoşuna gidiyor. (...) Hafif çalmak için parmakları yerine pedaldan medet umuyor. Benim oktavları çaldığım rahatlıkla o çok daha geniş aralıkları çalabiliyor. Pırıltılı düğmeleri var. Moscheles'e hayran değil, benim konçertomun yalnızca tutti bölümlerini beğenmesi beni şaşırtmadı. O da piyano konçertosu besteliyor.”¹³

Chopin Viyana'da kaldığı sürede Varşova'da başladığı bazı yapıtlarını tamamlama şansı buldu. Bunların içinde *Andante spianato ve Grande Polonaise brillante* (Op. 22), bestecinin orkestra eşlikli son yapıtı olması nedeniyle önemlidir.¹⁴ Yapıtın girişinde yer alan “*Andante spianato*”, yayımlanmadan önce 1830'ların ortasında Paris'te eklenmiştir. Viyana'da tamamlanan bir başka yapıt, sonradan Op. 7 numarasıyla yayımlanacak olan *Mazurkalar*'dır. Chopin ayrıca şair Stefan Witwicki'nin *Piosenki sielskie* (Pastoral Şarkılar) şiir kitabından dizeler üzerine iki lied bestelemiştir. Seçtiği parçalar, bestecinin ülkesine olan özlemine ve içinde bulunduğu karamsar ruh halini çok iyi yansıtıyordu: “*Smutna rzeka*” (Üzgün Nehir) ve “*Narzeczoniy*” (Damat). *Smutna rzeka* başlıklı şiirin ilk ve son kıtası şöyledir:

Üzgün Nehir

Dağlardan gelen nehir
Söyle bana neden gür akarsın böyle
Kıyılarına sel bastıran
Çözülen karlar mı içinde?

(...)

Mezar başında acı içinde beklerken

Ruhlara anlatır tüm üzüntüsünü

Ve gözlerinden yaşlar akar

Gürleştirir nehrin sularını.

Chopin Viyana'da bulunduğu dönemde kendi yaratıcılık sürecinde önemli bir eşiği geçmişti. 1831 yılı içinde bestelenmeye başlanan ve sonrasında yayımlanan *Si minör Scherzo* (Op. 20) ile tekniğin birinci planda olduğu "style brillant" dönemi tamamlanmış ve gerçek bir romantik besteci olma yolunda ilerlemeye başlamıştı. Aslında bu değişim yalnızca Chopin'in kişisel gelişimiyle ilgili değildi, müzik tarihinde de "Romantizm" bu yıllarda başlıyordu. Genel olarak 1800'lü yılların başından itibaren müzik yapıtlarında görülmeye başlanan romantik öğelerin en karakteristik halleri 1830'lardan sonra hissediliyordu. Edebiyatta çok daha önce gelişen Romantizm'i doruğa çıkaracak besteciler Chopin, Mendelssohn, Schumann, Liszt ve Berlioz 19. yüzyılın ilk on yılı içinde dünyaya gelmişler¹⁵, olgunluk dönemlerine 1830'lardan sonra ulaşmışlardır. Bu nedenle Chopin'in *Si minör Scherzo* ile yaşadığı değişim, müzik tarihinin önemli kavşaklarından birini haberlemektedir. Bu alanda öncü kabul edilen Weber'in *Der Freischütz* (1821) operasından sonra duygular hiçbir engelle karşılaşmadan müzikte karşılığını bulmaya başlayacaktı. Zarafet ve inceliğin ardından çılgın bir öfke krizi, sevinç ve coşkunun ardından melankoli ve derin bir karamsarlık her yanı kaplayabilirdi. Doğaüstü güçler, rüyalar, fanteziler, sesler dünyası aracılığıyla yeniden yaratılıyordu. Müzik görünmeyi, görünür yapar olmuştu. Chopin *Si minör Scherzo* ile yapı olarak da yeniliğe gitmiş, genellikle senfonilerin ya da sonatların bir bölümü olan "Scherzo"yu bağımsız bir konser parçasına dönüştürmüştür. "Şaka" sözcüğünden türemiş olan "Scherzo", özellikle Beethoven'in yapıtlarıyla, saray dansı "Menuetto"nun yerine senfonilerde ve sonatlarda kullanılmaya başlanmıştı. Chopin ile yeni bir kimlik kazanıyordu.

25 Ocak 1831 günü Polonya'daki siyasi durumda önemli gelişmeler yaşandı. Ulusal Meclis "Sejm", tam bağımsızlık yanlılarının istekleri doğrultusunda karar vererek Rusya ile olan her türlü bağın koparıldığını, ülkenin bundan sonra tam bağımsız olduğunu duyurdu. Önemli bir kazanım gibi görünen bu karar ne yazık ki uygulamaya geçemeyecekti. Ancak o tarihlerde ülkede yeni bir milliyetçi dalga ortaya çıkmıştı. Bu haber Chopin'i de çok heyecanlandırmış, bir kez daha ülkesinde olamamanın sıkıntısını hissetmeye başlamıştı. Ailesi başta olmak üzere kimse onun Varşova'ya dönmesine taraftar değildi. Yaşanan karmaşa tümüyle duruluncaya dek ülkeden uzak kalması en doğru olanıydı. Bir türlü başlayamadığı kariyerine Polonya'da devam etmesi şimdilik olanaklı görünmüyordu.

Ancak Viyana'da Polonya karşıtı havanın giderek güçlenmesi, Chopin'in yeniden yolculuk planları yapmasına neden olmuştu. Hep aklında olan İtalya'ya veya Paris'e gidebilirdi. Şimdilik Paris en uygun yer gibi görünüyordu çünkü İtalya'da da birtakım çalkantılar baş göstermişti. Babasının doğduğu topraklar delikanlıya ilginç geliyordu ama oradaki siyasi durumun da biraz daha sakinleşmesi gerekiyordu, henüz "Temmuz Devrimi"nin etkileri tümüyle ortadan kalkmamıştı. Bu durumda bir süre daha Viyana'da kalmaya katlanacak gibi görünüyordu.

Kentte kaldığı süreyi müzik mağazalarında yeni basılan notaları inceleyerek, Almanca bilgisini ilerleterek, konserleri ve operaları izleyerek değerlendiriyordu. Saray kitaplığındaki elyazması notaları incelemek için bu kuruma gittiğinde kendi adının yazdığı bir dosyayla karşılaşınca hayretler içinde kalmıştı. Ailesine gönderdiği mektupta bu konuyla ilgili şu satırlar yer alıyordu: “Elyazması notaların arasında bir zarfın içinde üzerinde ‘Chopin’ yazan bir dosyayla karşılaşınca nasıl hayret ettiğimi tahmin edersiniz. Kalın ve güzel ciltlenmiş bir notaydı. ‘Chopin’ adında başka bir besteci tanımadığımı, bir zamanlar ‘Champein’¹⁶ adlı bir besteci olduğunu, onun adını yanlışlıkla ‘Chopin’ diye yazmış olabileceklerini düşündüm. Notanın kapağını kaldırınca kendi el yazımı hemen tanıdım. Yayımcı Haslinger, *Çeşitlemeler*’imin el yazısı kopyasını kitaplığa vermiş. Kendi kendime ‘Gerçekten iyi saklamanız gereken bir şeyiniz var,’ diye düşündüm.”¹⁷

Viyana o tarihlerde Johann Strauß (Baba) ve Joseph Lanner’in¹⁸ valslerinin etkisi altına girmeye başlamıştı. Tüm kenti etkisi altına başlayan ve yüzyıl sonuna dek etkisi artarak devam edecek bu “vals çılgınlığı” hakkında Chopin şunları yazıyordu: “Burada vals eser muamelesi görüyor. Dans müziği olarak bunları çalan Strauß ve Lanner ise ‘Kapellmeister’ olarak adlandırılıyor. Bu yazdıklarımın herkesin böyle düşündüğünü zannetmeyin, çoğunluk bu yapıtlara dudak büküyor ama valsten başka bir şey basılmıyor. (...) Strauß ve Lanner her parçadan sonra çılgınca alkışlanıyor, hele operaların tanınmış aryalarının bir araya geldiği ve ‘Quodlibet’ adı verilen potpuriler çalarlarsa seyirciler tam anlamıyla kendinden geçiyor. Tüm bunlar Viyanalıların müzik zevkinin nasıl yozlaştığını gösteriyor.”¹⁹ Chopin Viyana’da bulunduğu süre içinde piyano için bir tek vals bestelemişti (*La minör Vals, Op. 34, No. 2*) ve bu, yapı olarak Viyana valsinden farklıydı; ancak besteci Paris’te bulunduğu dönemde dans karakteri öne çıkan pek çok vals besteleyecekti.

1831 bahar ayları geldiğinde Chopin hâlâ Viyana’da halk önünde çalmamıştı. Bunun bir nedeni delikanlının ülkesindeki gelişmeleri izlemekten ve kendi geleceğini düşünmekten konserini düşünecek vaktinin kalmamasıydı. Hummel’in tavsiyeleri sonucu, önceki gelişinde konser verdiği Kärntnertheater’in yeni yöneticisi Louis Duport, uygun olacak ilk tarihte onu sahneye çıkarmaya söz vermişti. Genç sanatçı bu kez ücret almadan çalmak istemiyor, değerinin anlaşılmasını istiyordu. Konser için fazla ısrarcı olmamasının bir diğer nedeni de, sahneye çıkmadan önce yaşadığı tedirginlikti. Aklında bir sürü halledilmesi gereken konu varken, konser öncesi heyecanı kaldıramamaktan çekiniyor gibiydi. Yine de Chopin’e konser için bir tarih verilmişti. 6 Mart 1831 günü, bir opera şarkıcısıyla birlikte sahneye çıkacak ve *Mi minör Konçerto*’yu seslendirecekti. Ancak çeşitli nedenlerle bu konser önce 4 Nisan’a, ardından da 17 Nisan’a ertelendi, sonra da gerçekleşmedi.²⁰ 2 Nisan tarihinde günlüğüne yazdıkları, onun yaklaşmakta olan konseri kadar, ilk aşkı Konstancja Gładkowska’yı ve ailesini de düşündüğünü ortaya koyuyordu:

“Bugün Prater çok güzeldi. Hiç tanımadığım bir dolu insan vardı. Yeni yapraklanan ağaçları, ilkbaharın kokusunu ve doğanın masumiyetini hayranlıkla izledim; bana çocukluğumu hatırlattı. Fırtına tehlikesinden dolayı içeri girdim ama fırtına olmadı. Sadece bende melankoli duygusu yarattı. Neden? Bugün müzik bile umurumda değil;

geç oldu ama uyukum da yok. Neyim var bilmiyorum. Bu arada hayatımın üçüncü onyılına başladım! Gazeteler ve ilanlar konserimi duyurdular; konsere iki gün kaldı ama sanki böyle bir şey yokmuş gibi, hiç umurumda değil. Övgü dolu laflara da kulaklarımı tıkadım, hepsi öylesine aptalca ki. Ölmüş olmayı isterdim; oysa annemi ve babamı çok özledim. Gözlerimin önünden görüntüsü gitmiyor²¹ ama artık ona âşık olmadığımı düşünüyorum. Yine de onu bir türlü kafamdan atamıyorum. Yabancı ülkelerde gördüğüm her şey eski ve nefret dolu görünüyor; eve duyduğum hasretimi çoğaltıyor ve kıymetini o zamanlar anlamadığım kutsanmış anları düşündürüyor. Yüce görünen şeyler bugün sıradan geliyor; sıradan olduğunu sandığım şeyler ise benzersiz, eşsiz, müthiş ve çok yüksek görünüyorlar. Buranın insanları bana ait değiller. Nazikler ama sadece alışkanlıkla nazik davranıyorlar; her yaptıklarını saygın, ruhsuz ve ılımlı bir şekilde yapıyorlar. Ben ise ılımlı düşünmek bile istemiyorum. Aklım karışık, hüznülyüm, kendimle ne yapacağımı bilemiyorum; keşke yalnız olmasaydım!”²²

Chopin bahar aylarında birkaç kez Doktor Malfatti'nin kent civarındaki yazlık evine gitmiş, bir keresinde Hummel de ona eşlik etmişti. Viyana'daki konserlerin hemen tümünü izliyordu. Mart ayı içinde Sigismund Thalberg'in kendi yapıtını seslendirdiği konseri izlemiş, nisan sonunda Polonyalı kemancı Stanisław Serwaczyński'nin başarılı konserini dinlemişti. Ancak Litvanyalı Leo Herz'in konserinin sonunda Polonya ezgileri üzerine çeşitlemeler yapması sabrını taşımış ve ailesine yazdığı mektupta duyduklarının ülkesinin müziğiyle uzaktan yakından ilgisi olmadığını anlatmıştı. Henüz bu kentte sahneye çıkamamış olmasına sinirlendiği kadar, birtakım şarlatanların işin kolayına kaçmasına ve buna ülkesinin müziğini alet etmesine çok kızılıyordu.

Chopin Viyana'ya gelişinden yaklaşık yedi ay sonra, 11 Haziran 1831 günü halk önünde çaldı. Dansçı Dominik Matti'ye yardım amacıyla düzenlenen etkinliğe katılanlar para almıyordu; bu nedenle sanatçının belirli bir ücret karşılığı çalma düşüncesi gerçekleşmemişti. Kalabalık bir sanatçı topluluğu vardı, Chopin'den başka şarkıcılar ve dansçılar oldukça yoğun bir programla seyirci karşısına çıkılıyordu. Konserin başında Weber'in *Euryanthe* operasının uvertürü çalınmış, ardından Chopin *Mi minör Konçerto*'nun ilk bölümünü seslendirmişti. Sonrasında şarkıcılar sahneye çıkmış, sanatçı onların ardından yapıtının ikinci ve üçüncü bölümlerini çalmıştı. Gazetelerde çıkan yazılarda genellikle sanatçının piyano çalışmasının mükemmelliğine vurgu yapılıyordu. *Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode* 27 Haziran tarihli sayısında, yapıtın kompozisyon yönünden bir özelliği olmadığını ancak solistin çalışmasının söz edilmeye değer olduğunu yazmıştı. Her zaman bestecilik yönünü solistliğinden daha çok önemseyen Chopin, bu eleştiriye çok üzölmüş ve bunu ailesine yazmıştı.

Ancak 18 Haziran tarihli *Allgemeinen Theaterzeitung* konser hakkında uzun bir yazı yayımlamıştı: “11 Haziran günü gerçekleşen ve Weber'in *Euryanthe* operasının uvertürüyle başlayan konserde, Bay Chopin'in piyano konçertosunun ilk bölümünü kendi yorumundan dinledik. Müziğe olan tutkusu nedeniyle uzun bir süredir Viyana'da yaşayan Varşovalı bu genç sanatçı, günün modasına uygun olarak becerilerini göz boyamak için pazarlamak yerine, kendi yolunda ilerlemeyi ve sanatsal kaygıları ilk yapıtından itibaren ön planda tutmayı seçmiş. Stilindeki ciddiyet yapıtın tonalitesi olan *Mi minör* ile kendini belli ettiği gibi, besteci de yaratıcı ruhunu ve armoni bilgisini

hemen ortaya koydu. Genellikle güzel bir bas partisi ile desteklenen cümleler, motiflerin özgünlüğü ve derinliği ile olduğu kadar aynı zamanda yeni figürlerle de besleniyor. Ancak burada bazı pasajların çok uzun olduğunu ve orkestra tarafından yeterince desteklenmediğini belirtmemiz gerek. Çalışı büyük bir beceriye sahip olduğunu hemen ortaya koyuyor, tuşesi belirgin, motifler düzgün işleniyor, yalnız kimi kez tempoyla kendince oynuyor ve dinleyicilerin dikkatini kadansın parlak girişine yönlendirmeye fazla özen göstermiyor. Bunlar bir süre sonra deneyim kazandıkça kendiliğinden düzelecek küçük detaylar. Solist konçertonun ilk bölümünü çaldıktan sonra coşkuyla alkışlandı. Aynı coşku, daha sonra seslendirdiği Adagio ve Rondo bölümlerinin ardından da tekrarlandı. Solist, saray çalgı yapımcısı Konrad Graff'ın yaptığı çok iyi tınlayan bir piyanoyla çaldı. Bu genç yeteneği en kısa zamanda en iyi piyanistlerin arasında görebilmeyi umuyoruz.”²³

Bu konserin ardından Chopin Viyana'dan ayrılma planlarına hız verdi. Kentte kalışını daha fazla uzatmasına bir neden kalmamıştı. Maddi durumu sıkışmaya başlamış, bir ara, yanında taşıdığı Çar Aleksandr'ın hediye ettiği değerli yüzüğü paraya çevirmeyi düşünmüştü. Babası oğluna bir miktar daha para göndermiş, elinden geldiğince tutumlu davranmasını ve ilk fırsatta Paris'e gitmesini öğütlemişti. Babasının öğüdüyle yolculuk hazırlıklarına başlamış ancak bu kez Viyana'daki Rus elçiliğinde sorun yaşamıştı. Varşova'daki devrim ve Rusya'dan ayrılma isteği henüz kesinlik kazanmadığı için Chopin kaybolan pasaportunu yenilemek için Rus makamlarına başvurmak zorunda kalmıştı. Kurallar gereği, yolculuğa çıkabilmek için Rus makamlarının yanı sıra Avusturyalıların da izni gerekiyordu. Paris'e gitme isteğine iki başvurusuna da olumsuz yanıt gelmişti; her iki ülke için Fransa'daki siyasi durum kabul edilemez ve düşmancaydı. Bunun üzerine Chopin Viyana'dan bir an önce ayrılabilmek için gideceği kenti Londra olarak değiştirdi. Bu istek Avusturya makamlarınca kabul edildi ancak Rusya yine olumsuz tavır içindeydi. İngiliz başkentinde, devrim yanlısı Polonya hükümetinin bağlantıları olduğunu öne sürerek Chopin'e yalnızca Bavyera bölgesine gidebileceğini bildirdi. Durumun giderek karmaşıklaşması üzerine genç besteci çareyi Viyana'daki Fransız elçiliğine başvurmakta buldu. Bizzat görüştüğü büyükelçi kendi ilişkilerini kullanarak Paris'e gidebilmesi için gerekli izni aldı. Tam yola çıkmak üzereyken geçeceği güzergâhta baş gösteren bir salgın hastalık yüzünden bir süre daha beklemek zorunda kaldı. Temmuz ortasına yaklaşıldığında Viyana'dan ayrılmak için hiçbir engel kalmamıştı.

Chopin önceki gezilerinde olduğu gibi, yalnız yola çıkmak istemiyordu. Arkadaşı Tytus'un bu kez ona eşlik etmesi söz konusu değildi. Bir süredir Viyana'da yaşayan üniversite öğrencisi Litvanyalı Norbert Kumelski de kentten ayrılmak istiyordu. Son aylarda dostluklarını ilerletmişlerdi; Chopin Paris'e onunla gitmeye karar verdi. Son hazırlıklarını tamamlayıp 20 Temmuz günü Viyana'dan ayrıldılar. Linz ve Salzburg'dan geçerek Münih'e gideceklerdi. Birkaç gün kaldıkları Salzburg'da Mozart'ın doğduğu evi görmek Chopin'i çok heyecanlandırmıştı. Çocukluğundan beri Mozart'a farklı bir hayranlığı vardı ve onu hep öğretmeni olarak düşünmüştü.

Ağustos başında Münih'e ulaşmışlardı. Viyana'dan beraberinde getirdiği tavsiye mektupları sayesinde Chopin kentin önemli müzik simalarıyla yakın ilişki kurabildi.

Babasının Münih'teki bir banker aracılığıyla para göndereceğini bildirdiği için, kalış süresi bu meblağın eline ulaşmasına bağlıydı. Bu kez sanatsal açıdan şansı daha yaver gitti ve kente ulaşmasının ardından bir ay bile geçmeden 28 Ağustos günü halk önünde bir konser verdi. Öncesinde müzik çevreleri özel toplantılarda ve evlerde düzenlenen dinletilerde bu yetenekli delikanlının piyano çalışına yakından tanık olmuştu.

Her zaman olduğu gibi başka solistlerle birlikte sahneye çıkmış, *Mi minör Konçerto*'sunun yanında *Grande Fantasia sur des airs polonais* (Op. 13) başlıklı yapıtını seslendirmişti. Bu dinletinin öncekilerden farkı, besteciye küçük de olsa bir ücret ödenmesiydi. Konseri saray operasının orkestra şefi Joseph Hartmann Stunz yönetmişti. Konserin ardından, 30 Ağustos tarihli *Flora* dergisinde yayımlanan yazıda, Chopin'in piyano çalışından övgüyle bahsediliyor, *Piyano Konçertosu* için, "Genelinde parlak ve düzgün ancak yenilik ve derinlik barındırmayan bir yapıt," ifadesi kullanılıyordu. Polonya ezgileri üzerine fantezi için, bu tür yapıtlarda her zaman olduğu gibi, istenilen etkiye bir türlü ulaşamadığı eleştirisi yer alıyordu.²⁴

Chopin eylül başında Münih'ten ayrıldı. Viyana'dan beri ona arkadaşlık eden Norbert Kumelski Paris'e gitme fikrinden vazgeçmiş, başka bir rota izlemeye karar vermişti. Yola yalnız devam eden Chopin, birkaç gün sonra Württemberg Krallığı'nın başkenti Stuttgart'a ulaştı. Burada Paris'ten dönmekte olan piyanist Johann Peter Pixis ile karşılaşmış ve ondan yakında gideceği kentle ilgili bilgiler almıştı. Pixis'in ağabeyi kemancı Friedrich Wilhelm Pixis ile birkaç yıl önce Prag'da karşılaşmıştı.

Paris öncesi son önemli durağı Stuttgart'ta her şey yolunda görünüyordu ancak ülkesinden gelen haberler giderek kötüleşmeye başlamıştı. Rus birlikleri Polonyalı askerleri üst üste yenilgiye uğratarak Varşova'ya doğru ilerliyordu. 8 Eylül günü kentin tümüyle Rusların eline geçmesi, aylardır süren savaşın ama ondan da önemlisi, yıllardır süren bağımsızlık özleminin sonu anlamına geliyordu. Polonya yeniden Rus idaresi altına girmişti. Stuttgart'a ulaşan haberlerin etkisiyle ne yapacağını tümüyle şaşırان Chopin'in içinde bulunduğu karmaşık ruh hali günlüğüne yazdığı satırlara da yansımıştı:²⁵

"Stuttgart. İlginç olaylar! Az sonra uzanacağım yatak belki benden önce birçok cesede hizmet etti; bu düşünce bugün beni ürkütmüyor. Bir ceset benden daha kötü olabilir mi? Bir ceset babasını, annesini, kız kardeşini düşünemez; aklında Tytus yoktur! Bir cesedin sevgilisi de yoktur. Çevresiyle kendi dilinde konuşamaz. Bir ceset benim kadar soluktur, çevresindeki her şeye benim kadar ilgisizdir. Bir ceset yaşama veda etmiştir, ben de bu yaşamdan bıktım, gerçekten bıktım mı? Neden böyle acı dolu bir yaşam yaşıyoruz? Bizi paçavraya çevirip bir ceset haline sokması için mi? Stuttgart saat kulesindeki saat biri vurdu. Şu anda dünyada kaç kişi ölüyor? Çocuklar annelerini, anneler çocuklarını kaybediyor. Kim bilir kaç hayal gerçekleşmeden kayboluyor. Ölüm insanın isteyebileceği en iyi şey. En kötüsü ise dünyaya gelmiş olmak. Bunun için sıkıntı çekiyorum. Elimden hiçbir şey gelmeden böyle kalacaksam neden dünyaya geldim? Yaşıyor olmamın ne faydası var? Elimden hiçbir şey gelmiyor, ne gücüm ne sözcüklerim işe yarıyor. Üzüntümü tarif edecek sözcükleri bulamıyorum. Duygularım katlanılır gibi değil. Gelecek ay pasaportumun süresi doluyor, o tarihten sonra, en azından resmî olarak, yurtdışında yaşayamam. Böylece tam anlamıyla bir cesede benzeyeceğim. (...)"²⁶

“Önceki satırları yazdığım da düşmanın evimde olduğundan haberim yoktu. Varşova'nın dış mahalleleri yakılmış, yıkılmış. Jaś, Wiluś²⁷ kim bilir nerede şimdi. (...) Bütün bu iyi insanlar alçakların elinde. Ah Tanrım, gerçekten var mısın? Bunca şey yapıyorlar ve sen bir şey yapmıyorsun. Bunca Rus zulmünden usanmadın mı? Yoksa sen de mi Russun? (...)”²⁸

“Babacığım, zavallı babacığım, yaşlılık günlerinde bunları mı görecektin? Zavallı annem, kızının ölümünün ardından, şimdi onun mezarının Ruslar tarafından çiğnenmesine tanık oldun. (...) Şehir yanıyor!!! Neden burada elimden bir şey gelmeden duruyorum? Neden bir Rus'u öldüremiyorum? (...) Acaba ona²⁹ ne oldu? Şimdi nerede? Zavallı belki de şimdi Rusların elinde. Ruslar işkence edip öldürüyor. Hayatım bana gel, burada yalnızım, gözyaşlarını kurutup yaralarını iyileştiririm. Geçmiş güzel günlere döneriz, Rusların olmadığı mutlu günlere. (...) Burada çaresizlik içindeyim, kimi zaman içimi tuşlara döküyorum. Tanrım, Tanrım! Dünyayı sars, bu insanlıkdışı olaya seyirci kalmasınlar. Umarım en büyük felaket, yardımımıza koşmayan Fransızların başına gelir.”³⁰

Chopin'in ülkesinde korkunç olaylar karşısında hissettiklerinin en iyi kanıtı olan bu belgede yer alan bir ifade özellikle ilginçtir. Besteci yaşanan bunca sıkıntı karşısındaki isyanını “Tanrım, yoksa sen de mi Russun?” haykırışıyla dile getirmişti. Yaklaşık bir yıl sonra, Polonya bağımsızlık ateşini yapıtlarıyla her zaman canlı tutan Adam Mickiewicz *Dziady* (Ataların Gecesi) adlı tiyatro yapıtında benzer bir ifadeye başvuracak ve Tanrı'ya şöyle başkaldıracaktı: “Sen çarsın, bu dünyanın yaratıcısı değilsin!”³¹

Tüm Chopin yaşamöykülerinde yer alan bir bilgiye göre, besteci 1831 Eylül ayında Stuttgart'ta bulunduğu bu sıkıntılı dönemde, sonradan “Devrim Etüdü” adıyla anılacak *Do minör Etütü*'ü (Op. 10, No. 12) bestelemeye başlamıştı. Ancak müzik tarihçisi Tadeusz Zieliński'nin bu konudaki görüşü genel yaklaşımın dışında. Zieliński'ye göre bu bilgi ilk olarak Liszt'in Chopin hakkında yazdığı kitapta yer almış ve sonrasında neredeyse tüm kaynaklarda değinilmiş. Chopin, piyano tekniğinde karşılaşılan güçlüklerle yeni çalışma yöntemleri sunmak amacıyla tasarladığı ve sonradan Op. 10 başlığıyla tümünü birden yayımlayacağı *Etütler*'ini Varşova'da bulunduğu son yıllarda bestelemeye başlamış, Viyana'da üzerinde çalışmış ve 1833'te Paris'te yayımlatmıştır. Sonraki yıllarda Op. 25 numarasıyla 12 etüt daha besteleyecekti.

Chopin özellikle *Op. 10 Etütler*'de, yaklaşık yüz yıl önce Bach'ın *İyi Düzenlenmiş Klavye* ile yapmak istediğine benzer bir uygulamayı yaşama geçirmek istiyordu. Bach 18. yüzyıl başında yaygınlık kazanmaya başlayan klavyedeki yeni akort sisteminin her tonalite için aynı derecede çalınabilir olmasına yardım etmek amacıyla *İyi Düzenlenmiş Klavye* başlıklı dev yapıtını iki defter halinde bestelemişti. Chopin için de durum çok farklı değildi. Çağında ulaşılan piyano tekniğini tüm incelikleriyle kavrayan besteci, vücudunun bir parçası gibi görmeye başladığı piyanodan daha farklı tınlar ve o güne dek duyulmamış renkler elde etmek için farklı bir parmak becerisine gereksinim duyulduğunun bilincinde olarak *Etütler*'i bestelemişti.

Chopin'in aynı dönemde bestelenen diğer bazı yapıtlarından farklı olarak, *Etütler* doğaçlama sonucu ortaya çıkmış parçalar değildir. Belirli bir plan çevresinde her

bölümde farklı bir teknik güçlüğü yardım edecek şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle sonradan “Devrim Etüdü” adını alan ve günümüzde de bu şekilde anılmaya devam eden “Do minör Etüt”ün, bestecinin Stuttgart’ta yaşadığı karmaşık ruh haliyle doğrudan bağlantısı olduğunu düşünmek doğru değildir.³²

Chopin, zaman zaman Polonya’nın direnişine gereken desteği göstermediği için Fransa’ya kızsada, kendisi için en iyi çözümün Paris’e gitmek olduğunun farkındaydı. Bunca güç bir dönemde ülkesinden ayrılıp bunca sıkıntı çektikten sonra bu kente varmadan ülkesine geri dönmek sanatına ve kendinden büyük başarılar bekleyen ailesine haksızlık olurdu. Üstelik Paris, Avrupa kentleri içinde Polonyalılara en çok sempatiyle bakılan yerlerin başında geliyordu. Bu düşünceler içinde Stuttgart’tan yola çıkan Chopin, Strasbourg üzerinden geçerek 1831 Eylül ortalarında Paris’e ulaştı.

1 Günümüzde Wrocław.

2 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 255.

3 a.g.y., s. 256.

4 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 48.

5 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 41.

6 a.g.y., s. 42.

7 a.g.y., s. 41-42.

8 Piyanist ve besteci Johann Nepomuk Hummel ile Chopin Varşova’da tanışmışlardı (bkz. s. 55). Hummel’in oğlu bestecinin portresini ve kaldığı odanın bir eskizini yapmıştı.

9 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 49-51.

10 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 284.

11 Varşova’nın ünlü caddelerinden biri.

12 Chopin, *Frédéric, Chopin’s Letters*, s. 131.

13 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 310.

14 Günümüzde yapıt kimi kez orkestra eşliği olmadan solo piyanoyla da seslendirilmektedir.

15 Berlioz 1803, Mendelssohn 1809, Chopin ve Schumann 1810, Liszt 1811’de dünyaya gelmiştir.

16 Chopin’in sözünü ettiği besteci 1753-1830 yılları arasında yaşayan Stanislas Champein’dir.

17 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 51-52.

18 Johann Strauß (Baba, 1804-1849) ve Joseph Lanner (1801-1843) 19. yüzyılın ikinci yarısında tüm Viyana’yı etkisi altına alacak Viyana valslerinin ilk örneklerini 1830’ların başında bestelemeye ve halka açık konserlerde seslendirmeye başlamışlardı. Babası ile aynı adı taşıyan oğul Johann Strauß (1825-1899), yaşadığı dönemde “Vals Kralı” olarak anılacaktı.

19 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 45.

- 20** Çoğu kaynakta 4 Nisan tarihindeki konserin gerçekleştiği bilgisi yer almaktadır. Chopin'in 2 Nisan tarihinde günlüğüne yazdığı satırlarda da böyle bir bilgi vardır. Ancak Tadeusz A. Zieliński, *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit* adlı yapıtında (s. 872-873) Piotr Szalsza'nın 1986 yılında yaptığı araştırmalar sonucunda bu konserin yapılmadığının kesinlik kazandığını belirtiyor.
- 21** Konstancja Gładkowska.
- 22** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 148, Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 23** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 314-315.
- 24** *a.g.y.*, s. 319.
- 25** Aşağıdaki alıntılar üç farklı kaynaktan yapılmıştır ve her biri ayrı ayrı belirtilmiştir.
- 26** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 54-55.
- 27** Chopin'in Varşova'daki arkadaşları.
- 28** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 323.
- 29** Konstancja Gładkowska.
- 30** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 149.
- 31** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 324.
- 32** Bu konunun daha ayrıntılı açıklamaları için bkz. Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 325-348, 873.

Paris'te İlk Yıllar 1831-1835

*Fryderyk Chopin. Orijinali Louvre Müzesi'nde bulunan Eugène Delacroix'nın yağlıboya tablosunun (1838),
1972'de Ludwik Wawrynkiewicz tarafından yapılmış kopyası.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Chopin Paris'e ulaşmasının ardından kalabileceği bir ev aramaya başladı. İsteddiği gibi bir daire bulması çok zaman almadı; 18 Kasım günü, yaklaşık bir buçuk aydır yaşadığı bu kentten, Viyana'dan Münih'e birlikte yolculuk yaptığı arkadaşı Norbert Kumelski'ye şunları yazıyordu: "Nasıl güzel bir ev olduğuna inanamazsın. Maun mobilyalarla kaplı küçük bir oda ve önünde küçük bir balkon var. Bulvarın tam üzerindeki bu balkondan Montmartre'dan Panthéon'a dek tüm manzara ayaklarımın altında. Odamı görenler bu manzarayı çok kıskanıyor ama kimse merdivenlerimi kıskanmıyor." Boulevard Poissonnière üzerindeki bu küçük dairenin dördüncü katta olmasından başka bir kusuru yoktu; tümüyle yabancı olduğu bu kentte genç besteciye gerçek bir sığınak olmuştu. Aynı mektupta Chopin kentle ilgili ilk izlenimlerini şöyle sıralıyordu: "Burada en lüksü ve en bayağı şeyi aynı anda görmek mümkün. Her adımda zührevi hastalıklarla ilgili afişler var, caddelerde gürültü, pislik ve karmaşa had safhada. Bir gün son derece lüks bir lokantada yediğin mükellef bir yemek için 32 sous öderken, ertesi gün beş para etmez bir yemek için bunun üç mislini ödemen gerekiyor."¹

Birkaç ay sonra, 12 Aralık 1831'de, arkadaşı Tytus Woyciechowski'ye şöyle yazıyordu: "Rüzgâr beni buraya attı. (...) Paris, her ne istersen o olabilen bir şehir. İstersen eğlenirsin ya da sıkılırsın, güler ya da ağlarsın, istediğin her şeyi yapabilirsin, kimse seninle ilgilenmez, dönüp bakmaz çünkü senin gibi binlercesi de kendi yoluna gidiyordur. Paris'ten başka nerede bu kadar çok piyanist vardır bilmiyorum, bir sürü dangalak ve bir sürü de virtüöz."² Gerçekten de Paris o yıllarda birbiriyle zıt bir sürü öğeyi bünyesinde barındırıyordu. Bazı kaynaklarda belirtildiği gibi 19. yüzyılın başkenti Paris'ti; ya da Heinrich Heine'nin deyimiyile "güzel ve büyülü şehir"di.

1830 Temmuz Devrimi'nin üzerinden bir yıldan fazla süre geçmişti. Devrim sırasında tahta çıkan yeni Kral Louis-Philippe halk arasında "Roi Citoyen" (Yurttaş Kral) olarak anılıyordu. Aslında yeni kralın iktidarı elinde tutabilmek için güç birliği yaptığı kesim, sonraki yıllarda "büyük burjuvazi" diye adlandırılacak varlıklı ailelerdi. Louis-Philippe'in tahta çıkmasının ardından Paris'in tanınmış bankerlerinden biri "Bundan sonra bankerlerin iktidarı başlıyor,"³ diyerek, kralın önceliği para kazanmaya vereceğini vurgulamak istiyordu. Dönemin en etkili politikacılarının başında gelen François Guizot'ya atfedilen ve 1830'ların sloganı olarak kabul edilen "Enrichissez-vous par le travail et par l'épargne" (Çalışarak ve tasarruf ederek zenginleşin) sözü, Fransa'nın Louis-Philippe yönetiminde gideceği yönü belli ediyordu. Zaman içinde orta sınıfın isteklerine tümüyle sırt çevirecek ve giderek despotlaşacak kral, 1848 Devrimi sonrasında iktidarını kaybedecekti.

Louis-Philippe'in yönetimindeki ilk yıllar Paris için gerçek bir canlanma dönemiymiş. Caddeler vitrinlerinde her türlü lüks eşyanın sergilendiği dükkânlarla dolmaya başlamıştı. Sık sık kenti etkisi altına alan kolera salgınları bile bu yaşam tarzını fazla etkilemiyordu. Şık giyinmek, pahalı mücevherler takmak, tiyatro ve opera temsillerini izlemek için Paris sosyetesini birbiriyle yarışır hale gelmişti. Kısa bir süre önce yaşanan devrim tümüyle unutulmuş gibiydi, belirli bir kesim için şimdi eğlenme ve her şeyi unutmaya zamanıydı. Dış mahallerde yaşanan yoksulluk ve açlık kent merkezine uğramıyor, uğrasa da kimsenin dikkatini çekmiyordu. Geniş bulvarlar üzerine inşa edilmeye başlanan pasajlar Parislilerin çok ilgisini çekiyordu. Üzeri camla örtülen ve

içlerinde birçok dükkân barındıran bu yeni alışveriş bölgeleri, hava kötü olduğu zaman bile keyifle alışveriş yapma özgürlüğü sunmaya başlamıştı.

1830'ların Paris'i yalnızca lüks ve gösterişin başkenti değildi; Avrupa'nın her yanından gelen sanatçılar sayesinde, sanatın her dalında gerçek bir patlama yaşanıyordu. Öncelik edebiyatçılardaydı, Victor Hugo, Honoré de Balzac, Alphonse de Lamartine, François-René de Chateaubriand, Heinrich Heine günün en önemli isimleri arasındaydı. Gazeteler bu yazarların kaleminden çıkan tefrika romanları yayımlamak için adeta birbirleriyle yarışlıyordu. Dönemin ünlü ressamı olarak Jean-Auguste-Dominique Ingres ve Eugène Delacroix'nın adı öne çıkıyordu.

Paris'in müzik yaşamını yöneten besteciler olarak Luigi Cherubini, Ferdinando Paër ve Jean-François Lesueur yaşlı kuşağın temsilcileriydi; onları Giacomo Meyerbeer, Gioachino Rossini ve Vincenzo Bellini gibi daha genç isimler izliyordu. Opera kentin müzik yaşamına damgasını vuruyor, Paris'te ün kazanmak isteyen sanatçılar sahne yapıtlarını sergileyebilmenin yollarını arıyorlardı. O yıllarda kentte üç opera binası vardı: Kısaca "Grand Opéra" olarak adlandırılan "Académie Royale de Musique" (Krallık Müzik Akademisi), "Opéra-Comique" (Komik Opera) ve yöneticiliğini Rossini'nin yaptığı "Théâtre-Italien" (İtalyan Tiyatrosu). Chopin bir mektubunda kentteki bestecilerin çokluğundan yakınarak, konservatuvarı yeni bitirmiş bir düzine sanatçının yapıtlarını sergiletebilmek için umutsuzca beklediğini, dönemin en tanınmış bestecisi Meyerbeer'in bile son operası *Robert le Diable*'⁴ (Şeytan Robert) sahneletmek için üç yıl çaba harcadığını anlatıyordu.⁵ Henüz otuz yaşına basmamış olan genç bir Fransız, Hector Berlioz, bir yıl kadar önce, 5 Temmuz 1830 tarihinde ilk seslendirmesi yapılan *Symphonie fantastique* (Fantastik Senfoni) başlıklı yapıtıyla dinleyenleri hayrete düşürmüş, sanki çalgı müziğinin Beethoven'dan sonra izleyeceği yön konusunda söyleyecek sözü olduğunu vurgulamak istemişti. Berlioz, Chopin Paris'e ulaştığında ülkesinin sınırları dışındaydı ama sonraki dönemde iki besteci yakın dost olacaktı.

O yıllarda Paris'in müzik yaşamında bir başka moda daha vardı: yüzyılın gözde çalgısı piyano ve bu çalgıdan akıl almaz sesler çıkarmayı başaran piyanistler. Avrupa'nın diğer kentlerinde olduğu gibi Paris'te de piyano her burjuva ailenin vazgeçilmez mobilyaları arasına girmişti. 1840'lı yıllarda Paris'in nüfusu bir milyon civarındayken kentte yaklaşık altmış bin piyano olduğu tahmin ediliyordu.⁶ Aslında bu çalgı o çağlarda insanların müziği evlerine getirmelerine yardımcı olan en önemli araçtı. Ses kaydının hayal bile edilemediği o günlerde, opera ya da senfonik yapıtları evde dinlemenin tek yolu, bu yapıtların piyano düzenlemelerini çalmaktı. Bestelenen yapıtların başarısı, ne kadar kısa sürede piyano düzenlemesinin yapıldığıyla ölçülüyordu. Operalar ya da senfoniler çoğunlukla dört el piyanoya uyarlanıyor, bazen de tek bir kişinin çalmasına uygun düzenlemeler yapılıyordu. Düzenlemelerin dışında bu çalgı için bestelenen orijinal yapıtların sayısında da 19. yüzyılda önemli bir artış meydana gelmişti.

Piyanoyu böylesine önemli kılan bir başka etken, sık sık Paris'in konser salonlarında dinleyici karşısına çıkan solistlerdi. Yapımcıların sürekli olarak çalgının volümünü ve teknik kapasitesini artırma gayretleri solistlerin becerilerini daha kusursuz sergileyebilmelerine olanak sağlıyordu. Avrupa'nın ve Paris'in önemli çalgı yapımcıları Collard, Erard ve Pleyel, piyanonun gelişimine katkı sağlamak için dönemin gözde

solistleri Muzio Clementi ve Friedrich Kalkbrenner gibi solistlerle işbirliğine, hatta çoğunlukla ortaklığa gidiyordu. Çağın bir başka önemli yorumcusu Henri Herz Paris'te kendi adıyla bir piyano yapım atölyesi kurmuştu. Chopin ile aynı tarihlerde Paris'e gelen Felix Mendelssohn kentteki piyano yapımçıları ziyaret ettikten sonra edindiği izlenimleri yazdığı bir mektupta şu satırlarla dile getirmişti: "Dün Herz'in dükkânına ziyarete gittim. (...) Piyanoalarının üzerinde 'médaille d'or exposition de 1827'⁷ ibaresini görmek beni etkiledi. Oradan çıkıp Erard'ın atölyesine uğradım ve piyanolarını denedim; çalgıların üzerinde büyük harflerle 'médaille d'or exposition de 1827' yazdığını fark ettim. Eve dönünce odamda duran Pleyel piyanonun kapağını açtım ve yanılmamıştım, büyük harflerle 'médaille d'or exposition de 1827' yazıyordu. Bu bizdeki 'Hofrat'⁸ unvanı gibi ama burada önemli bir şey."⁹

1830'ların başında Paris'in en tanınmış piyanistleri olarak Henri Herz, Ferdinand Hiller ve Friedrich Kalkbrenner'in adı ön plana çıkıyordu. Bir süre önce kente yerleşen Franz Liszt çocuk yaşında verdiği konserlerde herkesi kendine hayran bırakmıştı ama henüz Kalkbrenner'in ününe ulaşamamıştı. Alman asıllı piyanist Friedrich Kalkbrenner Chopin'den on beş yaş büyüktü. Paris Konservatuarı'ndaki başarılı eğitiminin ardından 1800'lü yılların başında Viyana'ya giderek Haydn ve Beethoven'ın beğenisini kazanmış, verdiği konserlerle tüm Avrupa'da kısa zamanda adını duyurmuştu. 1824 yılında Paris'e yerleşen sanatçı konserlerinin yanında kendi kurduğu okulda dersler veriyordu.

Chopin Paris'te geçirdiği ilk üç ayın sonunda arkadaşı Tytus Woyciechowski'ye yazdığı 12 Aralık 1831 tarihli mektupta Kalkbrenner'e ne denli hayran olduğunu uzun uzun anlatmıştı: "Burada saray orkestrasının şefi olan Paër sayesinde Rossini, Cherubini, Baillot¹⁰ ve hatta Kalkbrenner ile tanıştım. Herz, Liszt, Hiller ve diğerleri hakkında öylesine meraklıydım ki, beni görsen inanmazdın. Ama hepsi Kalkbrenner'in yanında sıfır kalıyorlar. Herz gibi çaldığımı itiraf ediyorum ama asıl Kalkbrenner gibi çalmayı isterdim. Eğer Paganini kusursuzluk ise, o zaman Kalkbrenner de onun eşi ama farklı bir stilde. Onun sükûnetini, büyümlü tuşesini ve her notayı eşit çalışındaki ustalığı sözcüklerle anlatamam sana. Herz, Czerny ve tüm diğerlerinin –ve benim– üzerimden geçip gidiyor. Ne yapabilirim? Tanıştığımızda benden bir şey çalmamı istedi. Oysa ben onu dinlemek isterdim ama yine de Herz'in nasıl çaldığını bildiğimden, gururumu cebime koyup piyanonun başına geçtim. Şimdiye dek çaldığım her yerde dinleyenlerin coşkuyla karşıladığı *Mi minör Konçerto*'mu çaldım. Kalkbrenner iyice afalladı ve bana Field'in¹¹ öğrencisi miyim diye sordu. Çünkü çalışımda Cramer'in¹² yöntemini ve Field'in de tuşesini duydu (bu çok hoşuma gitti). Sonra Kalkbrenner piyano başına geçip de nasıl çalınması gerektiğini bana göstermek istediğinde hata yaptığı için durması gerekince, daha da keyiflendim. Fakat yeniden başladığında, duymam gerekirdi; böyle bir şeyi rüyamda bile görmedim. O günden beri, her gün görüşüyoruz. Ya o bana geliyor ya da ben gidiyorum. Onu yakından tanıyınca bana bir teklifte bulundu: Kendisiyle üç yıl boyunca çalışmamı, benden gerçekten çok çok iyi bir şeyler çıkartacağını söyledi. Ona, eksiklerimin farkında olduğumu ama onu kullanmak istemediğimi, ayrıca üç yılın fazla uzun olduğunu söyledim. Keyifli günlerimde hayranlık duyulacak şekilde çaldığımı ama keyifsiz günlerimde kötü çaldığımı söylüyor; bu onun başına hiç gelmezmiş. Çok

yakından inceledikten sonra bana bir ekolüm olmadığını söyledi. Mükemmel bir yoldaymışım ama çok kolay da yoldan çıkabilirmişim. O öldüğünde ya da piyano çalmayı bıraktığında, dünyada eski geleneği temsil eden kimse kalmamış olacak. Ben istesem de, eski ekolü tanımadan yenisini kuramam. Başka deyişle, ben mükemmelleştirilmiş bir makine değilim, düşüncelerimin akışını bu olgu engelliyor. Bestecilikte bir çizgim var; yapabileceklerimi gerçekleştirmem yazık olur, falan filan... Burada olsaydın, kuşkusuz bana, 'Hâlâ şansın varken öğren oğlum,' derdin. Çok kişi beni aksine ikna etmeye çalıştı, böyle de yeterince güzel çalabildiğimi, bu teklifin Kalkbrenner'in kendini beğenmişliği olduğunu, beni öğrencisi olarak göstermek istediğini falan söylediler. Bütün bunlar zırvalık. Kalkbrenner'in yeteneği ne denli saygınlık uyandırıyor, kişiliği de o kadar nefret uyandırıyor buradaki insanlarda, bunu eklemek gerekir. Her önüne gelen salakla dostluk kurmuyor; sana olan sevgimde bir azalma yok, sakın alınma ama onun çalışı bugüne dek duyduğum her şeyden üstün. Annemlere de ondan bahsettim. Ders almamı onaylıyorlar ama sanırım bir yandan da Elsner kıskanır diye düşünüyorlar."¹³

Paris'teki ilk ayların en önemli olayı Kalkbrenner ile tanışma ve yakın dostluktu. Chopin ünlü piyanistten ders almayı aklına koymuştu ancak ailesinden ve öğretmeni Elsner'den gelen tepkiler bu konuyu yeniden düşünmesine neden oldu. Varşova'dakiler Kalkbrenner'in bu ilgisinin altında gizli bir kıskançlık yattığını düşünüyordu; ünlü piyanist ders verme bahanesiyle delikanlının rakibi olmasını üç yıllığına engelleyecekti. Ülkesindekiler Chopin'den Paris'i piyano çalışıyla etkilemesini beklerken, yeniden öğrenciliğe başlayacağını duyunca hayal kırıklığına uğramışlardı. Delikanlı öğretmeni Elsner'e yazdığı 14 Aralık tarihli mektupta konuyu ona da açmıştı: "Üç yıl çok uzun bir süre, fazla uzun, Kalkbrenner bile beni yakından tanıdıktan sonra bunu kabul ediyor. Bu da, ününü hak etmiş gerçek bir virtüözün, kıskançlık nedir bilmediğini gösteriyor. Fakat ileriye doğru büyük bir sıçrama yapmama yarayacaksa, ben yine de üç yıl boyunca buna dayanmaya razıyım. Kalkbrenner'in kopyası olmamam gerektiğinin bilincindeyim. Kendime gözükara ama cehaletten uzak yeni bir dünya kurmak istiyorum, bununla ters düşecek bir şey yapmak istemem. Çalışıyorsam, bu sadece daha sağlam ayakta durmak içindir."¹⁴

Kalkbrenner, Chopin'in kompozisyon yeteneğini de beğenmiş ve dinlediği *Mi minör Konçerto*'dan çok etkilenmiş; o tarihlerde henüz basılmamış olan yapıttan bazı ölçüleri çıkarmasını öğütlemişti. Genç bestecinin bu öğüdü tutup tutmadığı bilinmemekle birlikte konçerto yayımlandığında Kalkbrenner'e ithaf edilecekti. Sonraki yıllarda Chopin öğrencisi Wilhelm von Lenz'e bu konuda şunları söylemişti: "Paris'e ilk geldiğim yıllarda Kalkbrenner tam bir hükümdar gibiydi, ona biraz saygı göstermem gerekiyordu."¹⁵

Chopin Kalkbrenner'den düzenli ders alma fikrinden çabuk vazgeçmişti; üç yıllık sürenin çok uzun olduğunu düşünüyordu. Bu konuda aynı tarihlerde yakın dostluk kurduğu Felix Mendelssohn da etkili olmuş, Chopin'i, Kalkbrenner'den daha iyi çaldığına ikna etmişti. İki sanatçının arasındaki dostluk ders alma gündeme gelmeden de sürecek, Kalkbrenner genç meslektaşını Parisli müzikseverlere tanıtmak için fırsat kollayacak ve ilk konserini vermesini sağlayacaktı.

Yabancı bir kente gelen her insan gibi Chopin de Paris'te önce Polonyalılarla görüşmeye başlamıştı. Varşova'daki karışıklık nedeniyle kentte yaklaşık yedi bin göçmen

vardı. Fransa'nın Polonya'daki bağımsızlık hareketini destekler tutumu, bu ülkeden kaçanların ilk durak olarak Paris'i seçmelerine neden oluyordu. Chopin'in ilk günlerde sıkça görüştüğü Polonyalıların başında bir süredir Paris'te müzik eğitimi alan Antoni Orłowski ve gazeteci Wojciech Sowiński geliyordu. Ayrıca Dresden'de tanıştığı Delfina Potocka, Prens Antoni Radziwiłł'in kardeşi Walenty Radziwiłł delikanlıyı yabancıları olduğu bu kentte yalnız bırakmıyorlardı. Paris'te diplomatik görevle bulunan bir başka Polonyalı, Kont Ludwik Plater de aralarındaki yaş farkına rağmen ilk aylarda Chopin en sık görüştüğü isimlerin başında geliyordu.

Chopin, Kalkbrenner dışındaki müzisyenlerle de tanışma şansı bulmuştu. İlk teması, Viyana'dan Doktor Malfatti'nin tavsiye mektubu yazdığı ünlü besteci Ferdinando Paër ile olmuş, onun sayesinde Paris'in müzik çevresiyle ilişkiye girmişti. Paër delikanlının pasaport sorununu çözmek için de yetkililere mektup yazmıştı. Chopin Viyana'dan çıkış izni alabilmek için Londra'ya gideceğini belirtmişti; bu nedenle Paris'te kalış süresi sınırlıydı. Gezisine devam etmeyeceği ve uzunca bir süre bu kentte kalacağı için bu sorunu çözmesi gerekiyordu. Paër'in saygınlığı ve desteği yetkililerin gözünde çok önemliydi.

Paër delikanlıyı Paris'in önemli müzik simalarıyla tanıştırdı. Rossini, Cherubini ve Paganini'nin rakibi olarak gösterilen Pierre Baillot gibi kendinden yaşlı isimlerin yanı sıra Ferdinand Hiller, Felix Mendelssohn ve Franz Liszt gibi yaşlı piyanistlerle de kısa zamanda dost olmuştu. O tarihlerde birkaç aylığına Paris'te bulunan Mendelssohn, tıpkı Chopin gibi yeteneğini Fransız müzikseverlere göstermeyi amaçlıyordu. Genç yaşına rağmen, özellikle ülkesi Almanya'da tanınmış bir besteciydi. Chopin, birkaç yıl önce gittiği Berlin'de genç besteciye bir toplantıda görmüş ancak kendisiyle konuşmaya cesaret edememişti. Paris'te durum farklıydı, ikisinin de yabancı oldukları bu kentte kısa zamanda yakın dost olacaklar, Mendelssohn'un gidişine dek geçen sürede sıklıkla görüşeceklerdi.

Chopin'den bir yaş küçük olan Franz Liszt müzik çevrelerinde gerçek bir "harika çocuk" olarak algılanıyordu; özellikle tanınmış opera ezgileri üzerine doğaçlama çaldığı potpurilerle adını duyurmuştu. 1825 yılında yerleştiği Paris'te tanınmış hocalardan özel ders alıyordu. Hiç tanımadığı bir parçayı ilk görüşte yanlışsız çalması dinleyenlerin çok ilgisini çekiyordu. Chopin'in *Etütler*'i Liszt'in çok ilgisini çekmiş, ilk görüşte çalamayacağı yapıtlarla karşılaştığı için hayret etmişti. İki bestecinin dostlukları, kimi zaman yaşanan fikir ayrılıklarına rağmen yaşam boyu sürecek, Chopin'in erken ölümünün ardından Liszt arkadaşının ilk yaşamöykülerinden birini kaleme alacaktı.¹⁶

Chopin, Franz Liszt gibi, kendinden bir yaş küçük olan Ferdinand Hiller'le de yakın bir dostluk kurmuştu. 4 Aralık 1831 günü onun besteciliğine ve solistliğine bizzat şahit olma şansını yakalamıştı. Bu konserle ilgili izlenimlerini arkadaşı Tytus'a şöyle aktaracaktı: "Hiller muazzam yetenekli biri (Hummel'in eski öğrencisi), üç gün önce konçerto ve senfonisi çok büyük beğeni kazandı. Beethoven ile aynı çizgide ama adamın eserleri çok şiirsel, ateşli ve duygulu aynı zamanda."¹⁷

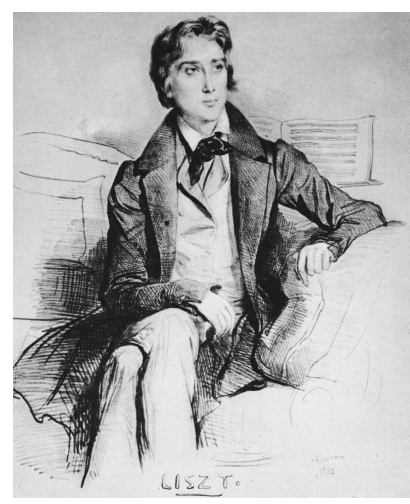
Chopin müzik çevresiyle tanışmasının ardından Kalkbrenner'in de yardımıyla bir konserde çalmanın yollarını aramaya başlamıştı. Arkadaşı Tytus'a yazdığı 12 Aralık 1831 tarihli mektupta bu konudan bahsediyordu: "Bu arada burada sanatçılar arasında çok

itibarım var. 25 Aralık'ta konser veriyorum. Paganini'nin ünlü rakibi Baillot ve ünlü obuacı Brod¹⁸ da çalacak. Ben *Fa minör Konçerto*'mu çalacağım, ardından da *Si bemol majör Çeşitlemeler*¹⁹ olacak."²⁰ Ancak konsere katılacak diğer sanatçıların hastalığı, genç bestecinin Parislilerle buluşmasını biraz geciktirecekti.

Chopin Paris'e yerleşmesinin ardından kentin canlı müzik yaşamını yakından izlemeye başladı. Önceki gezilerinde ya da ülkesi Polonya'da olduğu gibi konserler ve opera temsilleri genç bestecinin çok ilgisini çekiyordu. O tarihlerde Paris'te şarkı söyleyen ünlü isimleri öğretmeni Elsner'e yazdıktan sonra, "İnsan nasıl şarkı söylenmesi gerektiğini burada öğrenebilir,"²¹ diye eklemişti. Gerçekten de tüm Avrupa'nın en ünlü opera sanatçıları o tarihlerde Paris'teydi ve Chopin hemen her gece Maria Malibran, Giovanni Battista Rubini, Wilhelmine Schröder-Devrient, Luigi Lablache, Guiditta Pasta gibi ünlü isimleri seyretme olanağına sahipti ve bu konuda çok şanslı olduğunun bilincindeydi.

Opera, Paris'in yaşamında her zaman en önemli müzikal etkinlikti. 18. yüzyılda sarayın büyük desteğiyle gelişmiş, 1800'lü yıllarla birlikte burjuva yaşamının da vazgeçilmezleri arasına girmeyi başarmıştı. Tıpkı aristokrasi zamanında olduğu gibi, opera temsillerine gelenler işin sanatsal yönünden çok toplumsal yönünü ön planda tutuyorlardı. Paris sosyetesine ait en son dedikodular önce operada duyuluyor, herkes kentin sanat yaşamıyla ilgili gelişmeleri temsiller sırasında öğreniyordu. Varlıklı kimseler sezonluk kiraladıkları localarını bir çeşit prestij olarak görüyorlar ancak çoğunlukla temsillerin sonuna doğru bale bölümlerini ya da başrolde sahneye çıkan ünlü sopranonun tanınmış bir aryasını dinlemekle yetiniyorlardı. Kentte bulunan üç opera haftanın belli günlerinde temsiller veriyordu. Cuma akşamları en gösterişli galaların yapıldığı gündü. Kentin tanınmış simaları bu gösterilere daha çok metresleriyle katılırdı; eşler pazartesi günkü gösterilere gelirdi.²² Yine de opera 19. yüzyıl Paris'i için olmazsa olmazların başında geliyordu. Dönemin burjuva alışkanlıklarına yakın bir beğeni düzeyine sahip olan Kral Louis-Philippe, kentin ünlü tiyatro kurumu "Comédie Française" ve opera hakkında şunları söylemişti: "Comédie Française ulusumuzun gururu, opera ise gösterişidir."²³

Chopin Paris'te sahnelenen operaların hemen hepsini izliyordu. Aralık ayı başında arkadaşı Tytus'a yazdığı mektupta burada izleyinceye dek *Sevil Berberi*'ni gerçekten seyretmiş sayılmayacağını belirtiyordu. Ancak onu asıl etkileyen Gioacomo Meyerbeer'in ilk seslendirmesi 21 Kasım 1831 günü gerçekleşen yeni operası *Robert le Diable* (Şeytan Robert) idi. Gerek yapıtın sahnelenmesi, gerekse müzik genç besteciye derinden etkilemişti. Aynı mektupta arkadaşına şunları yazıyordu: "Daha sana operada olanları anlatmadım. *Sevil Berberi*'ni geçen hafta Lablache, Rubini ve Malibran'dan dinleyinceye kadar seyretmiş sayılmamışım. Aslında *Otello*'yu²⁴ Rubini, Pasta ve Lablache'dan, *İtalyan*'ı²⁵ Rubini ve Lablache'dan dinlemeden önce tanıımıyormuşum. Hayatımda hiçbir zaman Paris'teki gibi opera seyretmedim. Lablache'ın nasıl olduğunu tahmin bile

Franz Liszt. Jean-Jacques-Marie-Achille Devéria'nın litografisinden (1832) dijital kopya. Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

edemezsin! Pasta'nın inişe geçtiği söyleniyor ama ben böylesine engin bir şey görmemiştim. Malibran sadece muazzam sesine güveniyor, kimse onun gibi şarkı söyleyemez! Harika, harika! Rubini de müthiş bir tenor, notaları tam değerleriyle söylüyor, falsetto²⁶ yapmadan. Hatta bazen iki saat durmadan süsleme yapıyor (ama bazen de fazla süsleme yapıp sesini bilinçli olarak titretiyor, en çok alkışı hiç durmadan yaptığı trill'lerle alıyor). Mezza voce²⁷ söylemesi benzersiz. Schröder-Devrient da burada ama Almanya'daki kadar sansasyon yaratamıyor. Malibran Othello'yu, o da Desdemona'yı oynadı. Malibran ufak tefek, Alman kadınsa kocaman, istese Desdemona Othello'yu ezdi. (...) Meyerbeer'in *Robert le Diable* adlı operası yeni ekolün başyapıtı. Şeytanlar (dev bir koro) konuşan trompetler eşliğinde söylediğinde, ruhlar mezardan diriliyorlar (*Charlatan*'daki²⁸ gibi değil, 50 ya da 60 kişilik gruplarla); sahnede ışık oyunları tablolara sergileniyor; eserin sonunda Noel ya da Paskalya'da bir kilisenin iç mekânı aydınlatılmış şekilde görünüyor, içinde papazlar, denetçiler ve sıralara oturmuş tüm cemaat var. Sahnede hayranlık uyandıran ve ortamı büyüleyici kılan org da var, orkestrayı neredeyse boğuyor ama böyle bir şey başka hiçbir yerde yapılamazdı. Meyerbeer kendini ölümsüz kıldı!"²⁹

Yapıt gerçekten Paris'te büyük yankı uyandırmıştı. Operanın yeni yöneticisi Louis-Désiré Véron, Meyerbeer'in yapıtıyla burjuva kesimin ilgisini çekmeyi amaçlıyordu. Yüzlerce yıllık geçmişi olan opera, yeni dönemin zevklerine ayak uydurmalı, onların beğenisini kazanacak konulara yönelmeliydi. "Şeytan Robert" olarak anılan 11. yüzyılda yaşamış Normandiya Dükü Robert'in yaşamından bir kesitin aktarıldığı opera kısa zamanda Meyerbeer'e büyük ün sağlamıştı. Operanın yayın hakkını yirmi dört bin frank gibi yüksek bir meblağ ödeyerek satın alan nota basımcısı Maurice Schlesinger, Chopin'den operadaki temalar üzerine bir yapıt bestelemesini istemişti.

Paris'in en tanınmış nota yayımcılarından biri olan Schlesinger, Chopin gibi henüz bu kentte hiç tanınmamış bir gence yapıt siparişi vermeye niyetli değildi. Ancak delikanlının Stuttgart'ta tanıştığı ve o günlerde Paris'te yaşayan besteci ve piyanist Johann Peter Pixis'in aracı olması işi kolaylaştırmıştı. Sonuçta Schlesinger, *Robert le Diable*'in olabildiğince fazla reklamının yapılmasının kendi yararına olacağını bilincindeydi. Operanın temalarından oluşmuş yeni bir yapıt, bu besteyi alıp evinde çalan pek çok Parislinin oyunu izlemesine, onun piyano uyarlamasını satın almasına, dolayısıyla Schlesinger'in para kazanmasına neden olacaktı. Bu nedenle adı henüz Paris müzik çevresi için fazla bir anlam ifade etmeyen bu Polonyalı gence yapıt siparişi etti. Chopin yalnızca piyano için bir yapıt bestelemek yerine, o tarihlerde yakın arkadaşı olan ve sık sık birlikte çaldığı viyolonselci Auguste Franchomme ile seslendirebileceği bir yapıt tasarladı. Aslında bu bir ortak çalışma gibiydi. İki sanatçı kendi çalgılarının bölümlerini ayrı ayrı bestelemiş, sonunda Chopin yapıtın tümünü tekrar gözden geçirmişti. Başlık bu ortak çalışmayı vurgular karakterdeydi. "Grand duo concertant pour piano et violoncelle sur des thèmes de 'Robert la diable' composé par Fréd. Chopin et Aug. Franchomme" (Robert la Diable'dan Temalar Üzerine Piyano ve Viyolonsel İçin Büyük Konsertant İkili. Fréd. Chopin ve Aug. Franchomme Tarafından Bestelenmiştir) (Op. 16A).

Chopin Paris'e geldiği günlerde kariyeri için önemli bir kararın eşiğindeydi. Ailesi

ve öğretmenini Elsner onun kendini bir besteci olarak kanıtlayabilmesi için opera gibi büyük boyutlu yapıtlar üretmesini istiyor ve bu yönde sürekli teşvik ediyordu. Özellikle Kalkbrenner'den ders alma konusu gündeme geldiğinde Varşova cephesi karşı saldırıya geçmiş ve delikanlıya bir besteci olarak neler yapabileceğini hatırlatmak istemişti. Ablası Ludwika, Kalkbrenner'den ders alma fikrinin yer aldığı mektuba gönderdiği cevapta, öğretmenini Elsner'in de etkisiyle kardeşine şunları yazıyordu: "Senin yerin, Rossini, Mozart ve diğerlerinin yanı. Dehanı yalnızca piyanoyla ve konserlerle sınırlandıramazsın, adını opera ile ölümsüzleştirmelisin." Elsner, 27 Kasım günü öğrencisine bizzat mektup yazmış ve yine aynı konuya değinmişti: "Mozart ve Beethoven'ın yaşadıkları çağda piyanist olarak kazandıkları başarı çoktan unutuldu. Çok değerli oldukları tartışmasız olan piyano yapıtları da bugün, operalarının ve senfonilerinin gerisinde kaldı."³⁰

Aslında Chopin daha Varşova'da bulunduğu günlerde ulusal bir opera yazması konusunda çeşitli çevrelerce teşvik ediliyordu. Ancak yıllar geçtikçe piyanoyla olan ilişkisi farklı bir boyut almaya başlamıştı; yalnızca iyi bir solist olarak anılmak onu tatmin etmese de, bu çalgı için besteler yapmak, içindekilerin hepsini onun aracılığıyla dış dünyayla paylaşmak en hoşuna giden şeydi. Piyanoyu ikinci benliği gibi görüyordu.³¹ Büyük bir kararlılıkla yaşamını tuşlara adamaya niyetliydi. Önemli atılımlar yapabileceğini hissettiği piyanistlik kariyerini sürdürmeli, eğer şartlar uygun olursa sonrasında başka alanlara yönelmeliydi. Bu nedenle ablasının ve Elsner'in opera bestelemesi yönündeki öğütlerine 14 Aralık 1830 tarihinde hocasına gönderdiği şu satırlarla yanıt verdi:

"Sevgili Bay Elsner!

Size karşı büyük sevgiyle dolu olan bu öğrencinize göstermeyi sürdürdüğünüz babacan ilgi ve gerçek iyilikseverlik, sizden aldığım mektupla yeniden kanıtlandı. (...) Bu dünyada piyanist olmak için kendime bir yol çizmem gerektiğini ve mektubunuzda öne çıkardığınız yüksek sanatsal umutları bir zaman için geri plana atmaya düşünmeliyim. Büyük bir besteci olmak için, muazzam bilgi sahibi olmak gerek, bu da sizin bana öğrettiğiniz gibi sadece diğerlerinin eserlerini dinleyerek değil, kendini dinleyerek oluyor. Paris Konservatuvarı'ndan bir düzineden fazla yetenekli genç adam, kollarını kavuşturmuş, Cherubini ve Lesueur'un sadece kâğıt üzerinde gördüğü opera, senfoni ve kantatlarının sahnelenmesini bekliyorlar. (...) Bence müzik dünyasının önüne çıkan bir adam, ancak hem besteci hem de yorumcuysa şanslıdır. Burada ve Almanya'da bir piyanist olarak biliniyorum. Bazı müzik yayınları konserlerimden bahsederken, çok yakında enstrümanımın en büyük virtüözü olacağım umudunu verdiler. Bunun anlamı: *disce puer faciam te*³² tabii ki. (...) Ries, Berlin ve Frankfurt'ta *Gelin*³³ ile kolay ün sağladı, çünkü piyanist olarak biliniyordu. Spohr da, *Jessonda*, *Faust* gibi yapıtlarını yazmadan önce ne kadar uzun zaman kemancılığıyla tanındı. Hangi ilkelerle bunu üstlendiğimi anladığınızda umarım kutsamanızı üzerimden eksik etmezsiniz."³⁴

26 Şubat 1832 günü Chopin Paris'te ilk kez dinleyici karşısına çıktı. Uzun zamandır planlanan bu konser daha önce iki kez, sahneye çıkacak diğer sanatçıların hastalığı nedeniyle ertelenmişti. Kalkbrenner'in organize ettiği konser piyano yapımcısı Pleyel'in salonunda gerçekleşecekti. Dinletinın ağırlık noktası Chopin olmakla birlikte Kalkbrenner bu yetenekli delikanlının kendi koruması altında olduğunu müzik

çevrelerine benimsetmek istiyordu. Bu nedenle altı piyano için bir *Polonez* bestelemiştir; solo bölümlerini Chopin'le birlikte seslendirecek, dört kişi de eşlik edecekti. O dönem konserlerinde sıkça olduğu üzere programın başında Beethoven'ın bir beşlisi seslendirilmiş, ardından vokal yapıtlara sıra gelmiş ve sonrasında Chopin *Mi minör Konçerto*'yu³⁵ küçük bir orkestra eşliğinde çalmıştı. İkinci yarıda önce Kalkbrenner'in altı piyano için *Polonez*'i, ardından obuacı Brod'un seslendirdiği parçalar çalınmış ve finalde yine Chopin sahneye çıkmıştı. Delikanlı birkaç solo yapıtının ardından *Don Giovanni Çeşitlemeleri*'ni seslendirmişti.

Salon tümüyle dolu olmasa da Cherubini başta olmak üzere, Paris müzik çevresinin önemli isimlerinin hemen hepsi oradaydı. Liszt bu anı, arkadaşının yaşamöyküsünü kaleme alırken şöyle tanımlamıştı: "Müzik sanatında, şiirsel ifadeye yeni cümleler ve cüretkâr yenilikler katmış deha karşısında büyülenmişliğimizi ifade etmekte en büyük alkışın bile yetersiz kaldığı Pleyel'in salonundaki ilk konserini büyük bir mutlulukla hatırlıyoruz. İlk kez sahneye çıkanların çoğunun aksine, zaferiyle bir an bile sarhoş olmamış, gözleri kamaşmamış fakat bunu kibir ve abartılı bir alçakgönüllülük de göstermeden yaşamıştı. O sırada Paris'te olan yurttaşları ona sevgi dolu kabullerini sunmuşlardı."³⁶

Chopin'in Paris'teki en yakın arkadaşları arasında olan vatandaşı Antoni Orłowski Varşova'ya yazdığı mektupta, milliyetçi duygularının da etkisiyle başarıyı şöyle müjdeliyordu: "Sevgili Fryderyk kendisine biraz para ve iyi bir ün kazandıracak bir konser verdi. Buradaki bütün piyanistleri alt etti, tüm Paris şaşkın durumda." 3 Mart 1832 tarihinde yayımlanan ünlü müzik dergisi *Revue Musicale*'de François Joseph Fétis, konser hakkında oldukça kapsamlı bir değerlendirme kaleme almıştı: "Burada, kendi deneyimlerinin ışığında, yeni ve benzeri olmayan bir piyano müziği ortaya koyan genç bir adam var. Bu yazılanlardan Bay Chopin'in yaratıcı gücünün Beethoven'a eşdeğer olduğu ve yapıtlarının onun ayarında olduğu sonucu çıkarılmasın. Beethoven piyano için beste yaptı ancak ben burada piyanistler için yazılan müzikten bahsediyorum. (...) Bay Chopin, Pleyel Salonu'nda geçen ayın 26'sında verdiği konserde kendi bestesi olan konçertosunu seslendirdi. (...) Ezgilerinde ruh, piyano için yazdığı teknik pasajlarında fantezi ve orijinallik var. Gereksiz ton değiştirmeleri kimi zaman bestelenmiş bölümlerden çok doğaçlama çalınıyormuş izlenimi uyandırıyor. Ancak bu tip yanlışlar zaman içinde deneyim kazandıkça ortadan kalkabilir. Bundan sonraki çalışmaları da ilk konserdeki izlenimi pekiştirirse, Bay Chopin'in parlak bir ün kazanacağı kesin. Yorumcu olarak da genç sanatçı övgüyü hak ediyor. Çalışı zarif, hafif, parlak ve temiz. Çalgısından çok fazla ses çıkarmıyor ve bu bazı Alman piyanistleri anımsatıyor."³⁷

Konserde elde ettiği başarı Chopin'i cesaretlendirmişti. Kendini daha geniş kitlelere tanıtmak için girişimlere başladı. Öncelikle Paris'in en saygın ve en çok ses getiren konserlerini düzenleyen konservatuvara başvurarak onların salonunda çalmaya hazır olduğunu bildirdi. Aldığı yanıt olumlu değildi, programların önceden yapıldığı bildirilerek o sezonda boş bir gün olmadığı vurgulanıyordu. Ancak 20 Mayıs 1832 günü, aynı salonda düzenlenen bir hayır konserinde çalmak için davet edildi. Böylece bir ücret almasa da, bu salonda çalmış oluyordu. Chopin, *Mi minör Konçerto*'nun ilk bölümünü bu kez daha geniş bir orkestra eşliğinde seslendirmişti. Gazetelerde çıkan eleştiriler ağırlıklı

olarak piyanonun volümünün orkestra karşısında çok az olduğu yönündeydi.

Konserlerinin ardından, 1832 bahar aylarında Chopin'in maddi durumu yavaş yavaş düzelmeye başladı. Kente geldiği ilk günlerde babasının maddi desteğine gereksinim duyan delikanlı, artık kendi ayakları üzerinde durabiliyordu. Bunun başlıca nedeni, öğrencilerinin sayısındaki artışı. Önceleri Paris'te yaşayan Polonyalı ailelere ders vermeye başlamış, ardından kentin tanınmış isimlerinin hepsinin evine öğretmen olarak girmeye başlamıştı. Bazı kaynaklarda Chopin'in maddi durumunun kötü olduğu aylarda ciddi olarak kenti terk etmeyi ve Amerika'ya göç etmeyi düşündüğü bilgisi yer almaktadır. Bu anlatıma göre, besteci bir gün yolda arkadaşı Walenty Radziwiłł ile karşılaşmış ve onunla birlikte ünlü Rotschild Ailesi'nin evine gitmiş. Gecenin ilerleyen saatlerinde piyanonun başına geçince, salonu dolduranlar duyduklarından çok etkilenmişler ve genç besteciden ders almak için adeta birbirleriyle yarışmaya başlamışlar.

Oldukça etkileyici bu öykü, 19. yüzyılda Maurycy Karasowski'nin kaleme aldığı kitapla birlikte Chopin yaşamöykülerine girmiştir ve günümüzde de pek çok kişi bu bilgiyi doğru kabul etmektedir. Ancak müzik tarihçisi Tadeusz A. Zieliński, son derece romantik öğeler barındıran bu öykünün tarihî gerçeklerle uyuşmadığını, Chopin'in yakın dostlarının hiçbirinin onun Amerika'ya gitme fikrinden haberdar olmadığını ve bestecinin maddi durumunun düzelmesinin yavaş yavaş sayıları artan öğrencilerle ve yapıtlarının basılmaya başlamasıyla ilgili olduğunu belirterek, bu "güzel öyküyü", Chopin'in yaşamına ait unutulması gereken bir başka efsane olarak algılamamız gerektiğini belirtiyor.³⁸

Chopin Paris'in tanınmış ailelerinin yalnızca müzik öğretmeni olarak kalmadı; kısa zamanda, bu varlıklı kişilerin evlerinde düzenlenen toplantıların vazgeçilmez simalarından biri konumuna gelmişti. Önceki yüzyıllarda olduğu gibi, 19. yüzyıl Paris'inde de kentin kültürel yaşamı bu salonlarda şekilleniyordu. Kentin önde gelen sanatçıların bu toplantılara katılmasını sağlamak ev sahibinin saygınlığını artırıyordu. 1830'lu yıllarda Paris'te bu tür davetler veren ve bir süre Franz Liszt ile birlikte yaşayan Kontes Marie d'Agoult müzisyenlerin katılımını nasıl sağladığını şöyle anlatıyordu: "Besteciler ve şarkıcılar bu toplantılara özel bir şekilde davet edilirdi. Aslında katılımları herkes tarafından çok arzu edilse de, asıl davetlilerden farklı olurlardı. Ev sahibi güzel bir konser organize etmek istediğinde Rossini'ye başvurur ve beş yüz frank gibi oldukça düşük bir ücret karşılığında gecenin müzik programını ona bırakırdı. Büyük usta tüm akşam piyanonun başında oturur, şarkıcılara eşlik eder, bazen dünyaca tanınmış bir solisti ya da az tanınan bir harika çocuğu, Liszt gibi, beraberinde getirirdi. Ertesi gün kararlaştırılan meblağ besteciye gönderilir ve hesap kapatılırdı."³⁹

Chopin tanınmış ailelerin evine konuk olmaya ve onların toplantılarında piyano çalmaya Varşova'dan alıştı. Ülkesinde çocuk denecek yaştan başlayarak bu tip davetlerde kendini rahat hissediyordu. Çoğunlukla konser salonlarının gergin ortamı yerine, daha rahat ettiği bu tip toplantıları tercih ediyordu. Bir defasında Liszt'e "Ben konser vermeye bayılmıyorum. Halk beni yıldırıyor. Sadece meraklı bakışları bile beni felce uğratmaya yetiyor. Garip yüz ifadeleri bunaltıyor. Nefesleri boğuyor. Fakat sanatçısın ve kaderinde bunun yapmak var,"⁴⁰ diye yakınmıştı. George Sand, kısa

zamanda Chopin'in günlük yaşamının ayrılmaz parçası haline gelen bu akşam toplantılarını, sonraki yıllarda şöyle tanımlayacaktı: "Bu hayatın biraz yapmacık olduğu doğrudur çünkü akşam evine dönerken, dışarı çıkmak için süslenip püslenmiş bir kadın gibi, o halini üstünden atar ve kendini ateşler içinde, uykusuz geçireceği bir geceye teslim ederdi. Ama bu hayatı, hayattan elini eteğini çekip bir ailenin kendi küçük çevresi içinde yaşayacağı tekdüze bir hayattan daha canlı ama daha kısa olacaktı. Paris'te neredeyse her akşam bu mekânları dolaşılıyor ya da en azından her akşam farklı birine gidiyordu. Bu biçimde varlığıyla büyülemesi ya da etkilemesi gereken yirmi-otuz topluluk vardı."⁴¹

Chopin'in Paris'te ilk katılmaya başladığı bu tip toplantı, kendi gibi bir piyanist olan Marie Moke-Pleyel'in evinde düzenlenendi. Chopin'den bir yaş küçük olan Belçika doğumlu genç kadın Paris'e geldiği ilk yıllarda adını, verdiği konserler kadar Ferdinand Hiller ve Hector Berlioz ile yaşadığı fırtınalı aşk ilişkilerine de borçluydu. Bir süre sonra piyano yapımcısı Camille Pleyel ile evlenmiş ancak mutlu bir beraberliği olmamıştı. Chopin Paris'teki ilk konserini Pleyel Salonu'nda gerçekleştirdiği için aileyle tanışma şansı bulmuş, konserin ardından evlerinin daimi konukları arasına katılmıştı. Bunu diğer varlıklı ailelerin salonlarına davetler izlemiş, kısa sürede Chopin, Paris sosyetesinin en çok davet etmek istediği müzisyen konumuna gelmişti. Aslında bu ailelerin büyük bölümü Paris sosyetesinde adlarını yeni duyurmaya başlamıştı. Tarihçi ve müzikolog Jolanta T. Pekacz, *Chopin and the Parisian Salons* (Chopin ve Paris Salonları) başlıklı makalesinde, bestecinin Paris'te konuk olduğu toplantıların geniş bir listesini çıkartmış ve içlerinde aristokrasiye ait hemen hemen hiç kimsenin bulunmamasını, Chopin'in daha çok yeni zengin burjuva salonlarının vazgeçilmez simaları arasında olmasına bağlamıştır.⁴²

Genç besteci 1833 başında arkadaşı Dominik Dziewanowski'ye, katıldığı toplantılarla ilgili şunları yazacaktı: "Burada sosyeteye dahil oldum; diplomatların, prenslerin, bakanların arasında oturuyorum. Bunun nasıl olduğunu tam anlayabilmiş değilim çünkü bu konuda bir gayret sarf etmedim. Ancak benim açımdan bu önemli. İnsanlar İngiliz ya da Avusturya elçisinin yanında dinlediği birinin yetenekli olduğuna daha çabuk inanıyor. Eğer Prens Vaudemont tarafından korunuyorsan hemen daha iyi çalmaya başlıyorsun. Artık prens tarafından korunduğumu söyleyemem çünkü kadın bir hafta önce öldü. Sanatçılarla dostluğumu ilerlettim. Önemli müzisyenler benden ders alıyor, adım Field ile birlikte anılmaya başladı. Eğer daha aptal biri olsaydım kariyerimin zirvesine geldiğimi düşünebilirdim. (...) Bugün beş ders vermem gerek. Bunu duyunca bir servet kazanacağımı düşünebilirsin ama burada arabaya ve beyaz eldivene daha fazla ödemek zorundasın ve onlar olmadan da saygın biri olamıyorsun."⁴³

Chopin arkadaşına yazdığı mektupta para kazanmasına rağmen Paris'in pahalılığından yakınıyordu. Besteci verdiği derslerden ortalama yirmi frank kazanıyordu. Akşamları katıldığı toplantılar için de kendisine ortalama otuz frank ödeniyordu. O tarihlerde sıradan bir işçinin günlük kazancı bir franktı; operada en iyi koltuk için on frank ödemek gerekiyordu, en pahalı gece kostümü yüz elli franka alınabiliyordu. Bu durumda bestecinin maddi durumu gerçekten hiç de fena sayılmazdı. Chopin, arkadaşı Dominik Dziewanowski'ye yazdığı mektubun sonunda o tarihlerde Paris'teki siyasal

eğilimlere de değinmiş ve satırlarını şöyle sonlandırmıştı: “Charles⁴⁴ yanlılarını daha çok seviyorum, Philippe⁴⁵ yandaşlarına tahammül edemiyorum; ben aslında devrimciyim; parayla hiç alakam yok, yalnızca dostluğa önem veriyorum ve bunu da benden esirgemeyeceğini umuyorum.”⁴⁶

Chopin’in yeni yerleştiği Paris’te maddi durumunu düzelten önemli bir gelişme daha yaşandı ve iki yayımcı yapıtlarını basmayı ve bunun için besteciye telif hakkı ödemeyi teklif etti. İlk konserin ardından Jacques Aristide Farrenc adlı yayımcı Chopin’in orkestra eşlikli yapıtlarını yayımlamak istediğini bildirerek bir anlaşma imzalamıştı. Adı duyulmamış bir firma olmasına rağmen besteci böyle bir gelişmeden çok hoşnut olmuştu. Kısa bir süre sonra Paris’in en saygın firmalarından Maurice Schlesinger tüm yapıtlarını basmayı önermişti. Teklif yayımcının Leipzig’de ortak çalıştığı Friedrich Kistner’in aynı notaları bu kentte yayımlamasını da kapsıyordu. Schlesinger, bir süre önce genç besteciden Meyerbeer’in son operası üzerine bir potpuri yazmasını teklif etmiş ve onunla çalışmaktan hoşnut kalmıştı. Chopin bu teklife çok sevinmişti; böylece en büyük düşü gerçekleşecek, yapıtlarının basıldığını görecek. Onların yardımıyla adı, yalnızca verdiği konserlerle duyulmayacak, notaların satıldığı her yerde tanınacaktı. Ancak iki farklı yayımcıyla anlaşma imzalamış olması bir sorun yaratıyordu. Genç bestecinin isteği Paris’in en ünlü yayımcılarından biri olan Schlesinger ile çalışmaktı. Farrenc ile olan sözleşmesini sürüncemede bırakarak sözleşmeyi onun bozmasını istiyordu. Sonunda istediğine ulaştı; kendinden istenen düzeltmeleri vaktinde göndermeyerek ve mektuplarına yanıt vermeyerek yayımcıyı kızdırdı ve sözleşmenin iptal edilmesini sağladı. Schlesinger yapıtları yayımlamaya önce yalnız piyano için olanlardan başladı. Bunların satışının daha çabuk olacağını düşünüyordu. Önce *Mazurkalar* (Op. 6 ve 7), sonra *Sol minör Trio* (Op. 8) yayımlandı. Op. 9 olarak yayımlanan üç *Noktürn*’ün ardından, Franz Liszt’e ithaf edilen *Etütler* (Op. 10) yayımlandı. 1833’te sıra Chopin’in Paris’te ilk seslendirdiği yapıt olan *Mi minör Konçerto*’ya gelmişti (Op. 11). Daha önceden bestelenen *Fa minör Konçerto* (Op. 21) üç yıl daha beklemek zorundaydı; Schlesinger peş peşe iki konçertonun ilginç olmayacağını düşünmüştü.

Yapıtların yayımlanmaya başlaması onlar hakkında eleştiriler çıkmasına neden oluyordu. Aslında Op. 2 olarak Viyana’da basılan *Don Giovanni Çeşitlemeleri* için 7 Aralık 1831 tarihinde Leipzig’de yayımlanan *Allgemeine Musikalischen Zeitung*’da bir yazı çıkmıştı. “Julius” imzasıyla yayımlanan bu yazıda, “Florestan” ve “Eusebius” adlı iki hayalî karakter ve metni kaleme alan yazar, ilk kez notasını gördükleri *Don Giovanni Çeşitlemeleri* hakkında övgülerini sıralıyorlardı. “Julius” adını kullanarak ilk müzik yazısını kaleme alan bu genç delikanlı Chopin ile aynı yıl dünyaya gelmişti ve adı Robert Schumann’dı.

Edebiyata ve müziğe büyük ilgi duyan Robert Schumann bir kitapçının oğluydu, gençlik yıllarında dönemin iki ünlü ismi Jean Paul ve Heinrich Heine’den çok etkilenmişti. Ailesinin ısrarı üzerine başladığı hukuk eğitiminin yanı sıra Leipzig’in en tanınmış piyano öğretmeni Friedrich Wieck’ten ders alıyordu; ünlü kemancı Paganini’nin bir konserini dinledikten sonra onun kemanda yaptıklarını piyanoda yapabilmenin yollarını aramaya başlamıştı.

Jean Paul’un 1804 yılında yayımlamaya başlayıp yarım bıraktığı *Flegeljahre*

(Serserilik Yılları) adlı romanındaki zıt karakterli ikizlerden etkilenerek, kendi iç dünyasının iki farklı yönünü yansıttığını öne sürdüğü “Florestan” ve “Eusebius” karakterini yazılarında kullanmaya başlamıştı. İlk dönem bestelerinde bu iki karakterin izlerine aynı yapıt içinde rastlamak mümkündür. Ateşli, dışadönük ve atılğan Florestan’a karşılık Eusebius, duygulu kırılğan ve içedönüktür. Schumann, Chopin’in *Op. 2, Don Giovanni Çeşitlemeleri* üzerine yazdığı ilk müzik yazısının başlığını “Ein Opus 2” (Bir Opus 2) olarak koymuş ve bir bestecinin bu denli erken bir yapıtında ulaştığı ustalığı övmüştür: “Eusebius az önce kapıdan içeri süzülüvermişti. Solgun yüzündeki o alaycı gülümsemeyi ve bu gülümsemeyle hep merak uyandırmaya çalıştığını bilirsin. Ben, Florestan’la birlikte piyanonun başındaydım. Senin de bildiğin gibi, Florestan, geleceğe ait, yeni ve olağandışı her şeyi çok önceden sezebilen, eşine ender rastladığımız müzik ustalarındandır; bize tuhaf gelebilen bir şey, böyle insanlar için bir anda tuhafıktan çıkar; alışılmadık bir şey, birden onlar için olağan hale geliverir. Buna karşılık Eusebius soğukkanlı ve sakin olmaktan ziyade hayalperest biri olarak art arda çiçekler açtırır tomurcuklardan; daha ağır ama güvenle atar adımlarını; nadiren katıldığı eğlencelerin sindire sindire, uzun uzun keyfini çıkarır. Hem sonra Florestan’la karşılaştırıldığında o çok daha ciddi bir eğitimden geçmiştir, piyano çalışı daha ölçülü ama aynı zamanda daha yumuşak ve teknik açıdan çok daha kusursuzdur. ‘Şapka çıkarınız beyler, karşınızdaki bir dâhi,’ diyen Eusebius, önümüze bir müzik parçası koydu, bunun Haslinger’in yayımladıklarından biri olduğunu hemen anladık. Ama parçanın adını hâlâ bize söylemiyordu. (...) ‘Hadi çal bakalım,’ dedi Florestan gülerek Eusebius’a, ‘gözlerimizi kapayıp kulağımızı sana vereceğiz.’ Eusebius da rıza gösterdi buna. Pencere pervazlarından birine yaslanıp dinlemeye başladık (...) Florestan’ın tüm alkışı, bahtiyar bir gülümsemeyi saymazsak, sadece şu sözlerden ibaretti: Sözelimi Beethoven ya da Franz Schubert piyano virtüözü olsalardı, bunlar onların çeşitlemeleri olabilirdi ama kapak sayfasından sadece şunu okudu bize: ‘Là ci darem la mano, varié pour le Pianoforte par Frédéric Chopin, Opus 2,’ ikimiz de hayretler içinde ‘Opus 2 mi?’ diye bağırdık. Bu öyle büyük bir şaşkınlık yaratmıştı ki, herkesin yüzü adeta kor gibi kıpkırmızı olmuştu ve bağırışların arasında güç de olsa şu cümleler ayırt edilebiliyordu: ‘İşte nihayet dinlenmeye değer bir şey – Chopin – bu ismi daha önce hiç duymadım – acaba kim olabilir – ama her halükârda – bir deha olduğu kesin – orada da bir Zerlina, hatta bir Leporello⁴⁷ gülümsemiyor mu bize?’”⁴⁸

Robert Schumann, o tarihlerde kendi Opus 1’i olan *Abegg Çeşitlemeleri*’ni yayımlamış, *Opus 2, Papillions* ise henüz bestelenmişti. Bu nedenle bir bestecinin ilk yapıtlarında karşılaşacağı güçlükleri en iyi bilen kimselerin başında geliyordu; üstelik Chopin ile aynı yaşta olduğu için gerçek bir besteci olabilmenin ne denli güç olduğunun bilincindeydi.

Chopin’in *Op. 2, Don Giovanni Çeşitlemeleri* yalnızca Schumann’ın dikkatini çekmemişti. Onun öğretmeni ve sonraki yıllarda kayınpederi olacak dönemin ünlü piyano eğitimci Friedrich Wieck de yapıttan çok etkilenmişti. Kızı Clara’yı tüm Avrupa’nın tanıdığı bir solist olarak yetiştirme gayreti içinde olan Wieck, bu çeşitlemelerdeki ustalığı hemen sezmişti. Yapıtla ilgili uzun bir yazı kaleme almış, Chopin’e göndererek bunun Paris’te de yayımlanmasını istemişti. Besteci arkadaşı

Tytus'a yazdığı 12 Aralık 1831 tarihli mektupta bu konuya biraz da alaylı bir dille değinerek şunları söylüyordu: "Birkaç gün önce bir Alman'dan *Çeşitlemeler* üzerine yazılmış çok coşkulu on sayfalık eleştiri yazısı geldi. Adam her ölçüyü analiz etmiş, bunların alışılmış çeşitleme tarzında olmadığını, daha çok fantastik tablolara benzediğini söylüyor. 2. Çeşitleme hakkında Don Juan ile Leporello'nun koştüğünü; 3. Çeşitleme'de kızgın Masetto solda bir köşede izlerken Zerlina'ya sarıldığını; 5. Çeşitleme'nin Re bemol majör Adagio bölümündeyseniz Don Juan'ın Zerlina'yı öptüğünü yazıyor. Bu Alman'ın hayal gücü insanı öldürür."⁴⁹

Alman topraklarında Chopin'in yapıtları hakkında yalnızca övgü dolu yazılar çıkmıyordu. Dönemin tanınmış müzik eleştirmeni Berlinli Ludwig Rellstab, *Iris* adlı dergide 1832 yılında yayımladığı bir yazıda, *Op. 2 Don Giovanni Çeşitlemeleri* için şunları yazmıştı: "Bay Chopin Polonyalı olsa gerek, en azından böyle düşünebiliriz, çünkü yapıtını bir Polonyalıya ithaf etmiş. Mozart'ın ezgisine karşı giriştiği bu barbarca tutumun nedenini Mozart'a karşı oluşunda değil, onun Slav kökenlerinde aramak gerek. (...) Besteci temayı hızla akıp giden pasajlara ve birbirini izleyen trillere boğmuş."⁵⁰ Bu ilk olumsuz eleştirinin ardından Chopin'in yeni yayımlanan yapıtları da bir türlü Rellstab'ın beğenisini kazanamamıştı. *Op. 7 Mazurkalar*'ından sonra, "Bay Chopin bu yapıtları bir ustaya gösterse, tahmin ediyorum ki o, notaları paramparça edip ayaklarının altına alırdı; biz de burada sembolik olarak aynı şeyi yapmak istiyoruz," diye yazmıştı. *Op. 9 Noktürnler* için tepkisi şöyleydi: "Field⁵¹ gülümsüyorsa, Bay Chopin arsızca sırtıyor. Field içini çektiğinde, o öfkeye kapılıyor. (...) Field yemeklerine bir parça baharat katıyorsa, Bay Chopin avuç dolusu biber dolduruyor. (...) Bay Chopin'e doğal olana dönmesi için yalvarıyoruz." *Op. 10 Etütler* için Rellstab'ın değerlendirmesi şöyleydi: "Eğer yakınınızda iyi bir cerrah yoksa sakın bu yapıtları çalmaya kalkmayın."⁵²

Rellstab anlaşılabilir bir şekilde Chopin'e karşı bir karalama kampanyasına başlamıştı. Müzik tarihinin çeşitli dönemlerinde karşılaşılan benzeri kamplaşmaların ardında, daima başka bir neden bulunurdu; ancak bu kez görünürde Berlinli eleştirmenin, bu genç Polonyalı besteciye bu denli düşman bir tavır takınmasının belirli bir nedeni yoktu. Rellstab işi daha da ileri götürmüş, dergiye Chopin'in gönderdiğini düşündüğü bir karşı yazı yayımlamıştı. Son derece bozuk bir Almanca'yla kaleme alınan bu yazıda güya Chopin, hakkında yazdıklarından ötürü çok kızıyor ve onu kınıyordu. Rellstab bu sahte mektuba cevabi yazısında şunları dile getiriyordu: "Bu satırları Bay Chopin'in yazıp yazmadığını bilemiyoruz. Ancak *Etütler* benzeri hilkat garibesini yapıtlar yayımlamaya devam ederse, bu işten anlayan kişilerle birlikte, onun mektubuna güldüğümüz gibi, yapıtlarına da gülmeye devam edeceğiz."⁵³

Chopin bu saldırılar karşısında sessiz kalmayı tercih etti, ancak onu tanıyan bazı yazarlar bestecinin yapıtlarını savunan yazılar kaleme aldı. Babası yazılanlardan haberdar olmuş ve en çok oğlu tarafından kaleme alınan mektuptaki kötü Almanca'ya üzülmüştü: "Bu beyler galiba senin nasıl iyi bir eğitim aldığını ve nota okumaktan başka şeylerle de ilgilendiğini bilmiyorlar. Bu konudan haberleri olmadığından eminim."⁵⁴

Bazı olumsuz eleştirilere karşın Chopin Ailesi, Fryderyk'in başarılarını Varşova'dan izlemekten çok hoşnuttu. Basılan notaların kısa zamanda tükenmesi onları

gururlandıyordu. Ablasının kaleminden çıkan şu satırlar ailenin duygularını çok iyi yansıtıyordu: “Senin notalarını satın almanın bizi nasıl gururlandırdığını tahmin bile edemezsin, daha da önemlisi dükkâna girip senin adını telaffuz ederek yapıtlarını sormak büyük bir zevk.”⁵⁵

Chopin’in yapıtları hakkında Paris’teki müzik dergilerinde önceleri hiçbir yazı çıkmadı. İlk konserini belirli konulardaki eleştirilerine rağmen olumlu bir tonla okuyucularına duyuran *Revue Musicale*, baskılar konusunda sessiz kalmayı yeğliyordu. Derginin yazarı François Joseph Fétis’in ilgisi o tarihlerde kendi organize ettiği Barok ve Rönesans dönemi bestecilerinin yapıtlarından oluşan konserlere yoğunlaşmıştı; Chopin’le yakın dost olmalarına rağmen bestecinin yapıtları hakkında olumlu ya da olumsuz bir şey yazmıyordu. 1834 yılından sonra, notaları basan Schlesinger Yayınevi, *Gazette Musicale* adlı bir dergi çıkarmaya başladı ve Chopin’in yapıtları hakkında burada yazılar çıktı. Bunların daha çok reklam yönü ağır basan yazılar olabileceği akla gelse de, François Stoepel imzasıyla çıkan değerlendirmeler gerçekten yapıtlar özenle incelenerek kaleme alınmıştı ve Chopin’in müziğindeki yenilikçi düşüncelerin altını çiziyordu.

Paris’e yerleşmesinin ardından çok uzun bir süre geçmeden Chopin kentin müzik çevresinde tanınan biri konumuna gelmişti. Önceleri daha çok Polonyalı göçmenlerle dostluk kuruyordu; ülkedeki siyasi gelişmelere bağlı olarak sayıları hızla artan sığınmacıların arasında devrin en tanınmış siyasetçileri ve sanatçıları da vardı. Rusya’nın kanlı bir şekilde bastırıldığı son ayaklanma ardından Varşova’nın entelektüel yaşamı büyük yara almıştı. Okulların çoğu kapatılmış, sansür akıl almaz boyutlara ulaşmıştı. Polonya tarihine ve Leh diline karşı büyük bir sindirme hareketi yürürlüğe konmuştu. İşin kötüsü, Rusya’nın bu tutumu Prusya ve Avusturya’yı da cesaretlendirmiş, kendi işgal ettikleri bölgelerde benzer uygulamaları yaşama geçirmeye başlamışlardı.

Paris’te toplanan Polonyalıların önderliğini Prens Adam Czartoryski yapıyordu. Polonya tahtında söz sahibi bir ailenin üyesiydi ve pek çok kişi tarafından “Sürgündeki Polonya Kralı” olarak adlandırılıyordu. Ülkesinin bağımsızlığı için mücadele etmiş, 1815’teki Viyana Kongresi’nde Rus çarının da izniyle Polonya temsilcisi olarak görev almıştı. Önceleri ılımlı Rus idaresini benimseyen Czartoryski, durumun giderek kötüleşmesi sonrasında 1830 yılındaki ayaklanmalarda öncü bir rol üstlenmişti. Aslında bağımsızlığa ulaşmak için savaşmak yerine Avrupa devletlerinin de yardımıyla diplomatik yolları denemenin daha faydalı olacağına inanıyordu. Ayaklanma sonrasında Rus yöneticiler tarafından ölüme mahkûm edilince Paris’e kaçmış ve bağımsızlık örgütlenmesini bu kentten sürdürmüştü. Prens Adam Czartoryski Polonyalı göçmenlerin Paris dışında da yerleşmelerine olanak sağlamak için çeşitli devletlere temasta bulunmuş, bunun sonucunda İstanbul’daki Polonezköy yaşama geçmiş ve prensin adından dolayı Lehçe “Adampol” olarak anılmaya başlamıştır.⁵⁶

Chopin, Prens Adam Czartoryski önderliğinde Paris’te oluşturulan derneklere üye olmuştu. Ülkesinin bağımsızlığını her zaman destekleyen biri olarak bunu görevi olarak görüyordu. Paris’te babasının doğduğu topraklarda bulunmasına rağmen kendini hep bir Polonyalı gibi hissediyordu. Mikołaj Chopin, oğlunun yabancı dil bilgisine katkıda bulunmak için uzun Fransızca mektuplar kaleme alıyor ancak Paris’ten gelen yanıtlar hep Lehçe oluyordu. Çocukluk günlerinden beri iyi denebilecek düzeyde Fransızca

konuşan Chopin, yine de yaşamının sonuna dek Paris'te aksanı nedeniyle hep yabancı olarak kalmıştı. Adını Lehçe vurguya uygun olarak söylüyor ve vatandaşlarının yaptığı yanlışlar onda da görülüyordu. Soyadı ve babasının geçmişi Fransa'ya ait olabilirdi ama onun kalbi hep Polonyalıydı.

Chopin'in Paris'te yakın dostluk kurduğu isimlerden biri de ünlü Polonyalı şair Adam Mickiewicz idi. Varşova'da olduğu dönemde Mickiewicz'in yapıtlarını tanıyan, onlardaki romantik ve ulusal düşüncelerden etkilenen Chopin, başta öğretmeni Elsner olmak üzere yakın çevresi tarafından sık sık Mickiewicz'in metnini yazacağı bir opera bestelemesi yönünde teşvik ediliyordu. Müzikli bir sahne yapıtı besteleme fikrinden tümüyle uzaklaşan Chopin, Paris'te bulunduğu ilk yıllarda üzerinde çalışmaya başlayıp birkaç yılda bitireceği "Ballade"lerinde şairin yapıtlarından düşünsel olarak etkilenmişti. Mickiewicz'in yolu da, tıpkı Adam Czartoryski gibi İstanbul'la kesişecek, 1855 yılında geldiği bu kentte yakalandığı kolera sonucu yaşama veda edecekti.⁵⁷

Adam Mickiewicz, Józef Zawadzki'nin çizimi.

Chopin'in Paris'te en sık görüştüğü isimlerden biri de Alman şair Heinrich Heine idi. Romantik edebiyatın en önemli temsilcilerinden biri olan Heine, Musevi geçmişi nedeniyle doğduğu topraklarda barınamayarak Paris'e gelmiş, yaşamını burada noktalamıştı. Chopin ve Heine, ülkesinden uzak yaşayan iki tanınmış sanatçı olarak kısa zamanda dostluk kurmuşlardı. Her ikisinin en yakınındaki isim Franz Liszt bu ilişkiyi şöyle aktarıyordu: "Bir bakış, bir söz, bir notayla, Chopin ve Heine birbirini çok iyi anlıyor, şairin kulağına eğilip sorduğu şiirsel sorulara notalarıyla tam ve eksiksiz cevaplar veren müzisyen, sadece kendi aralarında anlaşıp eğlenen cinler gibi sessiz kahkahalarla bu ulvi anları paylaşıyordu. Şair soruyordu: 'Arzu ve tahrikleri kırbaçlayan, o göz yanılta ışık huzmeleriyle yeşil yeşil görünen saçlarından savrulan ipeksi şalı görüyor musun?', müzisyen bakıyor gülümseyerek, görüyor muhtemelen ve

devam ediyor şair sormaya: 'Ve beyaz uzun sakallarıyla deniz tanrısı, ümitsiz aşkını dile getirmek için elçilerini ona göndermeye devam ediyor mu?' Ve müzisyen öyle bir çalışıyor ki, görür gibi oluyoruz bütün bir masalı, orada, o odada... Devam ediyor şair: 'Büyük bir zaferi kutlarcasına alev alev yanan güllerin saçtığı ışıltıyı görüyor musun? Ya, ayın şavkı altında müthiş bir uyumla salınan ağaçlarını ormanın?' Chopin yanıtıyor ve bizi alıp çok uzaklara, seslerin bittiği büyük sessizlikler denizine salıveriyor."⁵⁸ Tanışmalarından birkaç yıl sonra Heinrich Heine, Chopin'in kişiliğini şu sözlerle tanımlayacaktı: "Polonya ona şövalyelere has duruşunu ve tarihsel acılarını, Fransa neşe ve güzelliği, Almanya ise derin romantik duyguyu vermiş. Bu nedenle o ne Polonyalı ne Fransız ne de Alman. İnsan hemen onun çok daha üstün bir yerden, Mozart'ın, Goethe'nin, Raffaello'nun diyarından, şiirin hülyalı anavatanından geldiğini fark ediyor."⁵⁹

1832 yılının sonbahar aylarında Chopin yeni bir Fransız müzisyenle tanıştı. Adını Paris'e geldiği yıllarda duyduğu ancak o tarihe dek karşılaşmadığı bu kişi Hector Berlioz idi. Chopin'den yedi yaş büyük olan Berlioz, ailesinin ısrarı sonucu önce tıp eğitimine başlamış, daha sonra Paris Konservatuvarı'na girerek bu kurumu başarıyla tamamlamış

ve yetenekli öğrencilere verilen bir burs olan “Roma Ödülü”nü kazanmıştı. Ödül gereği 1830’da İtalya’ya giden Berlioz, Paris’e döndükten sonra Chopin’in en yakınındaki müzisyenlerin arasında yer almaya başlamıştı. Birbirlerinin müziğinin inceliklerini anlayıp takdir etmekle birlikte, iki bestecinin müzik anlayışı önemli farklılıklar gösteriyordu. Berlioz, daha sonra “programlı müzik” olarak adlandırılacak akımın ilk temsilcileri arasındaydı ve müziğin anlatmak istediklerinin, müzik dışı bir öge yardımıyla dinleyicilerin zihninde daha kalıcı olacağı fikrindeydi. Edebi yapıtlar, dramatik tablolar yapıtlarına çıkış noktası oluyordu. Orkestrasyon konusunda gerçek bir ustaydı ve çalgı topluluklarından o dönem için alışık olunmadık tınılar elde etmeyi seviyordu. Paris dinleyicisi, ilk önemli yapıtı *Fantastik Senfoni*’yi ilgiyle karşılamıştı ama sonraki yapıtları ülkesinde istediği ilgiyi göremeyecekti.

9 Aralık 1832 günü, Berlioz’un Roma’dan dönüşünden kısa bir süre sonra, *Fantastik Senfoni* bir kez daha Paris’te seslendirildi. Büyük olasılıkla dinleyiciler arasında Chopin de vardı. Konserde ayrıca, *Fantastik Senfoni*’nin devamı olarak bestelenen *Le retour à la vie*⁶⁰ (Yaşama Dönüş) yapıt ilk kez seslendirilmişti. Gerek *Fantastik Senfoni*, gerekse yeni yapıt bestecinin sonradan karısı olacak İngiliz oyuncu Harriet Smithson’a olan aşkını konu ediyordu. *Fantastik Senfoni*’de, Harriet Smithson’a olan karşılıksız aşkının yaşamında neden olduğu yıkımı anlatan Berlioz, Roma’da geçirdiği sürede bu aşkın etkisinden nasıl kurtulduğunu yeni yapıtında dile getirmiş ve ikisini birlikte seslendirilmesini uygun görmüştü. Günümüzde tümüyle unutulmuş olan *Le retour à la vie* (Op. 14b) altı bölümlü bir “melologue”⁶¹ şeklinde tasarlanmıştı. Konser, bir yıl önce Beethoven’ın 5. ve 6. *Senfoni*’lerine bile ilgisiz kalan Fransız seyirciler için fazla yenilikçiydi. Müzik eleştirmeni Fétis, *Revue Musicale* dergisinde yapıtta yeni ses rengi denemelerine rastlandığını ancak bunun müzik olarak adlandırılmayacağını belirtiyordu.⁶²

Berlioz’un tutkuyla bağlandığı tiyatro oyuncusu Harriet Smithson 1833 yılında bir kaza sonucu bacağını kırmış ve uzun süre sahnelerden uzak kalmıştı. Genç kadının çalışamayacak olması sevgilisini harekete geçirmiş, onun yararına bir konser düzenlemişti. 2 Nisan 1833 tarihindeki bu dinletiyeye pek çok müzisyen katılmış, Chopin ve Liszt dört el olarak besteci André Georges Onslow’un *Fa minör Sonat*’ını seslendirmişlerdi. Bu konserden sonra, 15 Aralık 1833 günü Chopin piyanist arkadaşı Ferdinand Hiller’in düzenlediği bir başka konsere daha katılmış, Hiller, Chopin ve Liszt, Bach’ın *Re minör Üç Piyano İçin Konçerto*’sunu (BWV 1063) çalmışlardı. Üç genç sanatçı da Bach’ın müziğine hayranlık duyuyordu. O tarihlerde usta bestecinin yapıtları henüz konser salonlarında sıklıkla duyulmuyordu. Konser sonrasında çıkan eleştiriler oldukça farklıydı ve piyanistlerin yorumundan çok Bach’ın müziğini hedef alıyordu. *Revue Musicale* dergisinde Fétis’in oğlu Edouard Fétis, “Yapıtın dinleyiciler arasında büyük coşkuya neden olduğunu,” belirtiyordu.

Le Pianiste dergisinde yazılanlar daha farklıydı: “Bach’ın yapıtının dinleyenler tarafından tam olarak anlaşılmasının nedeni, yapıtın doğru yorumlanmamasında yatıyor. Yüz yıl önce bestelenen bu yapıtın, yaşlarının toplamı ancak altmış olan üç genç tarafından yorumlanması bu anlaşılmaza neden oldu.”

Günümüz insanı için en “kabul edilemez” eleştiri, Barok müziği hiç sevmeyen

Berlioz'dan gelmiş, *Le Rénovateur* dergisinde şunları yazmıştı: “Yemin ederim ki, üç yetenekli piyanisti tüm enerjileriyle bir araya gelip bu aptal ve gülünç Psalmodie’yi⁶³ seslendirmeye çalışırken izlemek ürkütücüydü. Büyük bir Bach hayranı olan Hiller, ustasının yüzüne söylediğim bu eleştirileri yalanlayamayacaktır. Bach tutkusu o derece ileri ki, bu tuhaf yapıtı programa koymakta bir sakınca görmedi.”⁶⁴

Bu tarihlerde Chopin’in Varşova’dan okul arkadaşı piyanist Julian Fontana da Paris’e gelmişti. Müzik eğitiminden sonra hukuk eğitimi de alan delikanlı kısa sürede bestecinin en yakınındaki kişilerden biri olacak, ölümünün ardından yapıtlarının yayımlanmasında önemli bir rol oynayacaktı. Aynı dönemde Chopin, sahne yapıtlarını yakından tanıdığı Vincenzo Bellini ile de tanışma şansı bulmuş, maddi durumunun düzelmesi üzerine yeni bir eve taşınmıştı. Chaussée d’Antin üzerindeki (No. 5) evi kentin canlı merkezine daha yakındı ve birinci kattaydı. Besteci, öncekine göre daha büyük olan daireyi Varşova’dan tanıdığı arkadaşı Doktor Aleksander Hoffmann ile birlikte kiralamıştı. Kendinden beş yaş büyük olan Hoffmann, Chopin’e iyi bir ev arkadaşı olmuş, onun sağlığıyla yakından ilgilenmeye başlamıştı. Aslında o sıralarda sağlığında gözle görülür bir bozulma yoktu; tüm Paris’in tanıdığı biri konumundaydı. Arkadaşı Antoni Orłowski, Varşova’ya yazdığı bir mektupta Chopin’in Paris’teki durumunu şöyle aktarmıştı: “Chopin’in keyfi yerinde, burada bütün kadınların başını döndürüyor ve erkekleri kıskandırıyor. Şu sıralar çok revaçta. Yakında sosyete de Chopin tarzı eldivenler moda olacak gibi görünüyor. Şimdilik tek üzüntüsü ülkesine duyduğu hasret.”⁶⁵

Paris’teki ilk iki yılı Chopin için bir anlamda alışma yıllarıydı; besteci sanatsal açıdan bu alışmayı oldukça çabuk gerçekleştirmişti. Günleri genellikle aynı şekilde geçiyordu, sabahlarını piyano dersleri dolduruyor, akşamları çoğunlukla kentin ileri gelen ailelerinin birinin evinde düzenlenen toplantılara katılıp yapıtlarını seslendiriyordu. Yeni yapıtlar üzerinde, derslerin azaldığı yaz aylarında daha çok çalışıyordu. Kış aylarında sabah saat sekizde ilk öğrencisi gelmiş oluyordu. Çoğunlukla ders bir saat sürüyor, öğrencinin yeteneği ve maddi gücüyle bağlantılı olarak haftada iki ya da üç kez tekrarlandığı oluyordu. Öğrenciler genellikle evde bulunan kuyruklu Pleyel piyanoyu çalarken, Chopin ders sırasında yine aynı firmanın yapımı olan küçük konsol piyanoyu kullanıyordu.

Öğrencilerinin anlattıklarına göre Chopin’in eğitim yöntemi, o dönemde Paris’te yaygın olan Kalkbrenner’inkinden çok farklıydı. Kalkbrenner parmak tekniğinin adeta makineleşmesi gerektiğini düşünüyor ve bu nedenle öğrencilerine günlük alıştırmalarını yaparken gazete okumalarını salık veriyordu; böylece insanın aklı başka yerdenken bile elinin tuşlar üzerinde hiç şaşırmadan dolaşabileceğini savunuyordu. Bunu sağlayabilmek için klavyenin önüne tuşlardan daha yüksek bir çubuk yerleştirerek, tüm hareketin bilekten yapılmasını zorunlu hale getiriyordu.

Chopin için bu yöntem kabul edilemezdi; bu konuyla ilgili biraz da alaylı bir tavırla şunları söylemişti: “Böyle piyano çalmaya çalışmak, ellerinin üzerinde yürümeye benzer; her şeyi bilek hareketleriyle çalamazsınız.”⁶⁶ Chopin öğrencilerinin parmak alıştırmalarına genellikle siyah tuşların kullanıldığı gamlarla başlamasını isterdi. Bu nedenle Si majör gamının en kolay olduğunu söyler, en güç gam olarak da bünyesinde

hiç siyah tuş barındırmayan Do majörü gösterirdi.⁶⁷ Öğrencilerine çalışma parçası olarak Cramer ve Clementi'nin egzersizlerini, Bach'ın *İyi Düzenlenmiş Klavye*'sinden bazı prelüd ve fügleri öğütlerdi. Kendi yapıtlarından başka Mozart, Clementi, Bach, Händel, Scarlatti, Field ve Beethoven'ın parçalarını eğitim amaçlı kullanırdı. Weber, Mendelssohn, Hiller ve Schumann'ın yapıtları da çaldığı ve tavsiye ettiği örneklerdendi. Saatlerce piyano başında kalmanın daha iyi öğrenmeye yardımcı olduğuna inanmazdı. Öğrencilerine daima çalışma arasında kitap okumayı, güzel bir tabloya bakmayı ya da yürüyüş yapmayı öğütlerdi.⁶⁸

Chopin'in piyano eğitiminde en çok önem verdiği şey, pedal kullanımının olabildiğince geç devreye girmesiydi. Öğrenci henüz tuşlar üzerinde tam bir hâkimiyet kazanmadan pedal yardımıyla kuvvetli ya da hafif çalmaya çalışmasını kabul edemezdi. Her nüansın parmak yardımıyla doğal olarak yapılmasını ister ve öğrencilerini bu yetkinliğe ulaştırmak için çabalardı. Müzikal cümlelerin, konuşma kadar doğal olması gerektiğini söyler, hiç durmadan şu sözü yinelerdi: "Eğer piyano çalmak istiyorsanız, şarkı söyleyebilmeniz gerekir."⁶⁹ Özellikle İtalyan besteci Bellini ile tanıştıktan sonra onun operalarında kullandığı uzun ve sürekli ezgilerin çok etkisinde kalmış, benzer yapıyı piyanoya uyarlama çabası içine girmiştir.

Jan Matuszyński. Bilinmeyen bir sanatçının suluboya portresinin, Leopold Binental tarafından çekilmiş fotoğraf kopyası (1904).
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin'in 1831-33 yılları arasında bestelediği yapıtlar içinde Op. 15 numarasıyla yayımlanan üç *Noktürn* (Fa majör, Fa diyez majör, Sol minör), *Op. 17 Mazurkalar* (Si bemol majör, Mi minör, La bemol majör, La minör), *Op. 18, Mi bemol majör Grande valse brillante* ve *Op. 19, Bolero* yer alıyordu. Özellikle *Op. 18 Vals*, bestecinin çalgı için yazılmasına rağmen dans karakterini tümüyle öne çıkardığı ve günümüzde de en sık seslendirilen yapıtları arasındadır. Aynı tarihlerde bestelendiği varsayılan *Do diyez minör Fantezi Impromptu* ise ancak ölümünden sonra Julian Fontana tarafından Op. 66 numarasıyla 1855'te yayımlanmıştır. Chopin, günümüzde tüm piyanistlerin, daha eğitim çağlarında vazgeçilmez gösteri parçaları arasında ilk sırayı alan bu çok sevilen yapıtını büyük olasılıkla istediği olgunluğa bir türlü ulaşmadığı için yaşamı boyunca yayımlamamış, 1835'te Barones d'Este'ye hediye etmişti. Hazırlanmadan, doğaçlama çalmak, hemen ortaya çıkarmak sözcüğünden türeyen "Impromptu" ifadesi, 19. yüzyıl piyano edebiyatında teknik becerinin ön planda olduğu, doğaçlama çalınıyormuşçasına bir izlenim

bırakan gösterişli parçaları adlandırmak için kullanılıyordu ve *Op. 66, Fantezi Impromptu* bu türün en başarılı örneklerinin başında gelmektedir.

Paris'te geçirdiği ilk iki yıl boyunca daima Chopin'in çevresinde olan isimlerin başında Ferdinand Hiller, Franz Liszt ve viyolonselci Auguste Franchomme geliyordu. Sık sık bir araya gelip birlikte piyano çalışıyorlar ya da çeşitli konularda tartışıyorlardı. Ferdinand Hiller'in yanlarında olmadığı bir zamanda, Chopin ona şöyle yazmıştı: "Şu anda ne yazdığımın pek farkında değilim. Çünkü Liszt piyano başında benim *Etütler*'imi çalıyor, bu yüzden düşüncelerimi toparlayamaz haldeyim. Ondan kendi yapıtımın nasıl

çalınacağını öğrenmem gerekecek.”⁷⁰ 1833 yaz aylarını Franchomme’un Tours yakınlarındaki Cîteau’da bulunan sayfiye evinde geçirmişti. Uzun bir süre sonra çıktığı ilk gerçek tatil besteciye çok iyi gelmiş, Paris’e döndüğünde Cîteau’da kalan arkadaşına şunları yazmıştı: “Paris’te bıraktığımdan çok daha fazla iş beni bekliyordu, yoksa yeniden senin yanına gelmek için hemen buradan ayrılırdım. Cîteau! Ah Cîteau! Oradaki herkese, yanınızda geçirdiğim tatili asla unutmayacağımı söyle. Beni görenler kilo aldığımı ve iyi göründüğümü söylüyorlar, ben de kendimi çok zinde hissediyorum.”⁷¹

1834 yılının bahar aylarında Chopin’in eski arkadaşı Jan Matuszyński Paris’e geldi. Bir süre Almanya’da yaşamını sürdürmüş, tıp eğitimini tamamladıktan sonra ülkesine dönemeyen pek çok Polonyalı gibi Paris’e yerleşmişti. Çocukluk günlerinden bir arkadaşının aynı kente gelmesi besteciyi çok sevindirmiş, kısa süre sonra Aleksander Hoffmann’ın yerini Matuszyński almıştı. Genç adam kısa zamanda Chopin’in yakın çevresiyle dostluk kurmayı başarmış, müzikal etkinliklere de katılmaya başlamıştı.

1834 Mayıs ortalarında Chopin ve Ferdinand Hiller Aachen’a doğru yola çıktılar. Gezinin amacı bu kentte düzenlenen müzik festivaline (Niederrheinische Musikfest) katılmaktı. Aşağı Ren Bölgesi’nin çeşitli kentlerinde 1817’den beri düzenlenen festivalin yöneticiliğini bir yıldır Felix Mendelssohn yapıyordu ve özellikle Barok bestecilerin yapıtlarını yeniden yorumlamaya özen gösteriyordu. 1834 programında Händel’in *Deborah Oratoryosu* yer alıyordu; yapıt Almanca metinle ve Ferdinand Hiller’in düzenlemesiyle seslendirilecekti. Hiller, yakın arkadaşı Chopin’i birlikte Aachen’a gitmeye razı etmişti, Paris’teki yoğun çalışma temposunun ardından bu gezi ikisine de iyi gelecekti.

Aachen’da buldukları süre zarfında tarihi kenti gezmişler, Händel’in oratoryosundan başka Beethoven’ın *9. Senfoni*’sini ve Mozart’ın *KV 550, 40. Senfoni*’sini dinlemişlerdi. Mendelssohn ile yeniden buluşmak eski anıların canlanmasına neden olmuş, özellikle Aachen’dan sonra birlikte gittikleri Düsseldorf’ta bol bol müzik üzerine tartışmışlar ve piyano başında uzun saatler geçirmişlerdi. Mendelssohn o tarihlerde kentin müzik yöneticisi olarak görev yapıyordu. Besteci o günlerde annesine yazdığı bir mektupta Chopin ve Hiller ile buluşmasından bahsetmiş, onların piyano çalışmalarındaki serbestliğin kimi zaman parçanın bütünlüğüne ve ritmik yapıya zarar verebildiğini, kendisinin bunun tam tersi bir çalma biçimini yeğlediğini belirtmişti. Ancak Chopin’in piyano çalışması Mendelssohn için tek kelimeyle övgüye değerdi; tıpkı Paganini’nin keman çalışması gibi yenilikçi ve özgündü: “Ertesi sabah, üçümüz (Mendelssohn, Hiller ve Chopin) çok keyifli biçimde piyanonun başındaydık. İki de becerilerini iyice ilerletmişler, zaten Chopin piyanist olarak gelmiş geçmiş en iyilerinden biri. Piyanonun başına geçince Paganini’nin kemanda yaptığına benzer özgünlükte şeyler yapıyor, mümkün olduğu düşünölmeyecek mucizeler yaratıyor. Hiller de dikkate değer bir yorumcu, cilveli ama çok enerjik bir tuşesi var. Fakat ikisi de Parislilerin sevdiği türden tutku ve umutsuzluk eğilimini abartıyorlar; sakın, gizli ve saf müzikal bakışı yitirdikleri oluyor, ben ise sanırım bunu çok ender yapıyorum. Sonunda üçümüz için de tamamlayıcı oldu ve inanıyorum ki birbirimizden çok şey öğrendik. Bazen ben öğretmen rolünü oynadım onlar da ‘mirliflores’⁷² rolündeydiler.”⁷³

Felix Mendelssohn, Eduard Magnus'un portresi.

Düsseldorf'ta kaldıkları süre boyunca kentin önemli simalarından ressam Wilhelm von Schadow'u ziyaret etmişler, onun öğrencilerinin de katıldığı kalabalık bir toplantıya davet edilmişlerdi. Chopin bu toplulukta kendini yabancı hissetmiş, bir türlü piyanonun başına geçmek istememişti. Mendelssohn ve Hiller'in kendi yapıtlarını seslendirmesi de onun neşelendirmeye yetmemişti. Hiller günlüğüne o akşamla ilgili şu satırları yazmıştı: "Mendelssohn da, ben de Chopin'in uzun süre bir köşede sessiz kalamayacağını bildiğimiz için ne zaman harekete geçeceğini merak ediyorduk. Önce ben piyanonun başına geçtim, ardından Mendelssohn bir şeyler çaldı. Chopin'e piyano çalması için ısrar edince zorla yerinden kalktı; daha birkaç ölçü çalmıştı ki odada bulunanların bakışları değişti. Hiç kimse daha önce böyle bir çalış duymamıştı. Özellikle Schadow büyük bir hayranlık içinde çalmaya devam etmesi için yalvarmaya başlamıştı."⁷⁴

Mayıs sonunda Ren üzerinde buharlı bir gemiyle yaptıkları yolculuk sonucu Köln'den geçerek Koblenz'e ulaştılar. Etraflarını sarmalayan doğa manzaraları hem Hiller'i hem de Chopin'i çok etkilemişti. Yolculuk sırasında Hiller'in Paris'te bulunan annesine yazdığı mektuba Chopin arkadaşının anadilinde, Almanca olarak şu satırları eklemişti: "Bugün kendimi vapurumuzu çalıştıran buhar gibi hissediyorum. Havaya karışıyorum, bir parçam ülkeme ailemin yanına doğru yol alırken, diğer parçam büyük bir saygıyla sizin yanınıza Paris'e geliyor."⁷⁵

Paris'ten döndüğünde Chopin'in geleceğiyle ilgili önemli bir karar almasının zamanı gelmişti. Uzun süredir yurtdışında olduğu ve Polonya'nın siyasi yapısında bu dönemde pek çok karışıklık yaşandığı için hukuki statüsünün aydınlığa kavuşması gerekiyordu. Gelecekte ülkesine sorunsuz olarak girip çıkabilmesi için, Rus çarına bağlı bir Polonyalı olduğunu Paris'teki elçiliğe bildirerek, oradaki ikametine resmiyet kazandırması lazımdı. Eğer bunu yapmazsa, kentte yaşayan pek çok Polonyalı gibi, sürgün muamelesi görmeye devam edecek ve vatanına dönmesine izin verilmeyecekti. Babası oğluna, Rus makamlarına başvurarak, 1830 olayları başlamadan ülkeden ayrıldığını söyleyerek, Paris'e bir sığınmacı olarak gelmediğini ispatlamasını öğütlemişti. Chopin aynı fikirde değildi. Varşova'yı terk ettiği günlerde ayaklanmanın başlamamış olduğu gerçektir ancak gelişen siyasi olaylar genç adamı tam bir Rus düşmanına çevirmişti. Şimdi onlarla anlaşması ve Rus elçiliğine gitmesi söz konusu olamazdı. Kendini tam bir Polonyalı göçmen olarak hissediyordu ve öyle kalmaya kararlıydı. Adam Czartoryski'nin bunca yakınında yaşayıp onunla bunca sık görüşürken Ruslarla işbirliği yapmak aklının ucundan bile geçmiyordu. Gelecekte ülkesini bir daha göremeyecek bile olsa o Paris'te yaşayan bir Polonyalı göçmendi.

1834 sonbahar ayları, her yıl olduğu gibi Chopin için yoğun çalışma temposunu beraberinde getirmişti. Tatil dönüşü dersler yeniden başlamış, bestecinin günlük düzeni eski ritmine kavuşmuştu. Varşova'dan öğretmeni Elsner, hâlâ ondan bir ulusal opera bestelemesini istiyordu. Polonya tarihini yansıtan bir konu üzerine Chopin'in müziğiyle bezenmiş bir sahne yapıtı dinlemek yaşlı adamın en büyük düşü olmuştur. 14 Eylül tarihli

mektubunda bu konuya bir kez daha değinmiş, metin yazarı olarak Adam Mickiewicz ile çalışmasını öğütlemişti. Oysa genç adamın hayallerini opera bestelemek süslemiyordu, artık piyano için yaşayan biriydi. Çok sevdiği çalgısı için daha fazla yapıt üretmek en büyük idealiydi. Hatta konser vermek bile önemli değildi. Öncelik beste yapmak ama yalnızca piyano için yazmaktı.

Üzerinde çalıştığı yapıtların tamamlanma süreci hayli uzundu. Özellikle yayımlanma aşamasında bu titiz çalışma basımcıları hayli uğraştırıyordu. Baskı işlemi sürerken defalarca yapıtlar üzerinde düzletme yapmak istiyor; son noktayı koymakta zorlanıyordu. Bu durum yayımcısı Schlesinger'i de kimi zaman zor durumda bırakıyordu. Fransız yayımcı, Alman ortağına yazdığı bir mektupta "Chopin için bitirmek ve teslim etmek farklı anlamlara geliyor,"⁷⁶ diyerek, baskıya hazır olarak kendisine ulaştırılan yapıtların, daha sonra defalarca değiştiğini vurguluyordu. Aslında bu, bestecinin yapıtlarını piyano başında, adeta doğaçlama çalarak yarattığına inanmak isteyen romantik düşünceyle taban tabana zıt bir durumdur ve Chopin'in kaleminden çıkan her bir notanın nasıl uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olduğunu göstermesi açısından da ilginçtir.

14 Aralık 1834 günü, Hector Berlioz'un düzenlediği bir konserde Chopin de yer almış ve piyano konçertolarından birinin ikinci bölümünü seslendirmişti. Bazı kaynaklar bu konserde *Fa minör Konçerto*'nun "Larghetto" başlıklı ikinci bölümünün seslendirildiğini belirtirken, söz konusu yapıtın *Mi minör Konçerto*'nun "Romance. Larghetto" başlıklı ikinci bölümü olduğunu öne sürenler de vardır. Bu belirsizlik, konser sonrasında çıkan gazete yazılarında yapıtın tonalitesine değinilmemesinden ve bölüm için "Andante" ya da "Adagio" ifadesinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Önceki yıllarda *Mi minör Konçerto*'nun birkaç kez Paris'te seslendirilmiş olması, bu konserde bir süre sonra yayımlanacak, Parislilerin daha önce hiç duymadığı *Fa minör Konçerto*'nun çalınmış olma olasılığını yükseltiyor. Konser hakkında gazetelerde çıkan yazılarda, Chopin'in çaldığı bölümün çok kısa olduğu ancak yine de Berlioz'un yoğun orkestra yazısıyla önemli bir kontrast oluşturduğu vurgulanıyordu.

Bu konserin ardından, Chopin'in başka sanatçıların düzenlediği dinletilere katılımı devam etti. 25 Aralık 1834'te müzik eleştirmeni François Stoepel'in Pleyel Salonu'ndaki konserinde Liszt ile birlikte Moscheles'in *Op. 47, Mi bemol majör Grande Sonate* başlıklı yapıtını seslendirdiler. Bunu 22 Şubat ve 15 Mart 1835'te düzenlenen konserler izledi. Chopin iki dinletide de aralarında Hiller ve Herz'in olduğu piyanistlerle birlikte sahneye çıktı. 4 Nisan 1835 günü gerçekleşen konseri ise Chopin organize etmişti. Elde edilecek gelir Paris'te kötü şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan Polonyalı göçmenler yararına kullanılacaktı. Chopin'den başka, Liszt ve Hiller piyanist olarak katılmış, ayrıca dönemin tanınmış şarkıcı ve kemancıları da programda yer almıştı. Rossini'nin uvertürleriyle başlayan dinletide Chopin *Mi minör Konçerto*'yu seslendirmiş, ayrıca diğer piyanistlerle ortak olarak sahneye çıkmıştı. Konserin maddi başarısı büyük olmuş, göçmenler için önemli bir yardım kaynağı oluşturulmuştu. 26 Nisan 1834'te bu kez orkestra şefi François-Antoine Habeneck'in düzenlediği konserde çalmıştı. Konservatuvar Salonu'nda gerçekleşen bu dinletide Chopin önceki yıllarda bestelediği *Mi bemol majör Grande Polonaise brillante* başlıklı yapıtını, yeni bestelediği giriş bölümü

Andante spianato ile birlikte orkestra eşliğinde seslendirmişti. Kısa bir süre sonra yapıt bu haliyle Opus 22 olarak yayımlanmıştır. Bu konser Chopin yönünden çok başarılı geçse de, onun halk önünde çalmama isteği sonraki yıllara damgasını vuracak ve besteci Paris izleyicisinin önüne ancak altı yıl sonra çıkacaktı.

Chopin'in 1834 ve 1835 yıllarında üzerinde çalıştığı yapıtlar arasında ilk sırayı *Sol minör Ballade* (Op. 23) almaktadır. Bestecinin 1831'den beri değişik zamanlarda üzerinde düzeltmeler yaptığı *Sol minör Ballade*, onun müzik tarihinde kendine çizdiği yolu belirginleştirmesi bakımında da önemlidir. Ortaçağda önceleri danslara eşlik eden şarkıları tanımlamak için kullanılan "Ballade" sözcüğü, zaman içinde aşk şarkıları için de kullanılır oldu. 17. ve 18. yüzyılda halk ezgilerinden esinli şiirler bu adla adlandırılmış, daha sonrasında edebi yapıtlarda da benzer bir sınıflandırma yapılmıştır. Goethe'den başlayarak önemli şairler lirik, epik ve dramatik öğeleri bünyesinde barındıran "Ballade"lar kaleme almıştır. "Ballade"larda ilk dönemlerden beri anlatım yönüne vurgu yapılmış, dizeler boyunca süren bir öykü yapıtın temelini oluşturmuştur.

Chopin piyano için bestelediği "Ballade"larda⁷⁷ işte bu öykü anlatma yönüne dikkat etmişti. Böylece 1830'lar başında müzisyenler arasında tartışılmakta olan iki farklı yoldan hangisini seçeceğini de ortaya koyuyordu. O tarihlerde öncülüğünü Berlioz'un yaptığı "programlı müzik" yandaşlarıyla, salt müziğin gücüne inanan daha geleneksel çizgideki besteciler vardı. Programlı müzikte, besteci çıkış noktası olarak kimi kez bir edebi yapıtı, bir efsaneyi veya bir tabloyu alıyor, yapıtını bu şekilde adlandırıyor ve dinleyiciyi müzik aracılığıyla kendi çıkış noktasına götürmeye çalışıyordu. Müzik, ardındaki programı dinleyenlerin zihninde canlandırabildiği oranda besteci başarılı sayılıyordu. Berlioz'dan başka Liszt de 1850'lerden sonra besteleyeceği senfonik şiirlerinde bu yolu izlemiştir.

Oysa Schumann, Mendelssohn, Chopin ve sonraki yıllarda onların yolundan giden Brahms müziğin kendi anlatım gücüne inanıyor, belirli bir programın arkasına sığınmasına gerek olmadığını savunuyorlardı. Klasik düşünceye daha yatkın olan bu yol, özellikle "Ballade"lardan başlayarak Chopin tarafından da takip edilmiştir. Yapıtın başlığı bir öykü anlatımını çağrıştırmakla birlikte, bestecinin esinini tetikleyen belirli bir edebi yapıt söz konusu değildir. Ancak özellikle *Sol minör Ballade*, ilk altı ölçülük giriş bölümünün ardından yapıt sonuna dek bitmeyen bir öyküyü anlatır gibidir. Chopin, müziğin anlatım gücüne sonuna dek güvenen bir besteci olduğunu bu yapıtıyla kanıtlar. Aynı tarihlerde *Op. 24 Mazurkalar* ve *Op. 25 Etütler* de basılmaya hazır hale gelmişti.

1 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 151-152.

2 a.g.y., s. 154.

3 Hildebrant, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 115.

4 Bu yapıtın Chopin üzerindeki etkileri için s. 104'e bakınız.

5 Hildebrant, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 125.

6 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 53.

7 "Altın Madalya, 1827 Sergisi."

8 Danışman, kral danışmanı.

9 Hildebrant, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 121.

- 10** Pierre Baillot, Beethoven'ın çağdaşı Fransız besteci.
- 11** İrlandalı besteci ve piyanist John Field.
- 12** Alman besteci ve piyanist Johann Baptist Cramer.
- 13** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 154-155. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 14** *a.g.y.*, s. 160-161.
- 15** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 56-57.
- 16** Bestecinin *F. Chopin* başlıklı kitabı 1852 yılında yayımlanmıştır.
- 17** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 156.
- 18** Henri Brod.
- 19** Don Giovanni Çeşitlemeleri.
- 20** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 155.
- 21** *a.g.y.*, s. 162.
- 22** Atwood, William G., *The Parisian Worlds of Frédéric Chopin*, s. 190, Yale University Press, 1999.
- 23** *a.g.y.*, s. 187.
- 24** Rossini'nin ilk seslendirmesi 4 Aralık 1816 günü yapılan *Otello* operası.
- 25** Rossini'nin ilk seslendirmesi 22 Mayıs 1813 günü yapılan *L'italiana in Algeri* (Cezayir'de Bir İtalyan Kızı) operası.
- 26** Erkek şarkıcıların tiz notaları daha kolay çıkarmak için kullandıkları özel bir teknik. Bu şekilde söylenen pasajlarda, notalar genellikle gerçek değerlerinden daha kısa olur.
- 27** Mezza voce: Yarım sesle. Yumuşak ve hafif volümle söylenmesi gerektiğini anlatmak için kullanılan bir ifade.
- 28** Polonyalı besteci Karol Kurpiński'nin bir operası.
- 29** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 156-157.
- 30** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 369-370.
- 31** Hildebrant, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 127.
- 32** Bunu size borçluyum.
- 33** Sanatçının ilk seslendirilmesi 1828 yılında gerçekleşen *Die Räuberbraut* (Haydut Gelin) operası.
- 34** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 159-161. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 35** Bazı kaynaklarda, Chopin'in 12 Aralık 1831 tarihli mektubundaki ifadeye dayanarak (bkz. s. 103) bu konserde bestecinin *Fa Minör Konçerto*'sunun seslendirildiği bilgisi vardır. Konserin basılı programı günümüze dek ulaşmadığı ve gazetelerde konser hakkında çıkan yazılarda yapıtın tonalitesi belirtilmediği için ilk konserde hangi konçertonun seslendirildiği kesin olarak saptanamamakla birlikte günümüzde müzik tarihçilerinin büyük bir bölümü *Mi minör Konçerto*'nun çalınmış olduğunu düşünüyor. Bu yapıtın Chopin'in Paris'e gelmeden verdiği konserlerde çalınmış olması, Kalkbrenner ile

ilk buluşmasında yine bu konçertonun çalınması ve ünlü piyaniste ithaf edilmesi, Chopin'in kendini Paris dinleyicisine *Mi minör Konçerto* ile tanıtmak istediğinin kanıtı olarak gösterilmektedir.

36 Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, s. 96.

37 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 382.

38 a.g.y., s. 386, 875-876.

39 Beci, Veronika, *Musikalische Salons, Blütezeit einer Frauenkultur*, s. 27-28, Artemis & Winkler, 2000.

40 Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, s. 50.

41 Sand, Georges, *Hayatımın Hikâyesi*, çeviren: Birsal Uzma, s. 353-354, Oğlak Klasikleri, 2006.

42 Pekacz, Jolanta T., "Chopin and the Parisian Salons", *Chopin's Musical Worlds The 1840's*, s. 39-53, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2007.

43 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 66-67.

44 Önceki Kral X. Charles.

45 O zamanki Fransa Kralı Louis-Philippe.

46 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 169.

47 Mozart'ın *Don Giovanni* operasında söz konusu düeti seslendiren karakterler.

48 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 416-417.

49 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 155.

50 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 419.

51 Noktürnleriyle ünlü İrlandalı besteci John Field.

52 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 419-420.

53 a.g.y., s. 422.

54 a.g.y., s. 423.

55 a.g.y., s. 423.

56 Polonezköy'ün kurulmasının tarihi ve Prens Adam Czartoryski'nin dönemin Osmanlı yöneticileriyle yaptığı görüşmelerin detayı bu kitabın sınırlarını aştığı için konunun ayrıntılarına değinilmemiştir. Polonezköy 1842 yılında kurulmuştur.

57 Şairin Dolapdere'de öldüğü ev bugün "Adam Mickiewicz Müzesi" olarak düzenlenmiştir.

58 Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, s. 56.

59 Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 7.

60 Yapıt 1855 yılında gözden geçirildikten sonra adı *Lélio, ou Le retour à la vie* olarak değişmiştir.

61 İtalyanca "melologo", Almanca "Melodram" olarak ifade edilen bu türde şarkı ve

konuşma birlikte yer alıyordu. Mozart'ın *Zaide*, Beethoven'ın *Fidelio* ve Weber'in *Der Freischütz* operalarında bu tarz bölümler vardır.

62 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 428.

63 Psalmodie: Temelleri İbrani müziğine dayanan bir dua. *Eski Ahit*'te yer alan *Mezmurlar Kitabı*'ndaki metinlerin konuşmaya yakın bir ezgiyle söylenmesiyle ortaya çıkmış, zaman içinde Katolik Kilisesi'nin temel duaları içinde yer alan Gregorius Ezgileri'nin oluşumuna kaynaklık etmiştir.

64 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 431.

65 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 69.

66 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 88.

67 Eigeldinger, Jean-Jacques, *Chopin, Pianist and Teacher as Seen by His Pupils*, İngilizce çeviri: Naomi Shohet, Krysia Osostowicz, Roy Howat, s. 34, Cambridge University Press, 2008.

68 *a.g.y.*, s. 27.

69 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 89.

70 *a.g.y.*, s. 69.

71 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 173.

72 Züppe.

73 Eigeldinger, Jean-Jacques, *Chopin Pianist and Teacher as Seen by His Pupils*, s. 267.

74 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 95.

75 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 449.

76 *a.g.y.*, s. 457.

77 Chopin yaşamı boyunca dört ballade bestelemiştir.

Maria Wodzinska
1835-1837

*Fryderyk Chopin. Maria Wodzińska'nın suluboya tablosu (1836).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

1835 yılının Ağustos ayında Paris'ten aceleyle yola çıkan Chopin'in aklında tek bir düşünce vardı: olabildiğince çabuk ünlü kaplıca kenti Karlsbad'a¹ ulaşmak. Kısa bir süre önce anne ve babasının ağustos ortasında buraya gideceğini öğrenen genç besteci, onlara sürpriz yapmak için yolculuk planından mektuplarında bahsetmemişti. Rus elçiliğine gerekli başvuruyu yapmayıp Paris'te göçmen olarak yaşamaya devam etmeyi seçtiği için doğduğu topraklara gitmesi söz konusu değildi. Ama yaklaşık beş yıldır hasret kaldığı ailesiyle kısa süreliğine de olsa buluşmasına olanak sağlayacak bu fırsatı değerlendirmek istiyordu. Bu nedenle yaz başında dinlenmek için gittiği Paris yakınlarındaki kaplıca merkezi Enghien'deki tatilini yarım bırakmış, ailesinin planlarının kesinlik kazanmasından sonra hemen yola çıkarak yorucu bir yolculuğun ardından 15 Ağustos günü Karlsbad'a ulaşmıştı.

Aynı gün karısıyla birlikte kaplıcaya ulaşan Mikołaj Chopin, ziyaretçilerin arasında Bay Zawadzki adlı bir Polonyalının olduğunu öğrenince ertesi gün onu ziyaret etmeyi düşünmüştü. Ancak ertesi sabah erken bir saatte kapısı çalınmış, Mikołaj Chopin hiç beklemediği bir sürprizle karşılaşmıştı. Yaşlı adam aynı gün Varşova'da kalan büyük kızı Ludwika'ya yazdığı mektupta yaşadıklarını şöyle aktarıyordu: "Bay Zawadzki ve karısını bu sabah ziyaret etmeyi planlamıştım ama sabah çok erken kapımız çalındı, henüz uyanmamıştık. Kapıyı açınca karşımda Bay Zawadzki'yi buldum, dün Fryderyk ile her yerde bizi aradıklarını söylemek için gelmiş. Nasıl aceleyle giyindiğimi tahmin bile edemezsiniz. Hep birlikte gittik ve sevgili yavrumuzu uyandırdık. Mektuplarımızdan buraya geleceğimizi öğrenince bize sürpriz yapmak istemiş; Paris'teki işlerini yarım bırakıp günlerce yol teperek bizimle buluşmaya gelmiş. Hiç değişmemiş, tıpkı Varşova'dan ayrıldığı zamanki gibi görünüyor. Bu olayın bizi nasıl duygulandırdığını çok iyi tahmin edersen, hepimiz sevinç gözyaşlarına boğulduk."

Chopin babasının mektubuna eklediği satırlarda kendi duygularını şöyle ifade etmişti: "Sevincimiz tarif edilebilir gibi değil. Durmadan birbirimize sarılıyoruz. İnsan daha iyi ne yapabilir ki? Tanrım, sana şükürler olsun. Bunları yazarken düşüncelerimi tam olarak toparlayamıyorum. En iyisi bugün hiçbir şey düşünmeden bu anın tadını çıkarmak. Annemle babam hiç değişmemiş, yalnız biraz yaşlanmışlar. Birlikte yürüyüşlere çıkıyoruz, annemle kol kola dolaşıyoruz. Hep sizden ve küçük yeğenlerimden konuşuyoruz. Onların neler söyledikleri, neler yaptıkları tek konumuz. Ayrı geçen yaşantılarımızı anlatıyoruz, yiyip içiyoruz, sarılıyoruz, sonra tartışıyoruz. Hayatımın en mutlu anını yaşıyorum. Tıpkı çocukluğumdaki gibi hissediyorum, yıllardır öpemediğim ellere sarılıyorum. Sizleri de kucaklıyorum ve aklımdan geçenleri istediğim gibi kâğıda geçiremediğim için affınıza sığınıyorum. Yıllardır hayalini kurduğum şey gerçekleşti ve çok mutluyum."²

*Karlsbad'da (Karlovy Vary) Kaplıca. Eduard Gurka'nın bir çizimi (19. yüzyıl).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Mektupta yazılanlar Chopin Ailesi'nin bunca yıl sonra karşılaşınca yaşadıklarını ortaya koyuyordu. Karlsbad'da geçirdikleri üç hafta gerek genç besteci, gerekse anne ve babası için unutulmazdı. Tüm kaygılarından uzak, birlikte olmanın tadını çıkarıyorlar, Chopin yeniden bir aileye sahip olmanın huzurunu yaşıyordu. Orada buldukları sırada Kont Thun-Hohenstein ile karşılaşmışlar ve Tetschen'de³ bulunan şatosuna gitmek üzere davet almışlardı. Chopin kontun çocuklarına Paris'te ders veriyordu. 6 Eylül günü ulaştıkları şatoda yaklaşık bir hafta kalmışlardı. 14 Eylül'de ayrılık vakti gelmişti. Öğle yemeğinden sonra anne ve babası Breslau'ya doğru yola çıkmıştı; artık eve dönmeleri gerekiyordu. Yemek boyunca Chopin'in ve annesinin üzüntülü hali kontesin gözünden kaçmamış, kendi annesine yazdığı mektupta bu ayrılık sahnesini de anlatmıştı: "Zavallı kadıncağızın hali bana çok dokundu. Yemek boyunca gözyaşlarına bir türlü hâkim olamadı; oğlu da çok heyecanlanmıştı, günün geri kalan kısmında bir türlü yanımıza gelemedi, odasında dışarı hiç çıkmadı. İkisinin yaşadıklarını da öyle iyi anlıyorum ki!"⁴ Kontes Thun-Hohenstein, Chopin'in yaşamı boyunca bir daha anne ve babasını göremeyeceğini bilse herhalde bu ayrılığa daha çok üzülmüdü.

Chopin dönüş yolunda önce Dresden'e uğradı. Uzunca bir süredir Wodziński Ailesi ile bir araya gelmenin planlarını yapıyorlardı. Wincenty ve Teresa Wodziński, Chopinleri Varşova günlerinden tanıyordu. Ailenin iki oğlu Mikołaj Chopin'in öğrencisiydi ve bir süre onun işlettiği pansiyonda konaklamıştı. Polonya'nın varlıklı aileleri arasında yer alan Wodzińskiler yaşanan siyasi gelişmelerin ardından ülkeden ayrılarak Cenevre'ye

yerleşmiş ve kentin kültür yaşamında önemli bir rol oynamaya başlamışlardı. Özellikle Teresa Wodzińska'nın organize ettiği toplantılar, kısa zamanda Paris'teki benzerleriyle yarışır hale gelmiş, Cenevre'de oturan ya da yolu bu kente düşen pek çok ünlü isim sanata meraklı bu kadının konuğu olmuştu. Chopin'in bestecilik ve solistlik kariyerini başından beri izleyen Teresa Wodzińska, Paris'e yazdığı mektupta, ünü hızla yükselen vatandaşını Cenevre'ye davet etmiş, ayrıca koleksiyonuna koyabilmek için Fransız ünlülerin imzalarını istemişti. Kadının bu konuda yazdıkları onun sanata bakışının ne denli yüzeysel olduğunun da en iyi belirtisi gibidir: "Polonyalıların, Fransızların, Almanların, kimin imzası olursa fark etmez. Hatta bizde çok sık karşılaşıldığı gibi sakallı bir Yahudi bile olabilir; yeter ki imzasının değeri olsun."⁵

*Maria Wodzińska.
Karakalem kendi portresi
(1836).*

Chopin ailenin Cenevre'ye gitmesi yönünde yaptığı daveti işlerinin yoğunluğu nedeniyle kabul etmemiş ancak Karlsbad'a gitme planı gerçekleşince, kısa bir süre önce Dresden'e taşınan Wodziński Ailesi'ni dönüş yolunda ziyaret etmeye karar vermişti. 19 Eylül günü ulaştığı Dresden'de, Chopin'in ilk işi bu ziyareti gerçekleştirmek oldu. Eski tanıdıkları görmek çok hoştu; kendi ailesiyle Karlsbad'da geçirdiği bir ayın ardından aynı ruh hali devam ediyor gibiydi. Genç bestecinin dikkati aslında bir kişinin üzerinde toplanmış gibiydi: Maria Wodzińska.

Chopin'den dokuz yaş küçük olan Maria, görüşmedikleri süre zarfında her yönden çok gelişmiş; on altı yaşına basmış ve güzelliğiyle etrafını etkileyen biri olmuştu. Cenevre'de buldukları dönemde, orada yaşayan besteci ve piyanist John Field'den piyano dersleri almış, resim yapmayı çok ilerletmiş, ayrıca iki yabancı dili mükemmel derecede konuşmaya başlamıştı. Hatta kendi kendine beste yapmaya başlamış, bu denemelerden birini Paris'e Chopin'e göndermişti.

Delikanlı küçük bir kız olarak hayal ettiği Maria'nın alımlı bir genç kız olduğunu görünce ona âşık oldu. Artık Wodziński Ailesi'ni ziyaret etmek sadece Maria ile buluşma anlamına geliyordu. Birlikte piyano çalışıyorlar, uzun yürüyüşlere çıkıyorlar, tüm günü birlikte geçiriyorlardı. Konuşmadıkları konu yok gibiydi; bazen de saatlerce susup birlikte olmanın tadını çıkarıyorlardı. Chopin uzun yıllar sonra ilk kez bir kadına bu denli tutkuyla bağlanmıştı.

Varşova yıllarındaki platonik aşkı Konstancja Gładkowska'dan beri karşı cinsle ciddi bir yakınlaşması olmamıştı. Bazı kaynaklarda yer alan, öğrencisi Delfina Potocka ile aynı zamanda duygusal bir yakınlaşma içinde olduğu bilgisi, güvenilir olmaktan uzaktır ve Chopin yaşamı boyunca Delfina'yı iyi bir arkadaş olarak görmüştür. Viyana'dan ayrıldıktan sonra Münih'e doğru giderken yolculuk sırasında tanıştığı bir kadınla yaşadığı ilişki hastalık kapmasına neden olduğu için, Paris'teki ilk yıllarda yakından tanımadığı kadınlardan uzak durmuştu. 1831 sonunda, Konstancja Gładkowska'nın evleneceği haberi üzerine, arkadaşı Tytus'a yazdığı mektupta, bu olayın platonik hayallere gem vuramayacağını belirtmişti. Uzakta olan sevgiliye duyulan tutkulu aşk tam Chopin'e göreymi ve Maria'ya olan duyguları da bu yüzden coşkuluymdu. Kısa bir süre

sonra ayrılacak olmaları çok önemli değildi; genç bestecinin aşkını araya giren mesafeler azaltmıyor, aksine artırıyor.

Chopin Dresden'den ayrılırken gelecek yıl yeniden buluşmak üzere sözleştiler; iki genç arasındaki yakınlaşma ailenin de gözünden kaçmamış, hatta onların aracılığıyla haberler Varşova'ya dek uzanmıştı. Chopin'in ablası kısa bir süre sonra kardeşinin bu ilişkisi hakkında detaylı bilgi sahibi olmuştu. Maria aralarında başlayan yakınlaşmanın devam etmesi için elinden gelen çabayı göstermeye niyetliydi. Chopin'in ayrılmasının hemen ardından Fransızca kaleme aldığı uzun mektupta, o zamanın ölçüleri içinde elinden geldiğince duygularını dile getirmeye çalışmıştı. Aralarında resmî hiçbir şey olmadığı için, kaleminin ucundan dökülen sözcüklere dikkat etmeliydi. Kişisel duyguları yerine tüm ailenin onun yokluğu karşısında duyduğu özlemi ifade edebilirdi: "Mektup almayı ve cevap yazmayı sevmediğinizi bilmeme rağmen, siz Dresden'den ayrıldıktan sonra yaşananları aktararak biraz başınızı ağrıtmak istedim (bu kez piyano çalarak keyfinizi kaçırmayacağım). Bizden ayrıldığınız cumartesi günü, hepimiz çok üzüntülü bir şekilde ve yaşlı gözlerle salonda dolaşıp durduk ve sizin az önce aramızda olduğunuzu düşündük. Saat on birde şan öğretmeni geldi, ders çok kötü geçti; şarkı söylemedik. Her konuşmanın konusu sizdiniz. Feliks⁶ benden durmadan valsinizi⁷ çalmamı istedi (sizin bana son verdiğiniz ve sizden dinlediğim). Hepimizin hoşuna gitti; onlar dinledikleri için, ben çaldığım için. Az önce bizi terk etmiş olan kardeşimizi bir kez daha hatırladık. (...) Akşam kimsenin canı yemek yemek istemedi, hepimizin gözü sizin yerinizdeydi. Oturduğunuz sandalye orada duruyordu ve eminim bu evde yaşadığımız sürece de aynı yerde duracak."⁸

Maria her ne kadar onu bir ağabey gibi gördüğünü vurgulamaya özen gösterse de, ikisi de aralarında yaşananların daha farklı boyutta olduğunun farkındaydı. Chopin orada kaldığı süre içinde besteleyip genç kıza verdiği *La bemol majör Vals*'inde (Op. 69, No. 1), tıpkı piyano konçertolarının ikinci bölümlerinde olduğu gibi tutku dolu bir aşkın etkisi altında olduğunu açığa vurur gibiydi. Maria'ya olan aşkı tüm yaşamına yön vereceğe benziyordu.

26 Eylül 1835 günü Chopin Leipzig'e ulaştı. Amacı, Alman yayımcısıyla görüşmek ve Mendelssohn ile buluşmaktı. Geçen yılki karşılaşmalarından beri görüşmemişlerdi; Mendelssohn o tarihlerde Leipzig Gewandhaus Orkestrası'nın müzik yöneticiliği görevine başlamak üzereydi. Önceki seferlerde olduğu gibi, birlikte geçirdikleri saatler ikisi için de unutulmazdı.

Mendelssohn kız kardeşine yazdığı mektupta o güne ait düşüncelerini şöyle aktarmıştı: "Yeniden gerçek bir müzisyenle birlikte olmak çok güzeldi. Ne yaptığının farkında olmayan bir yarısı solist, bir yarısı klasik, günün modasına ayak uydurmaya çalışan kimseler yerine, kendi kusursuz yolunu bulmuş biriyle vakit geçirmek ne güzel. Böyle birinin fikirleri bana tümüyle zıt bile olsa söylediği her şeyi hoşgörüyü karşılayabilirim; yaptığını yarım yamalak yapan insanlara tahammülüm yok."⁹

Clara ve Robert Schumann,
1850 yılına ait bir
Daguerreotype.

Leipzig’de kaldığı süre içinde Chopin, Friedrich Wieck’i de ziyaret etti. Dönemin ünlü piyano öğretmeni onun yapıtları (*Op. 2, Don Giovanni Çeşitlemeleri*) hakkında övgü dolu bir yazı kaleme almış ve üstün yetenekli kızı Clara kısa bir süre önce Chopin’in yapıtlarını halk önünde seslendirmişti. Wieck’in evinde kalan ve ondan ders alan Robert Schumann da, genç bestecinin yapıtlarına hayrandı. Chopin, Wieck Ailesi’nin evine gittiğinde baba-kız dışarıda olduğu için uzun süre Schumann’la sohbet etmişlerdi. İkisi de kolay dostluk kuran insanlar olmadığı için konuşmakta zorlanmışlar, Clara ve babası onlara katıldığında genç kız herkesin ilgi odağı olmuştu. O tarihlerde on altı yaşında olan Clara Wieck, olağanüstü piyano çalışıyla herkesi kendine hayran bırakıyordu. Hiç çekinmeden çalgısının başına geçen Clara, önce Chopin’in *Etütler*’inden örnekler çalmış, ardından Schumann’ın *Fa diyez minör Sonat*’ını (*Op. 11*) seslendirmişti. Chopin, genç kızın piyano çalışından çok etkilenmiş, yapıtlarını kimsenin Clara Wieck gibi çalamayacağını ifade etmişti. Orada bulunanların uzun ısrarları sonucu Chopin de piyano başına geçmiş ve *Noktürnler*’inden birini seslendirmişti. Schumann, bu buluşmanın ardından duygularını şöyle kâğıda dökmüştü: “Chopin kısa bir süre bizimle birlikte oldu. Piyano çalışı tıpkı yapıtları gibi kusursuz.”¹⁰

Leipzig’den sonra bir süre Heidelberg’e uğrayan Chopin yeniden Paris’e döndüğünde takvimler 18 Ekim’i gösteriyordu. Yolculuğun son safhasında üşütmüş ve bitkin düşmüştü. Büyük sevinçlere, coşku dolu günlere neden olan yolculuk sıkıntılı ve yorgun sonuçlanmıştı. Eski kuvvetini toplayabilmesi için dinlenmesi gerekiyordu. Bu hastalık sonraki yıllarda yaşantısının gidişini değiştirecek sağlık sorununun ilk habercisiydi. Ancak o tarihlerde genç bestecinin aklında yalnızca Maria Wodzińska vardı, başka hiçbir şeyin önemi yoktu.

Paris’e döndükten kısa bir süre sonra, Maria’nın ağabeyi Antoni kente geldi ve Chopin’in yakın arkadaşları arasına katıldı. Ailesiyle birlikte yolculuğa çıkmayan delikanlı Cenevre’de kalmış ve sonrasında Paris’e geçmişti. Zaten Maria, Chopin’e yazdığı ilk mektupta bu durumdan besteciye bahsetmiş ve ağabeyine yakınlık göstermesini rica etmişti. Bu ilk mektup, aslında genç kızın Chopin’i kısa sürede ne denli iyi tanıdığının ipuçlarını da barındırıyordu. Maria bestecinin Polonya’ya ve Polonyalı olmaya tutku derecesinde bağlılığını satır arasında ustaca dile getiriyor, ayrıca ona ne denli değer verdiğini on altı yaşındaki bir genç kızdan beklenmeyecek bir olgunlukla vurguluyordu: “Ağabeyim ailesinden uzakta, ona arkadaşça yaklaşan bir kalp bulduğunda nasıl memnun olur. Bu konuda daha fazla yazmama gerek yok, siz Antoni’yi benden iyi tanıyorsunuz. (...) Adınızın Chopiński olmadığına ya da Polonyalılığınızı ortaya koyacak bir işaret taşımadığına çok üzülüyoruz. Eğer böyle olsaydı, Fransızlar sizin kendi vatandaşları olduğunuzu iddia edemezlerdi. Uzun yazarak sizin değerli vaktinizi almak istemiyorum. Zaten yazdıklarımın hepsini okumanıza da gerek yok. Küçük Maria’nın size yazdığı satırları hiç okumadan bir köşeye atabilirsiniz, kesinlikle gücenmem. Çok basit bir hoşçakal diyorum; çocukluk arkadaşlarının fazla lafa gereksinimi yoktur. Annem sizi şefkatle kucaklıyor. Babam ve ağabeyim sevgiyle kucaklıyorlar (hayır, bu çok az oldu), nasıl ifade etmem gerektiğini bilmiyorum. Joséphine sizinle vedalaşmadığı için özür diliyor; Thérèse’e¹¹ ‘Frédéric’e senden ne yazayım?’ diye sordum; ‘Onu sınımsız kucakladığımı ve en içten selamlarımı yolladığımı

yaz,' diye yanıtladı. Adieu! Maria."¹²

1835 sonbaharına hastalık damgasını vurdu. Yolculuğun son döneminde başlayan soğuk algınlığı, Paris'e döndükten kısa bir süre sonra şiddetlenerek tekrarladı. Bu kez basit bir üşütmeden çok daha fazlası söz konusuydu. Akciğerlerdeki iltihap Chopin'in önu alınamaz öksürüklere boğulmasına ve kan tükürmesine neden oluyordu. Zaten zayıf olan bünyesi bu kez iyice sarsılmıştı. Ev arkadaşı Jan Matuszyński elinden gelen gayreti göstererek bir an önce sağlığına kavuşması için çaba harcıyordu. Parisli doktorların da yardımıyla yıl sonuna doğru Chopin'in durumunda önemli bir düzelme görüldü. Ancak hastalıkla geçen süre herkesi çok telaşlandırmış, delikanlının sağlığının bozuk olduğu haberleri Varşova'ya dek uzanmıştı. Chopin'in ailesi oğullarından haber alamadığı için çok telaşlanmış, hatta bir ara bestecinin ölmüş olabileceği bile konuşulmaya başlamıştı. Bu tarihlerde Varşova'da bulunan Maria'nın babası Wincenty Wodziński, Mikołaj Chopin'den oğlunun ağır hasta olduğunu öğrenmiş ve kızının bunca ilgisini çeken delikanlının akıbetini merak edenler arasına o da katılmıştı.

Chopin'in sağlığının bozulduğu ve ölmüş olabileceği haberleri Varşova'da öylesine yayılmıştı ki, 8 Ocak 1836 tarihinde gazetede bu söylentilerinin tümünün asılsız olduğu yönünde bir haber yayımlandı. Mikołaj Chopin, tüm bu yaşananlardan sonra oğlunun biraz daha sağlığına özen göstermesi için Jan Matuszyński'nin yardımını istemişti. Endişeli baba yazdığı mektupta Fryderyk'in daha düzenli bir yaşam sürmesi için arkadaşının yardımcı olmasını rica ediyordu. Oğlunun kış mevsimine uygun şekilde giyinmesini isteyen Mikołaj Chopin, her gece sabaha karşı yatağa giren bir kişinin sağlığının daha çabuk bozulacağını belirterek şunları yazıyordu: "Sabah saat ikide uyumak makineler için uygun olabilir ama ruhuyla çalışan ve düşünen insanlar böyle davranamaz. (...) Fryderyk ile tartıştığınız zaman, sizce doğru olanı uygulamaktan çekinmeyin. Onu ikna etmeye çalışmakla uğraşmayın."¹³

1835 Noel'inde Paris'te Polonyalı göçmenlerin yararına bir kermes düzenlenmişti. Prenses Anna Czartoryska'nın öncülüğünde üç gün süren etkinlik boyunca, önceden bağış yoluyla toplanan pek çok obje satışa çıkarılmış ve elde edilen gelir göçmenlerin gereksinimlerini karşılamak için kullanılmıştı. Toplanan objeler arasında dönemin tanınmış bestecilerinin elyazması notaları, varlıklı ailelerin bağışladığı sanat yapıtları ve giyim eşyaları yer alıyordu. Günümüzde düzenlenen benzer organizasyonlarda olduğu gibi, kermes sırasında bir çekiliş düzenlenmiş ve bazı değerli objeler şanslı bağışçılar arasında paylaşılmıştı. Üç gün süren etkinlik boyunca Chopin ve Polonyalı piyanist Wojciech Sowiński dönüşümlü olarak piyano çalmıştı. Chopin organizasyonun tümünde gönüllü olarak görev almış, müzisyen dostlarının konuya ilgisini çekmeye çalışmış ve bunda da başarılı olmuştu.

1836 bahar aylarında hastalığı tekrarlamıştı. Sağlığına özen göstermesi yönünde çevresinden gelen uyarılara kulak asmadığı için en ufak bir dikkatsizlik yeniden öksürük nöbetlerine yakalanmasına neden oluyordu. Yaz aylarında Maria ile buluşmak için sözleştiklerinden başka davetleri kabule yanaşmıyordu. Bu nedenle Mendelssohn'un mayıs sonu için Düsseldorf'a, Hiller'in de Frankfurt'a yaptığı daveti kabul etmedi. Yeni bir yolculuğun sağlığına iyi gelmeyeceğini biliyordu. Aynı şekilde Kontes Marie d'Agoult'nun Croissy Şatosu'na gelmesi yönündeki isteğini de geri çevirdi.

Paris sosyetesinin en tanınmış simaları arasında yer alan Kontes Marie d'Agoult, evinde düzenlediği toplantılarla kentin sanat yaşamına yön veren isimlerin başında geliyordu. Ancak bir süredir kontesin adı Franz Liszt ile yaşadığı yasak aşk nedeniyle gündemdeydi. Genç piyanistten altı yaş büyük olan Kontes Marie d'Agoult, sevgilisiyle yaşayabilmek için kocasını ve çocuklarını terk etmiş, gönlünce bir yaşam sürmeye başlamıştı. Bu tip olaylara çok alışık olan Parisliler ve Kont Charles d'Agoult önceleri durumu anlayışla karşılamıştı. Ancak kontesin Liszt'ten bir bebek beklediği anlaşılınca işler tersine dönmüştü. Kont aile onurunu kurtarmak için, hâlâ karısı olan kontesten, bu bebeği Paris dışında dünyaya getirmesini istemişti. Zaten giderek dozunu artıran dedikodular kontese ve Liszt'e kentten ayrılmaktan başka bir yol bırakmamıştı. Bu nedenle 1835 yaz aylarında Cenevre'ye gitmişlerdi. Bu kent Fransa'dan çok uzak olmayan konumu ve sanatı desteklemeye gönüllü bankerleriyle en iyi seçim gibi görünüyordu. Yeni kurulan konservatuvarda Liszt bir süre ders vermişti. 1835 sonlarında dünyaya gelen çiftin ilk çocukları Blandine'in ardından, 1837 sonlarında dünyaya gelen Cosima, müzik dünyasında yalnızca Liszt'in kızı olarak değil aynı zamanda 19. yüzyılın ünlü orkestra şefi Hans von Bülow ve besteci Richard Wagner'in karısı olarak da anılacaktı.

1836 baharında Liszt bir süreliğine Paris'e gelmişti. Chopin aylardır görmediği arkadaşıyla yeniden bir araya gelmekten çok hoşnut olmuş, eski günlerdeki gibi saatlerce piyano başında kalmışlardı. Kentte kaldığı süre içinde halk önünde de çalan Liszt'in konser sonrasında verdiği davet, her zaman olduğu gibi Paris sanat çevresinin farklı kesimlerinin buluşmasına neden olmuştu. Chopin bu davette, sonraki yıllarda yakın arkadaşı olacak ressam Eugène Delacroix ile tanışmıştı.

Temmuz başında Chopin'in beklediği haber geldi: Maria, annesi ve kız kardeşleriyle ay sonunda Marienbad'da¹⁴ olacaktı. Wodziński Ailesi bir süredir Polonya'da yaşıyordu; o dönemde Avrupa'nın tüm varlıklı aileleri yaz aylarını gözde kaplıca kentlerinde geçiriyordu. Marienbad, Karlsbad ile birlikte en çok ziyaret edilen yerlerin başında geliyordu. Chopin 28 Temmuz 1836 günü Marienbad'a ulaştı; Wodziński Ailesi'yle aynı otelde kalıyordu ve hemen onlarla buluştu. Ayrılıklarının üzerinden bir yıl bile geçmemişti ama Maria'ya olan aşkı aradan geçen sürede artmıştı. Ondan uzakta geçirdiği her gün onu özlemiş, hayalindeki ideal sevgiliyi bulduğunu düşünmüş ve sıklıkla yaptığı gibi, genç kızı çok fazla tanımadan onun yıllardır aradığı kadın olduğunu düşlemişti.

Birlikte geçirdikleri dönem Chopin için yine rüya âlemi gibiydi. Yürüyüş yapıyorlar, piyano başında saatlerce müzik aracılığıyla konuşuyorlar ve kendi dünyalarında tasasızca yaşıyorlardı. Maria, müzik dışında resme de ne denli yetenekli olduğunu bu dönemde yaptığı Chopin portesiyle ortaya koymuştu; genç kızın fırçasından çıkan suluboya çalışma, bestecinin en mutlu ruh hallerinden birini yansıtmaktadır.

Chopin Marienbad'da geçen günlerde Maria'dan başka kimseyi görmek istemiyordu, genç kızın annesi de gençlerin bu mutlu beraberliğini onayladığı için huzurlarını kaçırarak hiçbir şey yoktu. Mendelssohn'un kız kardeşi Rebecca Lejeune Dirichlet¹⁵, kocasıyla uğradığı kaplıcada, ağabeyinin piyano çalışına hayran olduğu Chopin ile karşılaşınca onu dinlemek istemiş ancak besteciden olumsuz yanıt almıştı. Genç kadın ve kocası adeta yalvarırcasına, bir tek mazurkaya bile razı olduklarını defalarca yinelemişler ama o anda yalnızca Maria ile birlikte olmayı düşünen Chopin'den

olumsuz yanıt almışlardı. Bu beklenmedik davranış Mendelssohn'un kardeşini çok üzmüş, ağabeyine yazdığı mektupta karşılaştıkları kaba muameleyi anlatmaktan kendini alamamıştı. Chopin aynı şekilde Schumann'ın yazdığı mektubu da yanıtı bırakmış, Marienbad günlerini yalnızca Maria ile geçirmek istemişti.¹⁶

Marienbad'daki günler ağustos sonuna dek sürmüş, ardından hep birlikte Dresden'e geçmişti. Önlerinde birlikte geçirecekleri yaklaşık iki haftalık süre vardı. Chopin hâlâ aralarındaki ilişkinin resmiyete dökülmemiş olmasının endişesini yaşamaya başlamıştı. Bir önceki yıl olduğu gibi, çok iyi iki arkadaş olarak ayrılmalarını istemiyordu. 10 Eylül günü Maria'dan ve ailesinden ayrılacak, Paris'e doğru yola çıkacaktı. 8 Eylül günü Chopin Maria'nın not defterine Stefan Witwicki'nin *Pierścień* (Yüzük) başlıklı şiirini yazmış ve sonrasında genç kızın isteği üzerine bestelemişti.¹⁷ Şiirin sözleri Chopin'in aklından geçen karmaşık düşüncelerin yansıması gibiydi:

Yüzük

Sen hüznü şarkılar dinlerken
Âşık olmuştum çoktan ben
Sol elinin küçük parmağına
Taktım gümüş yüzüğü.
Başkaları kızları kucaklarken
Ben sabırla bekledim
Ama sonra bir yabancı geldi
Yüzüğe aldırmadan, götürdü seni.

Şimdi çok uzaklardayım
Oysa içim özlem dolu
Sen başkasının karısı oldun
Yüzüğü de unuttun.
Bil ki aşkım hiç bitmeyecek
Hiç ayrılmayacak senden
Senden ve o sevgili yüzükten.¹⁸

Büyük olasılıkla Adam Mickiewicz'in *Moja pieśń* (Sevgilim) başlıklı şiiri üzerine bestelenen şarkı da aynı döneme aittir.¹⁹

Sevgilim

Benim tatlı sevgilim, kuşlar gibi sevinçli
Şarkı söyler neşeli, cıvıltılı.
Her anı bal gibi tatlı,
Her notası şen ışıltılı
Asla bitmesin isterim şarkısı
Hep söylesin, söylesin, söylesin isterim

Gözleri parlak, gülücük dolu
Yanakları kiraz, dişleri inci
Dalarım yüzünün tüm güzelliğine
Ayıramam gözlerimi dudaklarından
Hep öpmek, öpmek, öpmek isterim...²⁰

9 Eylül'de, birlikte geçirecekleri son günün şafak vaktinde, Chopin Maria'ya evlenme teklifinde bulundu. Genç kızın cevabı olumluydu ancak son sözü doğal olarak ailesi söyleyecekti. Teresa Wodzińska, haftalardır gençlerle birlikte olduğu için, büyük olasılıkla bu gelişme onun için sürpriz olmamıştı. Kızının Chopin'le evlenmesine karşı değildi ancak kocasına danışmadan böyle bir kararı tek başına alamazdı. Ayrıca Maria'nın yaşının küçük olması ve Chopin'in bozuk olan sağlığı onu endişelendiriyordu. Zaten Dresden'e geldiklerinde delikanlıyı, kentin tanınmış doktorlarından birine muayene olmaya ikna etmişti. Doktor, Fransız meslektaşlarına benzer şeyler söylemiş, Chopin'in yaşamına dikkat etmesini, yorulmaktan ve üşütmekten kaçınması gerektiğini yinelemişti. Bunun için düzenli bir yaşam gerekiyordu. Belki de evlilik bu düzeni getirebilirdi. Ancak yine de Teresa Wodzińska şimdilik bu evlilik konusunu aile arasında sır olarak tutmaya niyetliydi. Bir daha buluşuncaya dek geçecek süre, Chopin için bir çeşit deneme olacaktı ve genç adamın bu konudaki ciddiyeti sağlığına göstereceği özenle bağlantılıydı. Eğer Maria'yı gerçekten istiyorsa, yaşam tarzını değiştirmeli ve sağlıklı biri olmalıydı.

Maria'yı ve kalbini Dresden'de bırakan Chopin'in sonraki durağı Leipzig'di. Robert Schumann ile bir kez daha piyano başında vakit geçirmişler, birbirlerine bestelerini çalmışlardı. Schumann *Sol minör Ballade*'yi çok beğenmiş, notasını istemişti. Clara Wieck'in piyano çalışması geçen yıldan beri daha da ilerlemişti. Chopin bir kez daha duyduklarına inanmakta zorlanmış, genç kızın yeteneğini takdir etmişti. Leipzig'den sonra rotasını Paris'e çeviren Chopin dönüş yolunda Kassel'de durarak, yapıtlarını Varşova yıllarından beri zevkle çaldığı Louis Spohr'u ziyaret etmişti.

Paris'e döndüğünde Chopin'i bekleyen bir mektup vardı. 14 Eylül günü Dresden'den postaya verilmişti ve Teresa Wodzińska'dan geliyordu. Ayrılışına ne denli üzüldüğünü bildiriyor ve "şafak vaktinin" bir sır olarak kalması gerektiğini vurguluyordu. Sonraki yazışmalarda da "şafak vakti" ifadesi, "evlenme vaadi" yerine kullanılmaya devam edecekti. Teresa Wodzińska, ekim ayında Varşova'da Chopin'in anne ve babasını göreceğini hatırlattıktan sonra mektubunu şöyle sürdürüyordu: "Aileni gördüğümde onlara sağlığının ve keyfinin yerinde olduğunu söyleyeceğim ama şafak vaktinden bahsetmeyeceğim. Ancak benim onayımın emin olabilirsiniz. İsteklerime uyup duygularını sınıman, uyman gereken kurallar. Hoşçakal; saat on birde yatağa yatmayı ve ilacını almayı unutma. Sağlıkla kal Sevgili Frycek²¹, seni kalpten seven bir anne gibi kutsuyorum. T.W."²² Mektubun sonunda Bayan Wodzińska, kızının Chopin için yün terlikler ördüğünü, en kısa sürede Paris'e yollayacağını belirtiyor ve delikanlıyı sağlığına dikkat edeceği konusunda verdiği sözleri tutması için bir kez daha uyarıyordu.

Birkaç gün sonra Maria'nın mektubu geldi. Yarı Fransızca yarı Lehçe kaleme alınan satırlar önceliklere göre daha fazla sevgi içeriyorsa da, yine de gerçek bir aşk mektubu olmaktan oldukça uzaktı: "Gittiğinizden beri teselli bulamaz haldeyiz. Sizden sonra

geçen günler, bize yüzyıllar gibi geldi, sizin için de öyle mi? İçinizde hep bir eksiklik hissediyor musunuz? Bu soruyu sizin yerinize 'Evet' diye yanıtlıyorum ve yanılmadığımı düşünüyorum; en azından buna inanmak istiyorum. Öyle cevap verdiniz değil mi? (...) Yakında ailenizi göreceğim, ne büyük mutluluk, acaba sevgili Ludwika²³ beni hatırlayabilecek mi? Hoşçakalın mio carissimo maestro²⁴, şimdilik Dresden'i, bir süre sonra da Polonya'yı sakın unutmayın. Hoşçakalın, yeniden görüşünceye dek! Ah, bu görüşme bir an önce gerçekleşse! Maria."²⁵

Paris'te yaşam bütün hızıyla devam ediyordu. Chopin sonbahar aylarında aynı cadde üzerinde daha büyük bir eve taşınmıştı; Jan Matuszyński evleneceği için bu kez yalnız oturacaktı. Yeni adresi Chaussée d'Antin No. 38 idi. Kente döndükten sonra Teresa Wodzińska'nın bir süredir istediği ünlü sanatçıların imzalarını postayla göndermişti. Berlioz, Heine, Liszt ve Mickiewicz'in imzalarına sahip olmak Bayan Wodzińska için çok önemliydi; genç besteciye teşekkür ettikten sonra şunları eklemişti: "Yakında aileni göreceğim olmama çok seviniyorum; gelecek yıl da seni göreceğim için sevinçliyim, mayıs ya da haziranda."²⁶ Teresa Wodzińska ile sık sık mektuplaşıyorlardı. Antoni Wodziński İspanya'da savaştan bir birliğe katıldığı için annesiyle haberleşmesi Paris üzerinden ve Chopin aracılığıyla oluyordu. Chopin genellikle mektuplara kendisiyle ilgili bilgiler de ekliyordu. Varşova'dan gelen yanıtlarda çoğunlukla "şafak vaktine" değiniliyor ve sağlığına özen göstermesi için genç besteci sürekli uyarılıyordu. Söz dinlemeyen bir çocuk gibi azarlandığı bile oluyordu: "Mektuplarından anladığım kadarıyla, benim öğütlerimi pek yerine getiremiyorsun. Neden saat on birde yatağa gittiğini, yün çoraplarını ve terliklerini giydiğini yazmıyorsun? Maria bu terliklerini her gün giymeni özellikle rica ediyor. Sana Varşova'dan da yazacağım; şimdilik şunu yineliyorum, kendine dikkat et, bu sayede her şey daha iyi olacak." Mektubun sonuna Maria şu cümleyi eklemişti: "Düşüncenizi sadık sekreterinize yöneltmenizi tavsiye ederim."²⁷ Genç kız sonraki mektuplarda sık sık kendini bu ifadeyle, "sadık sekreteriniz" şeklinde tanımlayacak ve Chopin'in kendi ördüğü yün terlikleri giymesini çok önemseyecekti.

Sağlığının bu denli önemsenmesi önceleri genç bestecinin hoşuna gitmişti ancak yaşam tarzını kökünden değiştirmek anlamına gelen bazı isteklere uyması çok zordu. Aylar ilerleyip bu istekler sürekli yinelenmeye başladıkça sabrının taşıdığı oluyordu. Teresa Wodzińska'nın saat on ikide yapmasını istediği bir şeyi, o saatte piyano dersi verdiği için gerçekleştiremeyeceğini söyleyerek şunları ekliyordu: "Neden saat on ikide? O saatte ders vermem lazım ve bu, saat altıya dek sürüyor. Sonrasında akşam yemeği yiyip dışarı çıkıyorum (on bire dek). O saati geçmiyor, bu konuda doğru söylüyorum. Kendime dikkat ediyorum, terlikleri unutmuyorum ve piyano çaldığım zaman şafak vaktini düşünüyorum."²⁸

1836 Ekim ayında Liszt ve sevgilisi Marie d'Agoult Paris'e dönmüşler, bir süredir ayrı kaldıkları kentin kültür yaşamına bir an önce karışmak için evlerinde toplantılar düzenlemeye ağırlık vermişlerdi. Chopin bu toplantıların hemen hepsine katılıyordu. Arkadaşının Paris'ten uzak kaldığı süre boyunca çevresine yeni dostlar katılmıştı. Bu dostların biriyle ilk karşılaşmasından sonra genç besteci ailesine yazdığı mektupta

şunları söyleyecekti: “Ünlü biriyle tanıştım: Madame Dudevant ya da herkesin bildiği adıyla George Sand. Yüzü bana çok antipatik geldi. Hiç hoşlanmadım, sanki onda beni iten bir şey var.”²⁹ Kısa bir süre sonra bu ilk izlenimin fazla önemi kalmayacak, Chopin’in yaşamını tümüyle George Sand yönetecekti.

Yeni bir yıl yeni umutları beraberinde getirmişti. Chopin yaz aylarında Maria’yı görebilmeyi, hâlâ bir sonuca bağlanmayan evlilik konusunu enine boyuna konuşabilmeyi umuyordu. Yaşamını düzene sokma yönünde verdiği sözleri tam olarak yerine getirememişti ama 1837 başlarken yine de içi umut doluydu. Paris’e geldiği günlerle kıyaslandığında her bakımdan çok iyi durumdaydı. Sanatsal olarak önemli ilerlemeler kaydetmişti, notalarının basımı devam ediyordu. Aradan geçen sürede ailesiyle görüşmüş, kendisi bir aile kurmak için ilk adımları atmıştı. Tutkuyla bağlandığı Maria’ya kavuşmak, her anını birlikte geçirmek istiyordu. Sık sık ona notalar gönderiyor, ağabeyinin İspanya’dan gelen mektuplarını düzenli olarak iletiyordu. Polonya’daki evlerinde bulunan piyano çalınamayacak halde olduğu için Wodziński Ailesi’ne Pleyel’den yeni bir piyano seçmiş ve gönderilmesini sağlamıştı.

Şubat ayı başlarında Chopin yeniden ağır bir gribe yakalandı. Bu gelişme, Paris’te yaşananlardan farklı kanallar aracılığıyla anında haberdar olan Teresa Wodzińska için kızının geleceği konusunda yeniden düşünmek anlamına geliyordu. Başından beri genç bestecinin sağlığına dikkat etmediğinden ve yaşam tarzını değiştirmedikenden yakınıyordu. Paris’teki Polonyalı dostlarının son aylarda anlattıkları işin başka boyutlarını da ortaya koymuştu. Chopin’in giderek daha sık görüşmeye başladığı iki kadının özel yaşamı Teresa Wodzińska için kabul edilemezdi. Bu iki kadın Marie d’Agoult ve George Sand idi. Her ikisiyle arkadaş olduğu söyleniyordu ancak tüm Paris’in dedikodu malzemesi olan bu isimlerin kızının nişanlısının çevresinde işleri yoktu. Geçen aylar ona Chopin’in alışkanlıklarından vazgeçmeye niyetli olmadığını öğretmişti; bu durumda o güne dek sır olarak saklanan verilmiş sözlerin başkalarıyla paylaşılmasına ve evlilik konusunda daha ileri gidilmesine hiç gerek yoktu. Zamanı gelince durum Chopin’in anlayacağı bir dille ona yazılmalıydı.

Haftalarca süren ağır hastalığın ardından mart başlarında Chopin yeniden sağlığına kavuşmuştu. Annesinin, doğum gününü kutlamak için yazdığı mektuptan, Teresa Wodzińska’nın Varşova’da kendine yandaş kazanmak için boş durmadığı anlaşılıyordu: “Bayan Wodzińska, ona geceleri geç yatmayacağına söz verdiğini söyledi; sağlığın için çok önemli olan bu duruma ben de çok sevindim. Ama ona verdiğin sözü tutmadığını ekledi.”³⁰ Chopin annesinin yazdıklarını fazla önemsemedi; oğlunun bir türlü düzelmeyen sağlığı konusunda endişelenmesi çok doğaldı. Ancak mart sonlarına doğru Maria’dan gelen bir mektup, Chopin için evlilik hayalinin bir düşe dönüştüğünü haberler gibiydi. Genç kız her zamanki gibi kibar ve saygılıydı ama satır arasında yazdıklarının veda sözleri olduğu anlaşılıyordu: “Bana gönderdiğiniz notalar için size en içten şükranlarımı gönderiyorum. Elime geçtiklerinde beni nasıl sevince boğduklarını size anlatmaya çalışmayacağım, çünkü bunu tarif edebilmem imkânsız. Size borçlu olduğum tüm teşekkür dileklerimi de kabul etmenizi rica ediyorum. Ailemin size gösterdiği sevgiden, özellikle de en kötü öğrenciniz ve çocukluk günlerinizin oyun arkadaşının sevgisinden asla kuşku duymayın. Hoşçakalın, annem sizi tüm kalbiyle kucaklıyor.

Thérèse daima Chopena'sından söz edip duruyor. Tekrar hoşçakalın. Bizleri hatırlayın. Maria."³¹ Hayallerini süsleyen, geceler boyu düşlerinde onunla birlikte olan, "şafak vakti" aşkını dile getirdiği Maria, şimdi "en kötü öğrencisi ve çocukluk günlerinin oyun arkadaşı" olarak ona veda ediyordu. Chopin hâlâ birlikte bir gelecekleri olduğunu düşünmek istiyordu ama acı gerçeği kabullenmesi gerekecekti.

Mart sonunda Paris müzik çevrelerinin konuştuğu tek konu, Prens Cristina Belgiojoso'nun düzenlediği konserdi. İtalyan göçmenler yararına yapılan bu etkinliğin gündemi böylesine işgal etmesinin asıl nedeni, Franz Liszt ve Sigismond Thalberg arasında yaşanan rekabetti. O tarihlerde yirmi beş yaşında olan Thalberg, Liszt'ten bir yaş küçüktü ve tıpkı onun gibi küçük bir çocukken Viyana'ya giderek harika çocuk olarak ün yapmıştı. Chopin Viyana'da kaldığı dönemde Thalberg'in piyano çalışına tanık olmuş ancak özellikle pedal kullanımını eleştirmişti.³² Liszt'in Paris müzik çevresinden uzak kaldığı aylarda, kentte verdiği konserler Thalberg'in ününün Fransız müzikseverler arasında hızla yayılmasına neden olmuştu. Olağanüstü piyano çalışına vurgu yapmak için, üç elli olduğu söyleniyordu. Bu benzetmenin nedeni, her iki eliyle teknik pasajları ustaca çalarken, başparmaklarının yardımıyla bu partilerin üzerinde sürekli bir ezgi çizgisi duyurabilmesiydi. Piyano tekniğinde başparmakların önemine vurgu yapan isimlerin başında geliyordu.³³

Liszt ve Thalberg arasındaki rekabetin artmasında, Liszt'in 1837 yılı başlarında *Gazette Musicale'* de kaleme aldığı bir yazı etkili olmuştu. Dergi yöneticilerinin, yazının içeriğine katılmadıklarını bir notta okuyucuya duyurdukları makalesinde Liszt, Thalberg'in son piyano yapıtlarından birini saatlerce incelemesine rağmen, yirmi bir sayfalık çalışmada ilginç hiçbir noktaya rastlayamadığını belirtiyor ve şunları ekliyordu: "Thalberg'in yapıtlarında karşımıza çıkan, yalnızca güçsüzlük ve monotonluk."³⁴ Bu yazı Paris müzik çevrelerinde Thalberg yandaşlarının çoğalmasına neden olmuştu. Liszt rakibinin bestecilik yönüne saldırıyor gibi görünse de, aslında amaç kimin daha iyi piyano çaldığı noktasına dayanıyordu.

Aynı tarihlerde Liszt, dostu George Sand'a yazdığı bir mektupta sanatın giderek sıradanlaştığından yakınıyor ve gerçek sanatçıya rastlamakta zorluk çektiğini vurguluyordu. Son derece yerinde değerlendirmelerde bulunan sanatçı, iyi piyano çalmayı bir yarışa dönüştürerek, eleştirdiği yanlışları bizzat yaşama geçirdiğinin farkında değildi: "Günümüzde kimlerle karşılaşıyoruz? Heykeltıraşlarla mı? Hayır, heykel fabrikatörleriyle. Ressamlarla mı? Hayır, tablo fabrikatörleriyle. Müzisyenlerle mi? Hayır, müzik fabrikatörleriyle. Her taraf zanaatkârla dolu, sanatçıya rastlanmıyor. Sanatın gerçek çocuklarının doğmamış olmasından üzüntü duyuyorum."³⁵

31 Mart 1837 günü Prens Cristina Belgiojoso'nun düzenlediği konser işte böylesi bir ortamda Liszt ve Thalberg'i karşı karşıya getirecekti. Bir hayır konseri olduğu için, dönemin tüm önemli isimlerinin geceye katılmasına gayret edilmişti. Liszt ve Thalberg'den başka, Chopin, Pixis, Herz ve o dönemde Paris'te bulunan Carl Czerny dinleyici karşısına çıkmıştı. Prens konserine katılan piyanistlerden, kısa bir süre önce beklenmedik bir şekilde yaşama veda eden İtalyan opera bestecisi Vincenzo Bellini'nin bir teması üzerine çeşitleme yazmalarını istemişti. *I Puritani* operasından bir marş

üzerine altı bestecinin kaleminden çıkan yapıt *Hexameron – Grandes Variations de Bravoure* (Cesaretin Büyük Çeşitlemeleri) başlığıyla bir süre sonra yayımlanmıştı.

O akşamın en merak edilen konusu, Liszt ve Thalberg arasındaki çekişmenin nasıl gelişeceği ve iki piyanisti birbiri ardına dinleme şansına sahip olacak davetlilerin kimin tarafını tutacağıydı. Doğal olarak, iki sanatçı da çok iyi çalmış, birbirlerine karşı saygılı davranmış ve kesin bir galip belirlenmemişti. Ancak pek çok kaynakta Prensess Belgiojoso tarafından dile getirildiği öne sürülen yorumun, Marie d'Agoult tarafından aktarıldığı düşünüldüğünde, gerçeği yansıttığına inanmak oldukça güçleşir. Marie d'Agoult'ya göre prenses gecenin sonunda duygularını şöyle dile getirmişti: "Thalberg dünyanın en önde gelen piyanisti ama Liszt tek."³⁶

1837 baharında Chopin son hastalığının etkilerinden tümüyle kurtulmanın yollarını arıyordu. Doktorlar kaplıca tedavisinin iyi geleceğini düşünerek Almanya'da bulunan Ems'e gitmesini önermişlerdi. Hâlâ Maria'dan ve ailesinden gelebilecek bir daveti düşünen Chopin kaplıca tedavisine gitmekten vazgeçmişti, zaten yolculuğun zahmeti tümüyle düzelmemiş sağlığına daha kötü gelebilirdi. Bestecinin müziğine büyük hayranlık duyan Marki de Custine, bu yolculuğa birlikte çıkmayı önermiş, kendi özel arabasıyla yapılacak bir gezinin yorucu olmayacağını öne sürerek Chopin'i razı etmeye çalışmıştı. Gezi yazılarıyla tanınan Marki Astolphe de Custine, Paris sanat çevresiyle yakın ilişki içinde olan bir isimdi. Chopin önceki yıllarda markinin Paris'te verdiği pek çok davete katılmış ve Enghien Gölü yakınlarındaki villasına gitmişti. Eşcinsel eğilimi nedeniyle soylu adamlarla ilişkilerinde her zaman mesafeli davranmaya gayret eden Chopin, bu kez de birlikte yolculuğa çıkmaya istekli olmamıştı. Ancak markinin yazdığı mektuplarda, genç bestecinin sanatçı kişiliğini ne denli ustaca tahlil ettiğinin izleri hemen kendini belli eder: "Siz acının ve şiirin doruğuna ulaşmış birisiniz. Yapıtlarınızdaki melankoli insanın yüreğine derinden işliyor. Dinleyiciler tüm o kalabalık içinde sizinle baş başa kalıyorlar, artık piyano yalnızca bir çalgı olarak kalmıyor, bir ruha dönüşüyor." Aynı satırların sonunda markinin kaleminden, "Beni düşünün, ben yalnızca sizi düşünebiliyorum," sözleri dökülüyordu.³⁷ 1837 Mayıs ayında kaleme alındığı zannedilen bir başka mektupta ise Marki de Custine şu saptamada bulunmuştu: "Şu an hastasınız ama daha da kötüsü, bu durum ciddileşebilir. Fiziksel acıyla, ruhsal acının sınırında bulunuyorsunuz. Yüreğinizdeki huzursuzluk hastalığa dönüştüğünde, sizi kurtarmak için çok geç olabilir. (...) Paris'te kalma nedeniniz yalnızca para kazanmak için mi? Eğer yanıtınız evetse, size sonradan bana ödemeniz kaydıyla borç verebilirim ama lütfen bir an önce Paris'ten uzaklaşıp en azından üç ay boyunca dinlenin."³⁸

Chopin Marki de Custine'in son derece yerinde önerilerini ciddiye almadı. Kaplıca tedavisi için Almanya'ya gitmek istemiyordu. Ancak temmuz ayı başında ani bir kararla Londra'ya gitti. Yıllardır bu kenti görmek istiyor ve bunun için uygun bir ortam yaratmaya çalışıyordu. Viyana'dan ayrıldığından beri pasaportunda bu kente gideceği bilgisi yer alıyordu. Parisli piyano yapımcısı Camille Pleyel'in Londra'ya gideceğini öğrenince, ona eşlik etmeye ve bir süreliğine de olsa yaşadığı çevreden uzaklaşmaya karar verdi. Açığa vurmasa da, hâlâ Maria'nın ailesinden gelecek daveti bekliyor, böyle bir durum ortaya çıktığında vakit geçirmeden kararlaştırılan yere ulaşabilmek için

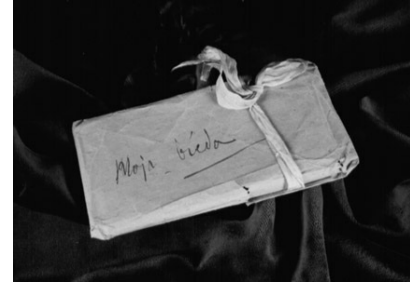
Paris'ten ayrılmamaya özen gösteriyordu. Bu sonu bilinmez bekleyiş bir süre sonra ruhsal durumunu da etkilemeye başlamıştı. Yeni bir kent, yeni insanlar ona iyi gelebilirdi.

7 Temmuz 1837 günü Londra'ya ulaştılar. Her zaman olduğu gibi, kentin görülecek yerleri kadar sanatsal kurumları da ilgisini çekiyordu. Operada Cherubini'nin *Médée*'sini, Bellini'nin *I Capuleti e i Montecchi*'sini (Capuletler ve Montague'ler) ve Beethoven'ın *Fidelio*'sünü seyrettiler. Bellini ve Beethoven'ın yapıtlarında, Paris'te defalarca büyük hayranlıkla izlediği Giuditta Pasta ve Wilhelmine Schröder-Devrient'in rol alıyor olması güzel bir rastlantıydı. Ayrıca Beethoven'ın yapıtlarına ayrılmış bir konserde bestecinin 9. *Senfoni*'sini izleme şansları oldu.

Chopin Londra yolculuğuna çıkarken kimliğini müzik çevresinden gizleme kararı almıştı. Geri çeviremeyeceği davetlere katılmak ve kentin önemli müzisyenleriyle tanışmak ve onlarla sonu gelmez sohbetlere dalmak istemiyordu. Bu gezi onun için gündelik yaşamından uzaklaşmak anlamına geliyordu. Bu nedenle Camille Pleyel birlikte katıldıkları davetlerde onu genellikle bir Fransız arkadaşı olarak tanıtıyor ve adının da "Monsieur Fritz" olduğunu söylüyordu. İngiltere'nin en büyük piyano yapımcısı olan James Broadwood'un evindeki davette önce kimse bu yabancı konuğa dikkat etmemişti. Ancak yemek sonunda yabancı konuk piyano başına geçince gerçeği gizlemek olanaksız hale geldi. Salonda bulunanlar duydukları sesleri "Monsieur Fritz" in çıkaramayacağını bildikleri için gizemli yabancının kimliği ortaya çıktı. Doğal olarak, James Broadwood için Chopin'i evinde ağırlamak büyük bir onurdu.

Kimliğini saklama çabaları bestecinin kentte olduğunun duyulmasına engel olamadı. O tarihlerde Londra'da yaşayan ünlü piyanist Ignáz Moscheles günlüğüne şunları yazmıştı: "Chopin birkaç gün kaldığı Londra'da, kenti ziyaret eden diğer yabancı sanatçıların aksine, kimseyle görüşmedi ve kimsenin kendisini görmesini istemedi. Her ziyaretin iyi olmayan sağlığını daha da bozacağını düşünüyordu. Birkaç konser izledikten sonra kentten ayrıldı."³⁹ Farklı bir zaman olsa, Chopin'in kentte ilk ziyaret etmeyi isteyeceği kişi hiç kuşkusuz Ignáz Moscheles olurdu. Besteciden on altı yaş büyük olan Moscheles, Prag'da dünyaya gelmiş, eğitimini Viyana'da tamamlamıştı. Piyano çalışıyla dönemin gözde solistleri arasına girmiş, 1826 yılında yerleştiği Londra'da yaklaşık yirmi yıl yaşamıştı.

Chopin 1837 Temmuz sonunda Paris'e döndü. Gezi boyunca Maria'dan bir haber alabilmeyi ve Londra'dan doğruca onunla buluşmaya gitmeyi umuyordu. Ancak bunun yerine Teresa Wodzińska'nın Paris'e yazdığı mektup, arkadaşı Julian Fontana tarafından Chopin'e ulaştırılmıştı. Günümüzde ne yazık ki kayıp olan mektubun içeriği genç bestecinin geleceğe ait umutlarını tümüyle yok etmiş olmalıydı. 14 Ağustos'ta Paris'e döndükten sonra Teresa Wodzińska'ya yazdığı mektupta şu satırlar vardı: "Son mektubunuz, geçen ay vaktimin büyük bölümünü geçirdiğim Londra'da elime geçti. Planım oradan sizin yanınıza gelmekti. Ama eve geri döndüm, vakit geç oldu; hele benim için artık iyice geç. Gelecekte sizden daha az üzüntülü mektuplar almayı umuyorum. Büyük olasılıkla sizinle bir daha, ancak oğlunuz Antoni'nin mektubuna ek yazmam

Moja bieda. Maria Wodzińska ve ailesinden gelen mektuplar.

gerekirse haberleşiriz. Size sadık olan F. Chopin.”⁴⁰

Böylece Maria defteri kapanmıştı. Chopin yıllar önce Konstancja Gładkowska’da olduğu gibi bir kez daha sevdiği kadına kavuşamamıştı. Bu kez neden farklıydı, bozuk olan sağlığı, düzensiz yaşamı, sıklıkla görüştüğü dostları, onun genç bir kıza uygun koca olamayacağının kanıtı sayılmıştı. Yaşamına Maria ile devam edebilseydi her şey farklı olabilir miydi? Kendinden beklenen değişiklikleri yapabilse, sağlığına dikkat etse, yaşamı ne yönde geliştirdi? Kuşkusuz bunları kimsenin bilme şansı yok. Ancak Maria’nın yaşamı sonraki yıllarda ilginç bir şekilde yeniden Chopin’le bağlantılı bir kişiyle kesişecekti: Genç kız 1841’de bestecinin vaftiz babasının oğlu Józef Skarbek ile evlenmiş, bu evlilik kısa süre sonra boşanmayla sonuçlanmıştı. Maria’nın ikinci kocası ve ondan olan oğlu, tıpkı Chopin gibi veremden öleceklerdi.

Chopin yaşadığı bunca sarsıntıdan sonra yaşamına kaldığı yerden devam etti. Maria’dan ve ailesinden gelen mektupları bir zarfa koyup mavi bantla paketlemiş ve üzerine yalnızca iki sözcük yazmıştı: “Moja bieda.”⁴¹

1 Günümüzde “Karlovy Vary”.

2 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 103-104.

3 Günümüzde Děčín kenti.

4 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 477-478.

5 *a.g.y.*, s. 481.

6 Maria’nın erkek kardeşi.

7 *Op. 69, No. 1, La bemol majör Vals.*

8 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 486.

9 *a.g.y.*, s. 484.

10 *a.g.y.*, s. 485.

11 Maria’nın kız kardeşleri Joséphine ve Thérèse.

12 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 486-487.

13 *a.g.y.*, s. 489-490.

14 Günümüzde Mariánské Lázně.

15 Rebecca Henriette Mendelssohn, 1832 yılında matematikçi Johann Peter Gustav Lejeune Dirichlet ile evlenmişti. Mendelssohn’un diğer kız kardeşi Fanny Cäcilie ise ağabeyi gibi müzikle uğraşmış, iyi bir piyanist olarak adını duyurmuş ve çeşitli besteler yapmıştı. 1829 yılında ressam Wilhelm Hensel ile evlenmişti.

16 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 501.

17 Bu şarkı *Op. 74, No. 14* olarak bestecinin ölümünden sonra yayımlanmıştır.

18 İngilizce’den çeviren: Asuman Kafaoğlu-Büke.

19 Söz konusu şarkı, *Op. 74, No. 12* olarak yayımlanmıştır.

20 İngilizce’den çeviren: Asuman Kafaoğlu-Büke.

21 Wodziński Ailesi, “Fryderyk” yerine “Frycek” diye hitap ediyordu.

- 22** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 504-505.
- 23** Chopin'in ablası.
- 24** "Benim sevgili maestrom".
- 25** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 505.
- 26** <http://en.chopin.nifc.pl/chopin/life/calendar/year/1836>. Bu kitabın hazırlandığı dönemde yalnızca elektronik ortamda ulaşılabilen Chopin'in yıllara göre ayrıntılı yaşamöyküsü, kısa süre içinde Fryderyk Chopin Enstitüsü (Naradowy Instytut Fryderyka Chopina) tarafından kitap şeklinde yayımlanacaktır.
- 27** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 506.
- 28** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 176.
- 29** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 110.
- 30** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 527.
- 31** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 114.
- 32** Ayrıntılar için s. 86.
- 33** Hildebrant, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, s. 146-147.
- 34** *a.g.y.*, s. 150.
- 35** *a.g.y.*, s. 156.
- 36** *a.g.y.*, s. 157.
- 37** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 530.
- 38** *a.g.y.*, s. 531.
- 39** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 103.
- 40** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 534.
- 41** "Acılarım"

George Sand
1838-1839

*Fryderyk Chopin. George Sand'in karakalem çiziminin (1844),
1987'de Anna Sokolnicka tarafından yapılmış kopyası.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

“Çocukluğum boyunca çok güzel olacağım umudu yaratmama rağmen bu düşünceleri haklı çıkaramadım. Bunda belki de ben hatalıydım çünkü güzelliğin filizlendiği çağlarda gecelerimi okuyarak ve yazarak geçiriyordum. Güzellik açısından iki mükemmel varlığın kızı olarak bu güzelliği soysuzlaştırmamam gerekirdi. Bu yüzden güzelliğe her şeyden fazla önem veren annemden sık sık naif sitemler işitiyordum. (...) Gözleri bozmamak için çalışmamak, parıldayan güneşin karşı konmaz çağrısına cevap vermemek, ayak tabanının formunu bozma korkusuyla o güzel koca sabolarla yürümek, eldiven giymek, yani ellerin becerisini ve gücünü inkâr etmek (...) (B)ütün bunlar bana her zaman olanaksız görünüyordu. Asiliğe meraklı olduğumdan baskılar bana ulaşmıyordu. Bir süre için taze sayılabilirdim ama güzel hiç olmadım. Aslında çizgilerim oldukça düzgündü ama bunları ön plana çıkarmayı hiç düşünmedim. Neredeyse beşikten beri sahip olduğum düşler âleminde yaşama alışkanlığı bana erken yaşta aptal havası verdi. (...)

“Sonuç olarak herhangi bir biçimsizliği olmayan saçlar, gözler ve düşlerle gençliğimde ne çirkin ne de güzeldim. Bu durum benim bakış açımına göre ciddi bir avantajdı çünkü çirkinlik bir yönde önyargılar yaratırken, güzellik diğer yönde yaratıyor. Parlak bir dış güzellikten çok şey beklenirken, itici bir dış görünüşten fazla sakınılmıyor. Aslında en iyisi, büyüleyici olmayan ama kimseyi de korkutmayan, hoş bir yüz. Her iki cinsten arkadaşlarımın söylediğine göre de ben buna sahibim.”¹

Yaşadığı dönemde alışılmadık giyim tarzı, ilk bakışta erkeği çağrıştıran dış görünüşü ve elinden düşürmediği sigarasıyla Paris’in en sıra dışı kadınlarından biri olarak tanımlanan George Sand, 1855’te yayımlayacağı *Histoire de ma vie (Hayatımın Hikâyesi)* adlı kitabının başında bunları yazacaktı. 1836 yılındaki ilk karşılaşmalarının ardından Chopin, ailesine yazdığı mektupta, o tarihlerde otuz iki yaşında olan kadını “çok antipatik” olarak tanımlamış, daha sonra arkadaşı Hiller’e bu konuda şunları söylemişti: “Sand ne kadar itici bir kadın. Gerçekten kadın olduğundan kuşku duyuyorum geliyor.”² Bu ilk karşılaşma George Sand üzerinde de etkili olmuş, genç bestecinin çekingen ve naif tavırları ilgisini çekmişti. O tarihlerde Maria Wodzińska’ya delicesine âşık olan Chopin için George Sand, bazı toplantılarda birkaç kez karşılaştığı uzak bir arkadaştı. Oysa genç kadın, kendinden altı yaş küçük Chopin’i daha yakından tanımaya istekliydi; 1837 baharında Liszt ve Marie d’Agoult’ya yazdığı mektuplarda genç besteciye Nohant’da bulunan evine getirmelerini arkadaşlarından rica etmişti. Ancak aklında yalnızca Maria ile buluşmak olan Chopin için Nohant’a gitmek hiç ilginç değildi.

Maria’nın tümüyle yaşamından çıkmasının ardından Chopin, Paris’teki olağan yaşamına geri dönmüştü. 1837 yılının son günlerinde, önceki yıl olduğu gibi, Polonyalı göçmenler için düzenlenen kermese katılmış ve piyano çalmıştı. 1838 Şubat’ında Tuileries Sarayı’nda Fransa Kralı Louis-Philippe ve ailesinin huzurunda çalmıştı. Öğrencilerinden birinin kocasının sarayla yakın ilişki içinde olması, bestecinin bu daveti almasında önemli rol oynamıştı. Konserin ardından, 25 Şubat günü *Revue et Gazette Musicale de Paris*’de çıkan haberde, çok özel bir davetli topluluğu önünde çalan bestecinin özellikle konser sonundaki doğaçlamalarının dinleyenleri hayran bıraktığı ifade ediliyordu.³

Bu konserin ardından Chopin, 3 Mart 1838 günü, yeteneğini daima takdir ettiği bir

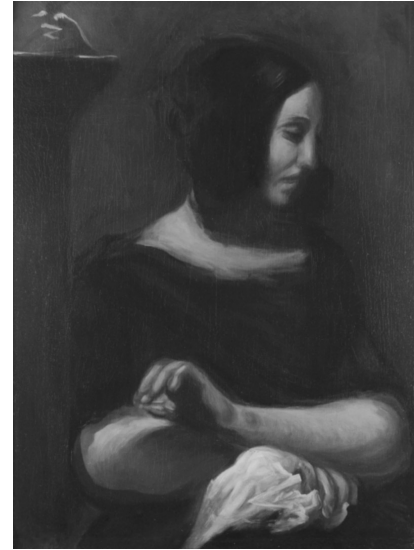

başka piyanistin, Charles Henri Valentin Alkan'ın konserine katıldı. Dinletinin sonunda genç bestecinin Beethoven'ın 7. *Senfoni'* sinin iki piyano sekiz el için yaptığı uyarlaması Chopin, Alkan, Pierre Joseph Zimmermann ve Adolf Gutmann tarafından seslendirilmişti. 12 Mart günü, Chopin bu kez Rouen kentinde düzenlenen bir konsere katılmıştı. Varşova'da birlikte müzik eğitimi aldığı Antoni Orłowski kentin müzik yöneticisi olmuş ve düzenlediği hayır konserinde arkadaşının da çalmasını istemişti. Chopin, arkadaşının yönetimindeki orkestra eşliğinde *Mi minör Konçerto'*yu seslendirmiş, bir bölümü bu konser için Paris'ten gelen dinleyicileri büyülemişti. Dinletinin ardından *Gazette Musicale'*de Ernest Legouvé imzasıyla çıkan yazıda genç bestecinin yeteneğinden övgüyle söz ediliyordu: "Bu, müzik dünyasında eşine ender rastlanan bir durum. Yıllardır halk önünde çalmayan Chopin, sihirli dehasını beş ya da altı kişilik dinleyici gruplarına esir eden Chopin, büyüleyici adalardaki güzellikler gibi, ancak onları ara sıra görenler yardımıyla başkalarına anlatılan Chopin, insanın bir kez dinleyince asla unutamayacağı Chopin, Rouen'da beş yüz kişilik bir kalabalık önünde konser verdi. (...) Başarı tarif edilemez, tarif edilemez."⁴ Yazının sonunda, bir süre önce Paris müzik çevresini meşgul eden Liszt-Thalberg tartışmasına gönderme yapılarak şu ifadeye yer veriliyordu: "Avrupa'nın en iyi piyanistinin Liszt mi, Thalberg mi olduğu sorusunun ise tek bir cevabı var: Chopin."⁵

1838 başlarında Chopin dört *Mazurka* (Sol diyez minör, Re majör, Do majör ve Si minör) daha tamamladı. Kısa bir süre sonra Opus 33 numarasıyla yayımlanacak yapıtlar, bestecinin önceki mazurkalarında olduğu gibi halk müziği karakterini bünyelerinde barındırmakla birlikte aynı zamanda çok öznel duyguların dışavurumu gibidir. Bir süre önce *Neue Zeitschrift für Musik* adlı dergi için kaleme aldığı yazıda Chopin'in özellikle mazurkalarının gizli gücüne dikkat çeken Schumann, meslektaşının yapıtları için "Çiçekler arasına saklanmış savaş topları gibi"⁶ ifadesini kullanmıştı.

1838 başlarında, bestecinin ailesinin ve arkadaşlarının sonraki yıllarda anlattıklarına göre, Rus Elçisi Kont Pozzo di Borgo, besteciye Çar I. Nikolay'ın bir mesajını iletmişti. Çar, ünü giderek yayılan Chopin'i, St. Petersburg'a "Saray Piyanisti" olarak davet ediyordu. Varşova'yı ayaklanma öncesinde terk ettiği için Rus makamlarının gözünde isyancı değildi. Ayrıca istediği takdirde pasaportu yasal yollardan uzatılacak ve mülteci durumuna son verilecekti. Polonya halkının bağımsızlık savaşına sırt çevirmesi anlamına gelen bu öneri, önceki defalarda olduğu gibi, bu kez de Chopin'e ilginç gelmedi. Ülkesini ayaklanma öncesinde terk etmiş olması yalnızca bir rastlantıydı ve Polonya'dan uzak olduğu her an, kalbi vatanının özgürlüğü için çarpmıştı; böyle çarpmaya da devam edecekti. Paris'te Polonyalı bir mülteci olarak yaşamına devam edecekti, çarın davetinin hiçbir önemi yoktu.⁷

25 Nisan 1838 günü Chopin, İspanyol konsolosunun eşi Kontes Charlotte Marliani'nin evindeki bir davete katılmıştı. O akşamın, bestecinin Paris'te bulunduğu sürede hemen her akşam

George Sand. Orijinali Ordrupgaard Museum'da (Kopenhag) bulunan, Eugène Delacroix'nın yağlıboya portresinin (1838), Ludwik Wawrynkiewicz tarafından yapılmış kopyası (1979). Muzeum Fryderyka Chopina

katıldığı benzer davetlerden bir farkı yoktu. Kontes Marliani'nin toplantılarına kentin sanat çevresinden seçkin simaların yanı sıra, özellikle Polonyalı göçmenler katılıyordu. Davetliler arasında bulunan George Sand, piyanonun başındaki Chopin'e bir kez daha hayran kalmıştı. Önceki defalar besteciyle yakınlaşma çabalarının bir sonuç vermemiş olması onu yıldırılmamıştı. Eline aldığı bir kâğıt parçasının üzerine şu satırları yazdı: "Size tapıyorum. George." Davetliler arasında bulunan tiyatro sanatçısı Marie Dorval aynı notun altına "Ben de! Ben de! Ben de!!!" diye eklemişti.⁸ George Sand, kısa bir süre sonra oğlunun sağlık durumu nedeniyle Paris'ten ayrılmak zorunda kalmıştı ancak büyük olasılıkla bu sürede Chopin, onun büyüüne kendini kaptırmıştı. Maria'da yaşadığı hayal kırıklığını, kendine taparcasına hayran bu kadının sevgisiyle giderebilirdi. Onun hakkında fazla bilgisi yoktu; George Sand'ın fırtınalı yaşamöyküsünü Paris salonlarında anlatıldığı kadarıyla biliyordu.

1804 yılında dünyaya geldiğinde adı Aurore Dupin idi. Babasının ailesinin kökleri Saksonya Elektörü ve Polonya Kralı II. August'a dek uzanıyordu. Genç kadının bir yanı sıra Polonyalı atalardan geliyor olması, Chopin için ilginç bir rastlantı olmalıydı. Aurore Dupin'in eğitiminde çok önemli bir rol oynayacak olan babaannesi Marie-Aurore, II. August'un gayri resmi oğlunun, Parisli opera şarkıcısı Marie de Verrières'den evlilik dışı doğan kızıydı. 18. yüzyılın ikinci yarısında Aydınlanma filozoflarının yapıtlarını okuyarak yetişen Marie-Aurore, aynı zamanda müzik eğitimi de almıştı. İlk evliliğini XV. Louis'nin oğlu Horn kontu ile yapmış, kocasının ölümünün ardından Charles Louis Dupin de Francueil ile ikinci kez evlenmiş ve bu evlilikten Maurice Dupin dünyaya gelmişti. Maurice Dupin 1700'lü yılların sonuna doğru Cumhuriyet Ordusu'na katılmış, pek çok sefere çıkmış, Napoléon'un mareşallerinden Murat'nın yâverliğine dek yükselmişti. Basit bir aileden gelen Sophie-Antoinette Delaborde ile yaşadığı aşkın sonucu bir çocukları doğacağı belli olunca, doğumdan kısa bir süre önce resmî olarak evlenmişlerdi. Genç adamın annesi Marie Dupin tüm olanlardan doğumdan sonra haberdar olmuş; oğlunu bu evlilikten vazgeçirmek için artık elinden bir şey gelmeyeceğini bildiği için oğlunu ve yeni doğan torunu Aurore Dupin'i görmek istememişti.

Maurice Dupin kızı dokuz aylık olduğunda, annesinin gönlünü almak ve aradaki kırgınlığa bir son verebilmek amacıyla, bebeği babaannesine göndermiş ve yaşlı kadının kalbini yumuşatmayı başarmıştı. O tarihten sonra Aurore'un yaşamına büyükannesesi damgasını vurmuş, eğitimi tümüyle onun istediği yönde gelişmişti. Özellikle Maurice Dupin'in bir kaza sonucu attan düşerek ölmesinin ardından, o tarihlerde beş yaşında olan Aurore, yaşamının büyük bölümünü babaannesisiyle birlikte geçirmişti. Önce bir manastıra giden küçük kız, daha sonra evde özel öğretmenler yardımıyla eğitilmiş, edebiyata ve müziğe küçük yaştan başlayarak ilgi duymuştu.

1821 yılında babaannesinin ölümünün ardından, çocukluk günlerinin büyük bölümünün geçtiği Nohant'daki malikâne genç kıza kalmıştı. O tarihlerde on yedi yaşında olan Aurore Dupin, iyi eğitim almış bir genç kız olarak yaşamına nasıl devam etmesi gerektiği konusunda kararsızdı. Evli olmayan bir kadının toplum içinde saygın bir konuma gelmesi zor görünüyordu. Ne yapması gerektiğine karar vermek için bir süre annesinin yanına Paris'e giden Aurore Dupin, burada tanıştığı Casimir Dudevant ile

1822 yılında evlendi. Kocasını dokuz yaş büyüktü ve iyi bir aileden geliyordu. Bir yıl sonra oğulları Maurice doğdu. Aurore Dudevant kendini artık tümüyle evli bir kadın olarak görmeye başlamıştı. Bir süre bu durum hoşuna gitmiş ancak sonrasında kendini büyük bir bunalım içinde bulmuştu. *Hayatımın Hikâyesi*'nde o günleri şöyle anlatıyor: "1824 yılı ilkbaharında, tarif edemeyeceğim büyük bir bunalıma yakalandım. Nedeni her şey ama hiçbir şeydi. Nohant yenilenmiş ama tamamen altüst olmuştu. Evdeki alışkanlıklar, bahçenin görünümü değişmişti. Hizmetliler artık daha düzgün çalışıyor, daha az suiistimale kaçıyorlardı. (...) Şüphesiz her şey eskiden daha iyiydi. Bütün bunlar kocamı oyalıyor ve tatmin ediyordu. Yapılan her şeyi onaylıyordum. Mantık çerçevesinde itiraz edebileceğim bir şey yoktu. Ama insan ruhunun tuhaflıkları oluyor. (...) (G)eçmişteki mutluluklarımdan ve acılarımdan hiçbir şeyin benimle birlikte gelmeyeceği bir gelecek vaat eden yeni bir ev alanıyla karşılaştığımda allak bullak oldum. Hiçbir olumsuzluk olmadığı halde, bilinçdışı bir biçimde hayattan yeniden nefret ederek ezilmeye başladım ve bu durum hastalıklı bir hale büründü."⁹

Aurore Dudevant yaşadığı bunalımdan kurtulabilmek için çıkış yolları aramaya başlamıştı. Kocasından giderek uzaklaşmış, sonunda iki ayrı yaşam sürdürür olmuşlardı. Bir süre sonra mallarının idaresini eşine bırakarak kendi yapabileceklerini görmek üzere Paris'e daha sık gitmeye karar verdi. Edebiyatla uğraşmak, çeviriler yapmak, hatta bazı küçük çizimlerle yaşamını devam ettirip ettiremeyeceğini anlamak istiyordu. Paris'in müzelerini, operalarını ziyaret ediyor, taşrada sanattan uzak geçen yılların acısını çıkarmaya çalışıyordu. Bu arada duygusal yakınlaşmaları da olmaya başlamıştı. Avukat Aurélien de Sèze'le olan ilişkisini bir bilim adamı olan Stéphane de Grandsagne ile yaşadığı aşk izlemişti. Kocasını bu gelişmeleri uzaktan izliyor ve karısının sıra dışı yaşamına şimdilik ses çıkarmıyordu. 1828 yılında dünyaya gelen Solange'ın, de Grandsagne'ın kızı olduğu dedikodularına rağmen Casimir Dudevant bebeği ikinci çocukları olarak kabul etmişti.

1831 yılına gelindiğinde Aurore Dudevant artık kocasından tümüyle ayrılmaya karar verdi. Ortak bir hayatları kalmadığı için yaşamını Paris'te sürdürmek istiyordu. Resmî boşanma 1835'te gerçekleşmiş ama genç kadın Paris'e yerleştikten sonra kocasından tümüyle bağımsız bir yaşam sürmüştü. Önceleri küçük kızını annesiyle birlikte kalmış, resmî boşanmanın kanuni olarak tanınması sonrasında oğlu Maurice de annesinin yanına gelmişti. Paris'te yalnız yaşamaya başladıktan sonra genç kadın kendinden yedi yaş küçük olan hukuk öğrencisi Jules Sandeau ile ilişkiye girmişti. Gelirlerini artırmak için gazetelere yazmaya başlamışlar, sonrasında ortak bir roman kaleme almışlardı. *Rose et Blanche* adlı yapıtı "Jules Sand" imzasıyla yayınlamışlar, olumlu eleştiriler üzerine birlikte çalışmaya devam etme kararı almışlardı.

Aurore Dudevant yaz tatili için gittiği Nohant'da yeni bir roman üzerinde çalışmaya başlamış, Paris'e dönünce ortak yapıtları olarak tamamlamak için Jules Sandeau'ya göstermişti. Genç adam okuduğu yapıtın kusursuz olduğunu ve ekleyecek bir şeyi olmadığını söyleyerek genç kadını kendi başına yayımlaması için yüreklendirmişti. Yeni kitap için, yeni bir isim gerekmiş, Aurore Dudevant bu kez "George Sand"ı seçmiş ve böylece adeta gerçek ismini bir daha hatırlanmamak üzere tarihin tozlu raflarına kaldırmıştı. Yeni romanı *Indiana*'nın ardından diğerleri gelmiş, Paris edebiyat çevreleri

kısa zamanda George Sand'ı tanımıştı. Yalnızca kullandığı erkek adı değil, kıyafeti ve davranışları da ilgi çekiyordu. Erkek gibi giyiniyor, elinden sigara hiç eksik olmuyordu. O tarihlerde bir kadının erkek gibi sigara içmesi alışıldık bir durum değildi. Aslında bu erkek kıyafetleriyle dolaşma fikri önceleri, kadın modasının çok pahalı olmasından dolayı, tutumlu davranmak adına başvurduğu bir uygulamaydı. Annesi, kendi gençliğinde, babasının onu erkek giysileriyle dolaştırdığını, böylece hem önemli bir tasarruf sağladıklarını hem de her türlü toplantıya katılabildiğini anlatınca genç kız aynı şeyi kendi yaşamına uygulamaya karar vermişti: "Bu fikri komik ama son derece dâhiyane bulmuştum. Çocukluğum boyunca oğlan çocuğu giysileri giymiştim. (...) Benim için pek de yabancı olmayan bu giysileri giyme fikri beni çok tedirgin etmemişti. O dönemde moda, kılık değiştirmeye özellikle elverişliydi. (...) Bunun üzerine kendime, gri kaba bir kumaştan bir redingot, bir pantolon ve aynı kumaştan bir yelek diktirdim. Gri şapka ve kalın yün bir kravatla, üniversitenin birinci sınıfında okuyan genç bir delikanlıdan farkım kalmıyordu. Çizmelerimi ne çok sevdiğimi anlatamam. (...) Her saatte dışarı çıkabiliyor, istediğim saatte dönebiliyor, tiyatrodaki parterde oturabiliyordum. Kimse bana dikkat etmiyor, kılık değiştirdiğimden şüphelenmiyordu. (...) Kadınlar, tiyatro oyuncusu bile olsalar gerçek anlamda kılık değiştirmek istemez. Bedenlerinin güzelliğini, ayaklarının küçüklüğünü, hareketlerinin zarafetini, gözlerinin parıltısını feda etmeye yanaşmazlar. Aslında bir kadının kolayca tanınmaması için bütün bunların, özellikle de bakışların saklanması gerekir. (...) Bunun dışında *erkek* olarak fark edilmemek için, bir *kadın* olarak da dikkat çekmeme alışkanlığına sahip olmak gerekir."¹⁰

George Sand, Jules Sandeau'dan sonra yazar Prosper Mérimée ile kısa süreli bir ilişki yaşamış, 1833'te Alfred de Musset genç kadına tutkuyla bağlanmıştı. Chopin ile aynı yaşta olan de Musset'ye karşı duyduğu sevgi, genç kadının annelik duygularını da harekete geçirir gibiydi. İtalya'daki kış ilişkilerini çok yıpratmış, genç adamın kıskançlığı, Sand'ın yaşamını ve çalışmasını derinden etkilemişti. Venedik'te buldukları sırada ayrılmışlar, genç kadın bir süre daha kentte kalmaya devam etmişti.

Yaşadığı bu çalkantılı yaşam, George Sand'ın Paris sanat çevresinde değişik bir üne kavuşmasına neden olmuştu. Bir dönem tiyatro oyuncusu Marie Dorval ile de eşcinsel ilişki içinde olduğu söylentisi dolaşmıştı. 1835 yılındaki resmî boşanmanın ardından genç kadının yaşamında farklı bir süreç başlamıştı. Artık vaktinin büyük bölümünü Nohant'da geçirebilirdi. Paris'ten tümüyle uzaklaşmadan, çocuklarının daha sakin ve huzurlu olan Nohant'da kalmalarına özen gösteriyor, kendi de yaz tatillerini mutlaka burada geçiriyordu. Duygusal yaşamı istediği gibi gitmiyordu, oğlunun öğretmeni Félicien Mallefille'in kendine âşık olduğunun farkındaydı. Ancak onun aklındaki birliktelik daha farklıydı. 1836 sonbaharında karşılaştığı Chopin ilgisini çekmişti; dostu Liszt aracılığıyla iki kez genç piyanisti Nohant'a davet etmiş ama bir türlü olumlu yanıt alamamıştı. 25 Nisan 1838 günü Kontes Charlotte Marliani'nin evindeki davet George Sand'ın Chopin'i bir kez daha görmesine olanak sağlamış, aralarındaki gerçek yakınlaşma bundan sonra başlamıştı. Genç kadın bu karşılaşmadan kısa bir süre sonra Nohant'a dönmüş, 20 Mayıs günü ortak arkadaşları Wojciech Grzymała'ya yazdığı uzun mektupta içinde bulunduğu ruh halini ayrıntılı olarak kâğıda dökmüştü. Otuz iki sayfalık

mektuptan anlaşıldığı kadarıyla Chopin, Sand'a Maria'dan bahsetmiş ve bu ilişkisinin henüz tümüyle bitmediğini genç kadına hissettirmişti. Grzymała, Paris'teki Polonyalıların arasında çok önemli bir kişiydi. Prens Czartoryski'nin en güvendiği isimlerin başında geliyordu; yaklaşık yirmi yaş büyük olduğu Chopin'e bir anlamda ağabeylik yapıyordu ve genç besteciye "Küçük" diye hitap ediyordu. George Sand, Chopin ile yakın ilişki kurmayı aklına koyduğu 1836 sonbaharı sonrasında Wojciech Grzymała ile dostluğunu özellikle ilerletmişti.

George Sand, Grzymała'ya yazdığı mektupta Chopin'den genellikle "Küçük" ya da "Küçüğümüz" diye bahsetmişti: "Son bir kez daha malum soruya dönmek istiyorum, sizin bu konudaki yanıtınız gelecekteki davranışlarıma yön verecek. Sevmek istediği, kendini sevmek zorunda hissettiği bu kız onu mutlu edebilecek biri mi? Yoksa acılarını ve hüznünü daha da artıracak biri mi? Öğrenmek istediğim onu sevip sevmediği ya da beni ondan daha mı çok sevdiği değil. Kendi yaşadığım duygulardan onun içinde bulunduğu durumu az çok tahmin edebiliyorum. Bilmek istediğim, mutlu olmak, huzur bulmak, çok kırılğan, kolaylıkla ruhsal bunalımlara düşmeye meyilli yaşamını rahatça devam ettirebilmesi için Chopin'in hangimizi feda etmesi ya da hangimizi seçmesi gerektiği. Kesinlikle öfkeli bir melek rolü oynamak istemiyorum. Eğer Küçüğümüzün yaşamında başka bir dönem ya da ruhunda başka duygular olduğunu bilebilsem, başka bir tapınağa ait bu havayı solumaya çalışmazdım. O da benim bir başkasına bağlı olduğumu bilse, ilk öpücüğümü kesinlikle kabul etmezdi. Biz birbirimizi aldatmadık, kendimizi esen yele bıraktık ve o bizi bir anlığına bambaşka diyarlara sürükledi. Ama şimdi, bu ilahî kucaklaşmanın ardından tekrar yeryüzüne dönme vakti. (...) Onda hoşuma gitmeyen tek bir şey vardı, o da benden uzak durması için hiç de iyi sebeplerinin olmaması haliydi. Dikkatli olduğundan, çekindiğinden ya da başkasına sadık kalmak için benden uzak durması başlarda hoşuma gidiyordu. (...) Tam da bu yüzden ondan etkilenmişim, onu çekici kılan buydu. Ama size geldiğimizde, evden ayrılırken son bir baştan çıkarmayı engellemek istercesine bana bir-iki cümle söyledi ki, benim görüşlerimin aksi olduğu ortaya çıktı. İnsani olan kaba arzuları dindarlar gibi hiçe saydı ve baştan çıkarmak istemesinden dolayı kızardı. Sevgimizin tutkulu heyecanlardan dolayı kirleneceğinden korkuyor gibi gözüküyordu. İki insan arasındaki son sevgi anlaşmasının bu şekilde değerlendirilmesi bana her zaman itici gelmiştir. Sanırım bana bazı şeylerin hafızada unutulmayacak izler bırakacağını söyledi. Bu bir saçmalıktı, herhalde gerçekten böyle düşünmüyordur değil mi? Fiziksel aşkla ilgili onda böylesine izlenimler bırakan iğrenç kadın kim? Ona layık olmayan bir sevgilisi mi vardı? Zavallı melek! Erkeklerin gözünde en dikkat edilmesi gereken ve yaratılışın en kutsal olan olayını küçük düşüren tüm kadınları asmak gerek! (...) Bundan sonra ona olan tavrım, sizin bana önerdiğiniz yönde olacak. Eğer bana bir öneride bulunamayacaksanız, o zaman çözümü onun ruhunda arayın. Ruhunun nasıl olduğunu bilmeliyim."¹¹

George Sand büyük olasılıkla Grzymała'dan aldığı yanıtın cesaret bularak, yaz başında oğlunun öğretmeni Félicien Mallefille'den kesin olarak ayrıldı ve Nohant'daki işlerini tamamlayarak fazla gecikmeden Paris'e döndü. Öncesinde ortak dostları vasıtasıyla Chopin'e geleceğini bildirmişti. Genç besteci, tıpkı George Sand gibi Grzymała'dan ne yapması gerektiği konusunda akıl sormuştu. Paris'te buluştuklarında

ilişkileri başlamıştı. Chopin uzun zamandır onu böylesine düşünen, duygularına değer verdiğini açıkça söyleyen biriyle karşılaşmamıştı; aile ortamından ayrılaberi, farkında olmasa da, kendine şefkat gösteren, çevresini sarıp sarmalayıp onu adeta koza içine alacak birine ihtiyaç duyuyordu. Teresa Wodzińska'nın sürekli sağlığına dikkat etmesini öğütleyen aşırı kontrolcü ve otoriter tavrından sonra, mutluluğunu ön planda tutan birine sığınmak çok güven vericiydi. Buradaki tek sorun, Chopin'in bu ilişkide gerçek aşkı, karşı cinse duyduğu o ayaklarını yerden kesen duyguyu önceki defalarda olduğu gibi içinde hissedip hissetmediğiydi. Büyük olasılıkla genç besteci kanatlarının altına sığınacağı birini bulduğu için mutluydu. George Sand ise, yaşadığı onca hayal kırıklığının ardından, bu utangaç ve içedönük kişiliğin altında kimsenin keşfetmediği cevherleri bulmanın peşindeydi.

Birlikte yaşamaya başlamaları kolay olmadı. İkisi açısından da bazı engeller, yaşadıkları duyguları açığa vurmalarını zorlaştırıyordu. Chopin sevgilisinin Paris sosyetesine aykırı gelen davranışlarının, öğrencileri tarafından hoş karşılanmayabileceğinden endişe ediyordu. Eski aristokrat ya da varlıklı ailelerin kızlarının büyük bölümü bestecinin öğrencisiydi ve George Sand'ın yaşam tarzı bu kesim için kabul edilemezdi. Chopin'in böyle bir kadınla birlikte yaşıyor olması, öğrencilerinin gözünde saygınlığını zedeleyebilirdi. George Sand için durum daha farklıydı. Genç kadın yaşam tarzı konusunda kimseye hesap vermek zorunda olmasa da, son sevgilisi Félicien Mallefille'in kıskanç davranışlarından çekiniyordu. Yaz aylarını oğlu Maurice ile birlikte tatilde geçiren Mallefille, sonbaharda Paris'e gelince kadının yaşamındaki değişikliği fark etmiş ve aldatıldığını düşünmeye başlamıştı. Aslında önceki gelişlerinden Chopin'i tanıyordu ve sanatına büyük hayranlık besliyordu. Ancak şimdi durum farklıydı, Félicien Mallefille'in aklında Chopin'i düelloya davet etmekten başka bir şey yoktu.

Paris'te istedikleri gibi yaşayamama durumu ve George Sand'ın oğlu Maurice'in iyi olmayan sağlık durumu, kentten ayrılma fikrini gündeme getirmişti. Önce birlikte İtalya'ya gitme planları yapılmış, sonrasında İspanyol elçisinin de araya girmesiyle rota bu ülkeye çevrilmişti. Özellikle Mayorka Adası'nın yumuşak iklimi Chopin'in de çok hoşuna gitmiş, anlatılanlara göre yeryüzündeki cennet olduğundan kuşku duyulmayan bu kara parçasının kendi sağlığına yarayacağını düşünmeye başlamıştı. Bir süre Paris'ten uzaklaşmak ona iyi gelecekti. Başlayıp tamamlayamadığı yapıtlarının sayısı hızla artıyordu. Sakin ve huzurlu bir ortamda bunları kolaylıkla sonuçlandırırdı.

Dedikoduların önüne geçmek için kenti farklı tarihlerde terk etmeye karar vermişlerdi. George Sand, iki çocuğu ve hizmetçisiyle 18 Ekim günü güneye doğru yola çıktı. Lyon ve Avignon üzerinden geçerek Perpignan'a ulaşacak, orada Chopin'in kendisine katılmasını bekleyecekti. George Sand, *Hayatımın Hikâyesi*'ni kaleme alırken, üzerinden yaklaşık yirmi yıl geçtikten sonra o günleri ve yolculuğa çıkma kararını şöyle anımsayacaktı: "1838 yılında, Maurice kesin olarak benimle kalmaya bırakıldığında ona her zaman yaşadığından daha sıcak bir kış geçirtmeye karar verdim. Böylece, bir yıl önceki romatizma ağrılarının nüksetmesini engellemeyi umuyordum. Aynı zamanda onu ve kız kardeşini az da olsa çalıştırabileceğim ve kendim de aşırılığa kaçmadan çalışabileceğim sakın bir yer bulmak istiyordum. (...) Bu projeleri ve yola çıkma hazırlıklarını yaparken, her gün görüştüğüm ve hem dehasını hem de karakterini büyük

bir şefkatle sevdiğim Chopin bana defalarca, Maurice'in yerinde olsa kendiliğinden iyileşeceğini söylemişti. Ona inandım ama yanıldım. Yolculuk sırasında onu Maurice'in yerine değilse de, yanına yerleştirdim. Dostları uzun süredir Avrupa'nın güneyinde bir yerlere gitmesi için baskı yapıyorlardı. Verem olduğunu sanıyorlardı. (...) Yanımda biri zaten hasta, diğeri hem sağlıkta hem taşkınlıkta aşırıya kaçmadan edemeyen iki çocukla yurtdışına gitmeye kalkmak zaten büyük cesaretken, ben buna bir de gönül acısıyla bir doktor sorumluluğunu ekledim.

"Ama Chopin sağlık açısından herkese güven veren bir dönemdeydi. Yalnızca hepimizin güven duyduğu Grzymała aynı görüşte değildi. Yine de, yıllardan beri Paris'i, doktorunu, ilişkilerini, dairesini ve tabii piyanosunu bırakmayı aklından bile geçirmeye cesaret edemeyen Chopin'den kendisini iyice sorgulamasını rica ettim. O şatafatlı alışkanlıklarından kolay ayrılmayacak ve ne kadar küçük olursa olsun, en ufak bir değişiklikte hayatında büyük olaylar meydana gelebilecek bir adamdı.

"Chopin'e çocuklarımla birlikte Perpignan'a gideceğimi ve burada geçireceğim birkaç günde yanıma gelmezse, oradan İspanya'ya devam edeceğimi söyleyerek yola çıktım."¹²

Chopin Paris'ten ayrılmadan maddi durumunu düzene sokmak zorundaydı. Uzun bir süre ders veremeyeceği için bir bankerden borç almış, ayrıca henüz tamamlayamadığı *Prelüdüler*'ini yayımlaması için arkadaşı Pleyel ile ön anlaşma imzalamış ve bir miktar avans almıştı. Pleyel en kısa sürede adaya bir piyano göndermeye söz vermişti. 20 Ekim günü Marki Custine'in evinde toplanan kalabalık bir arkadaş grubu bestecinin piyano çalışını, bir süreliğine son kez dinlemişti. Chopin'e karşı her zaman aşırı bir ilgi duymuş olan Marki Custine, bu akşamın ardından bir arkadaşına şu satırları yazmıştı:

"İspanya'da Valencia'ya¹³ gidiyor, neredeyse dünyanın öbür ucu. Bir yaz içinde Bayan Sand'ın onu nasıl değiştirdiğine inanamazsınız. Hastalığı hemen hissediliyor, yüzü öylesine solgun ki adeta ruh gibi. Son akşam, bildiğiniz gibi son derece duygulu çaldı. (...) Zavallı yaratık, bu kadının kendini bir vampir gibi sevdiğinin farkında değil. Onun peşinden İspanya'ya gidiyor. Oradan hiç dönemeyecek. Birlikte yaşayacaklarını bana söyleyecek cesareti yoktu. Yalnızca, yumuşak bir iklim ve huzura gereksinim duyduğunu söyledi. Huzur! Bir vampirin yanında!"¹⁴

27 Ekim 1838 günü Chopin Paris'ten ayrılarak güneye doğru yola çıktı. Bir an önce George Sand ile buluşmak istediği için durmadan yol alıyor, posta arabası içinde geceliyordu. Sevgilisiyle buluşmak için bunca aceleci davranması, George Sand'ın onu beklemeden gidebileceği endişesinden kaynaklanıyor olmalıydı. 31 Ekim günü buluştular, yorucu yolculuğa rağmen Chopin zinde görünüyordu ve keyfi yerindeydi. Barcelona'ya ulaşmak için Fransa-İspanya sınırına yakın küçük liman kenti Port Vendres'a giderek gemiye bindiler. Anakarayı terk etmeden önce burada beş gün kalacaklardı. Her zaman olduğu gibi, Chopin kentin görülecek yerlerini ziyaret etmiş, operaya gitmiş, yabancı olduğu Barcelona'yı, George Sand ile birlikte elinden geldiğince tanımaya çalışmıştı.

7 Kasım günü akşamüzeri yeniden denize açıldılar. "El Mallorquin" gemisinin kayıtlarında birinci sınıf yolcular arasında şu isimler yer alıyordu: Bayan Dudevant, evli, Bay Maurice, oğlu, yetişkin değil, Bayan Solange, kızı, yetişkin değil, Bay Fryderyk

Chopin, sanatçı. Ayrıca ikinci sınıf yolcuları arasında adı bulunan Bayan Amélie, aynı gruba dahildi ve çocukların bakımıyla ilgilenmek için onlarla birlikte yolculuk yapıyordu.¹⁵ Adanın karayla bağlantısını sağlayan yegâne gemi olan “El Mallorquin” haftada bir sefer yapıyor, yolcularla birlikte her türlü yükü taşıyordu. Dümencinin tekdüze şarkısı gece boyunca susmak bilmemiş, Chopin ve George Sand gözlerini bir an olsun kırpmadan adaya ulaşmışlardı. 8 Kasım 1838 günü öğle saatlerinde, herkesin cennetten bir köşe olduğunu anlata anlata bitiremediği Mayorka Adası’nın merkezi Palma’ya ulaşmışlardı. Paris’in soğuk ve kasvetli havasının ardından yüzlerine çarpan yaz havası morallerinin düzelmesine, yol boyu çekilen sıkıntıların unutulmasına neden olmuştu.

Ancak bu küçük ve sevimli kentte kalacak yer bulmak imkânsızdı. İspanya’da devam etmekte olan çatışmalar nedeniyle adaya sığınanların sayısında önemli bir artış olmuş, bu nedenle George Sand ve beraberindekilerin sokakta yatma ihtimali ortaya çıkmıştı. Uzun aramalardan sonra, yabancıların kalmasına pek de uygun olmayan “Calle de la Marina” bölgesinde kötü bir pansiyona sığınmışlardı. Kötü kokuların içinde, her türlü haşarenin dolaştığı yataklarda geceleme zorundaydılar. George Sand, beraberinde getirdiği bir sürü tavsiye mektubunun ev bulmak konusunda işe yaramamış olmasına hayret ediyordu. Gerçi Palma’daki Fransız Konsolosu Pierre Flury ve adanın varlıklı kişilerinden banker Antonio Canut, ellerinden gelen yardımı yapmak için çaba harcıyorlardı ama o dönemde rahat bir pansiyon bulmak gerçekten olanaksızdı.

Bütün olumsuzluklara rağmen yumuşak iklim ve sakin yaşam sağlıklarına iyi gelmişti. Chopin 15 Kasım 1838 günü, Paris’te bıraktığı arkadaşı Julian Fontana’ya şu satırları yazıyordu: “Palma’da palmyeler, sedir ağaçları, kaktüsler, zeytin ağaçları, portakallar, limonlar, incirler, narlar arasındayım. Bizim seralarda, kış bahçelerinde görmeye alıştığımız ağaçlar etrafımda. Gökyüzü türkuaz renginde, deniz lacivert, dağlar zümrüt yeşili, hava cennetteki gibi. Gün boyu güneş var, herkes yazlık giysiler içinde çünkü sıcak. Geceleri saatlerce gitar sesleri ve şarkılar yankılanıyor. Geniş, asma dallarıyla kaplı balkonlar var; Araplardan kalma surlar göze çarpıyor. Şehir Afrika’yı çağırıyor. Kısacası harika bir yaşam. Senden ricam, Pleyel’e gitmen; göndereceği piyano henüz gelmedi. Acaba hangi yolla gönderdi? *Prelüder* en kısa zamanda elinde olacak. Büyük olasılıkla dünyanın en güzel konumuna sahip bir manastırda kalacağım. Deniz, dağlar, palmyeler, eski bir mezarlık, bir kilise, bir caminin kalıntıları, binlerce yıllık zeytin ağaçları. Ah dostum, çiçek açıyor gibiyim. Kendimi çok daha iyi hissediyorum.”¹⁶

Chopin ve George Sand, kalacak bir yer ararken kendilerine adanın içlerinde yer alan Valldemossa’daki bir manastırdan bahsedilmiş ve çift Palma’dan büyük güçlüklerle ulaşılan bu köye giderek terk edilmiş haldeki manastıra bakmışlardı. Odaların mobilyasız kiralınması ve ulaşım güçlüğü çiftin gözünü korkutmuş ve merkeze daha yakın bir yer aramayı sürdürmüşlerdi. Ancak Chopin Paris’e yazdığı mektupta, konumundan çok etkilendiği manastırdan övgüyle söz etmişti; zaten bir süre sonra gelişen olaylar sonucunda buraya yerleşmek zorunda kalacaklardı. Bestecinin yanıldığı tek nokta, manastırın etrafında cami kalıntıları olduğunu yazmasıydı. Valldemossa’da hiçbir dönemde bir cami yapılmamıştı.

Kalabilecekleri gibi bir ev bulmak için adanın her yanını geziyorlardı. Bu sayede daha ilk günden etrafı tanımaya başlamışlardı. George Sand, sonraki yıllarda kaleme aldığı *Un Hiver À Majorque* (Mayorka'da Bir Kış) adlı yapıtında o günleri şöyle anlatıyor: "Tüm kentte kalınabilecek bir mekân bulmak imkânsız gibiydi. Palma'da bir ev, kapıları ve pencereleri olmayan bomboş dört duvardan oluşuyordu. Evlerin çoğunda cam bulunmuyordu. Kışın çok gerekli olan bu konforu sağlamak isteyenler kendileri yaptırmak zorundaydı. Taşınıldığı zaman (bu çok sık karşılaşılan bir durum değildi), herkes pencereleri, kilitleri, kapı kollarını söküp götürüyordu. Yeni taşınan, rüzgâra ve kötü havaya kafa tutmaya niyetli değilse, hepsini baştan yaptırmak zorunda kalıyordu. Bütün mobilyanın baştan yapılması için en az altı aylık bir süre gerekiyordu. Mayorka'da çok az usta ve malzeme olduğu, olanların da her zaman acele etmemek için geçerli bir nedenleri olduğu için bu süre normaldi. Hayat nasılsa uzundu."¹⁷

Uzun aramalardan sonra kalabilecekleri gibi bir ev bulmuşlardı. Kasım ortasında taşındıkları bu ev merkeze oldukça yakındı ve çektikleri onca sıkıntıdan sonra başlarını sokabilecekleri bir mekândı. Ancak kendilerini bekleyen pek çok sorun vardı: "Varlıklı bir kişiye ait bu villayı Paris için fena sayılmayacak ama burası için çok yüksek bir fiyata, yaklaşık aylık yüz franka kiraladık. İçeride katı yataklar, hasır sandalyeler ve masalar vardı. Çıplak duvarlar beyaz badanayla kaplıydı ve şaşılacak şekilde neredeyse tüm odaların pencerelerinde cam vardı. Oturma odası olarak adlandırmakta ısrar ettikleri boşlukta, ocağın üzerinde dört korkunç resim asılıydı. Benzerlerine bizdeki en kötü köy kahvelerinde bile zor rastlanan bu resimleri ev sahibimiz Bay Gómez değerli gravürlermişçesine çerçeveleterek, kıymetli mülkünün duvarlarını süslemişti. Genel olarak geniş, havadar, hatta biraz fazla havadar bir evdi ama çok güzel bir konumdaydı."¹⁸

Eve yerleştikten sonra yeni yaşamlarına alışmaya çalışıyorlardı. Chopin, henüz Pleyel'in gönderdiği piyano adaya ulaşmadığı için, Palma'da bulduğu kötü bir çalgıyla yetinmek zorunda kalmıştı. Yine de verimli sayılabilecek bir tempoda çalışıyordu. George Sand ise uzun süredir tamamlayamadığı romanı *Spiridion*'u tamamlayıp en kısa sürede Paris'e göndermek istiyordu. Çalışma sonrasında, hemen her gün yürüyüşlere çıkıyorlar, çoğunlukla çocuklar da onlara eşlik ediyordu. Bu yürüyüşlerin birinde aniden başlayan bir fırtına Chopin'in hastalığının nüksetmesine neden oldu. Hızla yükselen ateşi, bir türlü tümüyle geçmeyen eski belirtileri yeniden ortaya çıkartmıştı. Paris'ten ayrılmadan önce besteciyi muayene eden doktorlar verem olmadığını, dinlenme ve daha yumuşak bir iklimde kışı geçirmenin eski sağlığına kavuşmasını sağlayacağını söylemişlerdi.

Öksürük nöbetleri dayanılmaz hal alınca doktora başvurmaya karar verdiler. Muayeneye gelen doktorların teşhisleri birbirini tutmuyordu. Bu nedenle nasıl tedavi etmeleri gerektiği konusunda da fikir birliğine varamıyorlardı. Ancak bir süre sonra, karşılaştıkları durumun oldukça ağır olduğunu ve veremden şüphe etmeleri gerektiğini düşünmeye başladılar. Chopin'in 3 Aralık 1838 günü arkadaşına yazdığı mektupta şu satırlar yer alıyordu: "Notaları sana hâlâ yollayamıyorum. Son iki hafta çok kötü hastalandım. On sekiz derecelik sıcaklığa, güllere, portakallara ve incirlere rağmen üşüttüm. Adanın üç ünlü doktoru beni muayene etti. Birincisi tükürüğümü kokladı,

ikincisi tükürdüğüm yere eliyle vurdu, üçüncüsü nasıl tükürdüğüme baktı. İlkine göre çoktan nalları dikmem gerekiyordu, ikincisi ölmekte olduğumu söyledi, diğeriye yakında öleceğime kanaat getirdi. Bugün kendimi her zamanki gibi hissediyorum. Bu konuda Jan'ı¹⁹ affedemiyorum, bronşitimin daima nüksedeceğini bilmesine rağmen yanıma buna karşı ilaç vermedi. Burada büyük zahmetlerle kan alarak, başka ilaçlar vererek tedavi etmeye çalıştılar. Bugün alıştığım gibi hissediyorum. Ama bu hastalığın etkisi *Prelüder'*e oldu. Ne zaman sana ulaştıracağımı Tanrı bilir."²⁰

Aynı gün George Sand ile ortak dostları ve birlikteliklerinde önemli rol oynayan Wojciech Grzymała'ya yazdığı mektupta şu satırlar yer alıyordu: "Varşova'ya gidecek mektupları Fontana'ya gönderdim. Durmadan öksürüp aksırıyorum ama seni seviyorum. Çok sık senden bahsediyoruz. Şu ana dek bir haber alamadık. Burası şeytani bir ülke, özellikle postayı, insanları ve konforu düşününce. Gökyüzü tıpkı senin ruhun gibi güzel, topraksa benim kalbim gibi karanlık."²¹

Giderek bozmaya başlayan hava Chopin'in sağlığını olumsuz yönde etkiliyordu. Oturdıkları ev adada "So'n Vent" (Rüzgârın Evi) olarak anılıyordu ve gerçekten adını her bakımdan hak ediyordu. Kuvvetini artırmaya başlayan yağmur incecik duvarlardan içeri giriyor, yaz mevsimi için inşa edilmiş duvarlar rutubeti bir sünger gibi çekip uzun bir süre odanın içine vermeye devam ediyordu. Rüzgârın da eklenmesiyle sıcaklık aniden düşmüş, dondurucu bir soğuk hüküm sürmeye başlamıştı. Isınmak için yaktıkları soba Chopin'in öksürüğüne iyi gelmemiş, besteci kendini yeniden kötü hisseder olmuştu. Tüm bu olumsuz koşullar en çok George Sand'ı etkiliyordu. Çocuklarının bakımını aksatmamaya çalışan genç kadın, onlardan daha fazla bakıma gereksinim duyan Chopin'in de yanından ayrılamıyor, tüm bu karmaşanın arasında romanını yazmaya çabalıyordu.

Aralık ayı başlarında ev sahibinden aldıkları bir mektup işleri iyice karmaşıktı. Bay Gómez, adada dilden dile dolaşmaya başlayan Chopin'in verem olduğu dedikodularını ciddiye almıştı. Ailesinin sağlığını düşünerek, bir an önce evi boşaltmalarını istiyor, ayrıca hastalığın izlerini tümüyle ortadan kaldırabilmek için odaları yeniden badana yaptırmalarını şart koşuyordu. Kullandıkları yatak yorgan gibi eşyaları yakarak ortadan kaldırmaları ve evi dezenfekte edilmiş bir şekilde teslim etmeleri için önlerinde fazla süre yoktu. Chopin'in sağlığı evden çıkmasına olanak sağlayacak gibi değildi ancak ev sahibi kararlıydı. Konsolos Flury bir kez daha yardıma koşmuş, barınacak yeni bir yer bulana dek kendi evinde kalmalarını sağlamıştı. Adaya ilk geldikleri günlerde ziyaret ettikleri Valldemossa'daki manastır yeniden gündeme geldi. O günlerde manastırda yaşayan bir ailenin adadan ayrılma hazırlığı içinde olduğunu duyunca, eşyalarını satın alarak onların odalarını kiralamaya karar verdiler. Böylece Chopin'in Valldemossa'da yaşama hayali gerçeğe dönüşmüş oluyordu ancak artık adanın ve büyülü doğasının fazla bir önemi kalmamıştı. Paris'te Mayorka hakkında anlatılanlar ve ilk geldikleri günlerde edindikleri izlenimler çoktan yerini korkunç kâbuslara bırakmıştı. Olabildiğince çabuk adayı terk etmek en iyi yol gibi görünmekle birlikte, özellikle Chopin'in çok kötü sağlığı buna engeldi. Bir süre daha adada kalmak zorundaydılar ve Valldemossa'daki manastır şimdilik sığınabilecekleri tek yer gibi görünüyordu.

Valldemossa, Chartreuse Manastırı. Francisco Xavier Parceris'in çiziminden, Gustave Segur'un litografisi (19. yüzyıl).

Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

15 Aralık günü Valldemossa'daki manastıra ulaştılar. Palma'yı bu küçük dağ köyüne bağlayan yol her yağmurdan sonra kaybolduğu için hayvanların çektiği arabalarla yapılan yolculuk çok zahmetli geçmişti. Kalacakları yere ulaştıklarında, tüm olumsuz koşullara rağmen olağanüstü güzellikte bir doğa onları bekliyordu. Kuruluşu 15. yüzyıla dek uzanan manastır "Chartreuse Tarikatı"na²² bağlıydı. Ancak son yıllarda, İspanya'da faaliyetleri yasaklanınca manastırda kalan din adamları adayı terk etmek zorunda kalmış, bu görkemli yapı tam anlamıyla kaderine bırakılmıştı. Bahçede bir mezarlık, yapının içinde de bir eczane vardı. Aslında hükümetin kontrolüne geçen manastırın odaları dileyen kimselere kiralanıyordu ama köyün zor ulaşılır olması bu uygulamayı güçleştiriyor ve yapının büyük bölümü boş duruyordu. Binada görevli olarak çok az kimse konaklıyordu. Chopin ve beraberindekiler üç küçük oda kiralamışlar, satın aldıkları kullanılmış eşyalarla olabildiğince döşeyerek, konforlu bir şekle sokmaya çalışmışlardı. Odaların önünde manastırın eteklerinde uzanan vadiye bakan geniş bir teras vardı.

*Valldemossa, Chartreuse Manastırı'nın günümüzdeki görünümü.
Fotoğraf: Asuman Kafaoğlu-Büke.*

Yıl sonuna doğru Pleyel'in gönderdiği piyano adaya ulaştı. Ancak gümrükten çekmek için neredeyse çalgının değerine yakın vergi ödemeleri isteniyordu. Resmî işlerin son derece yavaş ilerlediği adada, bu yeni sorunu nasıl çözmeleri gerektiğini düşünmeye başladılar. Uzun pazarlıklar sonucu başlangıçta istenen meblağın oldukça altında bir vergi ödeyerek çalgıyı manastıra ulaştırmayı başardıklarında aradan üç hafta geçmiş, 1839 yılı başlamıştı. Piyanonun gelmesi Chopin'in çalışmalarını daha verimli hale sokmuştu. Besteci 1838'in son günlerinde, 28 Aralık'ta arkadaşı Fontana'ya gönderdiği mektupta manastırdaki yaşamını şöyle anlatıyordu: "Dağların ve denizin arasında terk edilmiş haldeki Chartreuse Manastırı'nda beni saçım başım dağınık, elimde beyaz eldivenler olmadan ve solgun bir yüzle hayal edebilirsin. Küçük hücremin kapısı Paris'te eşine rastlanmayacak cinsten. Odam yüksek bir tabutu andırıyor, heybetli ve kirli bir tavanı var, küçük pencerelerin önünde palmyeler, selviler ve portakal ağaçları var. Pencerenin tam karşısında yatağım duruyor. Yatağın yanında küçük bir masa var, yazmak için pek kullanılamasa da, üzerinde burası için büyük lüks olan bir şamdan ve mum duruyor, yanında Bach'ın notaları, benim çiziktirdiklerim ve başka notalar var. Her yanda sessizlik, bağırabilirsin ama hâlâ sessizlik devam ediyor. Tek kelimeyle söylersem yapayalnız bir yerden sana yazıyorum. Doğa harika ama insanlarla uğraşmak çok zor. Yollar ve postaneler de kötü. Birkaç defa Palma'dan buraya gidip geldim, her zaman aynı

arabacıyla ama her defasında başka bir yoldan. Yolun nereden geçmesi gerektiğine dereler karar veriyor, ardından düşen kayalar güzergâhı sağlamlaştırıyor. (...) Piyano sekiz gündür limanda bekliyor. Gümrükten söylediklerine göre, bu sıradan çalgı için bir servet ödememiz gerekiyor. Doğa yardımsever ama insanlar hırsız. Bunun nedeni aslında çok az yabancı görmeleri ve onlara nasıl davranacaklarını bilmemeleri. Portakal için para ödemem gerekiyor ama pantolon düğmesine akıl almaz bir ücret ödüyorsun.”²³

Manastırda onlardan başka, binadan sorumlu kişi, eczacı ve Maria Antonia adlı bir kadın vardı. Önceleri yeni komşularıyla iyi geçinen Maria Antonia daha sonra her şeyi kendi isteğine göre yapmaya devam etmiş, diğerlerinin yaşamına karışmaya başlamıştı. George Sand olayları kontrolü altına almak için çok çaba harcıyordu. İspanyol yemekleriyle arası iyi olmayan Chopin’in beslenmesi ayrı bir sorundu. Pazarda istediklerini bulmak olanaksız gibiydi. Adada yetişmeyen şeyler için istenen ücretler akıl almazdı. Pazarlık etmeye başlayınca satıcılar ellerindekini satmaktan tümüyle vazgeçiyorlardı. George Sand bunca uğraşın arasında romanını yıl sonunda tamamlamayı başarmıştı. Çocuklarının eğitimi de vaktinin büyük bölümünü alıyordu. Oğlu Maurice adada bulunduğu süre boyunca çevresinde gördüğü hemen her şeyin resmini yapıyordu. Özellikle Valldemossa’daki görüntüler delikanlı için bulunmaz birer esin kaynağıydı.

Ada halkı, özellikle Valldemossa’daki köylüler bu garip ailenin aralarında bulunmasından hiç hoşnut değildi. Chopin ve George Sand’ın evli olmadıkları dedikodusu kısa zamanda yayılmıştı; ayrıca kiliseye uğramamaları bir diğer eksi puandı. Sürekli piyano çalan Chopin, vaktinin büyük bölümünü sigara eşliğinde yazarak geçiren George Sand, annesi gibi erkek çocuk kıyafetleriyle gezen Solange ve gördüğü her şeyin resmini yapma hevesinde olduğu için sürekli kâğıt kalemle dolaşan Maurice, ada sakinleri için ilginç ama kabul edilemez insanlardı. George Sand bu günleri sonraki yıllarda şöyle anımsayacaktı: “Terk edilmiş, virane haldeki manastırın bir köşesinde sağlam ve oldukça güzel manzaralı bir ev bulmuştuk. Sabahları çocuklara ders veriyordum. Günün kalan kısmında ben çalışırken onlar dışarıda koşturuyordu. Akşam ay ışığında manastır duvarlarının çevresinde birlikte koşup oynuyor ya da odamızda kitaplar okuyorduk. Dostumuzun²⁴ acıları ve bazı günler hayatından duyduğum endişe seyahatimizin tadını çıkarma gücünü yok etmese, bu romantik yalnızlıkta, ülkenin yabancı havası ve halkının hırsızlığına rağmen çok hoş bir hayatımız olacaktı.”²⁵

Chopin’in sağlığı manastırda kaldığı süre içinde hava durumuna bağlı olarak zaman zaman kötüleşiyordu. Vaktinin çoğunu beste yapmaya harcıyor, odasından ender çıkıyordu. Yalnız başına dolaşmıyor, diğerleri dışarıda olduğu zamanlarda çalışmanın verdiği yorgunlukla gerçekdışı düşler gördüğü oluyordu. George Sand bu durumu *Hayatımın Hikâyesi*’nde şöyle aktarmıştı: “Zavallı büyük sanatçı çok kötü hastaydı. Ne yazık ki pek ihtimal vermediğim şey başımıza geldi. Morali tamamen bozulmuştu. Hastalığını biraz cesaretle karşılayabilse, hayal gücünün yarattığı endişeyi yenebilirdi belki. Sağlığı iyi olduğunda bile manastır onun için korkunç olaylar ve hayaletlerle doluydu. Aslında bunları dile getirmiyordu. Tahmin etmek zorunda kalmıştım. Çocuklarımla harabelerin içinde yaptığım gece keşiflerinin dönüşünde onu, akşamın onunda, solgun bir yüz, dalgın bakan gözler ve darmadağın saçlarla piyanonun başında buluyordum. Bizi tanınması için bir süre geçmesi gerekiyordu.”²⁶

Ocak sonuna doğru Chopin *Prelüdlere*'i (Op. 28) tamamlayarak Paris'e arkadaşı Fontana'ya göndermişti. Yapıtın tamamlanmış olması, bestecinin maddi durumuna yapacağı katkı açısından önemliydi. Fransa'dan ayrılmadan Pleyel'den aldığı avansın üzerinden uzun zaman geçmişti. Paris'teki evinin kirasını ve banker dostu Auguste Léo'nun verdiği borcu ödemesi gerekiyordu. Önceki mektubunda arkadaşı Fontana'ya, borcunu kendisine hatırlatan bankere çok kızdığını "Yahudi Léo" ifadesiyle dile getirmişti. *Prelüdlere*'den elde edeceği gelir bir süreliğine rahatlamasını sağlayacaktı. Yapıtının elyazmalarını arkadaşı Fontana'ya gönderirken şunları yazmıştı: "*Prelüdlere*'i sana gönderiyorum, kopyasını çıkarırsın, sanırım hiç yanlış yok. Kopyayı Probst'a²⁷, orijinali Pleyel'e ver. Probst'tan alacağın parayı Léo'ya ver, bunun için sana bir makbuz yolluyorum. Léo'ya ayrıca yazıp teşekkür edecek vaktim yok. Pleyel'den alacağın bin beş yüz frank ile yılbaşına kadar olan dört yüz yirmi beş frank kira borcunu kapat ve eğer kabul ederlerse kontratı iptal et. Marta kadar yerime bir kiracı bulamazlarsa ben o meblağı da öderim. (...) Birkaç hafta içinde bir 'Ballade', bir 'Polonez' ve bir 'Scherzo'nun notalarını göndereceğim. Varşova'dan hâlâ bir haber alamadım. Mektuplara pul yapıştırmayı unutma. Acaba gönderdiklerinden önce hangisi elime geçecek? Seni hasretle kucaklıyorum. Bir hücrede yaşıyorum. Bazen Arap dansları seyrediyorum, Afrika güneşini ve Akdeniz'i görüyorum. (...) Evin kontratını iptal edeceğimi Grzymała'dan başkasına söyleme. Ne zaman döneceğimi tam bilemiyorum, belki Mayıs ayını ya da sonrasını bulabilir. Pleyel'e *Prelüdlere*'i ve ona yazdığım mektubu vermeyi unutma. Bana yaz."²⁸

Julian Fontana. Bir fotoğrafının Henryk Opieński tarafından çekilmiş kopyası (1937). Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin'in *Prelüdlere*'i yayımlayacak Camille Pleyel'e gönderdiği mektupta şunlar yazılıydı: "Sevgili dostum. Kötü havayı ve Palma gümrüğünü aşarak iyi durumda elime ulaşan piyanonuzun yardımıyla tamamladığım *Prelüdlere*'i sonunda size gönderiyorum. Notaların orijinalini size ulaştırması için Fontana'yı görevlendirdim. Yapıtın Fransa ve İngiltere'deki yayın hakkı için bin beş yüz frank talep ediyorum. Probst, bildiğiniz gibi Breitkopf & Härtel'in Almanya'da yayımlaması için bin frank ödedi. Eğer sizce de uygunsuzsa bu meblağı Fontana'ya verin. Burada bana ödeme yapabilecek bir banker tanımadığım için en emin yol bu. Benim yayımcım olmayı istediğinizi bildiğim için size yakın zamanda yeni notalar gönderebileceğimi bildirmek istiyorum. Öncelikle bir *Ballade*²⁹ yollayacağım, bunun Fransa ve İngiltere hakları karşılığı bin frank talep ediyorum. Daha sonrasında iki *Polonez*³⁰ yollayabilirim, La majör olanı zaten biliyorsunuz. Bunların tüm dünyadaki yayın hakkı için bin beş yüz frank istiyorum. Aynı tutarı daha sonra göndereceğim bir *Scherzo*³¹ için de talep ediyorum. (...) Haberlerinizi Fontana'dan alıyorum ve iyi olduğunuzu biliyorum. Buradaki posta mükemmel bir organizasyon; üç aydır evden mektup bekliyorum. Aileniz nasıl? Yeni yıl için iyi dileklerimi kendilerine iletin."³²

Chopin'in Mayorka'da bulunduğu sürede tamamladığı *Prelüdlar* (Op. 28), günümüzde bestecinin en sık seslendirilen yapıtları arasındadır. Müziğine her zaman büyük hayranlık duyduğu Bach'ın *İyi Düzenlenmiş Klavye'* sindeki aynı adlı giriş müziklerinden farklı olarak Chopin'in yapıtları birbirinden oldukça değişik karakterdeki küçük parçalardır. Bach'ın yaptığı uygulama gibi yirmi dört prelüdün her biri farklı bir tondadır. Ancak Bach'ın yapıtları kromatik bir sıra izlerken, Chopin'inkiler beşli aralıkla birbirini izler.

George Sand yapıtların birbirinden farklı karakterleri hakkında şunları yazıyor: "Bütün mütevazılığıyla prelüdlar olarak adlandırdığı en güzel kısa müzik parçalarını burada (Mayorka'da) bestelemiştir. Bunlar birer başyapıttı. Birçoğu insanın aklına ölüp gitmiş keşifleri ve cenazelerinde çalınan marşları hatırlatıyordu. Bazılarıysa melankolik ve yumuşaktı. Bunları sağlıklı zamanlarında, güneşli günlerde, penceresinin altında çocukların gülüşme sesleri yankılanır, uzaklardan gitar sesleri işitirken, ıslak ağaçlardaki kuşların sesi, kar üzerinde açan açık pembe güllerin manzarasında bestelerdi.

"Yoğun bir hüznün yansıyanları, işitilir işitilmez insanın kalbini burkanları da vardı. İçlerinden biri iç karartıcı bir yağmur akşamında, kalp çarpıntısıyla bestelenmişti. O gün Maurice ile ben gerekli erzağı almak için Palma'ya gidip onu yalnız bırakmıştık. Yağmur bastırmış, seller oluşmuştu. Çevresini sel almış manastıra geri dönmek için üç mili sekiz saatte aşabilmiştik. Akla gelmeyecek tehlikeler atlatmış, arabamız tarafından yarı yolda terk edilmiştik. Manastıra ulaştığımızda ayağımızda ayakkabı bile kalmamıştı. Hastamız için endişe ettiğimizden acele ediyorduk. Aslında canlı bir hali vardı ama bir tür sakin umutsuzluk içinde donup kalmışa benziyordu. O eşsiz prelüdünü³³ ağlaya ağlaya çalıyordu. İçeri girdiğimizi görünce büyük bir çığlık attı ve ardından altüst olmuş bir halde ve tuhaf bir ses tonuyla, 'Ah! Biliyordum, öldüğünüzü biliyordum!' dedi.

"Kendini toparlayıp halimizi görünce, başımıza gelen tehlikeleri düşünüp tekrar hasta oldu. Daha sonra başımıza gelenleri rüyasında gördüğünü ve bu rüyayı gerçekten ayıramadığından piyano çalarak sakinleştiğini, bu arada kendisinin de öldüğüne emin olduğunu itiraf etti. Kendini bir gölde boğulmuş olarak görmüştü. Buz parçalarına dönen su damlaları göğsüne düşüyormuş. Bunların çatının üzerine düzenli aralıklarla düşen su damlalarının sesi olduğunu söylediğimde, asıl işittiğinin bunlar olabileceğini kabul etmedi. Hatta bunları öykünmeli armoni sözcüğüyle ifade etmeme kızdı. Bütün gücüyle isyan ediyordu. Bu gibi öykünmelerin kulak için çocuksu oyunlar olduğu konusunda haklıydı. Dehası doğanın gizemli armonileriyle doluydu ve bunları müziğine yansıtırken dış dünyanın seslerini olduğu gibi tekrarlamak yerine müzikal tercümelerini ortaya koyuyordu. O akşam yaptığı beste Chartreuse'un çok ses çıkaran kiremitleri üzerinde çınlayan yağmur damlalarıyla doluydu ama bunlar onun hayal gücünde ve ezgisinde gökyüzünden kalbinin üzerine düşen gözyaşlarına dönüşmüştü."³⁴

Chopin'in müziğine her zaman büyük hayranlık duyan, oldukça iyi düzeyde piyano çalan ünlü yazar André Gide, 1949 yılında yayımladığı *Notes sur Chopin (Chopin Üzerine Notlar)* başlıklı denemesinde *Prelüdlar*'le ilgili şunları yazıyor: "İtiraf ederim ki, Chopin'in kısa parçalarına koyduğu başlığı pek iyi anlamıyorum: *Prelüdlar*. Neyin prelüdü? Bach'ın her prelüdünü bir füg izler; onunla bir bütün oluşturur. Oysa Chopin'in prelüdlarından herhangi birini, aynı bestecinin eseri bile olsa, aynı tonda bir

başka parçasının izlemesini, Chopin'in bütün prelüdülerinin hemen birbiri ardı sıra çalınmasından daha fazla sevinçle karşılayacağımı düşünemiyorum. Bunlardan her biri bir tefekküre prelüddür; bunlar konser için bestelenmiş parçalardan başka bir şey değildir; başka hiçbir yerde Chopin bunlarda olduğundan daha fazla yüreğini açmamıştır. Her biri ya da hemen hepsi (ki bazıları fevkalade kısadır) özel bir atmosfer yaratır, bir duygusal dekor düzenler, sonra bir kuşun konması gibi durulur. Her şey susar. Her prelüd aynı ölçüde önemli değildir. Kimileri sevimli, kimileri korkunçtur. Ama dinleyeni kayıtsız bırakmaz."³⁵

Chopin'in sağlığı şubat başında yağmurun ve soğuğun azalmaya başlamasıyla biraz daha iyileşti. Ancak kendini adada tüm dünyadan kopuk hissediyor, özellikle ailesinden haber alamamak moralini çok bozuyordu. Manastırdaki odası kimi zaman gözüne tam bir hapisane hücresi gibi görünüyor, küçük aksilikler büyük üzüntülere neden oluyordu. George Sand'ın bu konudaki gözlemleri şöyle: "Mayorka kayalıkları üzerinde uçan kartalın açlıktan inleyen çığlıkları, rüzgârın acılı ıslığı ve karla kaplı porsuk ağaçlarının iç karartıcı yabanlığı onu, portakal ağaçlarının kokusu, asmaların zarafeti ve Mağripli çiftçilerin türkülerinin verdiği neşeden çok daha güçlü ve çok daha uzun hüzne boğuyordu.

"Onun karakteri buydu. Sunulan sevginin sıcaklığına ve kaderin güler yüzlü taraflarına bir an için ilgi gösteriyor, önemsiz birinin bir beceriksizliğine ya da gerçek hayatın birbirine karışan ufak tefek olaylarına günler, hatta haftalarca üzülüyordu. (...) Birkaç gün hasta yatınca, ayrıntılara aşırı önem vermesi, sefaletten nefret etmesi ve daha rafine konforlara ihtiyaç duyması nedeniyle, doğal olarak Mayorka'dan da nefret etmeye başladı."³⁶

Havaların düzelmesiyle düzenli gemi seferlerinin başlaması bestecinin bir an önce Mayorka'yı terk etme isteğini güçlendirmişti. Oysa George Sand ve çocuklar yaklaşımakta olan bahar aylarının tadını çıkarmak için bir süre daha Valldemossa'da kalmaktan yanaydı. Bu konuda bir türlü anlaşamıyorlar, Chopin adada kaldıkça tedirgin oluyor ve orada uzaklaşma planları yapıyordu. Sonunda bestecinin isteğine uyarak adadan ayrılmaya karar verdiler. Manastırdan Palma'ya kadar olan yolu gitmek bile Chopin'in sağlığı açısından büyük bir tehlikeydi. Yaklaşık üç saat süren yolculuk genç besteciye yorgun düşürmüş, öksürük nöbetleri ve kan tükürme yeniden başlamıştı.

12 Şubat 1839 günü Palma'ya ulaşmışlardı. Gemi haftada bir kez sefer yapıyordu ve ilk sefer bir gün sonraydı. Çevresindekiler Chopin'in bu halde yola devam etmesinin çılgınlık olacağını söyleyerek, hiç değilse bir hafta adada dinlenmesini öğütlüyordu. Ancak tüm çabalar boşunaydı, olabildiğince çabuk adadan uzaklaşmak bestecide saplantı haline gelmişti. Pleyel'in gönderdiği piyanoyu Fransız konsolosunun eşine sattıkları için yükleri fazla değildi. 13 Şubat günü "El Mallorquin" in güvertesindeydiler. Bu kez şartlar daha kötüydü. Geminin yükü yolculardan fazlaydı, özellikle ambarlardaki domuzların kokusu dayanılmazdı. Barcelona'ya dek geçen yaklaşık on yedi saatlik yolculuk Chopin'in zaten bozuk olan sağlığını tam anlamıyla perişan etmişti. Karaya ulaştıklarında hemen bir doktor çağırdılar ve Chopin yaklaşık bir hafta otelden dışarı çıkmadan dinlendi. Yumuşak bir kış geçirme hayaliyle gittikleri Mayorka gerçek bir kâbusa dönüşmüştü. Bir haftalık tedavi faydasını göstermiş ve 24 Şubat günü deniz

yoluyla Marsilya'ya ulaşmışlardı. Uzun bir aradan sonra tekrar Fransa'da olmak Chopin'e çok iyi gelmişti. Kentin ünlü doktoru Cauvière besteciyi muayene etmiş, hastalığının verem olmadığını, çok şiddetli bir bronşit olduğunu ve iyice dinlemesi gerektiğini söylemişti. Zaten onların da hemen Paris'e dönme niyetleri yoktu. Bir süre daha güneyde kalabilirlerdi.

Doktor François Cauvière'in tedavisi kısa zamanda kendini göstermiş, Chopin eski sağlığına kavuşmaya başlamıştı. Kontes Charlotte Marliani'nin yakın dostu olan altmış yaşlarındaki bu neşeli adam yalnızca bestecinin sağlığını düzeltmekle kalmamış, kentte kaldığı süre içinde en yakınlarındaki isim olmuştu. Onun tavsiyelerine uyan Chopin beslenmesine dikkat ediyor, şarap ve kahveden olabildiğince uzak duruyor, bol bol süt içiyordu. George Sand bir arkadaşına yazdığı mektupta bestecinin sağlığının giderek düzelmeye başladığını, artık neredeyse hiç öksürmediğini ve kilo aldığını belirtiyordu. Chopin yaşamından memnun görünüyordu. Gerçi Grzymała'ya yazdığı bir mektupta "Marsilya çirkin bir kent, tarihî ama eski değil, biraz canımızı sıkıyor," diye yazmıştı ama bu kentte kendini her yönden Mayorka'ya göre çok daha güvende ve sağlıklı hissediyordu.³⁷

Mart ayında yeniden beste yapmaya ağırlık vermişti. Aynı zamanda yeni yapıtlarının yayımlanması konusunda Fontana'ya yazdığı mektuplarda sürekli direktifler veriyordu. *Prelüdüler*'i Pleyel yayımlayacaktı; ancak tamamlanmış ve kısa bir süre sonra tamamlanacak diğer yapıtlar, *Ballade* (Op. 38), *Polonez* (Op. 40) ve *Scherzo* (Op. 39) için Chopin'in istediği ücretleri yüksek bulmuştu. Ayrıca Palma'ya gönderdiği piyanonun parası hâlâ eline geçmediğinden yeni ödeme yapmaya da yanaşmıyordu. Bu durum Chopin'i çileden çıkartmış, her zaman yaptığı gibi Pleyel'i "Yahudi" olmakla suçlamıştı. Eğer yeni yapıtlar konusunda sorun çıkarmaya devam ederse, onları eski yayımcısı Schlesinger'e önermeyi teklif etmiş ve Fontana'ya bu konuda şunları yazmıştı: "Eğer Yahudilerle iş yapacaksak, bari Ortodoks olanlarıyla yapalım."³⁸

Notalarının kimin tarafından basılacağı ve telif ücreti olarak ne ödeneceği mart ayı boyunca en çok aklını kurcalayan konuydu. 17 Mart tarihinde Fontana'ya bu konuda şunları yazıyordu: "Benim için yaptığın her şey için çok teşekkür ederim. Pleyel aptalın, Probst³⁹ aşşğılık adamın biri (kesinlikle üç yapıt için bin frank vermiyor). (...) Ucuz vereceksem Schlesinger'e vermeyi tercih ederim, böylece sonu belirsiz yeni arayışlara girmek zorunda kalmam. (...) Schlesinger *Polonez*'i kime isterse satabilir, benim için fark etmez, tabii Probst hariç. Schlesinger bana daima saygı gösterdi, benimle çalışmak istediğini belli etti. Ona karşı açık ol, peşin ödeme yapmadan yapıtları verme. (...) Aptal Pleyel ne bana ne de sana güvenmedi. Tanrım! Neden insan daima aptallarla iş yapmak zorunda kalıyor? Aynı Pleyel, bana Schlesinger'in çok az para ödediğini söylüyordu, şimdi herkese satabileceği bir yapıt için beş yüz frank vermeye yanaşmıyor. Neyse, ben de gerçek Yahudilerle pazarlık yaparım. (...) Kimseye *Scherzo*'dan bahsetme, ne zaman tamamlayabileceğimi bilemiyorum, hâlâ kendimi güçsüz hissediyorum."⁴⁰ Schlesinger'in de pazarlık yapmadan istediği ücreti ödemeye yanaşmadığını öğrenince mart sonunda arkadaşına şunları yazıyordu: "Eğer hepsi Yahudilik yapmaya niyetliyse, ben dönünceye dek beklesinler. (...) Döndüğüm zaman ne yapmamız gerektiğine karar veririz. İkimiz de bu eşeklerle (böyle söylediğim için özür dilerim) uğraşmaktan

bıktık.”⁴¹

Marsilya’da geçen haftalar, George Sand ile duygusal anlamda en yakınlaştıkları dönemlerdendi. Genç kadının Mayorka’da onun sağlığına gösterdiği özen Chopin’in sevgisini körüklemişti. Kendini daha iyi hissetmeye başladığı bu günlerde yanında George Sand’ın olması çok hoşuna gidiyor, onun yaptıklarından övgüyle söz ediyordu. Ortak dostları Grzymała’ya yazdığı 12 Nisan tarihli mektupta, hem yaşlı adamın son zamanlarda yaşadığı sağlık sorunlarıyla ilgili endişelerini dile getirmiş hem de kendi durumu hakkında bilgiler vermişti: “Marliani bize kendinizi iyi hissetmediğinizi ve kan alınmasının pek bir işe yaramadığını yazdı. Dün sizden aldığımız mektuptan sonra iyi olduğunuzu düşünmeye başlamışken, bugün böyle bir haber bizi çok şaşırttı. Marliani aynı mektupta, annemin beni merak ettiği için Paris’e gelmeye niyetlendiğini yazmış. Pek ihtimal vermedim ama yine de onlara bir mektup yazıp iyi olduğumu anlatacağım. Bu Marsilya’dan yazdığım üçüncü mektup olacak. Bu konuda bir şey duyarsanız lütfen bana yazın. (...) Meleğim yeni bir roman bitiriyor: *Gabriel*. Bütün gün yataktan çıkmadan yazdı. Onu, benim şimdi tanıdığım kadar tanısaydınız, çok daha fazla seveceğinize inanıyorum.”⁴²

George Sand’ın duyguları da benzer yönde geliyordu. Genç kadın Marliani’ye yazdığı mektupta hissettiklerini şöyle kâğıda dökmüştü: “Chopin bir melek. Onun duyarlılığı, iyiliği ve sabrı bazen beni rahatsız ediyor. Bu dünyadaki uzun ve zahmetli varoluşumuzu kaldırabilmek için fazla saf, fazla değerli ve fazla kusursuz olduğunu düşünüyorum. Mayorka’da çok hasta olduğunda bestelediği yapıtlarda sanki cennetin kokusu vardı. Onu cennette görmeye öylesine alıştım ki, artık onun için yaşamın ve ölümün fazla bir fark taşımadığını düşünüyorum. Nasıl bir dünyada yaşadığının farkında değil. Yaşamdan anladığı bizim anlayışımızdan çok farklı.”⁴³ Bu ifade büyük olasılıkla George Sand’ın Chopin’i görmek istediği konumu yansıtıyordu. Onu ilk tanıdığı günlerde “Küçüğüm” diye adlandıran genç kadın, edebi yeteneğinin de yardımıyla romantik yönü ağır basan bir portre çizmişti. Chopin kimi zaman olaylara farklı bir boyutta yaklaşırsa da, yayımcılarıyla ücret pazarlığı yaparken ya da sinirlendiğinde tümüyle bu dünyada yaşayan biri gibi davranmayı biliyordu. Ama George Sand, bir melek olarak düşündüğü sevgilisi için, tam bir melek tanımı yapmıştı.

Marsilya’da buldukları dönemde Chopin ve George Sand’ın ilgisini çeken olaylardan biri de, Polonyalı yazar Adam Mickiewicz’in *Dziady* (Ataların Gecesi) adlı yapıtının Fransızca baskısıydı. Chopin kısaltılarak yayımlanan yapıtın yeniden çevrilmesini, yazarın bunu kendi yapmasının daha iyi olacağını ve George Sand’ın da çeviriyi gözden geçirebileceğini düşünüyordu. Zaten genç kadın Mickiewicz’in yapıtına hayran olmuş ve onun hakkında kaleme aldığı “Essai sur le drame fantastique: Goethe, Byron et Mickiewicz” (Fantastik Dram Üzerine Deneme: Goethe, Byron ve Mickiewicz) yazısında, Adam Mickiewicz’i, Goethe ve Byron’ın yanına koymuş, bu üç yazarın üç önemli kahramanı “Faust”, “Manfred” ve “Dziady”yi ayrıntılı olarak incelemişti.

Nisan sonuna doğru, yakın dostu tenor Adolphe Nourrit’nin intiharı Chopin’i çok sarsmıştı. Napoli’de bulunduğu sırada gerçekleşen bu olay sonrasında cenaze Paris’e nakledilmeden önce Marsilya’ya getirilmiş ve burada sanatçı için bir anma ayini düzenlenmişti. Chopin tören sırasında arkadaşının çok severek söylediği Franz

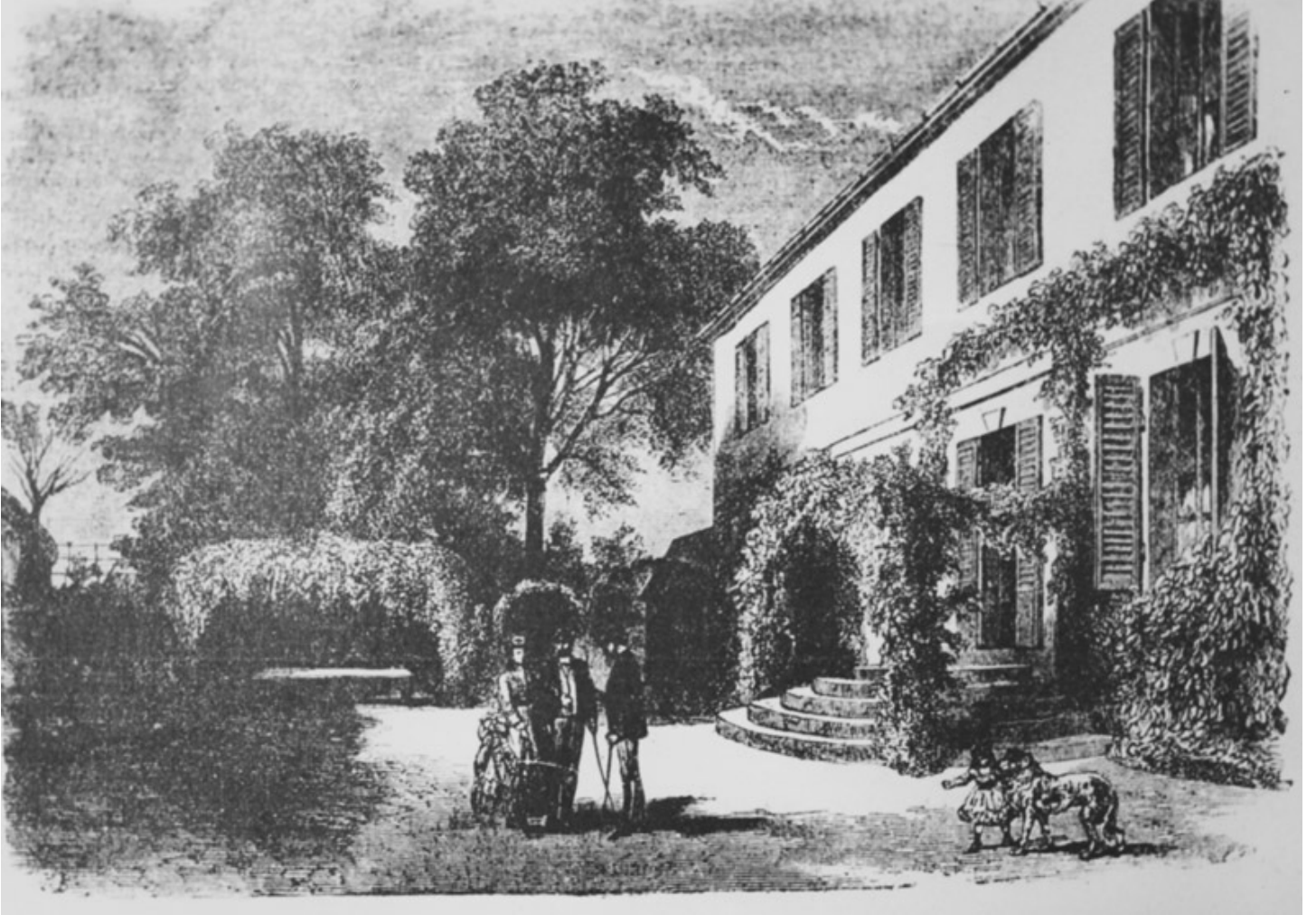
Schubert'in *Die Gestirne*⁴⁴ (Yıldızlar) liedini orgla çalmıştı. Ayine büyük bir kalabalık katılmıştı; bunun nedeni hem Nourrit'nin tanınan kişiliği hem de Chopin'in varlığıydı. Uzun süredir kentlerinde bulunan piyanisti, org çalarken de olsa dinlemek isteyenler kiliseyi doldurmuş ancak kısa bir parçayla yetinmişlerdi.

Mayıs başında Chopin'in sağlığı artık uzun yolculuklara çıkabilecek duruma gelmişti. Kuzeye doğru yola çıkmadan, civarda biraz daha dolaşmak istemişler ve 3 Mayıs günü İtalya'nın Cenova kentine doğru yola çıkmışlardı. Kentin tarihî dokusu hepsinin çok hoşuna gitmişti. Chopin uzun yıllardır düşlediği İtalya'yı böylece görmüş oluyordu. On iki gün geçirdikleri Cenova ne yazık ki bu güzel ülkede görebildiği tek şehir olarak kalacaktı. Dalgalı ve fırtınalı bir yolculuğun ardından 18 Mayıs günü tekrar Marsilya'ya ulaştılar. Dört gün sonra, 22 Mayıs 1839 günü Chopin, George Sand ve çocuklarla birlikte Marsilya'dan ayrılarak kuzeye doğru yola çıktı. Niyetleri doğrudan Paris'e gitmek değildi. George Sand'ın Nohant'da bulunan malikânesinde bir süre daha dinlenmek, birlikte olmanın tadını çıkarmak istiyorlardı. Chopin'in yolculuk boyunca yorulmaması için olabildiğince yavaş gidiyorlar, sık sık konaklıyorlardı. Genç kadının yaşamında önemli rol oynayan, bütün çocukluğunun ve evliliğinin ilk yıllarının geçtiği Nohant'daki eve ulaştıklarında takvimler 1 Haziran 1839'u gösteriyordu. Chopin farkında olmasa da, bu ev sonraki yıllarda onun da yaşamında önemli bir rol oynayacaktı.

George Sand uzun bir aranın ardından yeniden evinde olmanın mutluluğunu yaşıyordu. Doğayla iç içe konumu nedeniyle burası her zaman hoşuna gitmişti. Şimdi Chopin'in de Nohant'da geçireceği dönemin ona iyi geleceğini düşünüyordu. Birlikte olduklarından beri belki de ilk kez rahat ve huzurlu bir evleri olmuştu. George Sand, Chopin'in rahatça çalışabilmesi için ona güzel bir sürpriz hazırlamış, Marsilya'da buldukları dönemde Pleyel'e bir mektup göndererek, Nohant için bir piyano sipariş etmişti. Yolculuk boyunca genellikle kötü piyanolarla yetinen bestecinin artık istediği gibi bir çalgıya kavuşmasının ne denli önemli olduğunun bilincindeydi.

Chopin kısa zamanda Nohant'ı evi olarak benimsemişti. Evin üst katında yalnızca bir kitaplık odasının ayırdığı karşılıklı iki odada kalıyorlardı. Pencereden görünen manzara malikâneyi kuşatan büyük bahçe ve ardında göz alabildiğine yeşillikti. Chopin burada öğrencilik yıllarında Polonya'da yaptığı köy tatillerini anımsamış, aynı zamanda Varşova'dan ayrıldığından beri ilk kez gerçek anlamda bir evi olmuştu. Onunla ilgilenen, onun çalışması için gerekli şartları sağlamaya çabalayan ve onu seven bir kadın vardı. Chopin, belki de farkında olmadan, George Sand'a annesine karşı duyduğu bir sevgiyle bağlanmıştı. Genç kadın mektuplarında ondan bahsederken ilk günden beri kullandığı "Küçüğüm" ifadesine ek olarak zaman içinde "Fric-Fric", "Sevgili Oğlum", "Küçük Chip-Chip" ya da "Chopinet" şeklinde hitapları benimsemişti. Sonraki yıllarda, *Hayatımın Hikâyesi*'nde, Chopin'le aralarındaki sevginin nasıl olduğu konusunda şunları yazacaktı: "Sanatçı (Chopin) için son derece içten, son derece gerçek bir sevgi duyduğum gerçektir ama bu daha çok analık duygusuna benziyordu ve bu tür bir sevginin tutku dolu olabilecek temiz bir aşkla bir an bile boy ölçüşmesi düşünülemezdi. (...) Chopin'in bende uyandırdığı o şefkat dolu dostlukta pek fazla bir tehlike görmüyordum ama yine de olabilirdi. Uzun uzun düşündükten sonra bu da bir tehlike olmaktan çıktı. Hatta aksi bir nitelik kazanarak onu, beni aşklara karşı koruyan biri olarak görmeye başladım. Beni

yorgunluktan bitkin hale getiren bu dopdolu hayatımda üstleneceğim yeni bir ödevi, bir tür dinsel coşkuyla çekildiğimi hissettiğim o ağırbaşlılığa ulaşmak için yeni bir şans olarak algıladım. (...) Polonya'da hissettiği romantik bir aşkla, Paris'te bulduğu ve hep bulacağı tatlı gönül eğlencelerine benzer duygular besliyordu bana karşı. Uzakta yaşamaya alışsa da, hayatının tek tutkusu olan annesine beslediği sevgiye benzer bir duyguydu bu.”⁴⁵

*Nohant'da, George Sand'ın evi. Pierre Blanchard'ın tahta oyma çalışması (1870).
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

George Sand'ın Nohant'daki yatak odasının duvarına 19 Haziran 1839 tarihi kazınmıştı. Buraya yerleşmelerinin yaklaşık iki hafta sonrasına gelen bu tarihin anlamı günümüze dek tam olarak aydınlatılamamıştır. Müzik tarihçilerinin bir kısmı bunun ilişkilerinin başlamasının birinci yıldönümü olabileceğini düşünmektedir. Chopin ve George Sand, yeni evlerinde gerçek birer âşık gibi yaşamlarını sürdürüyorlar, kendilerince önemli saydıkları tarihleri kayda geçiriyor ya da yaşamlarında dönüm noktası kabul ettikleri günleri kutluyorlardı. George Sand, 15 Haziran günü Charlotte Marliani'ye yazdığı bir mektupta yaşamlarını şöyle tanımlıyordu: “Öğle yemeğini açık havada yedik. Yavaş yavaş arkadaşlarımız gelmeye başlıyor. Bol bol konuşup sigara içiyoruz, akşamüstü onlar gittiklerinde, gün batarken Chopin piyano çalıyor.” Birkaç gün sonra, 20 Mayıs'ta yine aynı arkadaşına şunları yazmıştı: “Çok güzel bir piyanosu var ve sabahtan akşama adeta büyülüyor. Buraya geldiğinden beri çok güzel yapıtlar

besteledi.”⁴⁶

Nohant’a yerleştikten kısa bir süre sonra dostları ziyaretlerine gelmeye başlamıştı. Yakınlarda oturan George Sand’ın üvey kardeşi Hippolyte Châtiron ve kızı Léontine sık sık uğruyorlar, böylece Chopin’e daha geniş bir aile ortamı yaratmış oluyorlardı. Ayrıca Doktor Gustav Papet, hem bir dost hem de gerektiğinde başvurulabilecek bir uzman olarak her zaman ulaşılabilir uzaklıktaydı. Paris’ten gelenler arasında Polonyalı şair Stefan Witwicki de vardı. Chopin uzun bir süre sonra yeniden Lehçe konuşmanın keyfini sürmüştü. George Sand ile ortak dostları Wojciech Grzymała, gelmesini en çok istedikleri kişiydi. Ancak yaşlı adamın sağlığının iyi olmayışı ziyaretini geciktiriyordu. Chopin, Nohant’a ilk geldiği günlerde yaşlı dostuna şunları yazmıştı: “Haftalar süren yolculuğun ardından rahat bir şekilde buraya ulaştık. Köy harika, bülbüller, tarlakuşları her yanda, tek eksik kuş sizsiniz. (...) Hepimiz için uygun olan bir zamanı bulup, birkaç günlüğüne de olsa buraya gelip bu zavallı yaratıkları sevindirir. Bir an önce sizi kucaklamamıza izin verin, geri dönerken size ilaçlar ve nefis bir süt vereceğim. Piyanom emrinize amade olacak, hiçbir şeyle uğraşmak zorunda kalmayacaksınız.” Birkaç hafta sonra, yolculuğun gözünde büyüttüğü kadar uzun olmadığını inandırmak için yaşlı adama yeniden yazmıştı: “Châteauroux’ya aynı gün öğleden sonra varırsınız. Oradan iki buçuk saatlik araba yolculuğuyla La Châtre’a geleceksiniz, yol bahçenin yanından geçiyor. Bizi kucaklayıp hemen masanın başına oturacaksınız. Paris’ten ayrılmanın kolay olmadığını biliyorum (...) Evin hanımı⁴⁷ bu duruma çok üzülüyor ve sizi göremeyeceğini düşünmeye başlıyor.”⁴⁸ Grzymała ancak ağustos ortasında Nohant’a gelebilmiş ve yaklaşık bir ay, çok sevdiği dostlarıyla baş başa günler geçirmişti.

Chopin bu huzurlu ortamda çok verimli çalışıyordu. Piyano başında geçtiğinde bazen saatlerce Bach’ın yapıtlarını çalıyordu. Tüm yolculuk boyunca yanından ayırmadığı *İyi Düzenlenmiş Klavye*’nin Paris’te yapılan baskısında gözüne çarpan yanlışları bu çalışmalar sırasında işaretliyor, yayımcının koyduğu bazı tempo uyarılarını ve nüansları kendi doğrularıyla değiştiriyordu. Bach’ın yapıtları onun için her zaman bir sığınak olmuş, sanki müziğin gerçek anlamını onlar yardımıyla daha kolay keşfetmişti. Bir keresinde, “Piyano başında kendi umutsuzluğumu dile getiriyorum,”⁴⁹ demişti. Belki de Bach’ın müziği, kaybettiği umudunu yeniden bulmasına yardım ediyordu. Yalnızca kendi için çalmak, piyano başında olmak ona iyi geliyordu. Ara sıra ona hâlâ opera ya da oratoryo bestelemesi yönünde öğüt verenler oluyordu Ama o artık sadece piyano için yazmaya kesin kararlıydı. Nohant’da ziyaretine gelen Stefan Witwicki opera bestelemesi, arkadaşı Tytus ise bir oratoryo üzerinde çalışması için gayrete getirmeye çalışıyordu. 8 Ağustos 1839 günü, arkadaşı Fontana’ya yazdığı uzun mektupta, hem yeni bestelediği yapıtlar hakkında bilgi vermiş hem de bir süredir şeker fabrikası işleten Tytus’un oratoryo bestelemesi konusunda yazdıklarına değinmişti: “Şu sıralar Si bemol minör bir sonat besteliyorum. İçinde senin önceden bildiğin Marş da yer alacak. Yapıt bir Allegro, bir Scherzo (Mi bemol minör tonunda), Marş ve el yazımıyla aşağı yukarı üç sayfa tutan kısa bir Final’den oluşacak. Marş’ın ardından sol el, unison olarak sağ el ile sohbet ediyor. (...) Tytus oratoryo bestelememi isteyen bir mektup yazmış. Annemlere yazdığım mektupta, kendisine neden bir manastır kurmak yerine şeker fabrikasıyla uğraştığını sormalarını söyledim. İyi kalpli Tytus, hâlâ okul günlerindeki gibi hayaller kuruyor; bu

tabii ki, benim onu daha az sevmeme engel olmuyor. İkinci oğluna benim adımları verdi, onun için üzülüyorum.”⁵⁰

Chopin'in mektupta bahsettiği yapıt, günümüzde onun en tanınan ve konser salonları dışında da en sık seslendirilen müzik parçasını, “Cenaze Marşı”nı içinde barındıran *Si bemol minör, II. Piyano Sonatı*'dır (Op. 35). Besteci 1837'de henüz sonat fikir ortada yokken bir “Cenaze Marşı” yazmış ve katıldığı toplantılardan birinde seslendirmişti. Bazı müzik tarihçileri Chopin'in, Beethoven'ın *Op. 26, La bemol majör Sonatı*'nı örnek alarak böyle bir çalışma içine girdiğini düşünüyor. Bu yapıtın üçüncü bölümünün de “Cenaze Marşı” başlığını taşıması, Chopin'in Beethoven'a benzer bir sonat besteleme düşüncesiyle yola çıkmış olabileceği fikrini akla getiriyor. 18. yüzyılda sonat formunun gösterdiği büyük ilerleme, Beethoven ile doruğa çıkmış, müzikal anlatımın en yetkin hali olarak, besteciler arasında bir ustalık olarak kabul edilmeye başlamıştı. Chopin, öğrencilik yıllarında bestelediği ilk *Piyano Sonatı*'ndan (Op. 4) yaklaşık on yıl sonra bu forma yeniden dönerek, müzikal ifade gücünü ne denli geliştirdiğini hem kendine hem de çevresine kanıtlamak ister gibiydi. Bazı uzmanların yapıtın gerisinde bir program aramaları çok gerçekçi değildir. Chopin her zaman müziğin kendi anlatım gücü olduğuna inanan besteciler arasında yer alıyordu. Ancak yine de, dört bölümlü yapıtın ilk üç bölümünün birbiriyle daha bağlantılı olduğu göz önüne alındığında, çok kısa olan son bölümün, üç perdelik oyunun ardından gelen bir “Epilog” gibi algılanması doğaldır.⁵¹ Nohant'da bestelenen diğer yapıtlar *Do diyez minör Scherzo* (Op. 39), *Dört Mazurka* (Op. 41) ve *Sol majör Noktürn*'dür (Op. 37, No. 2).

Sonbahar geldiğinde Chopin yeniden Paris'e dönme planları yapmaya başlamıştı. Doğanın ortasında geçirdiği aylar her yönden çok faydalı olmuştu ama yine de tüm yaşamını burada geçirmesi düşünülemezdi. Eski evinin kira sözleşmesini uzatmadığı için yeni bir yer aramak zorundaydı. Bu konuda arkadaşı Julian Fontana'ya ve her zaman yardıma koşmaya hazır olan Wojciech Grzymała'ya güveniyordu. Eylül sonu ve ekim ayı başında Fontana'ya yazdığı mektupların tek konusu yeni evdi. Önce hangi bölgede olmasına karar vermesi gerekiyordu. Fontana, Grzymała'nın önerilerini de dikkate alarak, Madeleine Kilisesi'nin hemen yanında, Rue Tronchet üzerinde 5 numaralı evi arkadaşı için kiraladı. 26 Eylül tarihli mektubunda Chopin, arkadaşına tüm yaptıkları için teşekkür ediyor ve evle ilgili yeni görevler yüklüyordu: “İngiliz gibi değil⁵², Polonyalı yüreğinle yaptığın her şeye teşekkür ederim. Ev için öncekine benzer bir duvar kâğıdı araştırmayı, güvercin grisi gibi parlak bir şey olsun. Her iki oda için aynını kullanabilirsin, çevresinde koyu yeşil bir çerçeve olabilir. Giriş için farklı ama güzel bir şey seç. Bu söylediklerimden başka, daha yeni, hoşuna giden bir şey bulursan onları alabilirsin. Benim için basit ve temiz olması önemli, bayağı ve rahatsızlık verici şeyler olmasın. O yüzden inci rengi de hoşuma gidiyor, kalitesiz ve sıradan durmuyor. Bir hizmetçi odasına ihtiyacım olduğunu hatırlattığın için teşekkür ederim, gerçekten çok önemli. Mobilyalara gelince; biliyorum, senden çok fazla şey istiyorum ama böyle iyi bir yüreğin olduğu için bu konuya da el atmanı rica ediyorum. Eşyanın nakliyesi için gerekli meblağı Grzymała'dan alabilirsin. Eşyalar yerlerine yerleştikten sonra bir marangozun elinden geçebilir. Ayrıca bana bir hizmetçi bulmakta yardımını istiyorum. Dürüst ve saygılı bir Polonyalı çok iyi olur. Bu konuda da Grzymała'nın fikrini alabilirsin. Ancak hizmetçiye

seksen franktan fazla veremem. Yatağın şiltesinin düzeltilmesi gerekebilir, eğer çok para tutarsa vazgeç, sandalyelerin de onarılması gerek. Her şeyi sana yazmama gerek yok, sen ne yapılması gerektiğini ve neyin iyi olduğunu biliyorsun. (...) Öncekiden daha uzun burunlu yaşlı arkadaşın Chopin.”⁵³

Eviyle ilgili öğrenmek istedikleri bir türlü bitmiyordu. 1 Ekim günü yazdığı mektubun önemli bir bölümü yine yeni eve ayrılmıştı. Chopin, kiranın makul olmasından yola çıkarak, gözlerinden kaçan bir noksanının olup olmadığı konusunda arkadaşını bir kez daha uyarıyordu. Ayrıca komşularının arasında trompet ya da benzeri nefesli çalgı çalanların olmadığından, yakın çevrede davranışları hoş karşılanmayan kadınların bulunmadığından da emin olmak istiyordu. Arkadaşından evin bir planını göndermesini istemişti. Chopin ayrıca, George Sand’ın ve çocuklarının kalacakları bir ev bulması konusunda da yine Fontana’ya güveniyordu. Paris’te birlikte yaşamaları dedikoduların dozunu iyice artırabilir, huzurlarını kaçırabilirdi; yakın ama ayrı evlerinin olması her ikisi için de en iyi çözümdü. Chopin Nohant’da kaldığı süre boyunca ailesine genç kadınla olan ilişkisini tüm açıklığıyla yazmamış, onun misafiri olarak malikânesinde konakladığını bildirmekle yetinmişti. Paris’te aynı eve taşınmak şimdilik istedikleri bir şey değildi.

Ekim başında yola çıkış tarihi de kesinleşmeye başlamıştı, Chopin mektuplarla arkadaşının son hazırlıkları yapmasını istiyor, ayrıca yeni ricalarda bulunuyordu: “Beş, altı, en geç yedi gün sonra Paris’teyim. Diğerleri yetişirse de, en azından duvar kâğıtlarının ve yatağın hazır olmasını sağla. (...) Önceki mektuplarımda sana yazmayı tümüyle unuttum, senin sokağında her zaman alışveriş yaptığım Dupont’dan bana bir şapka sipariş et. Ölçülerim onda var ve nasıl bir şey istediğimi tahmin edebilir. Bu yılın modasına uygun bir model seçsin ama abartmasın, Paris’te neyin moda olduğunun farkında değilim. Bir de terzim Dautremont’a gidip gri bir pantolon sipariş et. Kış için koyu gri bir kumaş seç, çizgili olmasın. Senin gibi bir İngiliz nasıl olması gerektiğini hemen anlar. Dautremont, Paris’e döneceğimi öğrenince sevinir. Ona bir de siyah kumaştan şık bir yelek ısmarla; senin zevkine bırakıyorum ama kesimi çok fazla olmasın. Eğer hâlâ bir hizmetçi bulamadıysa, seksen franktan daha az isteyen birini araştır ama buldunsa önemli değil; aslında altmış frank ödemeyi tercih ederim ama olsun. Sana yüklediğim bunca zahmet için beni affet, birkaç gün içinde kavuşacağız ve seni yaptıklarının tümü için kucaklayacağım. PS. Bana sık sık yaz, en iyisi günde üç kere yaz, aklına bir şey gelirse de fark etmez. Şapkayı hemen sipariş et, pantolonu da sevgili Julian!”⁵⁴

10 Ekim 1839 günü Nohant’dan ayrılmaya karar vermişlerdi. Sabahın erken saatlerinde hareket ederlerse, 11 Ekim’de öğleden sonra Paris’e ulaşabilirlerdi. George Sand ve çocukları için Rue Pigalle’de 16 numaralı ev kiralanmıştı. Yaklaşık bir yıldır uzak kaldıkları kent onları bekliyordu. Chopin, 8 Ekim günü yazdığı mektupta arkadaşı Fontana’ya evle ilgili son isteklerini sıralamıştı. Terzinin kıyafetlerini ayın on birine dek yetiştirmesi çok önemliydi. Ayrıca genç besteci bu kez Paris’te daha sağlıklı ve daha mutlu bir yaşam geçirmeyi diliyordu. Son dönemde tüm isteklerini Fontana’ya iletmişti için bu konuda da ona başvurmuştu: “Her konuda çok becerikli olduğun için sevgili dostum, yeni evimde kötü düşüncelerden ve öksürük nöbetlerinden uzak bir yaşam

sürmemi sağla. Ayrıca her şeyin iyi gitmesi için, bazı geçmiş dönemleri yaşantımdan tümüyle uzaklaştı. Orada, uzun yılların birikimi olan deneyimlerimi hazır bir halde önümde bulmak hiç kötü olmazdı. Her ikimizin de daha genç bir yaşa dönmesini sağla, hatta hiç doğmamış olalım.”⁵⁵

Paris’te yaşam kaldığı yerden devam etmeye başlamıştı. Kısa zamanda eski öğrencileriyle derse başlamış, aralarına yeniler de katılmıştı. Chopin günün büyük bölümünü ders vererek geçiriyor, bazen bir günde sekiz öğrenciyle ilgilenmesi gerekiyordu. Kentten ayrı kaldığı sürede yaptığı harcamaları karşılayabilmesi için, basılmakta olan yapıtlarının yanı sıra bu derslerden elde edeceği gelire çok ihtiyacı vardı. Dostların evlerinde düzenlenen toplantılar yeniden gündelik yaşamının ayrılmaz parçası olmuştu. Kente döndükten kısa bir süre sonra banker August Léo’nun verdiği bir davette Londra’dan kısa bir süreliğine Paris’e gelen ünlü piyanist Ignáz Moscheles ile tanışmıştı. Birkaç yıl önce yaptığı İngiltere gezisinde karşılaşmadığı usta piyanistle bu kez uzun uzun konuşma şansı olmuştu.

Moscheles önceki yıllarda Chopin’in yapıtları hakkında olumlu görüş bildirmemiş, bunları fazla modern bulduğunu ve anlamakta zorlandığını söylemişti. Ancak genç bestecinin parmaklarından duyduğunda fikri değişmişti. Karşılaşmalarıyla ilgili günlüğüne şunları yazacaktı: “Ricam üzerine yapıtlarını çaldı; onun müziğini ilk kez anladım, kadınların hayranlığını da. Yapıtları yorumlanırken ölçülerin kaybolduğu hissini veren serbest çalma (ad libitum) yöntemi, onun parmaklarında sevimli ve ilginç bir hale bürünüyor. Yapıtlarını çaldığımda amatörce yapıldığı hissine kapıldığım modülasyonları, onun yumuşak parmaklarından, perileri andıran kolaylıkla duyunca eskisi kadar irkilmedim. Kısacası piyanistler arasında benzeri yok.”⁵⁶ Moscheles Chopin’den, kısa bir süre sonra yayımlayacağı piyano metoduna koymak için yeni çalışma parçaları bestelemesini istemiş, günümüzde *Trois nouvelles Etudes* (Üç Yeni Etüt) başlığıyla anılan yapıtlar bu nedenle yazılmışlardı. İki piyanist 29 Ekim 1839 günü, Saint Cloud’da kraliyet ailesinin huzurunda çalmışlardı. Programda her biri kendi yapıtlarını seslendirmiş, günün sevilen temaları üzerine doğaçlama yapılmış, ayrıca Moscheles’in *İki Piyano İçin Mi bemol majör Sonat*’ını birlikte yorumlamışlardı. İki piyano çalındığında her zaman yaptığı gibi Chopin bu kez de, yapıtın temelini oluşturan bölüm olduğu için, bas partisini seslendirmişti.

1839 Kasım ortasında bir süredir Rusya’da bulunan Marki de Custine uzun yolculuğunu tamamlayarak Paris’e dönmüş, böylece Chopin eski bir dostuna daha kavuşmuştu. Markinin gezi anılarını topladığı ve Çarlık Rusya’sını eleştirel bir gözle değerlendirdiği kitabı kısa bir süre sonra yayımlanacak ve özellikle gezinin yapıldığı ülkede büyük yankı uyandıracaktı. Marki Paris’teki dostlarına “Dünyanın öbür ucundan geldim,” diyerek gördüklerinin Avrupa’da alışık olduklarından ne denli farklı olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

1 Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 17-18.

2 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 535.

3 Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 33.

4 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 541.

- 5** Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 33.
- 6** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 510.
- 7** *a.g.y.*, s. 547.
- 8** *a.g.y.*, s. 548.
- 9** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 273-274.
- 10** *a.g.y.*, s. 292-294.
- 11** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 549-551.
- 12** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 343-344.
- 13** Marki Custine, Chopin'in nereye gideceğini ya bilmediği ya da yanlış yazdığı için Mayorka yerine Valencia'yı kullanmış.
- 14** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 564.
- 15** Ferra, Bartomeu, *Chopin und George Sand auf Mayorka*, Almanca'ya çeviren: Egon Schoss, s. 81, Ediciones La Cartuja, 1975.
- 16** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 118-119.
- 17** Sand, George, *Ein Winter auf Majorca*, Almanca'ya çeviren: Dr. K. Elsner, s. 50, Edicions La Cartoixa, 1974.
- 18** *a.g.y.*, s. 51.
- 19** Paris'teki doktor arkadaşı Jan Matuszyński.
- 20** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 572.
- 21** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 187.
- 22** Fransa'da Grenoble yakınlarındaki "Chartreuse Vadisi"nde, Könlü Aziz Bruno tarafından 11. yüzyılda kurulan bir tarikat.
- 23** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 574.
- 24** Burada sözü edilen kişi Chopin.
- 25** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 345.
- 26** *a.g.y.*, s. 345.
- 27** Alman yayımcı Breitkopf & Härtel'in temsilcisi.
- 28** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 190-191.
- 29** Op. 38.
- 30** Op. 40.
- 31** Op. 39.
- 32** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 124-126.
- 33** Müzik tarihçileri bu parçanın *Op. 28, No. 15, Re bemol majör Prelüd* olduğu konusunda hemfikir. Bölüm genellikle, "Yağmur Damlaları" alt başlığıyla anılıyor.
- 34** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 346-347.

- 35** Gide, André, *Chopin Üzerine Notlar*, s. 29.
- 36** *a.g.y.*, s. 347-348.
- 37** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 611.
- 38** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 194.
- 39** Almanya'daki yayımcısı.
- 40** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 195-196.
- 41** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 614.
- 42** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 199.
- 43** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 122.
- 44** D. 444 *Die Gestirne* adlı lied 1816 yılında bestelenmiştir. Sözleri Friedrich Gottlieb Klopstock'a aittir.
- 45** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 351-352.
- 46** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 136.
- 47** G. Sand.
- 48** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 201-202.
- 49** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 11.
- 50** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 204-206.
- 51** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 628-629.
- 52** Fontana Paris'e yerleşmeden önce uzun süre Londra'da yaşamıştı.
- 53** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 128-129.
- 54** *a.g.y.*, s. 131-132.
- 55** *a.g.y.*, s. 133-134.
- 56** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 648.

Paris-Nohant Arasında
1840-1846

*Fryderyk Chopin. Maksymilian Fajans'in litografisi (1847).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Paris'teki yaşam Chopin için aynı şekilde devam ediyordu. Günün büyük bölümünü kaplayan derslerini kendi evinde veren besteci, öğleden sonra genellikle George Sand'ın evine gidiyor, akşam saatlerini burada geçiriyordu. Orada gecelediği günlerin sayısı da az değildi. Artık Parisliler için ikisinin ilişkisi sır olmaktan çıkmıştı, yaşamlarını dedikodulara göre ayarlamak durumunda değillerdi. Yine de iki ayrı evde oturmak, derslerini kendi mekânında vermek Chopin için daha kolaydı. Ancak sürekli hareket halindeki bu yaşam beste yapmasına fazla olanak sağlamıyordu. Mayorka, Marsilya ve Nohant'daki verimli dönem geride kalmıştı; 1840, en az yapıt ürettiği yıl olarak anılacaktı.

1840 aynı zamanda otuz yaşına bastığı yıl olarak önemliydi. O zamanın alışkanlıkları uyarınca artık gençlik günleri geride kalmıştı. Paris'te geçirdiği yıllar ününün hızla artmasına neden olmuş, sürekli halk önünde konser vermese de adı piyanistlerin arasında çok farklı bir konuma yükselmişti. Yapıtlarıyla Avrupa'nın dört bir yanında tanınıyordu. Doğaçlama çalma yeteneği çok fazla olmasına rağmen, beste yaparken uzun sürelere gereksinim duyuyor, yapıtlarını parmaklarından ilk döküldüğü şekliyle yayımlamak yerine üzerinde yorucu çalışmalardan sonra son noktayı koyabiliyordu.

Otuzlu yaşlarına başlarken özel yaşamı da kötü sayılmazdı. Bir süre önce çok istekli olduğu evlilik hayali gerçekleşemese de, bir yuva kurmayı başarmış sayılırdı. George Sand ve çocuklarıyla geçirdiği saatler onu bu yönden tatmin ediyordu. Genç kadının pek çok konuda üstüne titrediğini hissediyor, kültürel ve sanatsal konularda saatlerce konuşabildikleri için kendini şanslı hissediyordu. Bestelerinin ve çalışmasının önemsendiğini fark ediyor, aynı şekilde o da George Sand'ın sanatına hayranlık duyuyordu.

Mart başındaki doğum gününün hemen ardından Chopin'in sağlığında yine kötüleşme görüldü. Bu kez öksürük nöbetlerine kan eşlik etmiyordu ama göğsünde ve başında kuvvetli ağrılar vardı, ayrıca kendini çok yorgun hissediyor, bazen gün boyu yataktan çıkacak gücü kendinde bulamıyordu. Önceki hastalıklarında onu tedavi eden Doktor Paul Gaubert'den başka, Nohant'da yardımına koşan Dr. Papet yeni durumu birlikte değerlendirmişler, kısa süre sonra Chopin'i eski durumuna döndürmeyi başarmışlardı. O günlerde veremle savaşmak zorunda kalan ve doktor olan Jan Matuszyński ise, arkadaşının da kendiyile aynı hastalığa yakalandığı konusunda ısrarlıydı. Bu olasılık George Sand'ın çok üzülmesine neden oluyor, Chopin'in hastalığının verem olmadığını söyleyen doktorlara inanmak istiyordu.

Nisan sonunda George Sand'ın *Cosima* adlı oyununun ilk sahnelenmesi yapılacaktı. Yapıtın galasına Liszt ve Marie d'Agoult ile birlikte gitmişlerdi. Nohant'da buldukları dönemde Sand ve d'Agoult'nun arası bir süreliğine bozulmuş ancak Paris'e döndüklerinde eski kırgınlıkları unutmayı başarmışlardı. *Cosima*'nın temsili ne yazık ki beklenildiği gibi bir başarı getirmemiş, salonu dolduranların büyük bölümü gösteri sonunda sahnede gördüklerini ıslıklamıştı. 1840 yazını Nohant'a gitmek yerine Paris civarında kısa geziler yaparak geçirdiler. Bu gezilere çoğunlukla yakın dostları da eşlik ediyordu. Son dönemde yakın ilişki içinde oldukları kişilerin başında ressam Eugène Delacroix ve şarkıcı Pauline Garcia Viardot başta geliyordu. Ablası Maria Garcia Malibran

Pauline Viardot. Louis Hector François Allemand'ın litografisinden Louis Fischer'in yaptığı kopya (y1845). Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

gibi opera şarkıcısı olan genç kız, o tarihlerde daha on sekiz yaşındaydı ve kısa bir süre önce Théâtre Italien'in yöneticiliğini yapan Louis Viardot ile evlenmişti. Bir süre Liszt'ten piyano ve kompozisyon dersleri alan genç kız, kısa zamanda güzel sesiyle Chopin'in en beğendiği şarkıcılar arasına girmeyi başarmış, sık sık George Sand'ın evindeki toplantılara davet edilmeye başlanmıştı.

Sonbaharla birlikte Paris'in gündelik yaşamı geri dönmüştü. George Sand, 20 Ekim 1840 tarihinde, o dönemde babasının yanında bulunan oğlu Maurice'e şunları yazıyordu: "Bu sabahtan beri bir köpeğimiz var, bir yumruk büyüklüğünde, sütlü kahve renginde, sırtı ve arka ayakları beyaz, ön ayaklarında da beyaz patileri var. Chopin'in peşinden gelmiş, o da yola bırakmaya kıyamamış; bütün gün onunla uğraştı. Aklına eseni yapıyor, işini halının üstünde görüyor ve bize de ortalığı temizlemek kalıyor. Chopin her yaptığını inanılmaz buluyor, o da çevresinden ayrılmıyor ama Solange'a dayanamıyor. Kardeşin

bu durumu çok kıskandı. Köpek şimdi ayaklarımın dibinde uyuyor. Ona 'Mops' adını verdik, Lehçe 'sokak köpeği' demekmiş."¹ Birkaç gün sonra sahibinin ortaya çıkmasıyla ailenin köpek macerası son bulmuştu. George Sand, Chopin'in onlarla birlikte olmasından çok hoşnuttu. Üvey kardeşine yazdığı bir mektupta besteciyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştı: "Her zaman bir melek gibi. Onun mükemmel ve koruyucu arkadaşlığı olmasa sıklıkla cesaretimi yitirebilirdim."²

15 Aralık 1840'ta Paris tarihi günlerinden birini daha yaşamıştı. Ölümünün ardından, yaklaşık yirmi yıldır Saint Hélène Adası'nda gömülü olan Napoléon'un naaşı büyük bir devlet töreniyle Paris'e nakledilmişti. Dinî tören sırasında Mozart'ın *Requiem*'i seslendirilmiş ve Pauline Viardot vokal partilerinden birini söylemişti. Chopin bu törene katılmamakla birlikte, yapıtın provalarından birinde hazır bulunmuş ve müziğine büyük hayranlık duyduğu Mozart'ın son yapıtını ilk kez dinleme şansı olmuştu.

Yıl sonuna doğru Chopin, yeni öğrencisi Friederike Müller Streicher için evinde bir konser düzenlemişti. Genç kız konserde öğretmeninin *Si bemol minör Sonat*'ını (Op. 35) ve *Fa minör Konçerto*'sunu (Op. 21) seslendirmiş, konçertonun orkestra partisini besteci ikinci bir piyanoda çalmıştı. Avusturyalı Friederike Müller Streicher 1839 başlarında piyano eğitimini ilerletmek için Paris'e geldiğinde Chopin'in ülke dışında olduğunu öğrenmiş ama ondan ders alma hayaliyle kente geldiği için bestecinin dönüşünü beklemeye karar vermişti. Chopin'in Paris'e gelmesinin ardından ilk derse başlayan isimlerden olan genç kız, yeteneği sayesinde öğretmeninin gözüne girmeyi başarmıştı. Sonraki yıllarda anılarını kaleme alan Friederike Müller Streicher o günleri şöyle tanımlamıştı: "Zayıf ve solgun bir görünüşü vardı. Çok öksürür, sıkça yuttuğu afyon haplarını şekerle ya da bir bardak suyla alırdı. Rahatlamak için alına kolonya sürer ancak derslerini büyük bir ciddiyet, sabır ve saygı duyulacak bir bilgelikle sürdürürdü."³

1840 yılı sona ererken, bir süredir Paris'ten uzak olan eski bir dost, Adam Mickiewicz yeniden kente dönmüştü. Lozan'da Latince dersleri veren Mickiewicz,

Paris'te "Collège de France"da Slav edebiyatı derslerine başlamıştı. Önceki yıllarda olduğu gibi ünlü şair Chopin ve George Sand'ın en sık görüştüğü kişi konumuna gelmişti. Genç kadın, yapıtlarına hayranlık duyduğu edebiyatçıyı daha iyi anlayabilmek için Lehçe öğrenmeyi bile denemişti. Üniversitedeki dersleri ilk aylarda Chopin ve George Sand da izlemişlerdi.

Chopin bu dönemde, önceki yılların aksine, kentte düzenlenen konserlere dinleyici olarak daha az katılıyordu; solist olarak Parislilerin karşına çıkmayalı ise uzun bir zaman geçmişti. 1841 bu açında önemli bir yıl olacaktı. 7 Şubat 1841 günü Pauline Viardot'nun konserinde dinlediği Mozart ve Händel ariyaları sanatçının çok hoşuna gitmişti. Nisan ortasında düzenlenen bir başka konser taşıdığı anlam açısından önemliydi. Bonn'da yaptırılmak istenen Beethoven anıtı için, Berlioz'un yönetimindeki orkestra eşliğinde Liszt, bestecinin *Mi bemol majör Beşinci Piyano Konçerto'sunu* (Op. 73) seslendirmiş, dinletiden elde edilen gelir Bonn'a gönderilmişti. Liszt kısa bir süre önce Paris'te verdiği konserini "resital" olarak adlandırmış ve sahnede yalnızca kendi yer almıştı. Bu, dönem alışkanlıkları için oldukça yeni bir uygulamaydı; Liszt bir süre önce Londra'daki konserleri için basında çıkan "resital" tanımlamasını çok beğenmiş ve sonraki dinletilerini bu şekilde adlandırmaya başlamıştı. 16. yüzyılda genellikle konuşmaları ya da söylevleri tanımlamak için kullanılan bu terim, 19. yüzyılda tek bir sanatçının ya da sınırlı sayıda müzisyenin birlikte verdikleri konserler için kullanılmaya başlanmıştır. Liszt'in 1841 yılındaki Paris konserini izleyen Heinrich Heine bu konudaki izlenimlerini şöyle dile getirmişti: "Harika piyanist yeniden burada ve büyüülü konserler veriyor. Bütün piyanistleri gölgede bırakıyor, bir kişi hariç: piyanonun Raphaello'su Chopin."⁴

26 Nisan 1841 tarihi, Parisli müzikseverler için Chopin'i uzun bir aradan sonra tekrar sahnede görebilecekleri için önemliydi. Konser verme kararının ardından besteci her zaman olduğu gibi topluluk önünde çalacak olmanın sıkıntısını yaşamaya başlamıştı. Yaklaşık üç yıldır bu tarz bir dinletiyeye katılmamıştı; bu nedenle biletlerin büyük bölümü hemen satılmış, konseri iptal etme olasılığı tümüyle ortadan kalkmıştı. Chopin bu sıkıntılı durumdan kurtulmak için odasına kapanmış, günlerce Bach'ın yapıtlarını çalmıştı. Bir kez daha yalnızca müziği düşünmek ve içindekileri onun yardımıyla aktarabilmek için Bach'ın notalarına gereksinim duyuyordu. George Sand, bestecinin konser öncesindeki bu endişeli ruh halini Pauline Viardot'ya 18 Nisan tarihinde yazdığı bir mektupta esprili bir şekilde şöyle tanımlamıştı: "Büyük, çok büyük bir yenilik, küçük Chip-Chip koooskooooooooooocaman bir konser veriyor. Arkadaşları uzun çabalardan sonra onu ikna edebildiler. Ağzından 'evet' sözcüğü çıkar çıkmaz sihirli bir değnek dokunmuş gibi her şey bir anda gelişiverdi. Daha duyuru yapılmadan biletlerin dördte üçü satıldı. Bu durum aniden uykudan uyanmasına neden oldu ve kararsız Chip-Chip sözünden dönemedi. Chopin'in kâbusu ayın yirmi altısında Pleyel Salonu'nda. Afiş ve program istemiyor, kalabalık bir seyirci de istemiyor. Kimsenin bu konu üzerinde konuşmasına dayanamıyor. Bu tip şeylerden öylesine korkuyor ki, ona mumların yanmadığı, karanlık ve seyircinin olmadığı bir odada sesi çıkmayan bir piyanoda çalmasını önerdim."⁵

Konser Paris'in tüm önemli simalarını bir araya getirmişti. Dinleyiciler arasında Berlioz, Liszt, Kalkbrenner gibi müzisyenlerin yanı sıra, Mickiewicz, Heine, Delacroix

gibi sanatçılar ve bestecinin yakın dostlarının tümü vardı. Chopin, önceki dinletilerinde olduğu gibi, sahneyi başka sanatçılarla paylaşmayı seven biriydi. Bu kez de ağırlık kendi seslendirdiği yapıtlarda olmakla birlikte, şarkıcı Laura Damoreau-Cinti ve kemancı Heinrich Ernst akşamın diğer solistleriydi. Chopin ağırlıklı olarak Mayorka'da bestelediği yapıtlardan oluşan bir program seçmişti. *Prelüdlar, Fa majör Ballade* (Op. 38), *Do diyez minör Scherzo* (Op. 39), ayrıca son dönemde bestelediği *Mazurka* ve *Noktürn*'lerden örnekler salonu dolduranları büyülemiş, sanatçı büyük bir başarı kazanmıştı. Bir kez daha piyano yardımıyla anlatmak istediklerini, dinleyicilerle paylaşma şansı yakalamıştı.

Liszt, *Gazette Musicale* için kaleme aldığı yazıda Chopin için övgü dolu ifadeler kullanmıştı. Ancak satır aralarında, piyanonun bestecinin içinden geçenleri dışa vurabilmesi için yeterli bir çalgı olmadığını belirtmesi Chopin'in hoşuna gitmemişti. Yine de yazının tümünde konserin sıra dışılığına vurgu yapıyordu: "Geçen pazartesi akşamı, saat sekiz sularında Pleyel Salonu törensel bir şekilde aydınlatılmıştı. Birbiri peşi sıra gelen arabalar, halılarla ve kokulu çiçeklerle süslü merdivenlerin önünde güzel hanımları, şık beyleri, varlıklı bankerleri ve soyluları indiriyordu. Kısacası toplumun seçkin kesimini oluşturan soylular, yani doğuştan, paradan, yetenekten ya da güzellikten dolayı soylu sayılanlar oradaydı. Bir platform üzerine yerleştirilmiş piyanonun yakınında yer kapmak için birbirleriyle yarışır haldeydiler. Hiç kimse tek bir akoru, tek bir notayı, tek bir nüansı, tek bir düşünceyi kaçırmak istemiyordu. Ve bunda da çok haklıydılar çünkü böylesine büyük bir dikkatle bekledikleri, duymak, hayran olmak ve alkışlamak için sabırsızlandıkları kişi yalnızca marifetli bir yorumcu, notalara ustaca hükmeden bir piyanist ve hayranlık uyandıran bir sanatçı değildi. O bunların hepsi ve hepsinden daha fazlasıydı; o Chopin'di. Tıpkı vatandaşı ve arkadaşı büyük şair Mickiewicz gibi, ona da ülkesinin esin perisi şarkılarını yazdırıyor. Polonya'nın acıları onun notalarında herkes için benzersiz ve gizemli bir şiire dönüşüyor. Adının *Konrad Wallenrod*'un⁶ şairi kadar ünlenmemiş olması onun düşüncelerinin ve duygularının aynı güce sahip olmadığı anlamına gelmiyor. Yalnızca onun ifade araçları öylesine mükemmel değil ve çok daha sınırlı. Bir piyano yardımıyla içinden geçen her şeyi ortaya koyamaz."⁷

La France Musicale'de yayımlanan yazıda ise şu görüşler yer alıyordu: "Chopin sanatıyla kendini kabul ettirebilen bir piyanist. Kendi için yaratıyor ve kendi için yorumluyor. Rüya gördüğünde ona kulak verin, nasıl ağladığını, nasıl yumuşak, melankolik ve zarif şarkı söylediğini, nasıl büyük bir aşkla tüm benliğini ortaya koyduğunu hissedin."⁸

George Sand elde edilen başarıyı üvey kardeşi Hippolyte Châtiron'a yazdığı mektupta şöyle duyuruyordu: "Chopin bütün bir yaz boyunca aylıklık etmesine izin verecek bir konser verdi. İki saatlik kısa bir süre içinde birkaç kez el sallamasıyla, alkışlar içinde, hem altı bin frangın üzerinde parayı cebe indirdi hem de Paris'in en güzel kadınlarının iltifatlarına boğuldu. Alçak adam!"⁹

1841 yazını Nohant'da geçirmeye karar vermişlerdi. Chopin çalışma temposunu önemli ölçüde artıran bu evde olmayı özlemişti. 18 Haziran günü malikâneye ulaştılar; sonraki haftalarda dostlarının kendilerini yalnız bırakmayacaklarından emindiler. Pauline Viardot ve kocası Louis'nin aralarına katılması günlerini daha renkli hale

sokmuştu. Louis Viardot, tıpkı George Sand gibi sosyalist düşüncelere yakınlık duyuyor ve bu konuda önemli çalışmalar yapan Pierre Leroux'yu her konuda destekliyordu. Seslerini daha iyi duyurabilmek için bir dergi çıkarmaları söz konusuydu ve Louis Viardot, Sand'ın da kendilerine katılmasını çok istiyordu. *La Revue Indépendante* bu amaçla yayın hayatına başlamış ve George Sand dergiyi tüm gücüyle desteklemişti.

Chopin, Pauline Viardot ile vakit geçirmekten çok hoşnuttu. Genç kadının hayran olduğu sesinden şarkılar dinlemenin yanı sıra birlikte piyano çalışıyorlar, akşam saatlerinde evde bulunanların tümü bilardo masasının başına geçiyorlardı. Çevresinde sevdiği dostları olduğunda yaşama sevinciyle dolu oluyor, her alanda verimi artıyordu. Nohant'da geçirdiği yaz ayları boyunca ortaya çıkan yapıtların arasında *Fa diyez minör Polonez* (Op. 44), *La bemol majör Ballade* (Op. 47), *Do diyez minör Prelüd* (Op. 45), *Do minör Noktürn* (Op. 48) ve *Allegro de concert* (Op. 46) en önemlileridir. Paris'e geldiği yıllarda, piyano konçertolarının kazandığı başarı üzerine, benzer yapıda üçüncü bir yapıt üzerinde çalışmaya başlayan Chopin, 1841 yazında bu parçayı yalnızca piyano için bestelemeye karar vermiş, *Allegro de concert* (Op. 46) bu şekilde ortaya çıkmıştı.

Nohant'da geçirdiği o yaz Chopin her zaman olduğu gibi yanından hiç ayırmadığı Bach'ın yapıtlarını da çalışıyor, ayrıca kontrpuan çalışmaları da yapıyordu. Paris'teki arkadaşı Fontana'dan Cherubini'nin bu konuda yazdığı teori kitabını¹⁰ kendine yollamasını istemiş ve füg denemeleri yapmıştı. Fontana'dan istekleri yalnızca bununla sınırla kalmıyordu. Önceki yıllarda olduğu gibi, yayımcılarla pazarlık etmek, yeni yapıtları temize çekmek, evle ilgili sorunları çözmek hep genç adamın görevi oluyordu. Pleyel'den alınacak yeni piyano uzun bir süre yazışmaların ana konusunu oluşturmuştu. Bunun dışında yeni eldivenler ya da belirli bir marka sabunu bulup arkadaşına yollamak için Fontana'nın epey çaba harcaması gerekiyordu. 13 Eylül tarihli mektupta şöyle bir bölüm yer alıyordu: "Bir iddia kaybettim, Strasbourg pastası ile borcumu ödemem gerek. Sana elli frank gönderiyorum; lütfen Palais Royal'deki Chevet'ye gidip otuz franka büyük bir pasta al. Strasbourg'dan yuvarlak ahşap kutu içinde geliyor. Postayla olabildiğince çabuk buraya gönder. Eğer otuz franklık gözüne küçük görünürse, otuz beş ya da kırk franklıklarından al. Ama gösterişli bir şey olsun. Paraya bunca ihtiyacımın olduğu bir dönemde bir pastaya bu parayı vermek çok canımı sıkıyor."¹¹

Sonbahar ayları yaklaştıkça Paris'te yeni bir ev bulma telaşı başlamıştı. Chopin oturduğu evin sağlığına iyi gelmediğine inandığı için bir kış daha orada yaşamak istemiyordu. Bir süre sonra George Sand birlikte oturmalarını önerdi. Genç kadının evi birkaç bölümden oluştuğu için böyle bir düzenlemeye uygundu. Chopin'in sağlığı ve bakımı için de en iyi yol buydu. Birlikte oldukları bütün Paris tarafından bilindiği için daha fazla durumu saklamanın bir anlamı kalmamıştı. Chopin eylül ayı sonunda kısa bir süreliğine Paris'e gidip yeni evini düzenleyerek yeniden Nohant'a döndü. Tüm ailenin kışlık düzen için geri dönmesi kasım başını bulmuştu.

Paris'te değişen bir şey yoktu; günün büyük bölümü derslerle geçiyordu. Bu yıl bestecinin öğrencileri arasına on bir yaşında üstün yetenekli bir çocuk da katılmıştı.¹² Adı Carl Filtsch olan bu Macar asıllı harika çocuk Chopin'in çok ilgisini çekmiş, kısa zamanda haftanın üç günü birlikte çalışmaya başlamışlardı. Çocuğun çalışındaki kusursuzluk dinleyen herkesi etkiliyor, teknik kolaylığı karşısında büyük ustaların bile

ağzı açık kalıyordu. Liszt onun dinledikten sonra, "Bu çocuk konser turnelerine başladıktan sonra benim dükkânı kapatmam gerekecek," demişti. Chopin de kendi yapıtlarını en iyi ve en kusursuz olarak bu çocuğun çaldığını pek çok kez yineleyecekti. Ancak ne yazık ki bu üstün yetenekli piyanist, kısa bir süre sonra, 1845'te henüz on beş yaşındayken vereme yakalanarak yaşama veda edecekti.

İngiltere'de yayımlanan *Musical World* adlı dergide J.W. Davidson imzasıyla 1841 Ekim'inde çıkan bir yazı, Chopin'in yapıtlarındaki yenilikçi düşüncelerin henüz geniş bir kesim tarafından yeterince anlaşılmadığının en iyi kanıtıydı: "Bay Frédéric Chopin, tam anlayamadığımız bir araç sayesinde, kendinden on kat daha yetenekli bestecilerin ulaşabilecekleri bir üne kavuşmayı başardı. Chopin sıradan şeylerle uğraşmaz ama daha beteri dikkatini son derece sıra dışı ve zevksiz şeylere odaklar. (...) Bestecinin yapıtları, orijinal olma pahasına her yolu deneyen bir öğrencinin elinden çıkanları anımsatıyor."¹³

1841 sonbaharında Paris'te bulunan Polonyalılar arasında Andrzej Towiański'nin görüşleri büyük yankı uyandırmıştı. Litvanya'dan kente gelen bu ilginç kişilik, Tanrı tarafından Polonyalıları bir araya getirmek ve özgürlüklerine kavuşturmak için görevlendirildiği iddiasındaydı ve kendini bir çeşit Mesih olarak görüyordu. Aslında Polonyalıların, tüm Avrupa halklarının kurtuluşu için acı çektiği ve yaşananların ilahî bir güç tarafından yönetildiği fikrine kimi zaman Adam Mickiewicz de yakın duruyor, yapıtlarında benzer yorumlarda bulunuyordu. Ancak Andrzej Towiański'nin durumu biraz daha farklıydı ve o kendini peygamber ilan etme yolunda ilerliyordu. Aralarında Mickiewicz'in de bulunduğu Paris'teki Polonyalılar önceleri bu hareketi destekler yönde tavır almışlardı. Chopin ise baştan beri bu harekete karşı çıkmış, bu tip yapılanmaların gerçek bağımsızlık savaşına zarar vereceğini savunmuştu.

1842'nin başlarında Chopin bir kez daha Paris dinleyicisinin karşısına çıktı. 21 Şubat'ta Pleyel Salonu'nda düzenlenen konser, kısa bir süre önce aynı mekânda elde edilen büyük başarının verdiği cesaretle düzenlenmişti. Besteci her zaman olduğu gibi bu tip dinletilerden olabildiğince uzak durmaya gayret ediyordu ancak bu kez karşı çıkmak için geçerli bir nedeni yoktu. Ona kalsa yalnızca arkadaşlarının bulunduğu ortamlarda çalar ya da 1841'in son günlerinde kraliyet ailesinin huzurunda çaldığı gibi, sayıca daha küçük bir dinleyici kitlesinin önünde sahneye çıkardı. Pleyel Salonu bir kez daha tümüyle satılmış, salonu dolduranlar heyecanla Chopin'in resitalini beklemeye başlamıştı. Her zaman olduğu gibi, besteci yine yakın sanatçı arkadaşlarıyla sahneyi paylaşmış, şarkıcı Pauline Viardot ve viyolonselci Auguste Franchomme'a da eşlik etmişti. Kendi seslendirdiği yapıtlar arasında *Etütler'*inden seçmeler, *La bemol majör Ballade* (Op. 47) ve *Andante spianato* (Op. 22) yer alıyordu. Konser sonrası basında çıkan yazıların tümünde övgü dolu satırlar vardı. *Revue et Gazette Musicale'* de çıkan bir eleştiride şu ifadeler yer alıyordu: "Liszt ve Thalberg, herkesin bildiği gibi güçlü duygulara hitap ediyorlar; Chopin de aynını yapıyor ancak daha sakin ve daha az bağırarak. İnsanın içindeki en yumuşak, en gizli kalmış duyguları açığa çıkarıyor."¹⁴

Konseri izleyen günlerde Chopin bir kez daha hastalığına yenilmişti. Birkaç hafta süresince yatağa bağlanmış, eski gücünü toplaması epey zaman almıştı. Sağlığının düzelmeye başladığı bir dönemde birbiri ardına gelen iki ölüm, ruhsal bir çöküntü yaşamasına neden olmuştu. İlk haber Varşova'dan gelmişti; Chopin'in Pleyel Salonu'nda

başarılı konserini verdiği gün, ona ilk ciddi piyano derslerini veren, müziğin ne olduğunu öğreten ve Bach sevgisini aşıl原因an ilk öğretmeni Wojciech Żywny yaşama veda etmişti. Bu ölüm üzücü olmakla birlikte yaşlı müzisyenin seksen beş yaşını aştığı düşünülduğünde beklenen bir olay olarak algılanabilirdi. Asıl büyük yıkım 20 Nisan günü gelmişti. Chopin'in çocukluk günlerinden beri arkadaşı, Paris'te bir süre aynı evi paylaştığı ve kendinden yalnızca bir yaş büyük olan Jan Matuszyński yakalandığı veremden kurtulamayarak yaşama veda etmişti. Chopin ve George Sand genç adamın son günlerinde yanından hiç ayrılmamışlar, son nefesini verinceye dek başucunda beklemişlerdi. George Sand yaşadıkları büyük üzüntüyü Pauline Viardot'ya yazdığı mektupta şöyle anlatmıştı: "Polonyalı bir dost, Chopin'in okul arkadaşı, aynı zamanda doktoru, ölümle giriştiği uzun ve korkulu bir mücadele sonucu kollarımızda öldü. Zavallı Chopin, bu ölümü kendininkiymiş gibi algıladı. Ondandır beklenmeyecek denli güçlü, kararlı ve sakin görünüyordu ancak sonrasında tam bir çöküntü içine girdi. Bu günlerde yeniden kendine gelmeye başladı, yola çıkabilmek için çaba harcıyor."¹⁵ George Sand, Chopin'in yaşamakta olduğu moral bozukluğunu en iyi Nohant'da atlatabileceğini tahmin ettiği için 5 Mayıs günü tüm aile Paris'i terk ederek doğanın kucağına doğru yola çıktı.

Nohant her zaman olduğu gibi, bu kez de Chopin'e çok iyi gelmişti. Bunda hem Paris'le taban tabana zıt yaşam koşulları, hem de Doktor Papet'nin içlerini rahatlatan açıklamalarının önemli payı vardı. Bahar başından beri devam etmekte olan hastalık belirtileri kimine göre veremin ilk aşamasıydı ancak Doktor Papet uzun muayenelerin ardından böyle bir durumun söz konusu olmadığını, sorunun bestecinin balgamındaki mikrobik sorundan kaynaklandığını açıklamış ve bu duruma herkesi inandırmıştı. Kötü bir hastalığı olmadığını öğrenmek Chopin'in moralini düzeltmiş ve Nohant'ın keyfini çıkarmaya başlamıştı. Bu yazın en önemli olayı, geçen yıldan beri bir türlü aralarına katılamayan yakın dostları ressam Delacroix'nın 4 Haziran 1842 günü yanlarına gelmesiydi. Ünlü ressam bir dostuna yazdığı mektupta oradaki günlerini şöyle tanımlıyordu: "Burada konaklamak son derece keyifli, ev sahipleri kendimi iyi hissetmem için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Yemek yemediğimiz, bilardo oynamadığımız ya da yürüyüş yapmadığımız zamanlarda, herkes kendi odasında bir şeyler okuyor ya da divanın üzerinde dinleniyor. Zaman zaman açık pencereden Chopin'in piyanosunun sesi geliyor ve bu ses bülbüllerin şarkısıyla güllerin kokularına karışıyor." İlk mektuptan yaklaşık üç hafta sonra 22 Haziran 1842 tarihinde Delacroix'nın kaleminden şu satırlar dökülüyordu: "İnsan burada hızla fosile dönüşebilir. Chopin'le sonu gelmeyen sohbetlere dalıyoruz. Şimdiye dek karşılaştığım en gerçek, en sıra dışı sanatçı. Hayran olunacak az sayıda insandan biri."¹⁶

Eugène Delacroix, kendi portresi.

Nohant'a gelen konuklar arasında Chopin'in eski öğrencilerinden Marie de Rozières de vardı. Besteci, önceki yıllarda aile ortamına katılmasına şiddetle karşı çıktığı bu genç kadına karşı tutumunu bu yaz değiştirmişti. Chopin, George Sand'ın kızı

Solange'ın piyano eğitimini ilerletmesi için önceki yıllarda öğrencisi olan Marie de Rozières'i düşünmüş ancak bir süre sonra genç kadının her şeye karışmaya hevesli tutumu nedeniyle onun bulunduğu ortamlardan uzak durmaya başlamıştı. Marie de Rozières, Solange'ın öğretmeni olarak Chopin ve George Sand'ın çevresine katılmış, bir süre sonra Antoni Wodziński ile yakın ilişkiye girerek onunla evlenme planları yapmaya başlamıştı. Katıldığı her toplantıda bu aileyle Chopin'in geçmiş dönemlere dayanan ilişkisini anlatmaya bayılıyor, Maria'nın genç besteci üzerinde bıraktığı etkiyi abartarak aktarıyordu. Chopin bu nedenle 1841 yazında genç kadının Nohant'a gelmesine şiddetle karşı çıkmıştı; Antoni Wodziński'nin evlenmeye niyetli olmadığını öğrenmesi için rahatlatmıştı.

Bu yaz genç kadının yeniden aralarına katılması söz konusu olduğunda fazla itiraz etmemişti. Antoni Wodziński bir süre önce Polonya'da başka bir kızla evlenmiş ve bu durum Marie de Rozières üzerinde şok etkisi yaratmıştı. Aşk acısı çeken biri olarak aralarına katılmış, önceki yıllarda olduğu gibi Solange'ın piyano çalışmasına yardım etmeye başlamıştı. Chopin'le ilişkisi de düzelmişti. Genç kadının Nohant'dan yazdığı bir mektup bunun en iyi kanıtlarından biridir: "Bu sabah uzun süre bir ıhlamur ağacı altında uyukladım ve rüya gördüm. Uzaktan gelen Chopin'in piyanosunun farkında değildim, geçmiş anılara dalmıştım. Öğle yemeğini haber veren gongun sesiyle kendime geldim. Sonrasında Chopin'le uzun bir yürüyüş yaptık. Polonya üzerine konuşurken korunun içindeki patikada bir aşağı bir yukarı dolaştık. Dün Bayan Sand akşam yemeğine dek yataktan çıkmadı, böylece Chopin'i onun için çırpınan bir hastabakıcı olarak izleme şansımız oldu. Sonrasında yukarı kata yanına çıktık ama Bayan Sand içeri girmemizi yasakladığı için, beklerken *Dansa Davet'i*¹⁷ çaldık."¹⁸

Marie de Rozières'in Nohant'a gelmesi yaz ortasında Chopin ve George Sand'ın kısa bir süreliğine Paris'e gitmelerine olanak sağladı. İki sevgili, sonbaharda yeni bir eve taşınmak niyetindeydi; Rue Pigalle'deki mekân hep birlikte yaşamak için yeteri kadar geniş değildi. Nohant'daki düzeni onların yokluğunda Marie de Rozières devam ettirebilir ve çocukların bakımıyla ilgilenebilirdi. Dostları Charlotte Marliani, kendi oturduğu Square d'Orléans'da boş bulunan iki daireyi tutmalarını öneriyordu. Önceleri çok istekli olmadıkları bu öneri zamanla ilginç gelmeye başladı. Paris'te kaldıkları sürede Marliani'ye konuk olan Chopin ve George Sand, sonunda burada bulunan iki daireyi tutmaya karar verdiler. Square d'Orléans ilginç bir yapı topluluğuydu. Dört köşe bir meydan çevresinde sıralanmış yapılardan oluşuyordu ve Rue St. Lazare 34¹⁹ numaralı ev dış caddeyle bağlantıyı sağlıyordu. Önceki oturdukları adres olan Rue Pigalle'e uzak değildi. Parisliler daha çok sanatçıların evlerinin bulunduğu kent ortasındaki gizli kalmış bu yeşil meydancığ "Küçük Atina" olarak adlandırıyorlardı. Yazar Alexander Dumas (Baba), heykeltıraş Jean Pierre Dantan, müzisyenler Kalkbrenner ve Charles Henri Valentin Alkan burada evleri bulunan tanınmış isimler arasındaydı. Chopin meydandaki 9 numaralı evin giriş katında iki oda kiralamıştı, çatı katındaki, hizmetçisinin konaklayabileceği küçük bir oda da ona aitti. George Sand ise hemen karşıda yer alan 5 numaralı evin ilk katında bir daire tutmuş, ayrıca aynı binanın dördüncü katında oğlu Maurice'in resim çalışmalarına devam edebilmesi için bir atölye kiralamıştı.

Paris, Square d'Orleans, No. 9'da Chopin'in evi. Sanatçısı bilinmeyen bir suluboya çalışma.
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

9 Ağustos 1842 günü Nohant'a dönmüşlerdi. Yazın kalan günlerinde Chopin yoğun bir şekilde beste yapmış, üzerinde çalıştığı yapıtların büyük bölümünü tamamlamıştı. Bunların içinde *Sol majör*, *La bemol majör* ve *Do diyez minör Mazurka* (Op. 50) ilk bitenler arasındadır. George Sand mayıs ayının son günlerinde, dostları Delacroix henüz yanlarına gelmeden ona gönderdiği bir mektupta, "Chopin olağanüstü iki *Mazurka* besteledi. Kırk romandan daha değerli ve tüm 19. yüzyıl edebiyatından daha çok şey ifade ediyor,"²⁰ diye yazmıştı. Büyük olasılıkla George Sand'ın bu denli beğenisini kazanan iki *Mazurka*'nın içinde *Do diyez minör Mazurka* (Op. 50, No. 3) da vardı. Chopin'in o güne dek yazdığı mazurkalar içinde anlatım yönü bakımından çok farklı bir yere sahipti. Müzik tarihçisi Tadeusz Zieliński'nin ifadesiyle, "ülkesinden uzakta olan her Polonyalı, yapıtın başında bir çoban kavalının çaldığı ezgi gibi tınlayan notaları duyunca gözyaşlarını tutamaz".²¹ Chopin'in Nohant'da üzerinde çalıştığı diğer yapıtlar *La bemol majör Polonez* (Op. 53), *Mi majör Scherzo* (Op. 54) ve *Fa minör Ballade*'dir (Op. 52). Özellikle *Fa minör Ballade* bestecinin anlatım gücünde ulaştığı son dönemin habercisidir. Önceki *Ballade*'larda olduğu gibi Chopin bu yapıtında da, müziğindeki öykü anlatma karakterini ustaca vurgulamıştır.

12 Eylül 1842 günü George Sand'ın kızı Solange'ın on dördüncü doğum gününü kutlamışlar, aynı gün dostları Pauline Viardot Nohant'a ziyaretlerine gelmişti. Solange

günden güne piyano çalışını ilerletiyor, Chopin onunla çalışmaktan giderek daha çok hoşlanıyordu. Eylül sonunda doğanın kucağında geçen günlere veda ederek hep birlikte Paris'e döndüler. Önlerinde yine müzikle dolu günler vardı, yeni evlerinde eski yaşamlarının benzeri bir süreç onları bekliyordu.

Yeni evlerine kısa sürede alıştılar; yakın dostları Charlotte Marliani'nin komşusu olmak bir süre sonra üç dairenin ortak kullanılmaya başlamasına neden olmuştu. Çoğunlukla yemekler Marliani'nin evinde yeniyor, dinlenmek ve bilardo oynamak için George Sand'ın evi tercih ediliyordu; sıra müzik dinlemeye gelince doğal olarak herkes Chopin'in dairesinde buluşuyordu. Besteci evinde düzenlediği konserlerde yakın dostlarını da davetlilere dinletiyordu. Pauline Viardot ve üstün yetenekli Macar asıllı çocuk piyanist Carl Filtsch, Chopin'in evinde tek başlarına ya da onunla birlikte dinlenebilen isimlerin başında geliyordu. Davetlileri önceki yıllarda olduğu gibi Paris'in önemli kişileri oluşturuyordu. 1840'lı yıllarda özellikle Banker Rotschild ve ailesi sıklıkla Chopin'in ya da George Sand'ın evindeki davetlere katılıyordu.

1842 yılının sonlarına doğru Chopin'in öğrencileri arasına St. Petersburg'da yaşayan Meclis Üyesi Wilhelm von Lenz de katılmıştı. Müzik üzerine yazıları bulunan, bir süre Liszt'ten ders alan Lenz, Chopin'den iki yaş büyüktü ve 1872 yılında dönemin piyanistleriyle ilgili anılarını bir kitapta toplamış, bu yapıtında Chopin'le ilgili gözlemlerine de yer vermişti. Besteciyle ilk tanışmasını ve sonraki dönemde onun çevresinde yaşadıklarını aktarırken bir tarihçi yaklaşımından çok ilginç anekdotlar anlatmayı tercih etmesine rağmen oldukça ayrıntılı tasvirleriyle Chopin'in o günlerdeki yaşamına ışık tutmaktadır: "Liszt, Chopin'e iletmek üzere bana kendi kartvizitini verdi ve üzerine 'Laissez passer'²², Franz Liszt' sözlerini yazdı. 'Bunu Chopin'e verin,' dedi. 'Elinizde bir "Laissez passer" olmadan onu göremezsiniz. Bu önemli yazarlar ve sanatçılar arasında bir alışkanlıktır, zamanımızı boşa harcamak istemeyiz.' (...) Elinde kartvizit, kısa bir süre sonra Chopin odaya girdi, karşımda orta boylu, zayıf, solgun ve şık Paris kıyafetleri içinde bir adam vardı. Öylesine şık ve güzel görünümlü biriyle daha sonra neredeyse hiç karşılaşmadım. Bana oturmamı söylemediği için bir hükümdarın karşısında gibi ayakta duruyordum. 'Ne istiyorsunuz? Liszt'in öğrencisi misiniz, sanatçı mısınız?' diye sordu. 'Liszt'in arkadaşıyım ve sizin mazurkalarınızı sizinle çalışma şansını yakalamak istiyorum, bazılarını Liszt ile çalıştım,' diye yanıtladım. (...) Başlamadan ona bir kez bakma cesaretini kendimde buldum ve Liszt'in bazı eklemeler yaptığı *Si bemol majör Mazurka*'yı çalmaya başladım. İyi gidiyordu, kendi piyanomdan daha kolay ses çıkaran çalgısı yardımıyla hiç çalmadığım kadar iyi çaldım. Chopin kibarca 'Bu eklemeler size ait değil, değil mi?' diye fısıldadı. 'Bunları size o göstermiş. Her şeyi kendince düzenler, aslında binlerce kişi önünde çaldığı için bunu yapmaya hakkı var. Bense yalnızca bir kişi önünde çalışıyorum. Neyse, bu kadar yeter, size ders vereceğim ama yalnızca haftada iki kez. Benim için boş bir zaman bulabilmek çok güç.' Saatine baktı, daha sonra bana 'Ne okuyorsunuz, neyle uğraşıyorsunuz?' diye sordu. Bu iyi hazırlandığım bir soruydu. 'George Sand ve Jean-Jacques Rousseau'yu bütün yazarlardan üstün tutarım,' diye çabucak yanıt verdim. Bana bakıp gülümsedi, o anda çok güzeldi. 'Bunu da size Liszt öğretmiş,' dedi. 'Tam vaktinde gelin, bu konuda çok dikkatliyim.' (...) Bir fırsatını bulduğumda ona konserlerinden önce çok çalışıp

çalışmadığını sordum. 'Benim için korkunç bir zamandır,' diye yanıtladı. 'Halk önünde çalmayı sevmiyorum ama mesleğimin bir parçası. Konserden iki hafta önce kendimi bir odaya kapatıp Bach çalarım. Benim hazırlanmam budur, kendi bestelerimi çalışmam.'" ²³

Chopin her geçen gün Paris'teki ününü artırmakla birlikte ülkesine olan özlemini gideremiyordu. Polonya'ya gitmesi söz konusu değildi, bu konuda Rus makamlarınca daha önce kendine sunulan uzlaşma önerilerini geri çevirmiş bir mülteci olarak yaşamını sürdürmeyi seçmişti, bunun sonuçlarına katlanmak zorundaydı. 1843 bahar aylarında Liszt'in Polonya'daki konser turnesi bu yönüyle Chopin'i çok ilgilendirmişti. Polonya gazeteleri de ünlü piyanistin Chopin ile olan dostluğuna vurgu yapıyor, konserlerine ayrı bir önem veriyorlardı. Varşova'daki gazetelerde Liszt için "Chopin'in Hayranı ve Dostu" ifadesi yer almıştı. Kentte verdiği üç konserden, özellikle Chopin'in yapıtlarını seslendirdiği büyük ilgi görmüş, dinletinin ardından *Gazeta Warszawska*'da şunlar yazılmıştı: "Chopin'in *Mazurkalar*'ı ile Liszt bizim dilimizi konuştu. Bizimle bizim duyarlılığımızda konuştu, bütün salondan hayranlık dolu bir çığlık yükselmesine ve sevinç gözyaşları dökülmesine hiç şaşırmadık. Salonu önceki konsere göre çok daha yoğun duygularla terk ettik." ²⁴

Liszt 1843 yılındaki konser turnesi sırasında Polonya'ya gitmeden önce Posen'de ²⁵ dönemin önemli müzik eleştirmenlerinden Ludwig Rellstab ile karşılaşmış ve Chopin'in müziği üzerine konuşmuşlardı. Rellstab, 1830'ların başında Chopin'in yapıtlarındaki yeni fikirlerin tümüne karşı çıkmış, ona karşı çok sert ve acımasız eleştiriler kaleme almış, hatta zaman zaman eleştiri sınırlarını aşarak işi besteciyle alay etmeye dek götürmüştü. ²⁶ Ancak 5 Haziran 1839 tarihli *Iris* dergisinde kaleme aldığı yazıda *Noktürn*'lerle ilgili olumlu ifadeler kullanmış, bu fikir değişikliğini açıklamak için de yazının altına Latince "Tempora mutantur et nos mutamur in illis" ²⁷ cümlesini eklemiştir. ²⁸ Rellstab, Liszt ile olan konuşmasında Paris'e gidip Chopin'le tanışmak ve önceki düşmanca tavrından ötürü özür dilemek istediğini iletmış ve besteciden arabulucu olmasını istemiştir.

1843 Mayıs sonunda Chopin ve George Sand bir kez daha Nohant'ın yolunu tuttular. Kısa bir süre önce hizmete açılan Paris-Orléans demiryolu yolculuğun süresini kısaltmış, konforunu da artırmıştı. Orléans'dan sonra Châteauroux üzerinden arabayla Nohant'a ulaşılabiliyordu. Bu kez çocuklar yanlarında değildi; Solange okulu devam ettiği, Maurice de babasının yanında olduğu için onlara katılmamıştı. Chopin'in uzun aramalar sonucu birkaç ay önce bulabildiği Polonyalı hizmetçisi Jan'dan başka, Pauline Viardot'nun bir buçuk yaşındaki kızı ve onun bakıcısı birlikte gelmişti. Genç şarkıcı konser turnesinde olacağı için bebeğin Nohant'da daha iyi bakılacağını düşünmüşlerdi. İlk aylarda yazdıkları mektupların büyük bölümünde bu bebeğin yaşamlarına kattığı yeni heyecanları anlatıyorlardı. Chopin onunla şakalaşmaktan, oyunlar oynamaktan çok hoşnuttu. Sık sık birlikte yürüyüşlere çıkıyorlardı. George Sand, Chopin'in daha rahat hareket edebilmesi için ona bir eşek bulmuştu; "Margot" adını verdikleri bu sevimli hayvan kısa zamanda ailenin maskotu olmuştu.

Her zaman olduğu gibi konuklar eksik olmuyordu. Temmuz ortasında Delacroix ziyaretlerine gelmiş, eylül başında da Pauline Viardot hem dostlarını görmek hem de

kızını almak için Nohant'a uğramıştı. Ağustos içinde Chopin Paris'e giderek Solange'ı almış ve birlikte hemen geri dönmüşlerdi. Her geçen yıl aralarındaki ilişki daha iyiye gidiyor, besteci onu giderek kendi kızı gibi görmeye başlıyordu. Yaz ortasında Maurice de aralarına katılınca tüm aile tamamlanmıştı. Nohant bir kez daha Chopin'in çalışma temposunu artırmış, yaz boyunca yeni yapıtlar üzerinde çalışmış, önceden başladıklarını tamamlama şansı bulmuştu. Bu yılın yapıtları arasında *Fa minör Noktürn* (Op. 55, No. 1), *Mi bemol majör Noktürn* (Op. 55, No. 2), *Si majör Mazurka* (Op. 56, No.1), *Do majör Mazurka* (Op. 56, No. 2) ve *Do minör Mazurka* (Op. 56, No. 3) en önemlileridir.

Sonbahar Paris'e dönme zamanıydı ancak bu kez önceki yıllardan farklı olarak George Sand ve Solange bir süre daha Nohant'da kalmayı tercih etmişler, Chopin ve Maurice 28 Ekim'de Paris'e doğru yola çıkmışlardı; beş yıllık ilişkileri boyunca bu ilk uzun ayrılıkları olacaktı. Her zamankinin aksine George Sand, Chopin'in hep yanında olan hastabakıcı rolünü artık oynamak istemiyordu; sanki bestecinin büyüdüğünü ve kendi başına yaşamını devam ettirebileceğini göstermek ister gibiydi. Bunun bir sevgi azalmasından kaynaklanmadığını vurgulamak için Paris'teki dostlarına Chopin'e iyi bakmaları ve en ufak bir aksilikte kendini haberdar etmeleri konusunda mektuplar yazıyordu. Ancak yine de verdiği kararın doğruluğundan emin değildi, Chopin Nohant'dan ayrılmadan ortak dostları Grzymała'ya gönderdiği mektupta şunları yazıyordu: "Küçük'ün keyfi yerinde, havalar iyi gidiyor. Sağlık durumu İspanya gezisinden beri çok ürkütücü değil. Birkaç hafta benden ayrı kalmasının çok önemli olmayacağını düşünüyorum, endişelenmemi gerektirecek bir durum yok. (...) Kasım sonunda sizin aranızda olacağım, ayrıca Küçüğüm daha önce hastalanırsa hemen onun yanına koşarım."²⁹

George Sand Chopin'in iyi beslenmesi için dostları Charlotte Marliani ve Marie de Rozières'e güveniyordu, bestecinin yola çıktığı gün Marliani'ye şöyle yazmıştı: "Sevgili iyi kalpli arkadaşım, işte benim küçük Chopin'im, onu size emanet ediyorum, istemese bile ona iyi bakın. Ben yanında olmadığım zaman kendine dikkat etmiyor, hizmetçisi de iyi kalpli ama biraz şapşal. Akşam yemekleri için fazla endişe etmiyorum, nasılsa birileri onu davet eder ve günün sonunda biraz hareket iyi gelir. Korkum sabahları derslerine yetişme telaşından bir bardak sıcak çikolata ya da çorba içmeyi unutması, ben yanında olsam istemese de mutlaka onu doyuruyorum. Aslında hizmetçisi için ona bir tas çorba ya da bir parça pizola hazırlamak zor olmasa gerek; belki de hazırlıyordur bile ama Chopin bunu ona söylemez. Bu konuda Chopin'le konuşmalısınız."³⁰

Chopin'in sağlığı Paris'e döndükten kısa bir sonra yeniden bozulmuştu. Önceki hastalığının yanı sıra, bu kez diş ağrısı da çekiyordu. Doktorun uyguladığı tedavi kısa sürede etkisini göstermiş ve zaman içinde belirli bir düzelme başlamıştı. Ancak George Sand oldukça endişeli günler yaşamalarına rağmen Paris'e kasım sonundan önce dönmeye niyetli değildi. Gerek oğlu Maurice, gerekse dostları bestecinin sağlık durumu hakkında kötü haberler yazıyor ama o Nohant'dan ayrılmıyordu. Chopin'e yazdığı mektuplarda onu çok sevdiğini söylüyor ama yanına gelmek için acele etmiyordu. 18 Kasım'da Grzymała'ya yazdığı mektupta bu davranışın nedenini şöyle açıklıyordu: "Mektubun beni çok endişelendirdi. Dönüp dönmeme konusunda bugüne dek bir karar veremedim ve 'Küçük'ten gelecek son haberleri bekledim. Bayan Marliani ve Bayan de

Rozières, seninle aynı zamanda yazarak durumunun daha iyiye gittiğini ve kalabileceğini söylediler. Bir değişiklik durumunda beni hemen haberdar etmeye de söz verdiler. Senin öğüdüne uymamamın nedeni, burada bitirmem gereken işlerden çok, kararlaştırdığımız tarihten önce beni karşısında gören Chopin'in dönüşüme itiraz edecek olması. Bensiz acı çektiğini ve beni görünce sevineceğini biliyorum ama aynı zamanda önemli işlerimi bırakıp onun hastabakıcısı olmak için döndüğümü görmenin de onu üzeceğini biliyorum. Zavallı çocuk, ben onun gönüllü hastabakıcısıyım. Zavallı meleğim, ben ona hiçbir zaman acı vermem, yaşamım her zaman ona ait."³¹ George Sand aslında bu sözlerle kendi kendini Chopin'i çok sevdiğine inandırmaya çalışıyor gibiydi. Çocuğunu başkasının kollarına terk etmiş bir annenin duyguları içindeydi; yaptıklarının onun iyiliği için olduğuna inanmak ve çevresine bunu kabul ettirmek istiyordu.

Bu dönemde Chopin'in öğrencileri arasına katılan bir İskoç, sonraki yıllarda yaşamında önemli rol oynayacaktı. Varlıklı bir bankerin kızı olan Jane Stirling ablasıyla birlikte Fransız dilini ve kültürünü yakından tanımak için yılın büyük bölümünü Paris'te geçiriyordu. Mükemmel Fransızcası ve öğrenmeye istekli tavırlarıyla her konuda bilgisini ilerletmek istiyor, müzik yeteneği fazla olmamasına rağmen çalışkanlığıyla bu açığını kolayca kapatabiliyordu. Chopin'den ders almaya başladıktan sonra onun müziğine hayranlık duymaya, ayrıca besteciye olan ilgisi öğretmen-öğrenci ilişkisinin boyutlarını aşmaya başlamıştı. Kendi yaşında olan George Sand'dan hoşlanmadığını açıkça dile getiriyor, bu ilişkinin Chopin için zararlı olduğunu söylüyordu. Bu çıkışlar şimdilik Sand ve Chopin'in ilişkisini etkilemekten uzaktı.

Kış ayları boyunca bestecinin sağlığı değişken bir seyir izledi. 1844'in ilk ayları ani nöbetler ve onları izleyen düzelme süreleriyle geçti. Chopin her şeye rağmen gündelik yaşamını normal seyrinde devam ettirmeye çalışıyor, baharla birlikte durumunun iyiye gideceğini düşünüyordu. Ancak 25 Mayıs 1844 günü aldığı bir haber yaşamındaki en büyük acılardan birine neden olmuştu. Aslında o gün keyifli geçmiş, tiyatrodaki Mendelssohn'un sahne müziklerini bestelediği Sophokles'in *Antigone* oyununu George Sand ile birlikte izlemiş, salonda ünlü yazar Victor Hugo ile karşılaşmıştı. Evde döndüğünü kendini bekleyen bir mektup, çok sevdiği babasının yaklaşık üç hafta önce yaşama veda ettiğini bildiriyordu. 3 Mayıs 1844 günü, yetmiş üç yaşında ölen Mikołaj Chopin, 6 Mayıs günü toprağa verilmişti. Bu haber Chopin'i derinden etkilemiş, ateşi yükselmiş, kendini odaya kapatarak kimseyle konuşmamıştı. George Sand elinden bir şey gelmemenin acısıyla kıvranıyor, sevgilisinin acısını nasıl dindirebileceğini araştırıyordu. Bir süre sonra Chopin Varşova'ya mektup yazarak, ailesinin babasının son günlerini ayrıntılı olarak anlatmasını istemişti. Beklediği yanıt küçük kız kardeşi Izabella'nın eşi Antoni Barciński'den geldi. Genç adam kayınpederinin son günlerinde onun başından hiç ayrılmadığını, bacanağı Józef Kalasanty Jędrzejewicz ile birlikte yaşlı adam son nefesini verinceye dek yanında olduğunu yazıyordu.

Chopin'in üzüntüsü George Sand'ı da derinden etkilemişti. 29 Mayıs günü sevgilisinin annesine gönderdiği başsağlığı mektubunda, olaydan duyduğu üzüntüyü belirtmiş, ayrıca bir anne şefkatiyle Chopin'in yanında olduğunu vurgulamaya özellikle özen göstermişti: "Zannederim sevgili Fryderyk'immin annesini şu an yalnızca teselli edebilirim. Ayrıca onun mükemmel oğlunun bu olayı sabır ve tevekkül ile karşılaması

için çaba harcayacağımı bildirmek isterim. Onun sağlığı için endişe etmeyin. Bu derin acıyı ortadan kaldıramam ancak ona olan sevgim ve ilgimle bunu yenmesine yardımcı olurum. Bu görevin benim için bir şans olduğunu düşünüyorum ve bunu yapmaya kararlıyım. Sizi temin ederim ki, vaktimi oğlunuza adayacağım ve onu kendi çocuklarımdan farklı görmeyeceğim, bu yönden içiniz rahat olsun.”

Mektup George Sand'ın istediği etkiyi yapmış, Justyna Chopin ilk kez resmî olarak haber aldığı genç kadının, bu sıkıntılı günlerde oğlunun yanında olmasıyla teselli bulmuştu. 13 Haziran tarihinde gönderdiği yanıtında ancak bir anne kalbinin yaşadıklarını anlayabileceğini söyledikten sonra şunları eklemişti: “Benim teselli meleğim olduğunuz gibi, oğlumun koruyucu meleği olun. Yaptığınız büyük fedakârlığın bizim tarafımızdan saygı ve şükranla karşılandığından lütfen emin olun.”³²

Sağlık sorunları ve babasının ölümü Chopin'in moralini iyice bozmuştu, 29 Mayıs 1844 günü tüm aile Nohant'a doğru yola koyulduklarında, doğayla baş başa geçireceği ayların kendine iyi geleceğini düşünüyordu. İlk günlerdeki kötü ve yağışlı havanın ardından yaz başladığında tatil düzeni geri gelmiş, günleri çalışma ve yürüyüşlerle geçmeye başlamıştı. Bu tarihte ablası Ludwika'dan gelen bir mektup Chopin'in neşesini biraz olsun düzeltmişti. Kocasıyla birlikte daha önce hiç görmediği Paris'e gelmek istediğini belirten Ludwika Jędrzejewicz, bu sayede kardeşini de görebilmeyi umduğunu yazıyordu. Yaşadığı sıkıntılı günlerin ardından ablasını göreceğ olmasa Chopin'e çok iyi gelmiş, onları karşılamak üzere temmuz ortasında Paris'e dönmüştü. On dört yıl sonra iki kardeşin kavuşması çok etkileyiciydi; tıpkı yıllar önce anne ve babasını yeniden gördüğü zaman olduğu gibi sevinç gözyaşlarına boğulmuşlar, uzun süre kendilerine gelememişlerdi. Birlikte Paris'i dolaşmışlar, müzelere, tiyatroya, parklara gitmişler, kentteki Polonyalı göçmenlerin toplantılarına katılmışlardı. Ludwika'nın Varşova'dan tanıdığı Julian Fontana'nın o tarihlerde Amerika'da olması Chopin'in ülkesinden uzaktaki yaşamının en önemli kişilerinden biriyle ablasının yeniden karşılaşmasını engellemişti.

Temmuz sonunda önce Chopin Nohant'a dönmüş, bir süre daha Paris'te kalan ablası ve eniştesi ağustos başında onu izlemişti. George Sand kusursuz bir ev sahibeliği yapmış, konuklarını rahat ettirmek ve onları iyi ağırlayabilmek için tüm gücüyle çabalamıştı. Kalasanty Jędrzejewicz bol bol avlanmış, yürüyüşe çıkmışlar, tekrar birlikte olmanın tadını doyasıya çıkarmışlardı. Chopin ablasının geri dönmesinin ardından 18 Eylül 1844 tarihinde ona yazdığı mektupta hâlâ birlikte geçirdikleri günlerin anılarıyla yaşadığını vurguluyordu: “Sana burada bir akşam dinlediğimiz küçük şarkıları gönderiyorum. Sana öpücüklerini gönderen ve bunu yazmamı iki kez hatırlatan Solange, aklında kaldığı kadarıyla sözlerini yazdı, ben de müziğini. (...) Odanıza girdikçe sizden geriye bir şey kalmış mı diye bakıyorum. Ama tek görebildiğim birlikte çıktığımız divandaki boş yerin ve Kalasanty'nin kopya ettiği çizimler. Benim odamda da bazı şeyler kalmış; masanın üzerinde el işin duruyor, ipek kâğıda sarılmış terliklerin, ayrıca piyanonun üzerinde kalan ve şu sıralar çok işime yarayan kurşunkalemin.”³³

1844 sonbahar aylarında Chopin kısa süreler için yalnız başına Paris'e gitmişti. Bu yolculukların nedeni genellikle yayımcılarla konuşmak, notaların basım sürecini hızlandırmaktı; eylül sonunda gittiği Paris'te George Sand'ın yapıtlarının

yayımlanmasıyla ilgili problemleri de çözüme kavuşturmak için çaba harcamıştı. 23 Eylül 1844 tarihli mektubunda kısa bir süredir ayrı kaldığı George Sand'a şunları yazmıştı: "Nasılsın? (...) Bayan Rozières beni öğle yemeğine çağırdı. Franchomme ve yayımcımı gördüm. Delacroix ile karşılaştım, odasını tutuyor; iki buçuk saat boyunca müzikten, resimden ve özellikle senden konuştuk. Perşembe günü için yerimi ayırttım, cuma yanında olacağım. Şimdi önce postaneye, sonra Grzymała'ya, ardından Léo'ya³⁴ gideceğim. Yarın Franchomme ile birlikte bazı sonatları çalacağız. Sana küçük bahçenden³⁵ bir yaprak gönderiyorum. Şu an Grzymała geldi, sana iyi günler diliyor, birkaç cümle ekleyecek. Ben iyi olduğumdan başka bir şey söylemiyorum ayrıca senin en fosilleşmiş fosilin olduğumu ekliyorum."³⁶

Chopin 1844 Kasım sonunda Nohant'dan ayrılarak Paris'e dönmüştü. Havalarda iyice soğumuş, Paris kar altında kalmıştı; George Sand bu yıl da dönüşünü bir süre daha geciktirmeye karar vermişti. Chopin kentteki olağan yaşamına dönmüş, arkadaşlarıyla yeniden görüşmeye başlamıştı. Kente döndüğü müzik çevrelerinde duyulur duyulmaz dersleri de başlayacaktı. Bir yıl daha bitmek üzereydi, geride kalan ayların müzikal verimi olarak *Berceuse*³⁷ (Op. 57) ve *Si minör Sonat* (Op. 58) ortaya çıkmıştı. Chopin'in bu alandaki üçüncü bestesi olan *Si minör Sonat*, öncekilerden farklı bir karakterdedir. Dört bölümlü yapıt müzikal anlatımının yetkinliğiyle öne çıkar.

Her kış olduğu gibi 1845 başında da, soğuk ve yağışlı hava Chopin'in sağlığını olumsuz etkilemiş, yıllardır görülen belirtiler yinelemiş, kendi ve çevresi için endişe kaynağı olmuştu. George Sand, Chopin'in ablası Ludwika'ya bahar aylarında gönderdiği bir mektupta, bestecinin sağlığıyla ve gelecekle ilgili şunları yazmıştı: "Kıymetli Küçüğümüz, buradaki kötü kış koşulları nedeniyle çok yoruldu ancak havaların düzelmesiyle kendini yeniden iyi hissediyor ve canlanmaya başladı. İki haftalık sıcak hava ona her türlü tıbbi tedaviden daha iyi geliyor. Sağlığı kış koşullarına çok bağımlı. Bu nedenle, eğer bu yaz tüm ailenin birden yolculuk yapmasına yetecek kadar para kazanabilirsem, kışın en yoğun olduğu üç ayı onunla birlikte güneyde geçirmeyi ciddi olarak düşünmeye başladım. Önümüzdeki yaz aylarından itibaren onu bir yıl boyunca soğuktan koruyabilirsek, on sekiz ay boyunca rahat edecek ve öksürük nöbetlerinden kurtulabilecek."³⁸ Chopin'in sağlığı için çok yerinde bir karar olan bu plan, ne yazık ki yaz aylarında aile içinde baş gösteren anlaşmazlıklar sonucu uygulamaya konulamayacaktı.

Otuz beş yaşını kutladığı bu yıl, baharın gelmesiyle birlikte Paris'teki sanat olaylarını daha yakından izlemeye başlamıştı. 21 Mart günü George Sand ile birlikte Mozart'ın *Requiem*'ini Paris Konservatuarı'nda gerçekleştirilen bir seslendirmede dinlemiş, önceki yıllarda olduğu gibi, bir kez daha yapıtın gücüne hayran olmuştu. Sonbahardan beri öğrencileri arasına Polonyalılar da katılmıştı. Bunlar Marcelina Czartoryska, Zofia Rosengardt ve Karol Mikuli idi. Marcelina Czartoryska, bestecinin yakın dostluk içinde olduğu Paris'teki Polonyalıların lideri konumundaki Adam Czartoryski'nin yeğeni Aleksander'in eşiydi. Genç kadın evlenmeden önce, besteciyle her zaman yakın ilişki içinde bulunan Radziwiłł Ailesi'ne mensuptu. Çok yetenekli bir piyanist olan Marcelina, bir süre Viyana'da Czerny'nin öğrencisi olmuş, müzik

konusunda kendini çok iyi eğitmiş ve Chopin'in en sevdiği öğrencileri arasında girmeyi başarmıştı. Sonraki yıllarda şair Bohdan Zaleski ile evlenecek Zofia Rosengardt, piyano çalışması kadar güzel sesiyle de bestecinin ilgisini çekiyordu. On dokuz yaşında geldiği Paris'te Chopin'den ders alabilmek için onun ailesinin ve şair Witwicki'nin tavsiye mektuplarını beraberinde getirmişti. Karol Mikuli ise, Viyana'da müzik ve tıp eğitimi aldıktan sonra Paris'e gelmişti; amacı herkes gibi, dönemin en gözde piyano öğretmeni olan vatandaşı Chopin'den ders alabilmektir. Besteci önce bu konuda fazla istekli davranmamış ancak yapıtlarını ne denli ustalıkla seslendirdiğini fark edince derslere başlamıştı. Kısa sürede öğretmen-öğrenci ilişkisi yakın bir dostluğa dönüşecek, genç adam bestecinin ölümünden sonra yapıtlarının toplu basımında önemli bir rol oynayacaktı.

26 Mayıs 1845 günü Paris'teki Polonyalıların toplandıkları merkez konumundaki Hôtel Lambert'de düzenlenen bir konsere Chopin de katılmış, göçmenler yararına piyano çalmıştı. Adam Czartoryski'nin sahibi olduğu Hôtel Lambert, sanatsal etkinliklerin yanı sıra ülkenin geleceğiyle ilgili toplantılara da ev sahipliği yapıyordu. Polonya'nın kurtuluşu için farklı görüşte olan topluluklar zaman zaman aynı mekânı paylaşıyor, ülkelerinin daha iyi bir geleceğe kavuşması için nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusunda hararetli tartışmalara girişiyorlardı. Bu toplantılara Chopin'le birlikte çoğu zaman George Sand da katılıyordu. Adam Czartoryski genel olarak, silahlı ayaklanmanın kalıcı bir sonuç getirmeyeceğini düşünüyordu ancak buna rağmen kısa bir süre sonra Polonya bir kez daha boyunduruk altından kurtulmak için bu yola başvuracaktı.

12 Haziran 1845 günü Chopin ve George Sand, beraberlerinde çocukları olduğu halde Nohant'a doğru yola çıktılar; Pauline Viardot da onlarla birlikteydi. Büyük şehirden uzak sakin bir yaşamın, her yıl olduğu gibi kışın tüm yorgunluğunu unutturacağını düşünüyorlardı. Ancak bu yaz olaylar farklı yönde gelişecek, dile getirilmese de bir süredir iki sevgilinin arasında yaşanan duygusal uzaklaşma Nohant'da iyice su yüzüne çıkacak ve kopuş hızlanacaktı. George Sand ve Chopin arasındaki en büyük sorun Maurice'in varlığıydı. O tarihlerde yirmi iki yaşında olan delikanlı kendini evin erkeği gibi görmek ve kararlarda söz sahibi olmak istiyordu. Malikânenin emektar bahçıvanını kimseye sormadan işten çıkartmış, yerine kendi istediği birini almıştı. Kimi zaman, annesinin Chopin'i daha çok sevdiği duygusuna kapılıyor, onu kıskanıyordu. Resmî olarak evlenmedikleri için, besteciye üvey babası gibi görmüyor, daha çok aileyle birlikte yaşayan uzak bir akraba ya da aynı evi paylaşan bir pansiyoner olarak algılamayı yeğliyordu. Çocukluk günlerinde birlikte hoşça vakit geçirmişler ancak son yıllarda Chopin, Maurice'in en büyük düşmanı konumuna gelmişti. Güneye yapmayı planladıkları geziye şiddetle karşı çıkıyordu; işin ilginç George Sand haksız olduğu zamanlarda bile oğlunun tarafını tutuyor, yaşamını onun isteklerine göre düzenlemeye özen gösteriyordu. Dostlarına yazdığı mektuplarda sık sık Chopin'e karşı duyduğu sevginin büyüklüğünden bahsetmekle birlikte artık tahammül edilmez bulduğu huylarını da yazmaktan çekinmiyordu. Aralarındaki anlaşmazlıkların iyice ilerlediği sonbaharda, 15 Ekim günü Marie de Rozières'e yazdığı mektupta içinde bulunduğu ikilemi şöyle ifade etmişti: "Güneşli günlerde Chopin'in neşesi yerinde oluyor ama hava

yağmurlu olunca suratsız ve dayanılmaz biri haline geliyor. Neyle uğraştığının, burada neyin hoşuma gittiğinin onun için hiçbir önemi kalmıyor. Böyle zamanlarda sihirli bir değnek yardımıyla onu Paris'e yollamak istiyorum. Ama bir yandan da ben olmadan çok canı sıkılacağını biliyorum. Doğa sevgimi, ona olan sevgime feda edebilirim ama Maurice benimle aynı fikirde değil. Ondan önce Chopin'in fikrini sorsam hemen bağırmaya başlıyor."³⁹

Chopin, Maurice'le böylesine bir anlaşmazlık içindeyken, kız kardeşi Solange ile durum tümüyle farklıydı. Yıllar içinde genç kız bestecinin en yakınındakilerden biri konumuna gelmişti; birlikte piyano çalışıyorlar, Varşova'daki aile üyelerine yazılan mektuplarda mutlaka onun sevgi dolu mesajları da yer alıyordu. Özellikle yaz sonunda ortaya çıkan bir durum bu yakınlaşmayı iyice kuvvetlendirmişti. George Sand, uzak akrabalarından yoksul bir ailenin kızını evlat edinerek Nohant'a davet etmişti. Solange'dan yedi yaş büyük olan Augustine Brault adlı bu kız, o tarihlerde yirmi bir yaşındaydı. Chopin bu evlat edinme işine başından beri karşı çıkmış ancak sözünü dinletememişti. Solange ise, annesinin kendini sevmediğini, bu nedenle sevebileceği bir kız evlat aldığını düşünüyordu. Augustine Nohant'a geldikten kısa bir süre sonra, uysal tavırlarıyla George Sand'ın gözdesi olmuş, çok geçmeden Maurice'in de gönlünü almayı başarmıştı. Zamanla ikisinin ilişkisi kardeşlik boyutlarını aşmış ve başka yöne kaymıştı. Kızın babası bu gelişmeleri öğrenince, George Sand'ın başından beri oğluna bir metres arayışı içinde olduğunu söylemeye başlamış ve durum iyice karmaşıklaşmıştı. Aslında Maurice yıllardır şarkıcı Pauline Viardot'ya âşıktı ve kendinden bir yaş büyük olan kadının evliliği onun sevgisine engel olmuyordu.

Böylece evin içinde iki kutup oluşmuş, Chopin ve Solange bir yana, George Sand, Maurice ve Augustine diğer tarafa geçmişti. Bu kamplaşma hizmetçiler arasında bile yaşanıyordu. Chopin'in Polonyalı uşağı Jan ve George Sand'ın hizmetçisi Susanne arasında kıyasıya bir çekişme yaşanıyor, oldukça saf olan Jan genellikle bu işten zararlı çıkıyordu. Zaten tüm bu baskılara dayanamayan Chopin, sonbaharda Paris'e döndüğünde Jan'ı işten çıkartmak ve yerine Fransız bir uşak almak zorunda kalacaktı. 20 Temmuz 1845 tarihinde, henüz anlaşmazlıkların iyice su yüzüne çıkmadığı bir tarihte Chopin Varşova'daki ailesine uzun bir mektup yazmış, Nohant'daki günleri hakkında bilgi vermişti. Satır aralarında aile içindeki kamplaşmanın işaretleri de saklıydı: "Aşağı yukarı bir aydır buradayız. Bayan Viardot bizimle birlikte gelip üç hafta yanımızda kaldı. Hepimizin sağlığı yerinde. (...) Hava şimdi çok iyi ama geldiğimizde fırtına vardı. Indre Nehri öylesine yükseldi ki evin hanımının erkek kardeşinin bahçesi tümüyle sular altında kaldı. (...) Ben doğanın içinde yaşamak için yaratılmamışım. Temiz hava tabii ki sağlığımı iyi geliyor. Piyanonun akordu bozuk olduğu için fazla çalamıyorum, ayrıca çok az yazıyorum, bu nedenle benden fazla haber alamıyorsunuz. Sanırım şu aralar hepiniz tatildegünüz. (...) Bu yıl kendimi burada yabancı hissediyorum, sıklıkla sabahları yandaki odaya gidiyorum ama orada kimse olmuyor. Bazen bizi ziyarete gelen bir dostla yalnızlığımı gidermeye çalışıyorum. Artık sabahları çikolata içmiyorum ve piyanonun yerini değiştirdim. Şimdi duvarın önünde, önceden Ludwika'nın iş işlerken oturduğu divanın olduğu yerde duruyor. (...) Bir parçamla sizin yanınızdayım, diğer parçamsa yan odada çalışmakta olan evin hanımının yanında. Şu an kesinlikle kendim değilim,

bambaşka bir yerdeyim, sanki uzayda gibiyim. Kuşkusuz insan zaten kendi hayalindeki uzamdadır. Bundan hiç utanmıyorum, biliyor musunuz burada sık kullanılan bir deyiş var: 'Hayalinde taç giymeye gitti' diyorlar, ben de tam anlamıyla Mazovyalı köylüler gibi oldum. Fazla uzağa gitmeden üç tane de mazurka besteledim. Sanırım Berlin'de yayımlanacaklar, çünkü tanıdığım biri bunlar için çok yalvardı. Adamın adı Stern, iyi birine benziyor, eğitilmiş bir müzisyen ve babası da bir müzik dükkânı açmak üzereymiş. Ayrıca bir de Bonn'da Beethoven'ın heykelini dikmek için çaba harcayan bir dernekten konser daveti aldım. Gitmek konusundaki düşüncelerimi tahmin edersiniz ama siz orada olsaydınız o zaman gitmeyi düşünürdüm. (...) Barteczek'e söyleyin, Baltimore ile Washington arasındaki telgraf denemeleri çok başarılı sonuçlar veriyor. Baltimore'dan öğleden sonra saat birde verilen sipariş, Washington'dan saat üç gibi mal ve kolilerin yollanması anlamına geliyor. (...) Ne kadar hızlı! Ablamları gördüğümde beri geçen bu yıl da, telgraf gibi hızlı geçti. Bu mektupta bütünlük bulamazsanız, bunun nedeni her gün bir cümle yazdığımından olsa gerek. Dün benimle dört el düet çalmak istediğini söyleyerek Sol⁴⁰ araya girdi; bugün ise donan bir ağacın kesilmesi gerekiyordu. (...) Dışarıda fırtına çıktı, bir fırtına da mutfaktan geliyor. İnsan dışarıdaki fırtınayı görüyor ama mutfaktaki fırtınadan Susanne gelip Jan'dan şikâyet etmeseydi haberim olmazdı. Ablamlar bilir onun nasıl Fransızca konuştuğunu, nasıl 'hoş' uyarılarda bulunduğunu; 'domuz gibi çirkin', 'ağzı kış gibi', hatta daha çekici olanları bile var. Hatırlarlar mı bilmiyorum, 'Odun var mı?' diye sorulduğunda 'Dışarı çıktı,' derdi bu Jan. Sürekli kavga ediyorlar. Bayan Sand'ın hizmetkârı çok becerikli ve hızlı olduğu için sanırım evdeki huzur için Jan'ın gitmesi gerekecek. Bu hiç hoşuma gitmiyor çünkü yeni yüzler pek mutluluk vermiyor insana. Fakat çocuklar da onu sevmediği için, görevini iyi yapsa da, işine son vermem gerekiyor. Akşam yemeği vakti geldi. Daha yazmaya devam edebilirim ama bugün yollamak istiyorum bu mektubu."⁴¹

Kasım sonunda Paris'e döndüğünde çalışmaya ve ders vermeye karşı içinde bir isteksizlik vardı. Sağlığı kötü olmamakla birlikte morali çabuk bozuluyordu. Ailesiyle daha sık mektuplaşmaya başlamıştı, uzun uzun yaşamından bahsetmeyi, özellikle ablası Ludwika'ya Nohant'dan ve Paris'ten haberler vermeyi seviyordu. Ancak onlara yazarken bile başladığını bitirmesi uzun zaman alıyordu. Nohant'dan gönderdiği 1 Ekim tarihli mektubunun başına şu notu eklemeyi edememişti: "Başladığım mektubu aynı gün bitirememem ne büyük aptallık, bunu yazmam beş günümü aldı."⁴²

12 Aralık'ta Paris'te yazmaya başladığı mektubu tamamlaması ise iki hafta almış, satırlarını Noel ve Yeni Yıl kutlamasıyla noktalamıştı: "24 Aralık. Gördüğünüz gibi burada yeni yıldan önce insanın aklının yerinde olması çok zor. Kapı sürekli çalıyor. Bugün ev nüfusunun tamamı nezleli; bu durumda hiç durmadan öksürüyor olmam şaşırtıcı değil. Evin hanımı da hasta, boğazı ağrıyor ve odadan çıkmaması gerekiyor, bu yüzden çok gergin. Bir insanın sağlığı ne denli iyiyse, hastalığa karşı sabrı o denli az oluyor. Dünyada buna çare bulunamadı, akıl bile üstesinden gelemiyor. Paris'in tamamı öksürüyor bu hafta. Dün gece muazzam bir fırtına vardı, şimşekler ve gök gürültüsü, ardından rüzgâr ve kar. Seine Nehri devasa görünüyor, hava çok çok soğuk ve dayanılmaz derecede nemli. (...) Bugün Noel Arifesi⁴³, burada bunun pek farkında olan yok. Yemeği her zamanki gibi akşam saat altıda, yedide ya da sekizde yiyorlar, yalnızca

bazı yabancı aileler farklı davranıyor. (...) Protestan ailelerin tümü Noel Arifesi'ni kutluyor ama Parislilerin büyük bölümü için dünün ve bugünün farkı yok. Hüzünlü bir Noel Arifesi geçiriyoruz, çünkü o⁴⁴ hasta ve doktor istemiyor. Çok kötü üşütmüş, yatakta kalması lazım. Paris'te herkes havadan yakınıyor, şehir dışında kışın çok daha güç olduğunu unutuyorlar, aslında kış her yerde kıştır. Önümüzdeki iki ya da üç ay zor geçecek. (...) Bazen birkaç saat güneş yüzü görebilmek için yaşantımdan yıllar vermeyi istiyorum. Benden çok daha genç ve kuvvetli insanlardan daha uzun yaşadığım için ölümsüz olduğumu düşünmeye başladım. (...) Hepinize ve tüm dostlarıma mutlu yıllar diliyorum. Bayan Sand Ludwika'yı kucaklıyor."⁴⁵

Kış her zaman olduğu gibi Chopin'in sağlığına iyi gelmemiştir, bununla birlikte olabildiğince gücünü toplamaya ve günlük yaşamını aksatmadan devam ettirmeye gayret ediyordu. 20 Şubat 1846 günü Hôtel Lambert'de Polonyalı göçmenler yararına düzenlenen konserde çalmış, bir kez daha Parisli dostlarının ülkesinin sorunlarına ilgi göstermesine yardımcı olmuştu. Konserin ardından Polonya'dan gelen haberler yeniden bağımsızlık ateşinin ülkeyi sardığı yönündeydi. Viyana Kongresi'nde serbest bölge olarak tanınan Kraków'da uzun süredir gizli toplantılarla silahlı bir ayaklanma hazırlığı yapılıyordu. Polonya topraklarını bölüşen üç gücün ortak kontrolünde olan kentteki hazırlıklar su yüzüne çıkınca Prusya yönetimi bazı tutuklamalara girişmiş ancak kentte bağımsızlık için savaşmaya kararlı olduğunu dünyaya ilan eden ulusal bir hükümetin kurulmasına engel olamamıştı. İlk gelişmeler bağımsızlık yanlılarını sevindirirse de, Rus güçlerinin müdahalesiyle tüm Polonyalıların ortak isteği bir kez daha düş olmaktan öteye geçememiştir. Üstelik bu kez Kraków serbest bölge özelliğini de kaybetmiş ve Avusturya'ya bağlanmıştır. Fransa ve İngiltere'nin, Viyana Kongresi'nde alınan kararlar uyarınca duruma tepki göstermesi sonucu değiştirmemiştir. Olaylar Paris'teki Polonyalılar arasında doğal olarak büyük yankı uyandırmıştır. Aslında aralarında Chopin'in de olduğu pek çok göçmen böylesine bir direnişin başarıya ulaşma şansının olmadığını farkındaydı ancak yine de gelişen olaylar umutlanmalarına neden olmuştu. George Sand bile o tarihlerde bir dostuna yazdığı mektupta şu satırlara yer vermişti: "Günlerdir bu olaylardan çok etkilendim, çok huzursuzum, uyuyamıyorum. Bu duyguları en iyi bir Polonyalı anlayabilir."⁴⁶

Nisan ayında Chopin bir kez daha hastalanmıştı, genellikle bestecinin sağlığına iyi gelen bahar ayları bu kez beklenen etkiyi yapmamıştı. Bunda büyük olasılıkla, Polonya'dan gelen olumsuz haberlerin de etkisi vardı. Paris'ten uzaklaşmanın sağlığına iyi geleceğini düşünmüş ve viyolonselci arkadaşı Auguste Franchomme ile birlikte onun Tours'da bulunan akrabalarının yanına gitmişti. Oldukça kısa süreli bir tatil olmasına rağmen Paris'e sağlığı düzelmiş dönmüş, eski gücünü toparlamıştı. George Sand, o tarihlerde babasının yanında bulunan Maurice'e yazdığı mektupta, bestecinin eski sağlığıyla birlikte, huysuz halinin de geri geldiğini, evin içinde herkesle tartışmaya başladığını yazmıştı. Bu satırlar aslında onun Chopin'le ilgili düşüncelerinde ne denli oğlunun etkisinde kaldığının da kanıtıydı.

27 Mayıs 1846 günü Chopin bir kez daha Nohant'a gitti, uzunca bir süredir çalıştığı yapıtlarını burada tamamlamak istiyordu. Bir yıl önce tamamladığı üç *Mazurka*'nın (Op. 59) ardından *Barcarolle* (Op. 60), *La bemol majör Polonez Fantezi* (Op. 61), *Si majör Noktürn*

(Op. 62, No. 1), *Mi majör Noktürn* (Op. 62, No. 2), *Si majör Mazurka* (Op. 63, No. 1), *Fa minör Mazurka* (Op. 63, No. 2), *Do diyez minör Mazurka* (Op. 63, No. 3) tamamlanmayı bekleyen yapıtlardı. Bir gondol şarkısı olan *Barcarolle*, büyük olasılıkla kısa bir süre önce gündeme gelen İtalya gezisinin hayaliyle bestelenmeye başlamıştı. Chopin ayrıca uzun süredir, arkadaşı Auguste Franchomme'un öğütlerine de sıkça başvurduğu bir *Viyolonsel Sonatı* (Op. 65) üzerinde çalışıyordu.

Nohant'daki günler, önceki yıllarda olduğu gibi çalışma ve dost ziyaretleriyle geçiyordu. Eski dostların yanı sıra bu yaz bestecinin Polonyalı arkadaşları ilk kez yanlarına gelmişler ancak ailenin diğer üyeleri, özellikle Maurice ve George Sand konuklardan hiç hoşlanmamıştı. Dostlarının alay konusu yapılması Chopin'in çok gücüne gitmiş, kendini ailenin dışına itilmiş gibi hissetmeye başlamıştı. George Sand yıllar sonra *Hayatımın Hikâyesi*'ni kaleme alırken o günleri şu sözlerle tanımlayacak, bir anlamda yine oğlunun tarafını tutacak, sevgilisinin yaptıklarının hastalığından kaynaklandığını öne sürecekti: "Chopin, hastalığının son nöksedişlerinde son derece karanlık düşüncelere kapılmıştı. O ana kadar onu çok seven Maurice'e bile aniden anlamsız bir konuda kırılıverdi. Bir süre sonra barıştılar ama durgun göle kum tanesi düşmüştü bir kere. Yavaş yavaş çakıl taşları da düşmeye başladı tek tek. Chopin sık sık nedensiz yere kızarmıştı. Birkaç kez iyi niyetli davranışlara da haksız yere sinirlendiğini görmüştüm. Bu hastalığının ağırlaşmaya başladığını ve öteki çocuklarıma da uzandığını görüyordum. (...) Her şeye katlanıyorduk. Nihayet bir gün, iğnelenmekten bıkan Maurice artık dayanamayacağını ilan etti. Bu iş böyle gitmiyordu ve gitmemeliydi. Chopin haklı ve gerekli müdahaleme izin vermedi."⁴⁷

George Sand olayların üzerinden uzunca bir zaman ve Chopin'in ölümü geçtikten sonra yaşadıkları anlaşmazlıkları böyle değerlendirecekti ancak o tarihlerde bestecinin davranışlarını alaya almaktan çekinmiyor, onun yaptıklarını ortak dostları Marie de Rozières'e 18 Haziran 1846 tarihli mektupta şöyle anlatıyordu: "Chopin terlediğinde hayrete düşüyor. Banyo yapmasına rağmen bu durumun kötü kokmasına neden olacağını düşünüp üzülüyor. Bu haline gülmekten gözlerimizden yaşlar geliyor, terlemenin herkesin başına gelen bir şey olduğunu anlamaması çok komik. Yalnızca kolonya kokmasına rağmen ona marangoz Pierre Bonnin gibi koktuğunu söyleyince aceleyle odasına koşuyor, kokusu da peşinden. (...) Seni kucaklıyorum, Chopin de... Hayır, Chopin kokuyor."⁴⁸

25 Haziran 1846 günü *Le Courier Français*, George Sand'ın *Lucrezia Floriani* romanını tefrika olarak yayımlamaya başlamıştı. Yapıt, ününün doruğunda sahnelere veda ederek çocuklarıyla Kuzey İtalya'da bir göl kenarında inziva yaşamı sürmeye başlayan oyuncu ve oyun yazarı Lucrezia'nın başından geçenleri anlatıyordu. Lucrezia'nın kendisini ziyarete gelen konuklardan Prens Karol de Roswald ile yaşadığı aşk, romanı okuyanların hemen hepsinin aklına George Sand ve Chopin'in ilişkisini getiriyordu. Prens'in adının Polonyalı bir asilzadeyi çağrıştırmaması, soylu adamın Lucrezia'dan altı yaş küçük olması, onun yanında kaldığı süre boyunca yakalandığı hastalıktan genç kadının özenli bakımı sayesinde kurtulması, roman kahramanlarının gerçek olaylardan esinlenilerek yaratıldığı izlenimini veriyordu. Prens Karol, romanın bazı sahnelerinde negatif bir tonla tanıtılıyor, kimi zaman alaya alınıyordu.

1846 yazında Nohant'da bulunan Delacroix, romanın bazı bölümlerini George Sand'ın orada hazır bulunanlara yüksek sesle okuması sırasında Chopin'in ağzından çıkan övgü dolu yorumlara çok şaşırılmış, bir dostuna yazdığı mektupta, bestecinin ya çok iyi rol yaptığını ya da dinlediklerinin bir sözcüğünü bile anlamamış olduğunu belirtmişti.⁴⁹ Dostlarının ortak kanısı Prens Karol karakterinin Chopin ile büyük benzerlik gösterdiği yönündeydi. Heinrich Heine, "Bu feminist, arkadaşım Chopin'e zarar verecek şekilde hareket etti. Bu iğrenç roman mükemmel şekilde kaleme alınmış,"⁵⁰ diyerek romanın edebi değerini takdir ettiğini ancak içindeki benzerliği tasvip etmediğini vurgulamak istemişti. Franz Liszt ise, yıllar sonra Chopin'in yaşamını anlattığı çalışmasında, onun karakterini tanımlarken, hiç kaynak göstermeden George Sand'ın yapıtındaki Prens Karol'un tasvirlerinden faydalanmıştı: "Hassas, duyarlı ve çok sevimli; daha on beş yaşında ergenliğin bütün sevimli çizgileriyle, daha ileri bir yaşın olgunluğunu bünyesinde birleştirmişti. Bedensel olarak da, duygusal olarak da çok kırılgandı. Kasların gelişme çağında, birden tuhaf bir güzelleşme içerisine girdi. Olağanüstü yüz hatları, bakınca konuşmayı güçleştiren, yaşının ve cinsiyetinin önemini ortadan kaldıran bir güce sahipti. Erkek türünün kaslı ve dobra bir kişilikle içmekten, avlanmaktan ve savaşmaktan başka bir şey bilmeyen doğasının mirasçılarında çok Ortaçağ resimlerindeki meleklerin efemine görüntüsüne sahipti. Daha çok Ortaçağ Hıristiyan tapınaklarını donatan şiirlerdeki mükemmel yaratıklar gibiydi."⁵¹

George Sand ise *Hayatımın Hikâyesi'*nde, romanıyla kendi yaşamı arasındaki benzerliği kesin bir dille reddederek şunları yazacaktı: "Romanlarımdan birinde büyük bir ustalıkla onun karakterini çizdiğimi iddia edenler oldu. Aslında yanılıyorlardı. Chopin'in bazı özelliklerini gördüklerini sanmışlardı. Liszt, *Vie de Chopin* adlı kitabını, güvenli olmak için fazla genel olan bu sistemle yazmıştı. Üslubu biraz taşkın olmakla birlikte çok güzel şeyler söylediği, çok güzel sayfalarla donattığı bu kitabında, iyi niyeti yüzünden biraz yanılgıya da düşmüştü.

"*Prens Karol*⁵² adlı kitabımda, inatçı, duygularında ve taleplerinde aşırıya kaçan bir adam karakteri çizdim.

"Chopin böyle biri değildi. Ne kadar gerçekçi olunursa olunsun, insan doğası sanat gibi anlatılamaz. Kaprisleri, muhtemelen gerçek olmayan ama son derece gizemli tutarsızlıkları vardır. Sanat, hakkını vermek için fazla sınırlı olduğu bu tutarsızlıkları düzeltmek zorunda kalır.

"Chopin, yalnızca Tanrı'nın yaratmaya cesaret edebileceği ve kendine özgü bir mantığı olan muhteşem tutarsızlıkların bir özeti idi. Prensipleri açısından mütevazı ve alışkanlıklarıyla hoş bir adam olmakla birlikte, kendisinin bile bilmediği haklı bir gururu ve içgüdüleriyle buyurgan bir insandı. (...)

"Zaten Prens Karol bir sanatçı değildi. O bir hayalperestti, o kadar. Dehası olmadığından, dâhilerin haklarına da sahip değildi. Dolayısıyla sevimli olmaktan çok gerçek bir kahramandı. Çalışma masamın üzerinde duran müsveddelerimi her gün okuyan Chopin, çok şüpheli biri olmasına rağmen, kendisi kadar büyük bir sanatçının portresiyle çok az benzerlik gösteren bu karakterin kendisi olabileceğinden hiç kuşkulananmamıştı!

"Bununla birlikte daha sonraları, bana duyduğu tepkinin sonucu olarak, bu tür

düşüncelere kapıldığını işittim. Düşmanlarım (onun çevresinde, acı dolu bir kalbe eziyet etmek dostlukmuş gibi, dostu olduğunu iddia eden düşmanlarım vardı), evet düşmanlarım bu romanın onu anlattığına inanmasını sağlamışlardı. Şüphesiz o dönemde belleği çok zayıflamıştı: Defalarca okuduğu bu kitabın içeriğini bile unutmuştu!

“Bu hikâyenin bizimkisiyle çok az ortaklığı vardı! Hatta tam tersiydi. Biz birlikteyken ne böyle çılgınlıklar ne de böyle acılar yaşamıştık. Bizim öykümüzün romana benzer bir yanı yoktu.”⁵³

1846 yaz aylarında, eskiden olduğu gibi keyifle geçen anlar da vardı. Pauline Viardot ile geçirdikleri günler bunlara en iyi örnekti. Chopin genç kadının şarkılarına piyanosuyla eşlik etmiş, gecenin geç saatlerine dek çalgısının başından kalkmamıştı. 9 Temmuz akşamındaki bu küçük dinletin konukları arasında olan Elisa Fournier annesine yazdığı mektupta o gece yaşadıklarını şöyle anlatmıştı: “Tüm yaşamım boyunca böylesine bir yetenekle karşılaşmadım, gerçek bir sadelik, zarafet ve espri harikası. Bellini’nin operalarından yaptığı parodilerle bizi gülmekten kırıp geçirdi. Bellini’nin stilini ve müzikal ifade alışkanlıklarını öylesine ustaca gözlemlemiş ki. (...) Piyanodan mekanik müzik kutularının sesini çıkardı ya da tabloları müzikal olarak anlattı. Eğer aynı odada bulunmasaydık, duyduğumuz seslerin bir piyanodan geldiğine inanamazdık.”⁵⁴

Ressam Delacroix’nın yanlarında olduğu süreçte birlikte uzun sohbetlere dalıyorlardı, bu konuşmalara çoğunlukla bol bol müzik eşlik ediyordu. Chopin dostuna Beethoven’ın sonatlarını çalmış, onun ezbere Mozart operalarından aryalar seslendirmesi çok hoşuna gitmişti. Yıllar geçtikçe Mozart’a olan hayranlığı artıyordu. Nohant’a gelirken Paris’teki evinde unuttuğu *Requiem*’in partiyonunun hemen gönderilmesi için gelir gelmez kaleme sarılmıştı. Kendi bestelediklerinden fazla hoşnut değildi. 11 Ekim gün ailesine gönderdiği mektupta şu satırlar yer alıyordu: “Bu günlerde az çalışıyorum, az beste yapıyorum. *Viyolonsel Sonatım* bazen hoşuma gidiyor, bazen gitmiyor. Bir köşeye atıp daha sonra tekrar çalışıyorum. Üç yeni *Mazurka*⁵⁵ besteledim ama iyi değerlendirebilmek için zamana ihtiyaç var. İnsan bir şey bestelediği zaman önce onu beğeniyor, gerçek yargı sonradan geliyor. Zaman en iyi denetçi ve sabır en iyi öğretmen.”⁵⁶

Sonbahar geldiğinde Chopin her yıl yaptığı gibi derslerine ve kışlık yaşamına başlamak için Paris’e dönme hazırlığı içindeydi. George Sand ise olabildiğince uzun Nohant’da kalmak istiyordu. Birlikte geçirdikleri bu yazın ilişkilerinde bir dönüm noktası oluşturduğunun ikisi de farkında gibiydi. Dışarıdan bakıldığında her şey yolunda görünüyordu ama içten içe ikisinin de duyguları değişmişti. George Sand artık “Sevgili Küçüğü”nün yaptıklarına eski sabrını gösteremiyordu. Yaz ortasında, 21 Temmuz’da Marie de Rozières’e şunları yazmıştı: “Bir gün tüm cesaretimi toplayıp ona gerçeği söylemeyi ve sabrımın taşıdığını anlatmayı düşündüm.”⁵⁷ Chopin de giderek kendini Nohant’da yabancı hissetmeye başlamış, daha içedönük bir yaşam sürmeye başlamıştı. Kasım ortasında tek başına Paris’e döndü; o tarihte farkında olmasa da, uzun yıllar keyifli günler geçirdiği bu malikâneye bir daha geri dönmeyecekti; Nohant defteri 1846 sonbaharında kapanmıştı.

Paris'te değişen bir Şey yoktu, öğrencileri onu bekliyordu. George Sand'ın gelişi bu yıl daha uzun zaman alacağı için günleri bu kente ilk geldiği yıllarda olduğu gibi, Polonyalıların yanında geçiyordu. 28 Kasım günü gerçekteşen bir nikâh töreni, bestecinin sıkıntılı ruh halinden kurtulup bir süreliğine de olsa neşelenmesine neden olmuştu. Öğrencilerinden Zofia Rosengardt, dostu Şair Bohdan Zaleski ile evlenmiş, Polonyalıların ibadet yeri konumundaki Saint Roch Kilisesi'nde gerçekteşen törende Chopin org çalmıştı. Töreni izleyen davette, besteci öğrencisiyle birlikte piyano başına geçmiş, birlikte davetlilere unutamayacakları bir konser vermişlerdi. Noel ve Yılbaşı akşamlarını Polonyalı dostlarıyla geçirmişti. Bir süre önce gündeme gelen annesinin Paris ziyareti, yaşlı kadının romatizma ağrılarının artması nedeniyle gerçekteşememiş, Justyna Chopin, kendi sağlık sorunlarıyla oğlunun canını sıkmamak için gelişini ertelemeye karar vermişti.

1 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 663.

2 *a.g.y.*, s. 663.

3 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 128-129.

4 <http://en.chopin.nifc.pl/chopin/life/calendar/year/1841>.

5 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 666-667.

6 Adam Mickiewicz'in bir Şiiri.

7 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 667-668.

8 *a.g.y.*, s. 669.

9 Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 134.

10 Luigi Cherubini'nin *Cours de contrepoint et de fugue* (Kontrpuan ve Füg Dersi) başlıklı çalışması 1835 yılında yayımlanmıştı.

11 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 238-239.

12 Bazı kaynaklarda Carl Filtsch'in bir yıl sonra, 1842 sonbaharında Paris'e geldiği bilgisi yer alır.

13 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 700.

14 *a.g.y.*, s. 703.

15 *a.g.y.*, s. 704.

16 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 136-137.

17 Carl Maria von Weber'in "Aufforderung zum Walzer" başlıklı yapıtı.

18 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 707-708.

19 Günümüzde Rue Taitbout 80 numara.

20 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 706.

21 *a.g.y.*, s. 709.

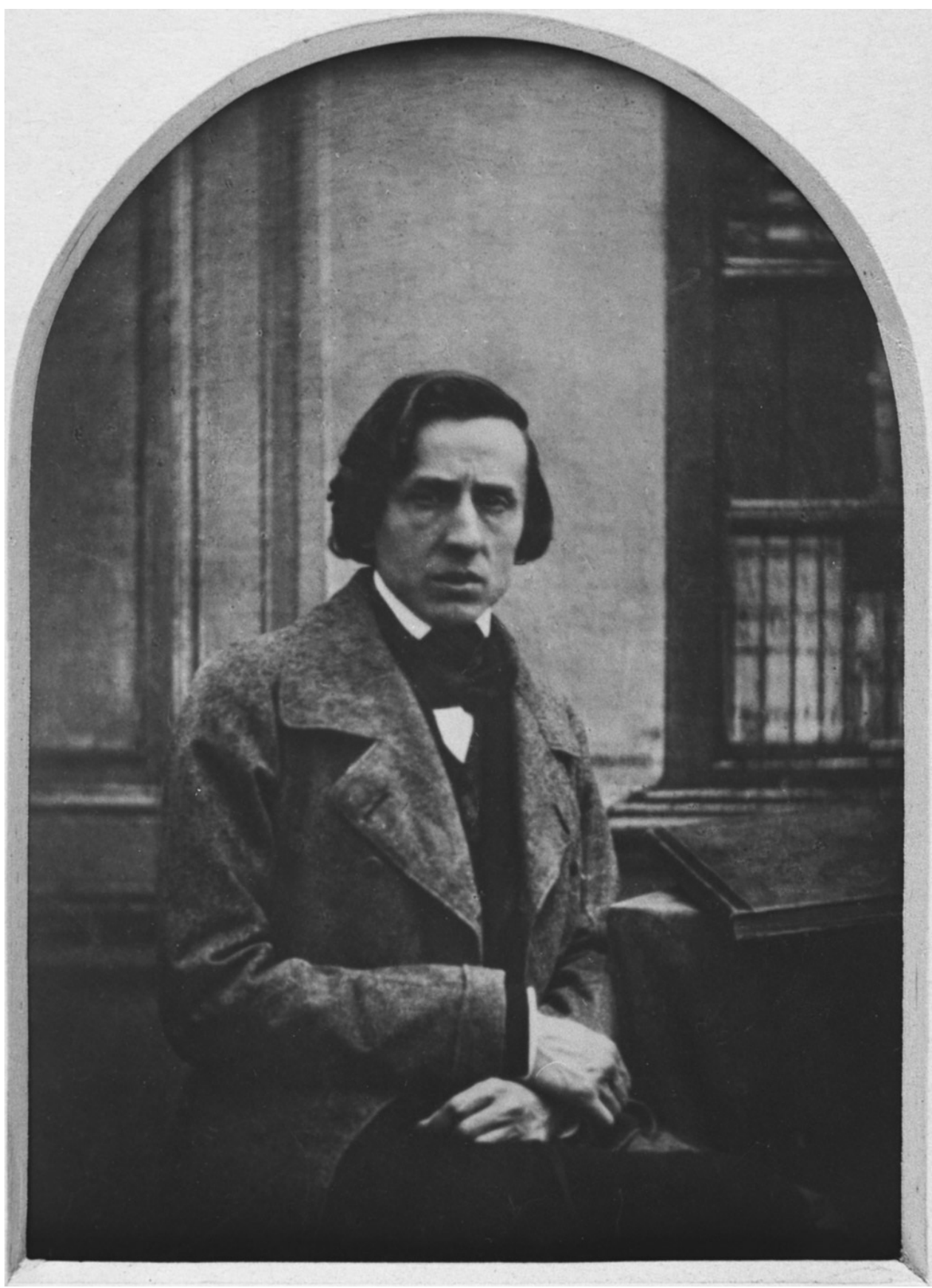
22 İzin verildiğini belirtmek için kullanılan Fransızca bir deyim.

23 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 139-141.

- 24** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 731.
- 25** Günümüzde Poznań kenti.
- 26** Konunun ayrıntıları için bkz. s. 113.
- 27** “Zaman değişir, biz de onunla birlikte değişiriz.”
- 28** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 731.
- 29** a.g.y., s. 741-742.
- 30** a.g.y., s. 742.
- 31** a.g.y., s. 743-744.
- 32** a.g.y., s. 747.
- 33** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 272-273.
- 34** Banker arkadaşı Auguste Léo.
- 35** Square d'Orléans'daki evin bahçesinden.
- 36** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 274.
- 37** Berceuse: Ninni.
- 38** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 763-764.
- 39** a.g.y., s. 770-771.
- 40** Solange.
- 41** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 285-290. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 42** a.g.y., s. 293.
- 43** Katolik mezhebinde genellikle 25 Aralık, Noel günü olarak kutlanırken, Protestan mezhebinde 24 Aralık Noel Arifesi olarak kutlanmaktadır. Polonya'da Katolik mezhebi yaygın olmakla birlikte 24 Aralık'ta özel bir kutlama yapma alışkanlığı bulunmaktadır.
- 44** George Sand.
- 45** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 302-304.
- 46** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 774.
- 47** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 358.
- 48** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 792.
- 49** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 159.
- 50** Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 41.
- 51** Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, s. 85-86.
- 52** Söz konusu yapıt Lucrezia Floriani.
- 53** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 354-356.
- 54** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 793.
- 55** Büyük olasılıkla *Op. 63 Mazurkalar*.
- 56** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 311-312.

Son Yillar
1847-1849

*Fryderyk Chopin. Louis-Auguste Bisson'un 1847'de gerekleştirdiği
Daguerreotype'dan, Benedykt Jerzy Dorys'in ektiği fotoğraf.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

18 Ocak 1847 günü Chopin Kontes Delfina Potocka'nın evinde, büyük çoğunluğunu Polonyalıların oluşturduğu kalabalık bir davetli topluluğu önünde piyano çalmıştı. Her zaman olduğu gibi, dostlarının arasında, onlarla sohbet edermişçesine içinden geçenleri tuşların yardımıyla açığa vurmak en sevdiği şeydi. 7 Şubat'ta, George Sand ve ailesi Paris'e dönmüşlerdi; bu, Chopin için yalnız geçen günlerin sonu anlamına geliyordu. Kısa zamanda eski yaşam yeniden başlamıştı. Ailenin yanında bir konukları vardı: Fernand de Préaulx. Nohant'daki komşu çiftliklerden birinin oğlu olan delikanlı Solange ile evlenmek istemiş, bu istek iki aile tarafından da uygun bulunduğu için yaz sonunda gençlerin nişanlanmasına ve kısa süre içinde evlenmelerine karar verilmişti. Chopin Fernand'ı Nohant'dan tanıyordu ve Solange ile mutlu bir yuva kuracağını düşünüyordu. Genç kızın evlenmeye karar vermesinde, büyük olasılıkla annesinin onu artık eskisi kadar sevmediğini düşünmesinin de önemli bir payı vardı. Kendi yaşamını kurmak, George Sand'ın boyunduruğundan kurtulmak istiyordu.

17 Şubat akşamı Chopin evine, yakın dostlarını davet etmiş, kısa bir süre önce tamamladığı *Sol minör Viyolonsel Sonatı*'nı (Op. 65) yapıtı ithaf ettiği ve bestelenme aşamasında sık sık öğütlerine başvurduğu arkadaşı Auguste Franchomme ile birlikte ilk kez seslendirmişti. 21 Şubat'ta George Sand ve Delacroix ile birlikte, bu kez Franchomme'un katıldığı bir oda müziği konserini izlemişlerdi. Konserde Haydn, Mozart ve Beethoven'ın oda müziği yapıtları yer alıyordu. Delacroix o günle ilgili günlüğüne şunları yazmıştı: "Konsere giderken Bayan Sand'a rastladım, yolun geri kalanını onun arabasıyla gittim. Onu görmek gerçekten çok hoştu, kusursuz görünüyordu. Konserde dinlediklerim ilahî bir müzik gibiydi. Haydn'ın son yıllarında bestelediği bir dördlü çalındı. Chopin bana, dinleyenlerin hayran oldukları mükemmelliğin, aslında bir bestecinin deneyimi olduğunu söyledi. Mozart'ın deneyime gereksinim duymadığını, onun bilgisi ve esininin aynı düzeyde olduğunu ekledi. Mozart'ın daha önce duyduğum bir beşlisi çalındı. Beethoven'ın, sıradan pasajlarla, olağanüstü sayfaların yan yana yer aldığı *Rudolph Trio*'su¹ da seslendirildi."²

Auguste Franchomme. Jean-Auguste-Alfred Masson'un karakalem çiziminin (19. yüzyıl), Maria Mirska koleksiyonundan

12 Mart'ta Chopin'in dostları bu kez George Sand'ın evinde bir araya gelmişlerdi; bu tür davetlerin her zamanki isimlerinin yanı sıra, konuklar arasında o günlerin tanınmış heykeltıraşı Jean-Baptiste Auguste Clésinger de vardı. Chopin'den dört yaş küçük olan Clésinger son yıllarda yaptığı heykellerle dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştı; bir süredir George Sand'ın bir büstünü yapmak istiyordu. Sand ve Solange daveti izleyen günlerde heykeltıraşın atölyesini ziyaret etmişler, kısa süre içinde Solange ile genç adam arasında bir yakınlaşma başlamış, genç kız artık evliliği düşünmediğini söyleyerek nişanlısından ayrılmıştı; aklında yalnızca Clésinger vardı. Olayların gelişimini büyük bir merakla izleyen Chopin, nişanın bozulmasına çok üzülmüştü ancak onu asıl endişelendiren, Auguste Clésinger'in yaşam tarzının, kızı gibi gördüğü Solange'ın hayalleriyle uyuşmuyor olmasıydı. Pek çok kadınla birlikte olması, yüklü miktarda borcu bulunması Chopin'i endişelendiriyor,

Clésinger'in bu evliliği genç kıza olan sevgisinden değil, onunla birlikte sahip olacağı maddi olanaklar nedeniyle istediğini düşünüyordu. Üstelik bu düşüncede olan yalnızca o değildi,

Bayan Marliani ve Delacroix da benzer kaygıları taşıdıkları için George Sand'ı dikkatli olması yönünde uyarmışlardı, ancak onun bu uyarılara kulak asmaya niyeti yoktu. Yeteneğine hayran olduğu bu sanatçının kızıyla birlikte olmak istemesine olumlu bakıyor, söylenenleri duymazdan geliyordu.

Chopin ve George Sand'ın ilişkileri devam ediyor gibi görünmekle birlikte Paris sanat çevresinde aralarının bozulduğu dedikoduları hızla yayılmaya başlamıştı. Şubat ayında Rusya'da konser turnesinde bulunan Franz Liszt, Marie d'Agoult'ya yazdığı bir mektupta söylentilerin gerçek olup olmadığını soruyordu. George Sand yaklaşık iki ay kaldığı Paris'ten nisan başında ayrılarak Nohant'a geri döndüğünde Chopin onunla birlikte gitmemişti; gerçi genç kadın istediği zaman yanlarına gelebileceğini söylemiş ancak kesin bir tarih saptamamışlardı. Sand'ın aklı bu sıra Chopin'den çok damadı olmasını çok istediği Auguste Clésinger'deydi, genç adamın kısa bir süre sonra Nohant'da kendilerine katılması kararlaştırılmıştı. İki gencin arasındaki ilişki hızla evliliğe doğru yol alıyordu. 14 Nisan günü Clésinger Nohant'da, Solange ile evlenmek istediğini resmî olarak George Sand'a ilettili. Babasının rızası alındıktan sonra en kısa süre içinde düğünün yapılmasında ısrarcıydı.

George Sand tüm bu gelişmeleri Chopin'den gizli tutmaya karar verdi. Bu davranış, onu artık ailenin bir parçası olarak görmediğinin en önemli kanıtıydı. Marie de Rozières'e, "Chopin'i ailenin başı ve akıl danışılan kişisi haline sokamam, bunu çocuklar kabul edemez, ayrıca benim otoritem de sarsılır,"³ diye yazmıştı. Ancak böylesine önemli bir haberin uzun süre gizlenmesi de mümkün değildi. Mayıs başında evlilik hazırlıklarının hızla ilerlediğini öğrenen Chopin, büyük olasılıkla bozulan moralinin etkisiyle ağır bir astım nöbetine yakalandı. Bu denli hayati bir olayda hiç fikrinin sorulmaması, artık ilişkinin tümüyle bittiğinin kesin kanıtıydı. Hastalık, yaşamını, son yıllarda yakalandığı nöbetlerden çok daha fazla tehdit eder hale getirmeye başlamıştı. Marie de Rozières ve öğrencisi Adolf Gutmann besteciyi eski sağlığına döndürebilmek için ellerinden gelen gayreti gösteriyorlardı. Chopin, sağlığının bozulduğunu George Sand'a bildirmelerini istememesine rağmen, onlar bu tatsız haberi Nohant'a iletmişlerdi. Aldıkları yanıt bir kez daha bu ilişkinin sonlandığını vurgular nitelikteydi. George Sand, bu tatsız haberi öğrenince migreninin azdığını yazmış, Nohant'da Solange ve Clésinger'i yalnız bırakarak Paris'e dönmesinin doğru olmayacağını eklemişti.

Chopin kısa sürede iyileşmeye başlamıştı. Bu haberi öğrenen George Sand, ortak dostları Grzymała'ya yazdığı 12 Mayıs tarihli mektupta düşüncelerini ve duygularını şöyle dile getirmişti: "Bir kez daha tehlikeyi atlattı ama ilişkinin geleceğini karanlık görüyorum. Bence Chopin, olaylar hakkında bilgi sahibi olmadığı, Clésinger ona tanıştırılmadığı ve fikri sorulmadığı için kırıldı. Ama gündelik konularda onun öğütlerini uygulamaya koymak olanaksız gibi. Olaylara tarafsız olarak bakmaktan ve insan doğasını tanımaktan çok uzak. Ruhu tümüyle şiir ve müzikten ibaret, kendi düşüncesine aykırı fikirlere tahammül edemiyor. Yalnızca kendi gibi düşünenlerin yaptıklarını anlıyor ya da anlamak için çabalıyor. Onun bu aile sorununa dahil olması, benim çocuklarım

üzzerindeki otoritemi kaybetmeme neden olurdu, bu da onların bana olan sevgilerini etkilerdi. Onunla konuş, bu konuyu anlamasını sağla, bunun için endişelenmesin. Eğer ona, hiç hoşlanmadığı Clésinger'in sevgimizi kazandığını yazsam, bana daha çok kızardı; hatta Solange'a olan sevgisi bile bundan etkilenirdi. Bütün bunlar çok zor ve hassas. Bu hasta ruhu sakinleştirecek ve cesaretlendirecek bir yöntem bilmiyorum. Bu yöndeki çabaların tümü onu daha çok yaralayabiliyor. Bu zavallı yaratığı ruhsal ve fiziksel olarak kemiren acılar, uzun süredir benim canımı da çok sıkıyor. (...) Yedi yıldan beri onunla birlikte bir rahibe yaşamı sürüyorum, başkasıyla da durum farklı değil. Vaktinden önce yaşlandım. Yaşadığım acılardan yorgun düştüm, iyileşme yönünde bir umudum yok. Eğer bu dünyada kendini tümüyle teslim edebileceği bir kadın varsa o benim ama bunu anlayamadı. Pek çok kimsenin beni suçladığının farkındayım, bazıları arzularımın şiddetiyle onu yaraladığımı söylüyor, bazıları uçarı tavırlarımla onu ümitsizliğe sürüklediğimi düşünüyor.”⁴

George Sand aynı tarihlerde Chopin'e de bir mektup göndererek kısa bir süre sonra gerçekleşecek düğün hakkında bilgi vermiş, o günlerde uğraşmak zorunda kaldığı şeylerden dert yanmıştı. Besteci 15 Mayıs 1847 günü verdiği yanıtta şunları yazıyordu: “Az önce elime ulaşan güzel mektubunun beni nasıl sevindirdiğini ve uğraşmak zorunda olduğun tüm detayların beni nasıl ilgilendirdiğini bir bilsen. Arkadaşlarının arasında çocuğunun mutluluğunu benim kadar içten isteyecek bir başkası daha bulunamaz. Kendisine de lütfen bunu ilet. Kendimi yeniden iyi hissediyorum. Tanrı seni daima dirençli ve hareketli kılsın. Mutlu ve huzurlu ol. Tüm bağlılığıyla senin olan CH.”⁵

Chopin, annesine gönderdiği iyi dilekleriyle yetinmeyip Solange'a da şunları yazmıştı: “Birkaç gün önce annenden, geleceğine dair iyi dileklerimi iletmesini rica etmişim. Yolladığın şirin kısa mektup beni ne kadar sevindirdi tahmin edemezsin. Yazdıklarından anladığım kadarıyla mutlusun. Neşenin doruğundasın ve umarım hep orada kalırsın. Tüm ruhumla hiç değişmeyen güzellikler diliyorum. CH.”⁶

Solange Dudevant ile Auguste Clésinger'in düğün töreni 19 Mayıs 1847 günü Nohant'da gerçekleşmiş, yeni evli çift damadın ailesini ziyaret etmek için törenin ardından malikâneyi terk etmişti. Chopin'in tüm yaşananlardan sonra onların arasına katılmaya hevesi kalmamıştı. Mayıs sonunda dostu Thomas Albrecht'in Paris yakınlarındaki evine giderek bir süreliğine de olsa kentten ayrılmış, kısa bir tatil yapmıştı. 1 Temmuz günü evinde bir konser düzenlemiş, yakın dostlarının önünde yapıtlarını seslendirmiş, bu dinletide kendisine August Franchomme ve kemancı Delphin Alard eşlik etmişti. Uzun yıllardan beri ilk kez bu yaz Paris dışına gitmemiş, yaşamına kentte devam etme kararı almıştı. Genellikle beste yapmaya ağırlık verdiği bu dönemde yine yapıtlarına yoğunlaşmaya çalışıyor ancak önceki yıllardaki kadar verimli olamıyordu.

Nohant'da ise ilginç gelişmeler yaşanmış, balayından dönen çiftin malikânenin günlük yaşamına katılmasıyla bazı sorunlar baş göstermeye başlamıştı. Solange, artık

Solange Clésinger. 1860 yılında çekilmiş bir fotoğrafın kopyası. Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

evli bir kadın olmanın verdiği özgüvenle annesine ve ağabeyi Maurice'e karşı daha acımasız davranmayı seçmiş, bir anlamda geçmiş yıllarda yaşadıklarının acısını çıkartmaya çalışmıştı. George Sand ve Maurice'in safına, o sıralarda evlenme hazırlıkları yapan Augustine de katılmıştı; genç kız ressam Théodore Rousseau ile yaşamını birleştirme yolundaydı. Evin içinde yaşanan gerginlik 11 Temmuz günü bambaşka bir boyuta taşınmış, taraflar birbirinin üzerine saldırmıştı. Her zaman olduğu gibi Maurice ve Clésinger tartışmaya başlamışlar, bir süre sonra genç heykeltıraş eline çekici alarak karşısındakini üzerine saldırmaya yeltenmişti. Duruma müdahale etmek isteyen George Sand, damadının yüzüne tokat atmış ama aynı zamanda onun yumruklarına maruz kalmıştı. Annesini ve kendini korumak düşüncesiyle silaha sarılan Maurice, orada bulunanların çabalarıyla yatıştırılmış, olası bir can kaybının önüne geçilmişti. George Sand, sanatına hayran olduğu Clésinger'i artık evinde görmeye tahammül edemeyecekti; genç adamdan en kısa sürede Nohant'ı terk etmesini ve bir daha oraya ayak basmamasını istemişti. Aslında annesine saldırdığı için kocasına kızgın olan Solange, yine de onun tarafını tutmuş ve kesinlikle aile ocağına adımını atmayacağını söyleyerek Clésinger ile birlikte evi terk etmişti. Hamileliğinin ilk aylarını yaşamakta olan genç kadın, fiziksel olarak güçlü olmadığı için, çift Nohant yakınlarındaki La Châtre'da konaklamış ve ne yapmaları gerektiğini düşünmeye başlamıştı. Solange yolculuklarını daha iyi koşullarda sürdürebilmek için, Chopin'in Nohant'da bulunan arabasını kullanabileceklerini düşünmüş, bu nedenle son olaylardan tümüyle habersiz olan besteciye bir not göndererek arabasını kullanma izni istemiş ve Paris'te onu görmek istediğini eklemişti. Besteci, kızı gibi gördüğü Solange'dan gelen bu mektup üzerine ona yazarak yardıma hazır olduğunu bildirmiş, ayrıca Nohant'da bulunanlara haber göndererek arabasını La Châtre'a yollamalarını istemişti. Bu gelişmeler sonucu, istemeden de olsa aile içi kavganın aktörlerinden biri konumuna gelmiş ve Solange'ın yanında yer almıştı.

Chopin'in bu kavganın aktörlerinden biri durumuna gelmesi ve karşı safta yer alması George Sand'ı çok kızdırmıştı. Besteciye gönderdiği ve içinde ağır suçlamaların da yer aldığı mektup ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Ancak Delacroix, Chopin'in kendisine okuduğu bu mektup için daha sonra günlüğüne şunları yazmıştı: "İtiraf etmeliyim ki bu son derece acımasız bir mektup. Büyük bir öfkeyle, uzun süredir bastırılmış duygular açığa çıkmış. Aslında böylesine trajik bir konuyla ilgili olmasa, bir romandan alınmış hissi uyandıran, insanın hoşuna gidebilecek pasajlarla dolu."⁷ Chopin 24 Temmuz 1847 günü George Sand'a gönderdiği cevabında oldukça sakin bir ton kullanmaya özen göstererek duygularını şöyle ifade etmişti: "Sizinle Clésinger hakkında konuşmak bana düşmez. Bu konudaki düşüncelerim baştan beri biliniyor. Ama Solange'ın başına gelenlere kayıtsız kalmam da düşünülemez. Geçmişte çocuklarınızın ikisine aynı şekilde davrandığımı hatırlıyor olmalısınız. Aslında sizin onları her şart altında sevmeniz gerekir. Bunlar hiç değişmeyen duygulardır. Acılar bu sevgiyi azaltabilir ama ortadan kaldıramaz. Yaşadığınız talihsizlik bugün için çok korkunç geliyor, kızınızla ilgili hiçbir şey duymak istemiyorsunuz. Ama geleceğine dair kararların alınacağı bu günlerde onun anne şefkatine her zamandan fazla ihtiyacı var. (...) Zaman bildiğini yapacak. Her zaman olduğu gibi bekleyeceğim. Size sadık. CH."⁸

Chopin'in mektubu George Sand'ı kızdırmış olmalıydı. Onu yanıtlamadan dostlarına yazdığı satırlarda öfkeli ve kırgın bir kadının ruh hali içindeydi. Biten bir ilişkinin ardından, yaşamının daha mutlu olacağını düşünmek istiyor, sevgilisiyle geçirdiği yılları bir kayıp olarak görüyordu. 26 Temmuz günü Marie de Rozières'e şunları yazmıştı: "Ben onun sağlığı için endişelenir ve altı gece boyunca gözüme uyku girmezken, o Clésinger ile benim dedikodumu yapıyormuş. Çok iyi. Mektubu gülünesi büyüklük lafları ve iyi aile babası öğütleriyle dolu. (...) Artık onun için endişe etmeyeceğim."⁹ George Sand aynı gün ortak dostları Emmanuel Arago'ya gönderdiği mektupta da bu konu hakkında açıklamalarına devam etmişti. Öfkesi dinecek gibi değildi; kaleminden dökülen sözcükler ve öne sürdüğü iddialara, büyük olasılıkla, kısa bir süre sonra kendi de inanmazdı ama o an içindeki nefret öylesine büyüktü ki, Chopin'le kızı arasında duygusal bir ilişki olduğunu bile iddia ediyordu: "Bu tarihlerde buraya gelmesi gereken Chopin aniden gelmekten vazgeçti, hemen hemen hiç yazmıyor, gelecekte de yazacağı benzemiyor. Chopin bana karşı tümüyle değişti. (...) Benim kötü bir anne olduğumu, Solange'in davranışlarında haklı olduğunu ve onu zor durumda bırakamayacağını söylüyor. (...) Solange'ı görebilmek için her türlü tehlikeyi göze alıp her şeyi büyük bir soğukkanlılıkla yıkmaktan çekinmiyor. Ruhu aslında saf, bunu garanti edebilirim. Ama başkalarına karşı platonik bir aşka tutulma konusunda hastalıklı. Solange'in onu bir eş olarak görmediğinden eminim, çünkü her zaman babası gibi algıladı. (...) Hayatımın baharında olmama rağmen, dokuz yıl boyunca bir kadavraya bağlı kaldım. Her zaman onun ya da yakınlarının 'Canını sıkar ya da onu üzecek bir şey söylersen, onu huzursuz edersin ve bu da ölümüne neden olur,' tehditlerine maruz kaldım. Bunca acı dolu geçmişten sonra önümde nasıl bir gelecek var. Beni isyan ettiren bu geçmişte, yalnızca onun kıskançlığının yaralandığını fark ediyorum. Tanrı'ya şükür onun ölümüne neden olan kişi olmayacağım ve yeni bir yaşama başlayacağım. Dokuz yıl boyunca beni iğnelemeleriyle yavaş yavaş öldürüyordu. Ben onun için her zaman, koket ve kurnaz bir kadının, dürüst, namuslu ve sadık birinden daha uygun olacağını söyledim. Şimdi böyle birini buldu. Ama o kadın, ona ait olmayacak. (...) Uzun zamandan beri Solange'in onun sinirli ruh hali üzerindeki gücünün farkındayım. Chopin yıllardır, başkalarından geldiği zaman tahammül edemeyeceği şeylere ondan geldiğinde hayranlık duyar oldu. Bunu yıllardır sürekli gözlemliyorum. Başlangıçta ona karşı bir babanın duygularını besliyordu ancak sonrasında bu değişti, belki de farkında olmadan küçük çocuk, genç bir kıza, ardından da bir kadına dönüştü."¹⁰

George Sand içindeki öfkeyi dostlarına yazdığı satırlara boşalttıktan sonra, 28 Temmuz 1847 günü, Chopin'e bir veda mektubu niteliğindeki şu satırları yazdı: "Hoşçakalın dostum, en kısa sürede tüm kötülüklerden arınmanızı diliyorum. (...) Dokuz yıl süren arkadaşlığımızın sonu geldiği için Tanrı'ya şükrediyorum. Bana iyilik haberlerinizi iletin."¹¹

Böylece dokuz yıllık arkadaşlığın sonu gelmişti. Chopin'in yaşamında artık George Sand yoktu; belki de yıllar önce gerçekleşmesi gereken bu ayrılık, bir türlü yaşama geçememiş, her iki taraf da son adımı atacak cesareti gösterememişti. George Sand, yıllar sonra, *Hayatımın Hikâyesi*'ni kaleme alırken Chopin'in ona karşı her zaman sevgi dolu olduğunu, içinde kopan fırtınaları bir tek kendisinin anlayabildiğini ifade ettikten sonra

şu dilekte bulunmaktan kendini alamamıştı: “Neden bizim dışımızda gelişen olaylar silsilesi bizi sekizinci yıldan önce ayırmadı sanki!”¹²

Chopin, Solange ve kocasına yardım elini uzatmayı sürdürdü. Kimi kez maddi olarak genç çifti destekliyor, kimi kez de sıkıntılı günlerinde dertleşecekleri bir dost gibi yanlarında oluyordu. Clésinger’e karşı başlangıçta duyduğu güvensizlik zamanla kaybolmuştu. Genç çift bestecinin tüm yaptıkları için ona her zaman teşekkür ediyordu. Sonraki yıllarda evlilikleri çok iyi yürümese de birlikteliklerini devam ettirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Chopin yıl sonunda ablasına yazdığı uzun bir mektupta olayların gelişimi hakkında bilgi vermişti: “Sol şu anda Gaskonya’da babasının yanında. Annesini ayrılmadan önce görmüş. Duvernetlerle birlikte Nohant’da kalmış ama annesi onu çok soğuk karşılamış, kocasını terk ederse Nohant’a, eve dönebileceğini söylemiş. Düğün odasının tiyatro sahnesine, giyinme odasının da oyuncular için soyunma odasına dönüştüğünü görmüş.¹³ Yazdıklarına göre, annesi onunla sadece parasal konularda konuşmuş. Ağabeyi de köpekle oynuyormuş, ‘Bir şey yemek ister misin?’ den başka bir tek kelime etmemiş. Kuzenler ya da diğer insanlardan hiçbiri ortalıkta değilmiş. Başka deyişle, her iki ziyareti çok başarısız olmuş. Ayrılmadan önce ertesi gün tekrar gitmiş eve, bu sefer daha da soğuk karşılanmış. Yine de annesi ondan yazmasını istemiş ve planlarını sormuş. Kızından çok damadına kızgın görünüyormuş fakat bana yazdığı meşhur mektupta damadının iyi bir çocuk olduğunu ama kızının onu kötü yaptığını söylüyordu. Sanırım bir çırpıda kızından ve benden kurtulmak istiyordu çünkü onun için külfetli olmuştuk. Kızıyla mektuplaşmaya devam eder çünkü anne yüreği çocuğundan habersiz kalmaya dayanamaz, hem de vicdanını ancak böyle dindirir. Kendisinin haklı olduğunu, benim haksız yere damadının tarafını tuttuğumu düşünür (damadın tek suçu kızıyla evli olması ve onun bunu engelleyecek bir şey yapamamış olmasıdır). O kadar akıllı olmasına rağmen, garip bir yaratık! Garip bir biçimde çıldırdı bence. Hem kendi hayatını hem de kızının hayatını mahvediyor, oğluyla da sonunda benzer şeyler olacak. Bundan eminim. Kendine değer veren, ona hiçbir saygısızlık etmemiş insanlardan rahatsızlık duyar çünkü onlar vicdanının aynasıdır. Sonuçta bana bir satır bile yazmadı, kızına da benden söz etmemiş, ayrıca bu kış Paris’e de gelmeyecektir. Hayatının en zor sekiz yılında ona yardımcı olduğum için pişman değilim; çocukları küçükken ona yardım ettiğim için pişman değilim; acı çektiğim için de pişman değilim ama nadide bir çiçek gibi, bir sürü fırtınadan zorlukla korunmuş kızının, yirmi yaşlarında bir kadında affedilecek ama kırklarındaki bir kadında asla affedilmeyecek ihmalkâr ve hoppaca davranışları yüzünden bu kadar hırpalanmasını gördüğüm için pişmanım. Geçmişte yaşananlar bir şekilde iz bırakır. Bayan S. bir gün bütün bunları düşündüğünde, ruhunda benimle ilgili olarak ancak nazik duygular bulacaktır. Şu anda kendine benzemeyen bir annelik krizine girdi, daha adil ve daha iyi bir anne rolünü oynamaya çalışıyor. (...) Sevgili Bayan S.

George Sand. Auguste Charpentier'in portresinden (1838), Narcisse-Edmond-Joseph Desmadryl'in yaptığı kopya (1839). Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

sanırım daha pek çok garip şey görecek bu hayatta yaşlanana dek. Birçoğu güzel ama bazıları çok çirkin deneyimler olacak.”¹⁴

Franz Liszt, Chopin’in yaşamını anlattığı yapıtında, bestecinin George Sand’dan ayrıldıktan sonraki ruh halini şöyle tanımlamıştı: “Chopin sık sık, neredeyse isteyerek acı, tatlı ya da suçlamaksızın Bayan Sand’dan konuşuyordu. Adını her andığında, geçmiş günlerin hatıralarına dalıp gidiyor, gözleri doluyordu. Bu hatıralardan türlü türlü anlamlar çıkarmıştı. Beraberinde her zaman riskli heyecanlar getiren anılarından uzaklaşması için dostlarının pek çok oyunlarına rağmen, sanki bir zamanlar kendisine hayat veren bu aynı duyguları yok etmek istercesine onlara dönmeyi istiyordu.”¹⁵

Ekim başında Chopin, Rotschild Ailesi’nin Paris yakınlarındaki malikânesine gitmiş, tüm yaz boyu ayrılmadığı kent yaşamından bir süreliğine uzaklaşmıştı. Sonrasında yaşam aynı şekilde devam ediyordu, dostların evindeki davetler sürüyor, besteci daha çok Polonyalı arkadaşlarıyla görüşüyordu. 1847 onun için her yönden kötü geçmişti. Yaşadığı büyük ayrılıktan başka yakın çevresinden de kötü haberler geliyordu: Grzymała maddi sıkıntıya düşmüş ve servetini kaybetmişti; Marlianilerin iyi gitmeyen evliliği ayrılma aşamasına gelmişti; şair dostu Stefan Witwicki bir süre önce yaşama veda etmişti; bir zaman Paris’te yakın arkadaşlık kurduğu, büyük aşkı Maria’nın ağabeyi Antoni Wodziński de ölenler arasındaydı. Kasım ayında Almanya’dan gelen bir haber, tüm müzik dünyası gibi Chopin’i de derinden etkilemiş, Felix Mendelssohn’un ani ölümüne çok üzülmüştü. O tarihlerde babasının yanında bulunan Solange’a yazdığı bir mektupta şu satırlar yer alıyordu: “Bütün Paris hasta, hava korkunç, bu iğrenç yıl artık bitmeli.”¹⁶

George Sand uzaktan da olsa Chopin’in yaşamı hakkında bilgi toplamaya devam ediyor, ortak dostlarına yazdığı mektuplarda besteciyle ilgili yorumlar eklemeyi ihmal etmiyordu. Pauline Viardot’ya gönderdiği 1 Aralık 1847 tarihli mektupta şu satırlar yer alıyordu: “Dokuz yıl boyunca her türlü bakımını üstlendiğim Chopin’in duyguları bu zorluklara direnmeliydi. Bazı suçlarım ya da hatalarım olmuştur ama Chopin’in bunlara aldırış etmemesi gerekirdi. (...) Solange’ın onun üzerindeki becerikli etkisi benim dürüstlüğümün önüne geçti.” Viardot’nun bu konudaki cevabı ise şöyleydi: “Bu sözleriniz tamamen yanlış, size yemin ederim. (...) O aynı şekilde size hayran, sadık ve aynı derecede iyi. Sizin mutluluğunuzdan mutluluk, üzüntünüzden de hüzn buluyor.”¹⁷

1848 yılı başlarında Chopin’in dostları bir kez daha halk önünde çalması için onu ikna etmeyi başardılar. Her zaman olduğu gibi bu tip konserler öncesinde huzursuz oluyor, kısa sürede tükenen biletler ve seyircinin gösterdiği aşırı ilgi gündelik yaşamını etkiliyordu. Konser tarihi olarak 16 Şubat kararlaştırılmıştı. George Sand, 7 Şubat’ta oğluna yazdığı mektupta bu konuya da değinmişti: “Gazeteler Chopin’in yolculuğu öncesinde bir konser vereceğini yazıyorlar. Nereye gideceğinden haberin var mı? Varşova’ya mı, yoksa Nérac’a¹⁸ mı gidecek?”¹⁹

Chopin 10 Şubat günü ablası Ludwika’ya gönderdiği mektupta, o günlerde aklını meşgul eden konuların tümü hakkında ayrıntılı bilgiler vermişti. Önceliği yaklaşmakta olan konser olsa da, Solange’ın durumu ve George Sand ile ilgili son haberler hâlâ

bestecinin gündemindeki yerini koruyordu: “Bana gelince; bildiğim gibi yaşıyorum. Arkadaşlarım konser vermem için beni ikna ettiler. Bir hafta içinde bütün biletler satıldı. Pleyel Salonu’nda bu ayın on altısında çalacağım. Tanesi yirmi franktan üç yüz bilet. Paris sosyetesini için. Kral, kraliçe, Orleans düşesi ve Montpensier dükü hepsi onar bilet almışlar ama saray yasta olduğu için gelemeyecekleri şimdiden belli. İkinci konsere gelmek istediklerini söylediler ama büyük olasılıkla çalmayacağım çünkü birincisi bile sıktı beni. Bayan S. yanında oğlu, Borie, Lambert ve Augustine ile hâlâ Paris dışındaymış. Bana bir tek kelime yazmış değil, ben de ona yazmadım. Buradaki ev sahibine evi kiralamasını söylemiş. Sol babasıyla Gaskonya’da, bana oradan yazdı. Kocasını, marttaki sergisi için burada çalışıyor. Sol babasının evinde hastalanmış. Hiç paraları yok, bu yüzden Sol’un kışı daha yumuşak bir iklimde geçirmesi iyi olur. Ama zavalılık çok sıkılıyor. Çok neşeli bir balayı geçirmiş! Annesi ise hoş bir tefrika yazıyor ve onu tiyatroya çevirdiği kızının gelin odasında sahneleyecekmiş. Tamamen kendini kaybetmiş durumda, çılgınca şeyler yapıyor ve kalbi sızlayıncaya dek aklı başına gelmeyecek. Tanrı onu affetsin, iltifat ile gerçek şefkat arasındaki farkı anlayamıyor. Ama belki de mutluluğu bu iltifatlardadır, bunu ben bilemem. Dostları ve komşuları o evde neler döndüğünü anlamıyorlar artık ama galiba alıştı sonunda insanlar. Sonuçta kimse bunca kaprisli ruha dayanamaz. Çocukları büyürken orada olmam Tanrı’nın isteğiydi herhalde, yoksa çocuklar onun yanında kalmaz, babalarına giderlerdi. Maurice de ilk fırsatta babasının yanına koşardı. Fakat belki de edebi yeteneğinin bir sonucudur yaşam koşulları. Sakın bunlar seni üzmesin, çok geçmişte kaldı her şey.”²⁰

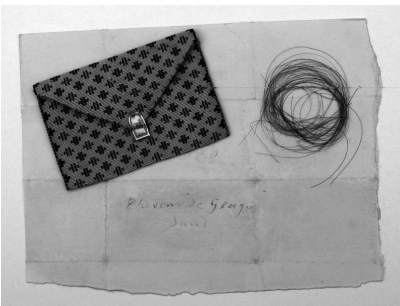
Ablasına yazdıktan bir gün sonra aile üyelerinin tümüne hitaben bir mektup daha göndermiş, konserleriyle ilgili ayrıntılı bilgi vermişti: “Size uzun zamandır yazmamıştım çünkü geciktikçe yazacak şeyler birikti – hem de çok – ama tamamı ele alındığında da ortada bir şey yok. Bugün size sadece birkaç satır yazmak için oturdum, mektubunuzu aldığımı ve iyi olduğumu bilmenizi istedim. Buradaki herkes gibi ben de grip oldum. Mektubu kısa tutmak istememin tek nedeni, aklımın on altısında vereceğim konserte olması. Bir sabah dostlarım gelip konser vermem gerektiğini söylediler, hiçbir şeyi merak etmememi, sadece oturup piyano çalmamı söylediler. Bütün biletler bir hafta içinde sattı, hepsi yirmi franktan. Halk ikinci bir konser için isim bırakıyormuş (ama çalmayı düşünmüyorum). Saraydan kırk tane bilet sipariş vermişler; gazetelerde konser vereceğimden çok az bahsedilmesine rağmen Brest’teki yayımcıya bilet için yazanlar, Nantes’tan rezervasyon yapmak isteyenler olmuş. Bu kadar çok hevesli olmasına şaşırımdı doğrusu. Bugün biraz çalışmam lazım, en azından vicdanımı rahatlatmak için, çünkü hayatımda en kötü çaldığım dönemdeyim. Mozart’ın üçlüsünü Franchomme ve Alard’la birlikte çalacağım. Ne bedava bilet ne de afiş olacak bu konserte. Üç yüz kişilik konser salonu uygun biçimde hazırlandı. Pleyel hep benim aptallığımla alay ediyor, çalmaya daha istekli olmam için basamakları çiçeklerle donatacaktı. Kendimi evimde hissetmek için, salonda olmayan tanıdık yüzleri düşüneneğim.”²¹

16 Şubat akşamı Chopin, önceki dinletilerinde olduğu gibi, Pleyel Salonu’ndaki konserini başka sanatçılarla birlikte gerçekleştirmişti. Yapıtların büyük çoğunluğunu tek başına seslendirdiği parçalar oluştursa da, kemancı Delphin Alard ve viyolonselci Auguste Franchomme ile Mozart’ın *Sol majör Piyanolu Üçlü’sünü* (KV 564)

seslendirmişlerdi. Chopin'in *Sol minör Viyolonsel Sonatı*'ndan (Op. 65) bölümlerin yanı sıra, şarkıcılar Antonia Molina di Mendi ve Gustave Roger dönemin tanınmış aryalarından bir seçki sunmuşlardı. Başarı büyüktü, herkes heyecanla 10 Mart tarihinde yapılacağı duyurulan ikinci konseri beklerken Paris sokaklarında yeniden duyulmaya başlayan devrim ıgıllıkları gündemi bir anda değiştirmiş, kimsenin müzik düşünecek hali kalmamıştı.

1848 tüm Avrupa için bir devrim yılı olmuştu. Yaşlı kıtanın önemli kentlerinde birbiri ardına baş gösteren ayaklanmaların temelinde Viyana Kongresi ile zorla kabul ettirmeye çalışılan çarpık düzen yatıyordu. Her ne kadar, başta Fransa olmak üzere, pek çok ülkede 1830'daki ayaklanmalarla özgürlükçü bazı haklar elde edilmiş olsa da, geniş kitleler daha fazla serbestlik ve yönetimde daha çok söz hakkı istiyordu. 1840'lardan sonra sosyalist düşüncelerde yaygınlık görülmeye başlamıştı, geniş bir kesim "Temmuz Devrimi"nin yarım kaldığını düşünüyordu. Tarım alanında birkaç yıl kötü hasat alınmış, bunu ekonomik bir durgunluk izlemişti. Sanayileşmenin sonucunda yeni buluşlar birbirini izlese de, geniş kesimler için yaşadıkları sefaletin boyutu her geçen gün artmaktaydı. 1848 başında İtalya'dan gelen ayaklanma haberleri Paris'te geniş yankı bulmuş, 24 Şubat günü, toplanmalarının engellendiğini öne süren muhalifler Başbakan Guizot'nun evinin önüne yürümüşler, kendilerine müdahale edilmesiyle yürüyüş ayaklanmaya dönüşmüştü. Kral Louis-Philippe'in İngiltere'ye kaçmasının ardından geçici hükümet "İkinci Cumhuriyet"i ilan etmiş ancak ülke yıl sonunda yapılan seçimlere dek tam anlamıyla normal bir yaşama dönememişti.

3 Mart 1848'de, günlerdir süren karmaşa nispeten durulmuş, Paris daha sakin bir havaya bürünmüştü. Chopin Solange'a yazdığı mektupta, 28 Şubat'ta dünyaya gelen kızını nedeniyle ne denli sevindiğini ilettikten sonra kentteki gelişmeleri de aktarmıştı: "Tahmin edebileceğiniz gibi kızınızın doğumu beni cumhuriyetin doğuşundan daha çok sevindirdi. Tanrı'ya şükürler olsun, sıkıntılarınız sona erdi ve sizin için yeni bir yaşam başladı. Mutlu olun, kendinize ve hepimize iyi bakın. İyi haberlerinize çok ihtiyacım vardı. Devrim boyunca yataktaydım, son haftalarda ağrılarım vardı. Şu an Paris sakin, korku yüzünden. Herkes birlik olmuş durumda, herkes ulusal ordunun yanında. Dükkânlar açıldı ama ortada müşteri yok. Yabancılar pasaportlarıyla, zarar görmüş demiryollarının onarılmasını bekliyorlar."²²

George Sand'ın saçı.
Museum Fryderyka Chopina
Koleksiyonu.

4 Mart günü Bayan Marliani'nin evinde Chopin hiç beklemediği biriyle karşılaşmış ve bunu bir gün sonra, 5 Mart 1848'de, Solange'a yazdığı mektupta şöyle anlatmıştı: "Dün Bayan Marliani'deydim; tam ayrılmak üzereyken kapıda yanında Lambert'le²³ birlikte, içeri girmekte olan annenizle karşılaştım. Annenize 'İyi günler,' dedikten sonra ikinci cümlem, son zamanlarda sizden haber alıp almadığını sormak oldu. 'Bir hafta önce haber aldım,' diye yanıtladı. 'Dün ya da önceki gün bir haber almadınız mı?' 'Hayır.' 'O zaman size büyükanne

olduğunuzu söyleyebilirim, Solange'ın bir kızı var; bu haberi size ilk veren kişi olmak beni ayrıca mutlu etti.' Kendisini selamlayarak merdivenden aşağıya indim. Fas'tan yeni dönen Combes²⁴ benimle birlikteydi. Annenize, onun için en önemli şey olan, sizin iyi

olduğunuzu söylemeyi unutmuşum ('Anne Solange' olarak bunu artık çok iyi anlayabilirsiniz). Merdiven çıkmak zor geldiği için, Combes'a yukarı çıkıp annenize, sizin ve bebeğin sağlığının iyi olduğunu söylemesini rica ettim. Merdiven başında onun geri gelmesini beklerken anneniz de birlikte indi ve büyük bir ilgiyle sizin sağlığınız hakkında sorular sordu. Bana doğumdan sonra birkaç şey yazdığınızı, bazı sıkıntılarınız olduğunu ama bebeğinizi görünce bunları unuttuğunuzu söyledim. Kocanızın sizinle birlikte olup olmadığını sordu. Ben de zarfın üzerindeki el yazısından, onun yanınızda olduğunu tahmin ettiğimi söyledim. Sağlığımın nasıl olduğunu sordu; ben de iyi olduğumu söyledim ve kapıcıya kapıyı açmasını işaret ettim. Annenizi selamlayarak sokağa çıktım."²⁵

Bu, son karşılaşmaları olmuştu. İki sevgili bir daha birbirlerini görmediler. Chopin, bir dönem yaşamında çok önemli rol oynayan sevgilisinin saçından bir tutamı, onun mektuplarıyla birlikte sakladı. George Sand, *Hayatımın Hikâyesi*'nde son karşılaşmalarını şöyle kâğıda dökmüştü: "Onu 1848 Mart'ında çok kısa bir süre gördüm. Titreyen, buz kesmiş elini sıktım. Konuşmak istedim ama kaçamak sözler etti. Artık beni sevmediğini söyleme sırası bana gelmişti. Onu bu acı sözleri işitmekten kurtardım ve her şeyi kadere ve Tanrı'ya bıraktım. Onu bir daha göremeyecektim."²⁶

Paris'te başlayan devrim dalgası kısa zamanda Avrupa'nın farklı kentlerinde benzer ayaklanmaları tetiklemişti. Viyana ve Berlin'deki karışıklıklar Polonya'da da yeniden bağımsızlık yandaşlarının örgütlenmesini hızlandırmıştı. Poznań'da kurulan halk komitesinin çalışmalarına katılmak için Prens Adam Czartoryski Polonya'ya hareket etmişti; Chopin bu gelişmeleri yakından izliyordu. 4 Nisan tarihli mektubunda Amerika'da bulunan arkadaşı Julian Fontana'ya yaşanan son gelişmeleri ayrıntılı olarak aktarmıştı: "Bizimkiler Poznań'da toplanıyor. Czartoryski ilk gidenler arasında ama yeniden bir Polonya oluşana dek neler yaşanacağını ancak Tanrı bilir. Buradaki gazetelerde yazılanlar yalandan ibaret. Ne Kraków'da cumhuriyet kuruldu ne Avusturya imparatoru aynı zamanda Polonya kralı olarak tanındı. (...) Biz bütün sabırsızlığımıza karşın kartlar iyi karışincaya dek beklemeliyiz. Doğru zamanda kullanabilmek için gücümüzü saklamalıyız. O an çok uzak değil, bugün değil ama belki bir ay, belki bir yıl sonra. Buradaki herkes işlerin sonbahardan önce yoluna gireceğine inanıyor."²⁷

Paris'teki karışık durum sanat yaşamını etkilemiş, Chopin'in gelirinde önemli bir azalma olmuştu. Derslerin çoğu kesilmiş, kentte farklı bir hava esmeye başlamıştı. Bir süredir öğrencisi olan İskoç Jane Stirling, besteciyi İngiltere'ye gitmesi konusunda ikna etmenin gayreti içindeydi. Stirling büyük hayranlık duyduğu öğretmenine âşık olduğunu saklamıyor, ona yakın olabilmek için her fırsatı değerlendiriyordu. Özellikle George Sand ile ilişkisinin sonlandığı herkes tarafından öğrenilince Stirling kendi hayallerini gerçekleştirilme adına yeniden umutlanmıştı.

Yıllar önce, Maria Wodzińska ile yaşadığı ilişkinin kopma noktasına geldiği günlerde ziyaret ettiği İngiltere'ye, bir başka ilişkisinin tümüyle sonlandığı günlerde yeniden gitmek ilginç olacaktı. Paris'teki siyasi karmaşanın yerine, o tarihlerde adada sakin bir ortam vardı. İnsanlar sanat için para harcamaktan çekinmiyordu ve pek çok sanatçı bu güvenli limana sığınmıştı. Jane Stirling, gerekli hazırlıkların hepsini yapmış, Chopin'i karşılamak için önceden Londra'ya gitmişti; bu konuda kız kardeşi Catherine

Jane Stirling. Jean-Jacques-Marie-Achille Devéria'nın litografisi (19. yüzyıl). Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków) Koleksiyonu.

Erskine kendisine yardım ediyordu. Besteci 19 Nisan 1848 günü Paris'ten ayrılırken ne zaman döneceği konusunda hiçbir plan yapmamıştı. Evini boşaltmamakla birlikte, eğer şartlar uygun olursa bu ayrılığın uzun süreli olmaması için hiçbir neden yoktu.

21 Nisan'da Londra'dan Paris'e gönderdiği ilk mektubunda, dostu Grzymała'ya şunları yazıyordu: "Önemli bir sorunla karşılaşmadan denizi aşarak Folkstone'da birkaç saat geçirdikten sonra, dün akşam saat altıda buraya ulaştım. Şimdi dinlenmiş bir halde sana yazıyorum. Sevgili İskoçlarım²⁸ kelimenin tam anlamıyla her şeyi düşünmüşler. Yalnızca çikolatayı değil, kalacağım evi de ayarlamışlar. Ama kısa süre sonra onların oturduğu cadde üzerinde daha iyi bir eve taşınacağım. Ne denli iyi olduklarını asla tahmin edemezsin. Sana yazmakta olduğum kâğıdın üzerinde adımın baş harflerinin bulunduğunu şu an fark ettim. Buna benzer bir sürü

detaya dikkat etmişler."²⁹

Chopin kısa bir süre sonra Dover Street 48 numaraya taşınmıştı. Piccadilly'nin tam köşesinde olan bu ev merkezî konumu ve genişliğiyle hem çalışmasına hem de kenti kolayca tanınmasına yardımcı olacaktı. İskoç kız kardeşlerden başka bestecinin yardımına koşan kişilerin başında Karol Szulczewski geliyordu. Polonya'daki karışıklıklar sırasında ülkesinden ayrılarak Londra'ya yerleşen Szulczewski, bu kentteki "Polonya Dostları Edebiyat Derneği"nin sekreterliğini yapıyordu. Chopin çalışmalarını aksatmadan sürdürebilmek için Pleyel marka bir piyanonun Londra'ya gönderilmesini sağlamıştı. Bestecinin kente gelmesinin ardından İngiliz yapımcı Broadwood ve bir başka ünlü yapımcı Erard, kendi çalgılarını da yollamışlar, kısa sürede Chopin'in evinde üç piyano birden olmuştu. İlk günlerdeki yoğun ziyaretçi trafiği bestecinin istediği gibi çalışmasına olanak vermiyordu. Yıllar önce geldiğinde, olabildiğince gözlerden uzak yaşamaya özen gösteren Chopin, bu kez sanatını İngiliz müzikseverlere daha yakından tanıtabilme düşüncesi içindeydi. Ülkede kalabilmesi, burada elde edeceği maddi başarıya bağlı olduğu için Jane Stirling geniş bir çevreye onun adını duyurmanın gayreti içindeydi. Gazetelerde bestecinin ziyaretiyle ilgili yazılar yayımlanmış, kentin önemli aileleri onu konuk etmeye başlamışlardı. Bu ziyaretler ona bir miktar kazanç da sağlıyordu. Her zaman olduğu gibi, büyük boyutlu konser yerine, böylesi küçük toplantılarda çalmayı yeğliyordu. Mayıs ayı içinde, Londra'nın en saygın müzik kurumları arasında yer alan "Philharmonic Society" (Filarmoni Derneği) besteciye, konçertolarından birini orkestra eşliğinde seslendirmesi için teklifte bulunmuştu. Burada kazanılacak bir başarı sonraki bağlantılar için önemli bir basamak oluşturabilirdi. Ancak Chopin bu isteği geri çevirmişti. Çocukluk günlerinden beri, orkestra eşliğinde çaldığında, yeterli volümü elde edemediği gerekçesiyle eleştirilmesi bu kararda etkili olmuştu. 13 Mayıs tarihli mektubunda Grzymała'ya bu konuda şunları yazmıştı: "Filarmoni Derneği'nden teklif aldım ama çalmak istemiyorum çünkü orkestra ile olacak. Nasıl olduğunu görmek için konserdeydim, Prudent³⁰ kendi konçertosunu seslendirdi, sonuç bir fiyaskoydu. Orada

yalnızca Beethoven, Mozart ya da Mendelssohn çalınabilir; yöneticiler bana konçertolarımın daha önce başarıyla seslendirildiğini söylediler, yeniden denememeyi tercih ederim, bir yarar sağlamaz. Orkestra tıpkı onların rostosu ya da kaplumbağa çorbası gibi güçlü ve yoğun ama daha fazlası yok. Bu yazdıklarımın hiçbiri bahane olamaz. Asıl önemlisi, hiç prova yapmamaları; bu günlerde herkesin vakti çok kıymetli. Yalnızca bir prova oluyor, o da seyircinin önünde.”³¹

Chopin Londra’ya geldiğinden beri kraliyet ailesiyle tanışma ya da onların huzurunda çalma şansı bulamamıştı. O dönemde sarayda gerçekleşen bir ölüm nedeniyle matem ilan edilmiş ve bu tip etkinlikler askıya alınmıştı. 15 Mayıs’ta Sutherland düşesinin düzenlediği bir vaftiz törenine, diğer müzisyenlerle birlikte Chopin de davet edilmişti. Törenin en önemli özelliği, Kraliçe Victoria’nın yeni doğan bebeğin vaftiz annesi olması ve konuklar arasında bulunmasıydı. Yemek sonrasında sıra müzik dinlemeye geldiğinde önce ünlü İtalyan şarkıcılar Giovanni Mario, Luigi Lablache ve Antonio Tamburini çeşitli arylar seslendirmişler, ardından Chopin kendi yapıtlarını çalmıştı; konserin sonunda Chopin ve İngiliz piyanist Julius Benedict, Mozart’ın bir düetini yorumlamışlardı. Gece boyunca Kraliçe Victoria Chopin’le birkaç kez sohbet etmiş, dinlediklerinden etkilendiğini söylemişti. Ancak kraliçenin günlüğüne yazdığı satırlar, bu konuşmanın protokol kuralları çerçevesinde, karşısındakinin kimliği konusunda hiçbir bilgisi olmadan gerçekleştiğini ortaya koyuyordu: “Akşam hoş bir konser vardı, Lablache, Mario ve Tamburini güzel söyledi; bazı piyanistler de çaldılar.”³²

Jenny Lind. P. O. Werner’in tablosundan
W.C. Wrangmoore’un oyma baskısı (19. yüzyıl).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin Londra’da konuk olduğu evlerde, dönemin tanınmış İngiliz sanatçılarıyla tanışma şansı da buluyordu. Bu toplantılarda yazar Charles Dickens ile karşılaşmış, ünlü şair Lord Byron’ın eşiyle tanışmıştı. Eski dostu, uzun yıllar Nohant’da birlikte yaz tatillerini geçirdikleri Pauline Viardot aynı tarihlerde Londra’daydı. Operadaki temsillerinin yanı sıra bestecinin *Mazurkalar*’ından bazılarını³³, Fransızca metinler ekleyerek vokal yapıt şeklinde seslendiriyordu. Chopin için, dönemin en önemli sopranoaları arasında kabul edilen İsveçli Jenny Lind ile tanışmak çok önemliydi. Hayranları tarafından “İsveç Bülbülü” olarak tanımlanan genç kadını Bellini’nin *La Sonnambula* (Uyurgezer Kız) ve Donizetti’nin *Lucia di Lammermoor* operalarında izlemiş, şarkı söylemesinden çok etkilenmiş, onunla birlikte yemek yemiş, uzun saatler sohbet etmişlerdi. Lind Chopin’e bol bol İsveç ezgilerinden örnekler dinletmişti.

Chopin’in Londra’daki halka açık ilk konseri 23 Haziran’da gerçekleşti. Şarkıcı Adelaide Sartoris-Kemble’in salonundaki bu dinleti, yine de gerçek bir konser sayılmazdı. Yalnızca yüz elli kişinin sığabildiği salon, Chopin’in piyano çalışını dinlemek isteyenlerce ağzına dek doldurulmuş, konseri izlemek isteyenleri sayısı hayli kabarık olduğu için bilet fiyatları yükselmişti. Bestecinin yanı sıra tenor Giuseppe Mario da etkinliğin bir başka solistiydi. 7 Temmuz’da Lord Falmouth’un evinde düzenlenen benzer bir konserde, Chopin bir kez daha Londralı müzikseverlerle buluştu. Bu kez,

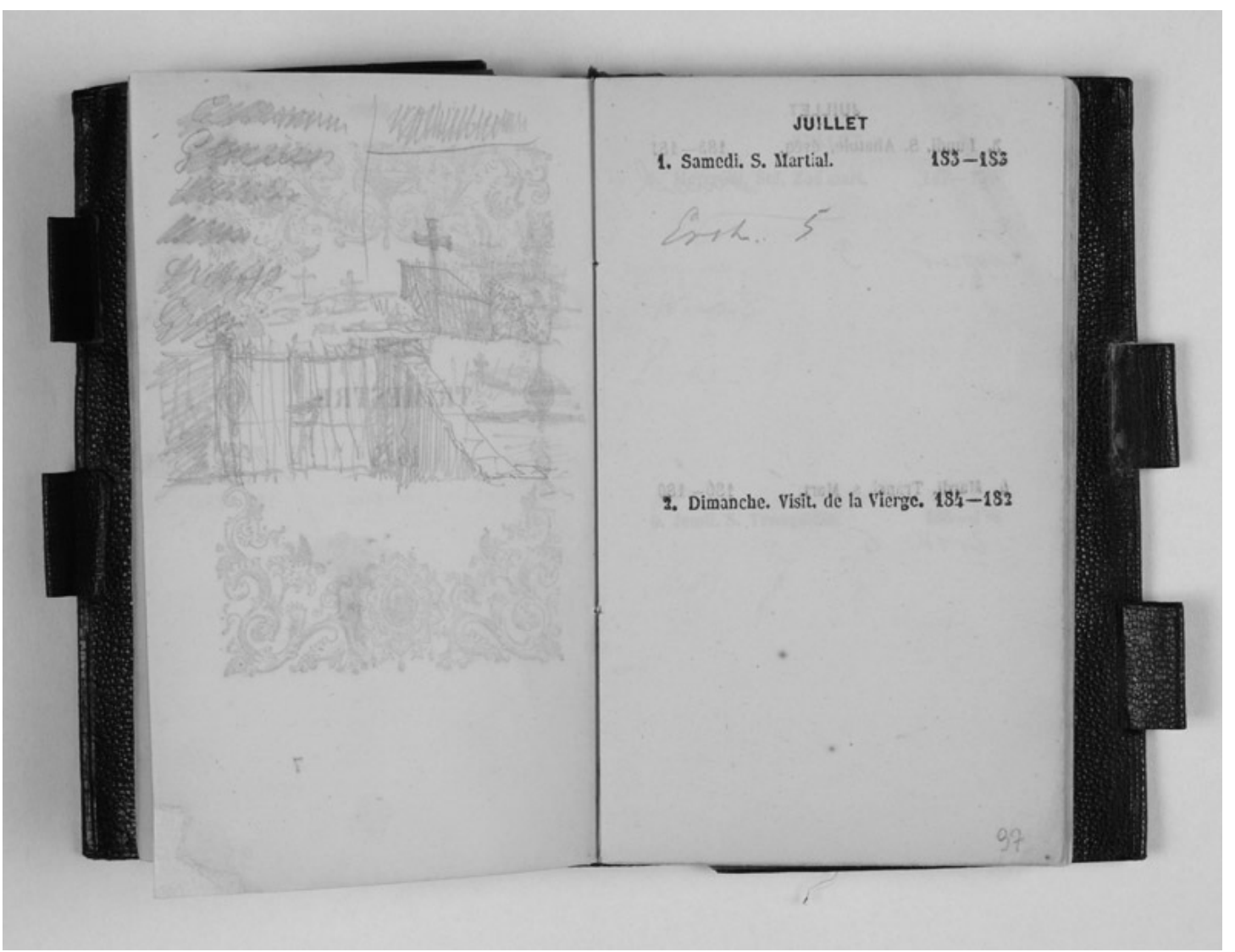
kendisine Pauline Viardot eşlik etmiş, bestecinin solo yapıtlarının ardından onun *Mazurkalar'*ını sözler eşliğinde seslendirmişti. Her iki konserle ilgili gazetelerde övgü dolu yazılar yayımlanmıştı. Ancak konserlere davet edilmeyen *Musical World* muhabiri kaleme aldığı makalede yalnızca, dinletilerin büyük beğeniyle karşılandığını, ilkine Jenny Lind'in de dinleyici olarak katıldığını belirtmiş ve şunları eklemişti: "Konserler hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Çünkü her ikisinde de hazır bulunmadık."³⁴ Chopin'in bu gazeteyi dışlamasının nedeni, 1841 Ekim'inde onun hakkında çok ağır ithamlarla dolu bir yazıya yer vermeleriydi.³⁵

Yaz ortalarında Londra'nın sanat yaşamı, bütün büyük kentlerde olduğu gibi, durgunlaşmıştı. Soylu ve varlıklı ailelerin hemen hepsinin kent dışındaki malikânelerine gitmeleri bu durgunluğun başlıca nedeniydi. Jane Stirling bu durumu fırsat bilerek Chopin'i İskoçya'ya davet etti. Besteci Londra'daki hareketli gündelik yaşamdan bunalmış, her gün farklı bir kişiyle tanıştırmaktan yorgun düşmüştü. Jane Stirling, Chopin'in halsiz bedenini çok da dikkate almadan onu olabildiğince geniş bir çevreye tanıtmaya girişmişti. İskoçya tatili gerçek bir dinlenme olabilirdi. 5 Ağustos'ta trenle Edinburgh'a doğru yola çıktı, kendisine Broadwood piyano firmasından bir yetkili ve gündelik işlerinde yardımcı olan İrlandalı bir uşak eşlik ediyordu. 11 Ağustos'ta Paris'teki arkadaşı Auguste Franchomme'a, babasının ölümü nedeniyle duyduğu üzüntüyü aktararak başladığı mektubunda şunları yazıyordu: "Çok sevgili arkadaşım, sana ne yazmam gerektiğini bilemiyorum, belki de babanın kaybından dolayı seni teselli etmeye uğraşmamak en iyisi. Acını anlıyorum, zaman bile böylesi üzüntüleri iyileştiremiyor. İki gün önce Londra'dan ayrılarak on iki saatte Edinburgh'a geldim (407 İngiliz mili). Burada bir gün dinlendikten sonra Calder House'a ulaştım (Edinburgh'dan 12 İngiliz mili). Şato, Bayan Erskine'in kayınbiraderi Lord Torphichen'e ait, burada ay sonuna dek kalıp Londra'daki karmaşadan sonra dinlenmek istiyorum. (...) Burada çok güzel bir park var, şatonun sahibi çok sevimli biri, kendimi olabildiğince mutlu hissediyorum. Müzikal esenden hiç eser yok, tümüyle yoldan çıkmış gibiyim, kendimi panayır soytarısı ya da kontrbasa takılmış keman teli gibi hissediyorum; şaşırılmış, sersemlemiş ve uyuşmuş."³⁶

Chopin'in konakladığı Calder House Şatosu yüzlerce yıllık geçmişi, surlarının ardına saklandığına inanılan hayaletleriyle tipik bir İskoç yapısıydı. Besteci burada konaklarken ailesine gönderdiği mektupta, şatonun koridorlarını süsleyen portrelere bakarak, henüz karşılaşmadığı hayaletin kime ait olabileceğini kestirmeye çalıştığını belirtiyordu. Malikânenin sahibi Lord Torphichen, Chopin'in "sevgili İskoçları" gibi, onu rahat ettirebilmek için elinden geleni yapıyordu. Şatoda bir Broadwood piyano bulunmasına rağmen, Jane Stirling bestecinin daha verimli çalışabilmesi için Londra'daki Pleyel'in de getirilmesini sağlamıştı. İngiltere'ye geldiğinden beri önemli bir problem oluşturmayan Chopin'in sağlığı, Kuzey'in farklı iklimiyle karşılaşınca yine alarm vermeye başlamıştı. Şatodaki merdivenleri inip çıkmak kısa süre sonra sorun olmaya başlamış, her gün başkalarının yardımı olmadan odasından çıkmakta zorlanır olmuştu. Yine de sakin bir dönem geçirmeyi ve biraz beste yapabilmeyi umuyordu. Ancak Jane Stirling aynı kanıda değildi. Londra'da olduğu gibi, burada da konser organizasyonları için çaba harcıyordu.

28 Ağustos günü Manchester'da bir konseri vardı; yapılacak ödeme oldukça tatminkârdı ve gelecek günlerin maddi yönden neler getireceğini tam olarak kestiremeyen Chopin bu teklifi geri çevirmek istememişti. Ancak sekiz saatlik tren yolculuğu sağlığına iyi gelmemiş, kendini iyice güçsüz hissetmişti. Salonu dolduran bin beş yüz kişi, bestecinin çalmaya alışık olduğu seyirci sayısının çok üzerindeydi. Sahnede konserin diğer solistleri olan şarkıcılara eşlik etmek üzere bir orkestra bulunmasına rağmen Chopin tümüyle solo parçalardan oluşan bir program sunmuş, ağırlıklı olarak *Ballade*'lerini seslendirmişti. Seyircinin tepkisi olumluydu, bununla birlikte konseri izleyenler arasında bulunan Kalkbrenner'in öğrencilerinden George Alexander Osborne, Chopin'i önceki dinleyişlerine göre daha kötü bulduğunu belirtmişti. 30 Ağustos tarihli *Manchester Guardian* gazetesinde dinletiyi ilgili şunlar yazılmıştı: "Chopin'in müziği ve yorumunun ortak özellikleri var: Güçlü değil zarif, içerik öncelikli değil detay yönünden zengin. Hem yapıtlar hem de yorumlanış şekilleri insana oda müziğini düşündürüyor, insan onları zarif yaylı çalgılar dörütlüleriyle karşılaştırabilir. Büyük konser salonlarında berraklığı, canlılığı ve gücü kayboluyor."³⁷

Manchester'daki konserin ardından yeniden İskoçya'ya döndü; Jane Stirling'in yaptığı program gereği değişik yerlere gitmesi ve bazılarında çalması, bunun için de sık sık yer değiştirmesi gerekiyordu. Bu kısa yolculuklar boyunca Edinburgh'a yolu düştükçe genellikle Polonyalı Doktor Adam Łyszczyński'nin konuğu oluyordu. Bir İngiliz'le evli olan doktorun yanında kalmak Chopin için çok sevdiği anadilinde sohbet etme olanağı anlamına geliyordu. 4 Eylül günü Glasgow yakınlarında bulunan, Jane Stirling'in diğer kardeşi Bayan Houston'un şatosundan dostu Grzymała'ya şunları yazıyordu: "Sana yazdığımdan beri Manchester'a gittim. Beni çok iyi karşıladılar, üç kez bis yaptım. Salon güzeldi, 1200³⁸ kişilikti. Şehirde çok fazla duman olduğu için şehir dışında konakladım, varlıklı ailelerin tümü bu şekilde yaşıyor. (...) Burada Houstonlarda kalıyorum. Benim İskoç Lady'min kız kardeşi. Şato çok hoş ve lüks, büyük bir arazi üzerine kurulmuş. Bir hafta burada kaldıktan sonra Lady Murray'in³⁹ yanına gideceğim, orası da çok güzel bir yer, bir hafta kadar kalacağım. Belki Edinburgh'da konserim olacak, ekim başına dek İskoçya'da kalacağım. (...) Bu mektuba dün başlamıştım ancak bugün bitirebileceğim. Dışarıda hava çok kötü, ben de kendimi kötü ve çaresiz hissediyorum. İnsanlar aşırı ilgileriyle canımı sıkıyorlar. Nefes alamıyorum, çalışmıyorum, yalnızım, yalnızım, yalnızım, etrafımda insanlar olmasına rağmen. Niçin kendi dertlerimle senin canını sıkıyorum ki! Seninkiler sana yeter. Benim seni teselli etmem gerek. Eğer neşem yerinde olsaydı sana Mary Stuart'ın on üçüncü kuzini olan bir İskoç hanımı anlatırdım. (...) Burada büyük ailelerin kuzenleri ve akrabalarından geçilmiyor, pek çoğunun adı Avrupa'da hiç duyulmamış. Konuşmalar daima soyağacıyla başlıyor, tıpkı İncil'deki gibi. O onun babasıydı, öteki onun babasıydı, diğeri bir başkasının babasıydı vs. İki sayfa sonra ancak İsa'ya gelebiliyorsun."⁴⁰ Chopin aynı mektubun sonunda bir süre önce geçirdiği araba kazasından da bahsetmişti. Şans eseri, oldukça ciddi sonuçlar doğurabilecek bir kazadan hiç yara almadan kurtulmuştu. Kontrolden çıkan araba uçuruma doğru gitmeye başlamış, arabacı kendini yola atarak canını kurtarmış, yol kenarındaki ağaçlar büyük bir felaketi önlemişti. Kazayı görenler arabadan canlı kurtulmasının mucize olduğunu söylemişlerdi.

Chopin'in 1848 yılına ait not defteri.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin 27 Eylül günü Glasgow'daki "Merchant's Hall" da (Ticaret Odası) bir konser verdi. Son yıllarda bestelediği yapıtların yanı sıra *Etütler* ve *Prelüdlere* den de örnekler seslendirmiş, ayrıca Jane Stirling'e ithaf edilen *Noktürnler'e* (Op. 55) yer vermişti. 4 Ekim'de benzer bir programla bu kez Glasgow'da sahneye çıkmıştı. Hastalıklı bünyesi için oldukça yorucu bu tempo içinde, iki konserin arasında 1 Ekim'de, Glasgow yakınlarındaki Keir'da bulunan Jane Stirling'in amcasının şatosundan Grzymała'ya şöyle yazıyordu: "Bugün canım sıkın, dışarıda sis var, sana yazdığım masanın yanındaki pencereden bakınca çok güzel bir manzarayla karşılaşıyorsun, (...) Sis nedeniyle hiçbir şey görünmüyor. (...) Yakında Lehçe'yi unutacağım, Fransızcamı da İngiliz aksanıyla konuşmaya başlayacağım, öğrendiğim de İskoç İngilizcesi, beş dili aynı anda konuşan yaşlı Jaworka gibi olacağım. (...) Kendimi daha güçsüz hissediyorum, beste yapacak halim yok; isteksizlikten değil güçsüzlükten. Sabahtan öğlen ikiye dek hiçbir şey yapamıyorum, sonrasında giyinince her şey zor geliyor. Öğle yemeğine dek nefes nefese kalıyorum. Yemekte iki saat boyunca sofrada oturup, ne konuştuklarını seyredip ne içtiklerini dinliyorum. Ölesiye canım sıkılıyor (kibarlıklarından konuşmalar Fransızca olsa bile, konuştuklarından başka şeyler düşünüyorum). Sonrasında benim çalışımı dinlemek istediklerinden tüm gücümü toplayıp salona geçiyorum. Geç saatte becerikli

Daniel⁴¹ beni merdivenlerden yukarı taşıyor (bildiğin gibi burada yatak odaların genellikle birinci katta). Üzerimdekileri çıkarıyor, ben de yatağa uzanıyorum; mumları söndürmüyor. Tekrar nefes almaya ve rüya görmeye başlıyorum, sabah tüm bunlar yeniden başlayana dek. Herhangi bir yerde biraz uzun kalıp oraya alışsam, başka bir yere gitmem gerekiyor, İskoç hanımlarım beni rahat bırakmıyorlar. Aileleriyle tanıştırmak için planlar yapıyorlar. Kibarlıklarıyla beni sıkboğaz ediyorlar, ben de kibarlığımdan ses çıkaramıyorum.”⁴²

Adada geçirdiği günler giderek Chopin için çekilmez hale gelmeye başlamıştı. Etrafındaki herkes ona iyi davranmak için yarış halinde olmasına rağmen o kendini tümüyle yabancı hissediyordu. 19 Ağustos günü ailesine yazdığı mektupta, İngiltere’de kalışını uzatıp uzatamayacağına sonbaharda karar vereceğini yazmış ve şunları eklemiştir: “Çevremdekilerin pek çoğu, bana uygun olmayan iklimine rağmen, kışı Londra’da geçirmemi istiyor. Ben başka bir şey yapmak istiyorum ama ne olduğunu da bilmiyorum. Ekimde karar vereceğim, sağlığım ve maddi durumum bana yol gösterecek. Eğer Londra bu denli karanlık ve insanlar böylesine ağırkanlı olmasa, bu kadar çok sis ve kömür kokusu olmasa, İngilizce öğrenirdim. Ancak İngilizler, artık vatandaşım gibi gördüğüm Fransızlardan çok farklı. Her şeyi parayla değerlendiriyorlar. Sanatı lüks olduğu için seviyorlar. (...) Eğer daha genç olsaydım bir makine gibi köşe başlarında sırf para kazanmak için beş para etmez parçalar çalardım. Ancak artık bir makineye dönüşmek çok zor. Bugün burada çok güzel bir hava var, can sıkıcı şeyler aklımı meşgul edemez. Park sabah ışığında harika görünüyor. Her şeyi unuttum, sizin yanınızdayım, mutluyum; kış gelene dek bu konuyu düşünmeyeceğim.”⁴³

Kış yaklaşırken geleceğine ilişkin düşünceler yeniden aklını kurcalamaya başlamıştı. İngilizlerin her konudaki davranışı ve sanata bakışı onun için anlaşılmazdı. 21 Ekim tarihinde Grzymała’ya yazdığı mektupta bu farkı şöyle dile getiriyordu: “Sanat burada yalnızca resim, heykel ve mimarlık demek, müzik bunun içine girmiyor. Eğer sen bir sanatçıdan bahsedersen bir İngiliz’in aklına ressam, mimar ya da heykeltıraş geliyor. Müzik ise bir meslek, sanat değil. Kimse bir müzisyen için sanatçı sözcüğünü kullanmıyor. (...) Bunda kuşkusuz müzisyenlerin suçu çok fazla ama artık kolaysa gel de düzelt! Güzellik peşinde olduğunu iddia eden bu garip insanlara, eli yüzü düzgün bir şey çalınca alay konusu olabiliyorsun. (...) Buradaki bütün yorumlar ‘like water’ ifadesiyle son buluyor; su gibi akıcı anlamına geliyor. Şimdiye dek çaldıklarım karşısında ‘like water’ demeyen bir hanımla karşılaşmadım. Kendileri piyano başına geçtiklerinde ellerini seyrediyorlar ve bir sürü yanlış notayı büyük bir huşu içinde çalıyorlar. Garip bir halk, Tanrı yardımcıları olsun.”⁴⁴

Ekim ayı içinde Chopin, Londra’da bulunan “Polonya Dostları Edebiyat Derneği”nden bir konser daveti aldı. Kentteki Polonyalı göçmenler yararına düzenlenecek bir etkinlikte çalması isteniyordu. Paris’te birçok kez benzer nedenlerle sahneye çıkan Chopin, sağlığı çok da yerinde olmamasına rağmen kabul etti. Bu sayede İskoçya’dan kurtulma şansı da ortaya çıkmış oluyordu. Londra’da olmak, ülkeden ayrılmaya ve Paris’e dönmeye daha yakın olmak demektir. Kasım ortasında gerçekleşecek konser için 31 Ekim’de Edinburgh’dan yola çıktı. Yolculuğundan bir gün önce, 30 Ekim’de Grzymała’ya şunları yazıyordu: “İskoçya’dan ayrılma konusunda kararsızdım

ancak hava çok soğudu ve yarın Londra'ya dönüyorum. (...) Ayın on altısında Polonyalılar için verilecek bir balonun öncesinde çalacağım. (...) Londra'nın sisi beni sürüklediğinde, yolculuk için çok geç değilse Paris'e döneceğim. İskoç hanımlarım çok kibar, bir haftadır onları görmedim, bugün ziyarete gelecekler. Burada daha uzun kalmamı ve davet edildiğim bütün şatoları dolaşmamı istiyorlar. Çok iyiler ama çok sıkıcılar, Tanrı onları korusun. Her gün bana mektup yolluyorlar, hiçbirini yanıtlamıyorum. Bir yere gittiğimi haber aldıklarında hemen peşimden geliyorlar. Bu durum bazılarının aklına benim evleneceğim fikrini getirmiş. Ama evlilik için cazibe gerekir. Bekâr olanı tıpkı bana benziyor; insan kendi kendisiyle nasıl öpüşür? Dostluk en iyisi, daha fazlasına dönüşmemeli, bunu açıkça ifade ettim. Eğer birine âşık olsaydım ve ondan aynı şekilde karşılık görseydim, yine de evlenmeyi düşünmezdim. Çünkü ne karnımızı doyuracak bir yemeğimiz ne de üzerinde oturacağımız eşyalarımız olurdu. Eğer sevdiğim kişi varlıklı biriye, o zaman da hasta biriyle evlenmek yerine, sağlığı yerinde birini tercih ederdi. Acılara tek başına göğüs germek çok zor, iki kişi olunca daha kolay katlanılıyor. Bir hastanede tek başına ölmek güzel değil ama arkamda yoksul bir kadın bırakmak da istemiyorum. (...) Şu an evlenmeyi düşünmüyorum. Evimi, annemi ve kız kardeşlerimi düşünüyorum. Tanrı onlara iyilik versin. Bu arada, benim sanatıma ne oldu? Kalbimdeki duyguları nereye harcadım? Ülkemde nasıl şarkı söylendiğini hatırlamaz oldum. Etrafımdaki dünya bir şekilde kayıp gidiyor. Gücüm kalmadı, kaybolur gibiyim. Biraz toparlansam ardından daha kötü batıyorum. Bunları şikâyet etmek için yazmadım ama sorduğun için, tabuta gerdek yatağından daha yakın olduğumu sana açıklamak istedim.”⁴⁵

Chopin'in sağlığı Londra'ya dönmesinin ardından iyice kötüleşmişti. Doktorlar olabildiğince çabuk bu iklimden uzaklaşmasını öneriyordu; ancak önce yola çıkacak kadar kuvvetini toplamalı ve söz verdiği konseri gerçekleştirmeliydi. Bu süreçte en yakınındaki kişi Marcelina Czartoryska idi. Tüm İngiltere gezisi sırasında zaman zaman besteciyle yakından ilgilenen eski öğrencisi ve yakın dostu Prenses Czartoryska, bir kez daha elinden gelen yardımı ondan esirgemiyordu. 16 Kasım tarihindeki konser şehrin merkezindeki “Guild Hall”da düzenlenmişti. Chopin yaklaşık bir saat süren konseri boyunca dinleyicilerin ilgisini çekmeyi başaramamıştı. Balo hazırlıklarıyla uğraşan kalabalık, hastalığının da etkisiyle, çok düşük bir volümle tuşların üzerinde gezinen besteciye dikkat bile etmemiş, yan salonda az sonra başlayacak büyük etkinlik için prova yapmakta olan orkestranın sesi Chopin'in çaldıklarını bastırmıştı. Orada bulunanların hiçbiri, o akşamın bestecinin yaşamındaki son konser olduğunun farkında değildi; adı piyano ile özdeşleşen insan halk önünde son kez çalıyordu ve önünde bir yıldan az yaşamı kalmıştı.

Konseri izleyen günlerde Chopin'in sağlığı iyice bozulmuş, yorgunluk ve heyecan onu güçsüz bırakmıştı. İskoç kız kardeşler bestecinin yanından ayrılmıyorlar, özellikle dinibütün bir Hıristiyan olan Bayan Erskine, Chopin'e manevi destek vermek adına sürekli *İncil*'den bölümler okuyordu. Besteci, 21 Kasım tarihli mektupta Grzymała'ya şunları yazıyordu: “Bugün neredeyse hiç yataktan çıkmadım ama perşembe günü bu saatlerde sevimsiz Londra'yı terk ediyorum. Geceyi Boulogne'da geçirip cuma günü Place d'Orléans'da olacağım. (...) Burada bir gün daha kalsam, ölmezdim ama aklımı

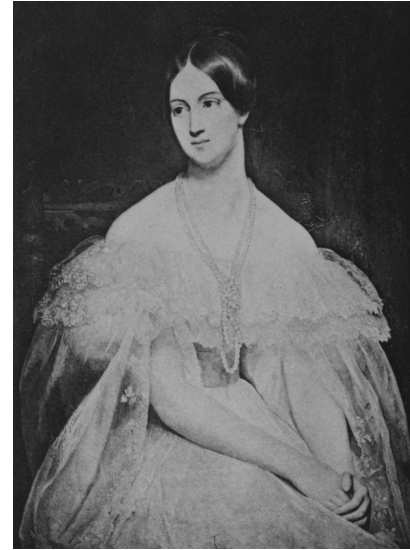

kaçırabilirdim. İskoç hanımlar çok can sıkıcı. Bana öyle bir yapıştılar ki kurtulmak imkânsız. Yalnızca Prenses Marcelina ve ailesi, bir de iyi kalpli Szulczewski beni hayata bağladı.”⁴⁶ Chopin mektupta belirttiği gibi 23 Kasım’da Londra’dan ayrıldı, Fransa kıyılarına ulaştığında deniz yolculuğunun da etkisiyle kendini çok kötü hissediyordu; Boulogne’da bir gece dinlendikten sonra Paris’e ulaştı; aylar sonra evinde olmak güzeldi.

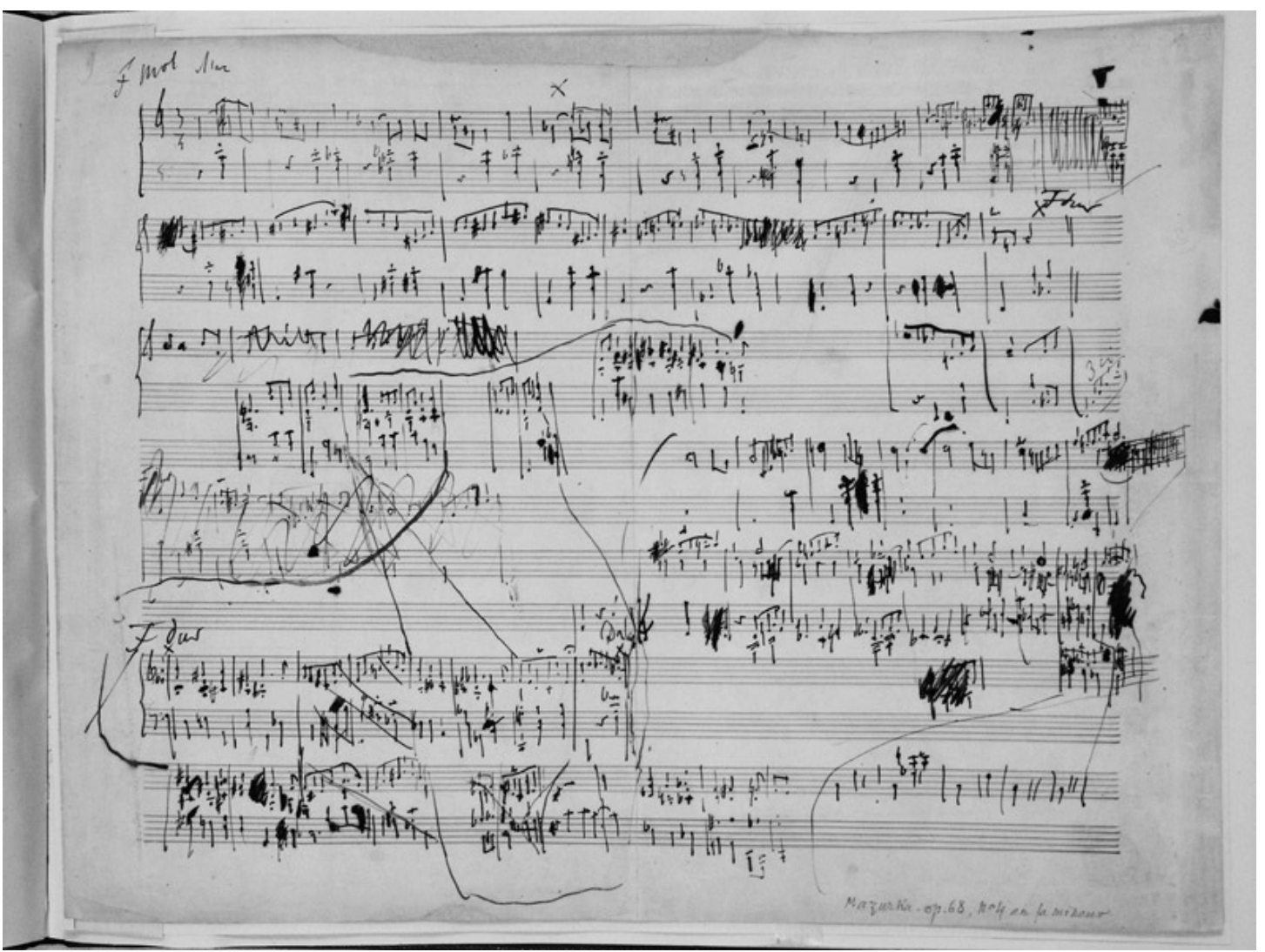
Aslında evi onun için geçmiş anıların canlandığı bir yerdi. Uzun süre George Sand’la ve dostlarıyla bir arada çok mutlu günler geçirdiği Square d’Orleans artık eski cazibesini kaybetmişti. Charlotte Marliani başka yere taşınmıştı, George Sand genellikle Nohant’da yaşıyor, kente geldiğinde oğlunun yanında kalıyordu, eski komşularından bir tek piyanist Charles Henri Valentin Alkan kalmıştı. Ancak yine de yeni bir eve taşınmayı düşünmüyordu, bunu gerçekleştirebilecek ne fiziki ne de maddi gücü vardı. Uzun yıllardır Chopin’in sağlığıyla yakından ilgilenen Doktor Molin’in ölümü, besteci için ayrı bir moral bozukluğuuydu. Hastalığıyla yeni ilgilenmeye başlayan doktorlar, tüberkülozun son aşamasına ulaştığını, artık tedavi amaçlı bir şey yapılamayacağını düşünüyorlar, verdikleri ilaçlarla bestecinin daha az acı çekmesini sağlamak için çabalıyorlardı. Kış ayları boyunca hiç evinden dışarı çıkamamış, sağlığı elvermediği için derslerinin sayısını büyük oranda azaltmak zorunda kalmıştı. İngiltere’de geçirdiği aylarda önemli bir kazanç elde edememesi, bu süre boyunca hemen hiç yapıt besteleyememesi ve derslerinin azalması maddi durumunu kötüleştirmişti. Alışık olduğu yaşamı devam ettirebilmek için para kazanması gerekiyordu ancak buna gücü yoktu.

Bu dönemde en sık görüştüğü kişilerin başında ressam Delacroix geliyordu. Sanatçı, hasta ve yorgun dostuyla yaptıkları uzun sohbetlerde konuştukları konuları genellikle kendi günlüğüne not ediyordu. Bu kayıtlara göre konuşmalar kimi kez müzik üzerinde yoğunlaşıyor, bazen de George Sand ile olan ilişkisinden yola çıkarak insan yaşamındaki ilginç değişimlerden söz ediyorlardı. Chopin’i yalnız bırakmayan dostları arasında Auguste Franchomme, Delfina Potocka, Marie de Rozières de vardı. Son yıllarda bestecinin öğrencileri arasına katılan Kontes Maria Kalergis ve Prenses Obreskoff da her an yardıma hazırды. İngiltere gezisi boyunca bir an bile yanından ayrılmayan Jane Stirling ve kardeşi bahar aylarında yeniden Paris’e gelerek Chopin’in yakın çevresine katılacaklardı. Solange ile mektuplaşmayı sürdürüyor, kocasını Paris’te olduğu zamanlarda görüyordu.

1849 baharında besteci kendini biraz daha iyi hissetmeye başlamıştı. 20 Nisan günü operada Meyerbeer’in *Le prophète* (Peygamber) operasında başrolü seslendiren Pauline Viardot’yu seyretmişti. İlk seslendirmesi dört gün önce, 16 Nisan’da gerçekleşen temsil, Paris müzik yaşamında günün konusu olmuştu. Chopin ilk seslendirmeden birkaç gün önce Solange’a yazdığı mektupta, sahneleme için yapılan hazırlığın herkesin dilinde olduğundan bahsetmiş ve yapıtı görmek için sabırsızlandığını eklemişti. Delacroix’ın günlüğüne yazdıklarına bakılırsa, Chopin seyrettiklerinden, müzik de dahil, fazla etkilenmemiş, özellikle sahnelemeyi korkunç bulmuştu.⁴⁷

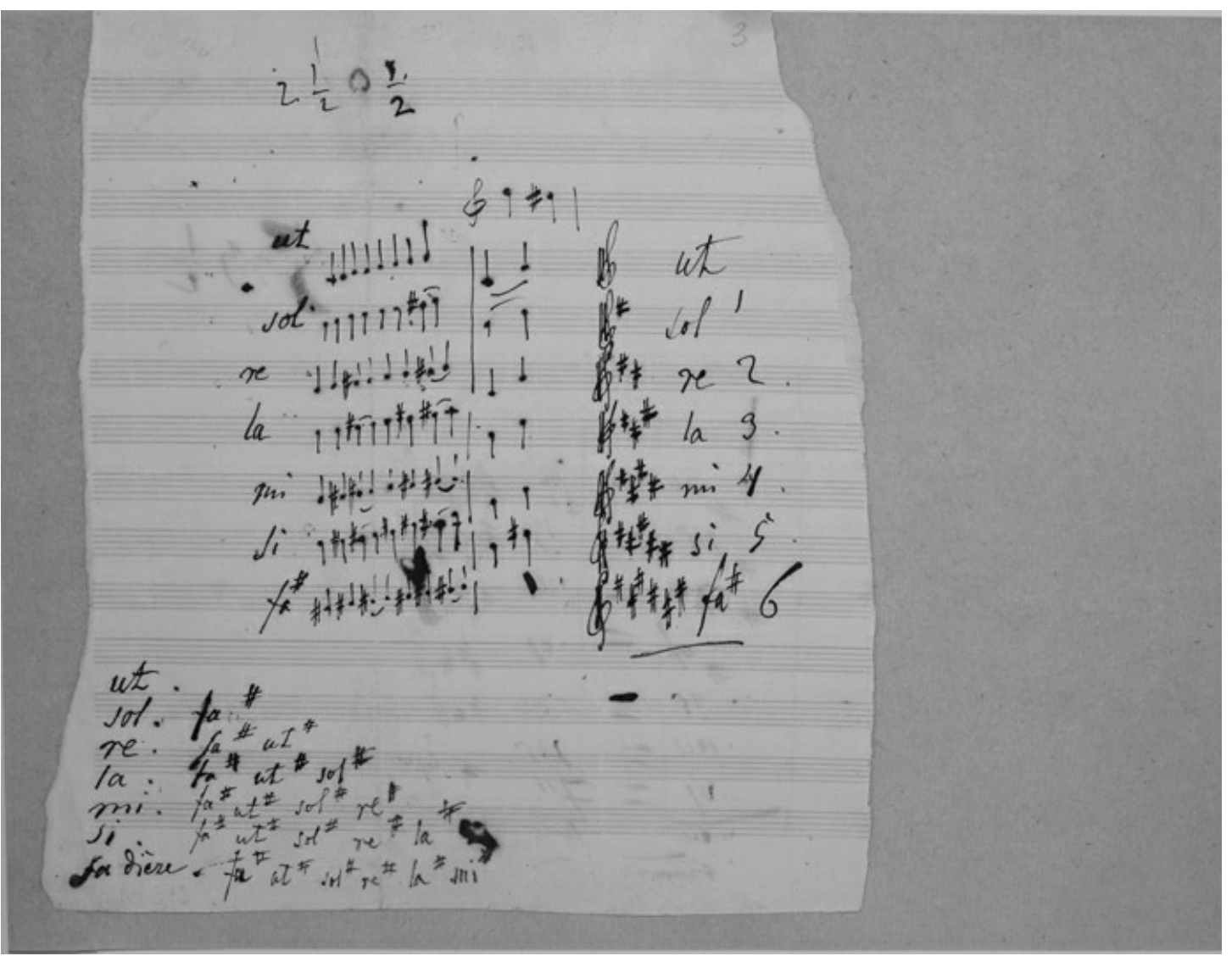

Delfina Potocka. Ary Scheffer’in yağlıboya tablosu (1836).
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin'in son yapıtı olarak kabul edilen Fa minör Mazurka'nın (Op. 68, No. 4) elyazmaları.
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Bestecinin sağlığındaki düzelme yeniden çalışmaya başlamasına olanak vermişti. Önceki dönemlerde başladığı yapıtlarını tamamlamak ve yayımlanabilecek hale getirmek için çaba harcıyordu. Chopin'in üzerinde çalıştığı son yapıtların arasında özellikle iki *Mazurka* dikkat çekicidir. Her ikisi de bestecinin ölümünün ardından yayımlanmıştır. *Sol minör Mazurka* (Op. 67, No. 2) neşeli ve enerjik havasıyla tipik bir "Kujawiak"⁴⁸ karakterini yansıtır. *Fa minör Mazurka* (Op. 68, No. 4) ise bestecinin son yapıtı olarak kabul edilmektedir. Oldukça karmaşık bir el yazısıyla kâğıda geçirilen yapıt, Auguste Franchomme tarafından çözümlenerek yayımlanabilir hale sokulmuştur. Ana tema yine bir Kujawiak'ı anımsatmaktadır. Ancak bu kez tümüyle geçmişte kalan, puslu anılar arasından zar zor seçilebilen gençlik günlerinin huzurlu anlarına duyulan özlem gibidir. Chopin'in yapıtta kullandığı kromatik yapı, bestecinin ölümünden sonra, 19. yüzyılın ikinci yarısında giderek müzik dünyasına hâkim olmaya başlayacak uygulamanın ilk habercilerden kabul edilmektedir. *Mazurka*'nın başında, on üçüncü ve on dördüncü ölçülerinde duyulan akorlar ve bunların çözümleri, Richard Wagner'in 1850'lerin sonunda besteleyip ilk kez 1865'te sahnelediği yapıtı *Tristan und Isolde*'nin (Tristan ve Isolde) uvertürünün başında yer alan ve müzik tarihçileri tarafından atonalitenin başlangıcı olarak kabul edilen ünlü "Tristan Akoru" ile büyük benzerlik göstermektedir.⁴⁹

Szkic do metody gry fortepianowej (Piyano Çalma Metodu İçin Eskiz).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

Chopin 1849 bahar aylarında, bir süredir aklında olan piyano için bir çalışma metodu yazmaya hız vermişti. Tamamlanamadan kalan bu yapıtında hem çalışma yöntemleri üzerinde duruyor hem de müzik hakkındaki fikirlerini açıklıyordu. Bu yapıtta yer alan bilgilere göre piyano alıştırmalarına Sol diyez majör gamı ile başlamak en iyisiydi. Siyah tuşların fazlalığı, özellikle uzun parmaklı öğrenciler için bir kolaylıktı. Çalışma ilerledikçe siyah tuşların daha az olduğu dizilere doğru gidip en sonda Chopin'in en zor dizi olarak kabul ettiği Do majöre ulaşılıyordu. Yapıtta ayrıca bazı zor trillerin nasıl yapılacağı, büyük aralıkların hangi parmaklarla çalınacağı gibi birtakım teknik yol kolaylıklara da yer verilmişti. Yorumcuların asla akıllarından çıkarmaması gereken öğütlerin arasında tek bir notanın müzik olmadığı, ancak birden fazla notayla müziğe ulaşılacağı, müziğin düşüncelerin ifade edilmiş ve duyguların açığa vurulmuş şekli olduğu yönünde görüşler vardı. Chopin için müzik, sanatın ve tekniğin bileşimiydi. Sanat yönü duygu ve düşünceleri notalarla ifade etmeyi, teknik yönü de notaları bunun için ustaca kullanmayı gerektiriyordu.⁵⁰

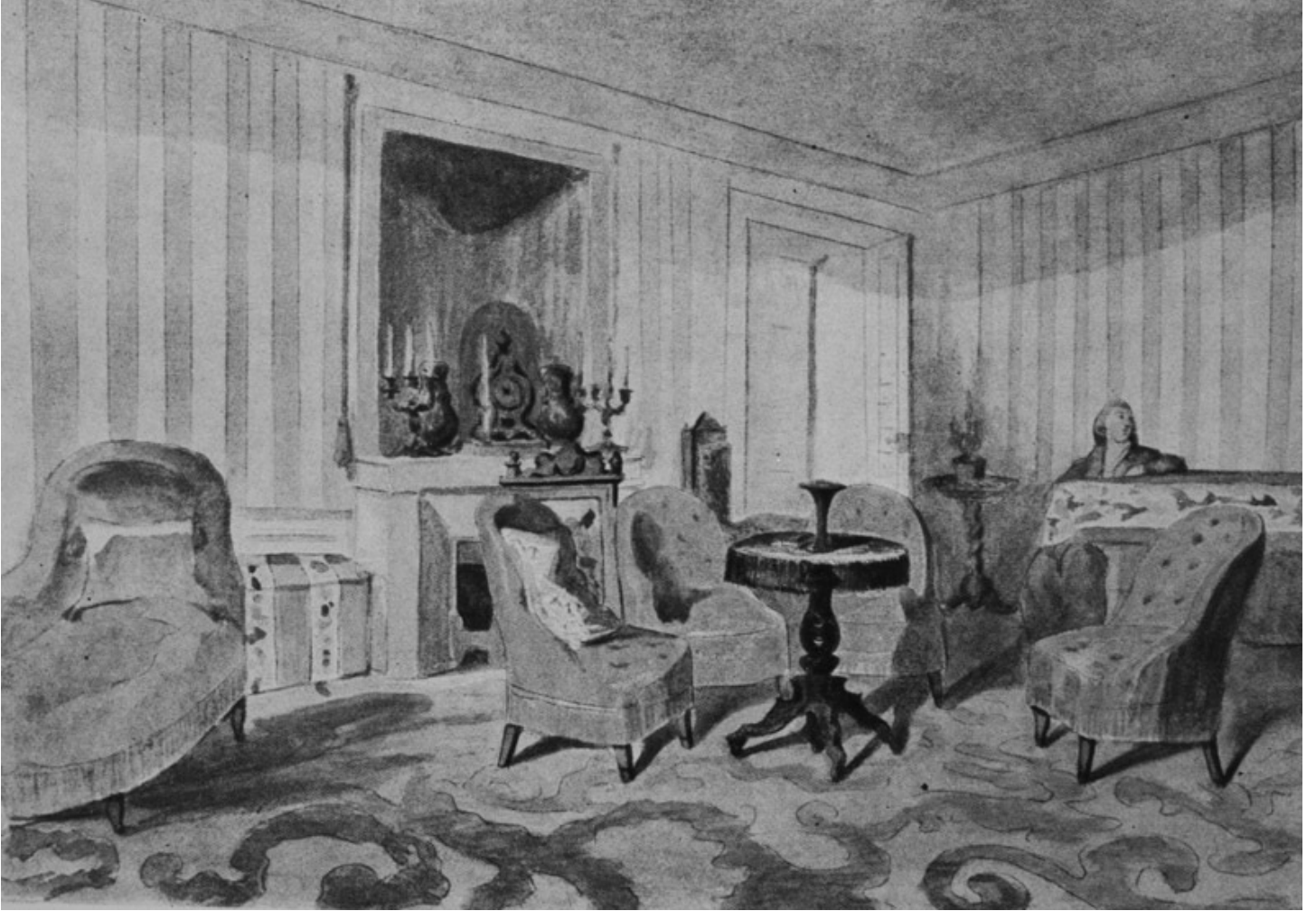
Yaz başında doktorlar Chopin'in kent dışında bir eve yerleşmesinin sağlığı açısından daha iyi olacağını düşünmüşlerdi. Açık havadan ve güneşten daha çok yararlanmasını sağlayacak bu değişim aynı zamanda kentte baş gösteren kolera

salgınının besteciye etkilemesinin de önüne geçebilirdi. Chopin'in sağlığı uzun bir yolculuğu kaldıramayacak durumda olduğu için Paris'in hemen dışındaki Chaillot sırtlarında küçük bir ev⁵¹ kiralanmıştı. Kenti uzaktan gören konumuyla Chopin için idealdi ancak kirası oldukça yüksekti. Aylık dört yüz frank olan meblağ bestecinin kısıtlı bütçesi için ulaşılmaz bir rakamdı. Prenses Oberskoff ev sahibiyile konuşmuş, Chopin orada kaldığı sürece kiranın yarısını ödemeyi taahhüt etmiş ve besteciye ev için iki yüz frank istendiği söylenmişti. Bu bile onun bütçesi için bir külfetti. Haziran ayı içinde annesinin Varşova'dan yollayacağı bin iki yüz frank, yaz aylarının nispeten daha rahat geçmesini sağlayacaktı.

Haziran başında yeni evine taşınmıştı. Zaman zaman çevrede yürüyüşler yapıyor, kentten gelen dostları onu yalnız bırakmamaya çalışıyorlardı. Bu dönemde yakın dostluk kurduğu isimlerin başında şair Cyprian Norwid gelmektedir. Bir süre önce Polonya'dan ayrılıp yaşamını İtalya ve Almanya'da sürdüren Norwid, 1849 başında ulaştığı Paris'te bir türlü Chopin'le dostluk kurmayı başaramamıştı. Besteciden on bir yaş küçük olan şairin arkadaşlığı yaz ayları boyunca devam etti. Ziyarete gelenler arasında Franchomme, bestecinin öğrencilerinden Adolf Gutmann, Delfina Potocka ve Londra'dan Paris'e geçen Jenny Lind de vardı. Chopin'in ilk kez çocukluk günlerinde Varşova'da karşılaştığı opera şarkıcısı Angelica Catalani besteciye yalnız bırakmayan bir başka isimdi. Ancak yaşlı kadın ne yazık ki bu ziyaretin ardından kısa bir süre sonra koleraya yenik düşecekti. Dönemin ünlü piyanist Kalkbrenner de hastalığın kurbanları arasındaydı. Chopin, kent dışında bulunan dostu Grzymała'ya yazdığı 18 Haziran tarihli mektupta şunları söylüyordu: "Herkes kenti terk ediyor, kimi kolera korkusundan, kimi devrim korkusundan."⁵² Gerçekten de şubat ayaklanmalarının ardından bir süre durulan siyasi çatışmalar yaz aylarında yeniden kendini hissettirmeye başlamış, 24 Haziran'da patlak veren direniş 1848 Temmuz ayının karşılıklı güçler arasında tam bir çatışmayla ve büyük can kayıplarıyla geçmesine neden olmuştu. Yaz sonunda yatışan çatışmalar ancak yıl sonunda Louis Napoléon'un devlet başkanı seçilmesiyle tümüyle durulacaktı.

22 Haziran'da Chopin'in sağlık durumunda ciddi bir kötüleşme meydana geldi. Gece boyunca öksürük nöbetine yakalanan besteci, yeniden kan tükürmeye başlamıştı. Yanında kalan bakıcı durumu dostlarına bildirmiş, önlem almalarını istemişti. O tarihlerde kolera ve devrim söylentileri nedeniyle hemen herkes kent dışında olduğu için Chopin'in yardımına Adam Czartoryski'nin kayınvalidesi Prenses Sapieha koşmuş, Paris'in en ünlü doktoru kabul edilen Jean Cruveilhier'in besteciye muayene etmesini sağlamıştı. Ne yazık ki onun da elinden fazla bir şey gelmiyordu. Hastalık artık son safhasında hızla ilerliyordu. Dinlenmek yapılabilecek en iyi şeydi. İlaçların artık faydası kalmamıştı. Yaşadıklarından iyice sarsılan Chopin, 25 Haziran tarihinde ablası Ludwika'ya uzun bir mektup yazdı. Yaklaşmakta olan sonu hissetmiş, ailesinin yanında olmasının kendine güç vereceğini düşünmüştü: "Hayatım! Gelebildiğiniz zaman gelin. Hastayım ve hiçbir doktor bana sizin kadar yardımcı olamaz. Eğer paranız yoksa birilerinden borç alın, kendimi daha iyi hissetmeye başladığım zaman hemen para kazanıp borcunuzu ödeme konusunda size yardım ederim ama şu an size para gönderecek halde değilim. Chaillot'daki evim sizleri çocuklarla birlikte ağırlayacak kadar büyük. Küçük Ludwika⁵³ her halükârda kendini iyi hissedecek. Baba Kalasanty⁵⁴ gün

boyu etrafta dolaşabilir, yakınlarda tarımla ilgili bir sergi de var; önceki ziyaretine göre daha fazla boş zamanı olacağı kesin. Ben çok halsiz olduğum için küçük Ludwika ile evde kalabilirim. Dostlarım iki Ludwika'nın da benim için en iyi ilaç olacağını söylüyorlar. (...) Anne Ludwika ve çocuk Ludwika, yanınızda yüksüklerinizi ve tığlarınızı da getirin, sizlere işlemeniz için mendiller, örmeniz için çoraplar vereceğim; iki-üç ay burada temiz havada kardeşinizle ve dayınızla birlikte vakit geçirebilirsiniz. Bu zamanda yolculuk yapmak daha kolay. Yanınızda fazla eşya getirmeyin, buradan size uygun şeyler ayarlarız. Eğer Kalasanty için Champs d'Élysées ve şehir çok uzak kalırsa, Square d'Orléans'daki evimde de kalabilir. (...) Kolera hızla azalıyor, neredeyse kayboldu. Bugün hava çok güzel, oturma odamda oturup karşıdaki güzel Paris manzarasını hayranlıkla seyrediyorum. (...) Biliyorsunuz 'servilerin bile kaprisleri olur', benim kaprisim de sizi görmek. Belki Tanrı her şeyin yolunda gitmesine izin verir, olmazsa da izin vermiş gibi davran. (...) Acele et Bay Kalasanty, sana kalın ve çok güzel bir puro vereceğim, burada puro içmekten çok hoşlanan birini tanıyorum ama bahçede. Umarım mektup annemin isim gününde elinizde olur, böylece beni özlemez."⁵⁵

*Paris, Place Vendôme, No. 12'de Chopin'in son evi. Teofil Kwiatkowski'nin suluboya çalışması.
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina Koleksiyonu.*

Chopin ablasının gelmesini dört gözle beklerken maddi durumu giderek kötüleşiyordu. Yaz başında annesinin yolladığı meblağ çoktan tükenmiş, gelir getirecek bir şey üretmediği için elindekilerin avucundakilerin tümünü harcamıştı. Chopin o

dönemde parasal sorunlarıyla uğraşacak durumda olmadığı için başta Auguste Franchomme olmak üzere yakın dostları bu sorunu nasıl çözeceklerini düşünmeye başlamıştı. Tam o günlerde Jane Stirling'in ortaya attığı bir iddia herkesi hayrete düşürmüştü. Bayan Stirling, bahar aylarında Chopin'in evde olmadığı bir gün, Square d'Orléans'daki görevli kadına, besteciye iletmek üzere içinde yirmi beş bin frank olan bir zarf bıraktığını söylemişti. Herkesin yakından tanıdığı ve namusuna çok güvendiği Bayan Etienne ise, böyle bir şeyi hatırlamadığını belirtiyordu. Ancak Chopin'in İskoç meleşinin pes etmeye niyeti yoktu. O günlerde kayıp eşyaları bulmasıyla ünlü bir illüzyonistle anlaşarak evde arama yapmasını sağlamıştı. Olayın detayları gerçekten çok ilginç boyutlara ulaşmış, aramanın yapılabilmesi için gerekli olduğu öne sürülen Bayan Etienne'in saçından bir tel elde edebilmek için bir sürü yalan söylemek zoruna kalmışlardı. Ancak illüzyonist yaptığı araştırmalar sonunda içinde para olan zarfı kadının odasında, masa lambasının yanında kapalı halde bulmuştu. Bayan Etienne yoğun bir gününde kendine verilmiş olduğuna inandığı bu zarfı hiç önemsemeden oraya koymuş ve sonra da tümüyle unutmuştu. Chopin uzun süre anlatılanlara inanmak istememiş, sonrasında da bu meblağı kabul etmeyeceğini söylemişti. Ancak maddi durumunun gerçekten çok kötü olduğunu öğrendiğinde on beş bin franklık bir tutarı, sonradan ödemek kaydıyla almış ve ablasının gelişi öncesinde rahat bir nefes almıştı.

Ludwika ve Kalasanty Jędrzejewicz, beraberlerinde küçük kızları olduğu halde 9 Ağustos günü Paris'e ulaştılar. Chopin için aile fertleriyle bir arada olmak büyük bir mutluluktur. Eniştesi birkaç hafta kalıp Varşova'ya dönmüştü ama ablası onun yanındaydı. Bütün bu sevindirici gelişmelere rağmen bestecinin sağlığındaki kötüleşme devam ediyordu. Ağustos sonunda doktorlar bir kez daha kapsamlı bir muayene sonrasında tıbbi olarak yapılacakların sonuna gelindiğini yinelemekle yetindiler. Bedeni çok halsiz olduğu için daha sıcak bir iklimte yolculuk yapması söz konusu değildi ancak belki Paris'te daha güneşli bir eve taşınabilirdi. Hemen böyle bir yer aranmaya başlamış, dostları besteci için Place Vendôme 12 numarada pencereleri güneye bakan uygun bir daire bulmuşlardı. Chopin'in Paris'te oturduğu evler içinde en merkezî konumda olanıydı. Aynı binada bestecinin arkadaşı, Saksonya elçiliğinde görevli Thomas Albrecht'in de ofisinin olması güzel bir rastlantıydı. Chopin çok halsiz olmasına rağmen yeni evinin nasıl döşeneceği konusunda arkadaşlarına yardım etmişti; Square d'Orléans'a dönmediği için sevinçliydi, yaşadığı onca olayın anısını barındıran o mekân artık geride kalmalıydı.

Eylül başında George Sand, Ludwika'ya bir mektup yazarak bestecinin sağlık durumunu sormuştu. Ayrılmalarına rağmen ortak dostlarından sürekli Chopin'le ilgili haberler alıyordu. Genellikle Pauline Viardot kanalıyla elde ettiği bu bilgiler çoğunlukla bestecinin sağlığının bir türlü düzelemediği yönündeydi, ayrıca genç şarkıcı birçok kez, Chopin'in George Sand hakkında her zaman olumlu sözler sarf ettiğini, onun hakkında kırıcı konuşmalardan kaçındığını yazmıştı. Ludwika'nın vereceği yanıt çok önemliydi, bu nedenle sözcüklerini özenle seçmiş ve şunları yazmıştı: "Şu anda Paris'te olduğunuzu öğrendim, daha öncesinde bundan haberim yoktu. Sonunda sizin aracılığınızla Fryderyk'in durumunun gerçekten nasıl olduğunu öğrenebileceğim. Kimileri bana her zamankinden çok daha halsiz olduğunu söyledi, bazıları da bu yorgunluk ve halsizliğin

önceki dönemlerdeki gibi olduğunu belirtti. Lütfen bana yazın, bunu sizden istemek cesaretini gösteriyorum. Çünkü insan çocukları tarafından yanlış anlaşılrsa ve zor durumda bırakılrsa bile onları sevmekten vazgeçmez. Siz nasılsınız? Sizi tanıdığımdan beri, sizinle ilgili anıları her zaman mutlulukla hatırladığıma inanmanızı isterim.”⁵⁶

Ludwika Jędrzejewicz bu mektubu yanıtsız bıraktı. Satır aralarında George Sand’ın hâlâ Chopin’e kızgın olduğu, onu affetmediği anlaşılıyordu. Yeni bir karşılaşma kardeşinin sağlığını tümüyle altüst edebilirdi. George Sand, yıllar sonra *Hayatımın Hikâyesi*’ni kaleme alırken o günleri şöyle kâğıda geçirmişti: “Aramıza kötü kalpli insanlar girmişti. İyileri de vardı şüphesiz ama ne yapacaklarını bilemediler. Nazik işlere burunlarını sokmamayı tercih eden uçarıları da vardı. Son nefesine kadar adımı andığını, pişmanlık duyduğunu, beni bir evlat gibi sevdiğini söylediler. Bu durumu onun ölümüne kadar benden saklamaları gerektiğini düşünmüşlerdi. Ona koşmaya hazır olduğumu da ondan saklamayı görev bilmişlerdi. Beni yeniden görmenin heyecanı hayatından bir gün, hatta bir saat götürecektiyse, iyi yapmışlar. Ben meselelerin bu dünyada çözülmesi gerektiğine inananlardan değilim. Burada başladığına şüphe yok ama burada bitmiyor. Bu dünyadaki hayat, acılar ve hastalıkların daha da kalınlaştırdığı bir örtüye benziyor. Bazı güçlü ruhların kaldırabildiği bu örtü, çoğumuz için yalnızca ölümle yırtılıyor.”⁵⁷

Eylül sonunda yeni evine taşınmıştı. Chaillot’dan ayrılmadan, 17 Eylül günü, kısa süreliğine Paris dışına giden arkadaşı Auguste Franchomme’a şu satırları yazıyordu: “Doktorlar uzun bir yolculuğu kaldıramayacağımı, Paris’te güneye bakan pencereleri olan bir eve yerleşmemi söylediler. Uzun aramalardan sonra çok pahalı ama tüm şartlara uygun bir ev bulundu. Place Vendôme 12 numara. Aynı binada Albrecht’in⁵⁸ bürosu var. Sonunda bu kış hepinizi güzel bir evde tekrar görebileceğim. Ablam, evden ona acilen ihtiyaçları olmadığı sürece benimle kalacak. Seni çok seviyorum ve şimdilik yazabileceklerimin hepsi bu, uykusuzluktan ve yorgunluktan yıkılmak üzereyim. Ablam Bayan Franchomme’u tekrar göreceği için çok sevinçli, ben de. Tanrı’nın istediği gibi olsun.”⁵⁹ Auguste Franchomme elinde tuttuğu mektubun bestecinin kaleminden çıkan son örnek olduğundan habersiz, kısa bir süre sonra Paris’e dönmüştü.

Yeni ev sağlığına olumlu bir etki yapmamıştı. Yataktan kalkıp oturma odasına geçmek bile çoğunlukla büyük bir yorgunluğa neden oluyordu. 7 Ekim günü Chopin’in durumu ağırlaşmış, doktorlar kaçınılmaz sonun çok yaklaştığını söylemek zorunda kalmışlardı. Dostları bestecinin aynı zamanda arkadaşı da olan Rahip Alexander Jełowicki’yi çağırmışlardı. Chopin önce bu isteğe karşı çıkmış, daha sonra ablasının ve yakınlarının ısrarına boyun eğerek günah çıkarmış, Katolik inancına göre kendini ölüme hazırlamıştı. Ancak onun için gerçek huzur 15 Ekim günü, Delfina Potocka’nın sesinden çok sevdiği aryaları dinlemektir. Genç kadın, dostunun giderek ağırlaşan sağlık durumunu öğrenince, kışı geçirmekte olduğu Nice’ten hemen yola çıkmış ve Paris’e ulaşmıştı. Piyano yatak odasının kapısı önüne çekilmiş, Delfina Potocka kendi çaldığı piyano eşliğinde, başta Bellini ve Marcello olmak üzere İtalyan bestecilerin aryalarını seslendirmişti. Bu Chopin’e çocukluğunu ve gençliğini hatırlatmış olmalıydı. İnsan sesinin güzelliğini tuşlarda aramak için yola çıkan besteci, ölüme bunca yakın olduğu bir anda yeniden aryalara dinleyebilmişti. Chopin dostlarından müziğe devam etmelerini istediği için Auguste Franchomme viyolonselini almış, Marcelina Czartoryska eşliğinde,

arkadaşının *Sol minör Sonat*'ının girişini çalmaya başlamıştı. Ancak bu kadar heyecan Chopin'e fazla gelmiş, aniden bastıran öksürük nöbetleri üzerine müziği kesmek zorunda kalmışlardı.

Paris, Madeleine Kilisesi. Charles Claude Bachelier'nin litografisi (19. yüzyıl).
Muzeum Fryderyka Chopina Koleksiyonu.

16 Ekim günü durumu biraz daha iyileşmişti, etrafıyla konuşabiliyor, onlara son isteklerini söylüyordu. Tamamlanmamış ve temize çekilmemiş yapıtlarının hepsinin ortadan kaldırılmasını istemişti. Yarım kalan piyano metodu genç arkadaşı Charles Henri Valentin Alkan'ın olmalıydı. Cenaze töreninde Mozart'ın *Requiem*'i çalınmalıydı, son yolculuğuna tüm yaşamı boyunca hayran olduğu bu olağanüstü müzikle uğurlanmak istiyordu. Son bir arzusu daha vardı, ölümünden sonra kalbi ait olduğu yere, Polonya'ya götürülmeliydi. Akşam ziyaretine gelen doktor ağrı hissedip hissetmediğini sorduğunda, güç duyulan bir sesle "Non plus,"⁶⁰ diye cevap vermişti. O gece yanında beş kişi vardı. Ablası, Solange, Marcelina Czartoryska, öğrencisi Adolf Gutmann ve arkadaşı Thomas Albrecht. Vakit gece yarısını geçmiş, saatler ikiye yaklaşmıştı. Uzun süredir baygın yatan Chopin su istemiş, Solange yerinden kalkarak masanın yanına gitmiş, geri döndüğünde Adolf Gutmann'ın kollarındaki bestecinin artık bu dünyada olmadığını fark etmişlerdi. 17 Ekim 1849 sabahı Fryderyk Chopin otuz dokuz yıllık yaşamını Paris'te noktalamıştı. Aile üyeleri sonraki yıllarda, son nefesini vermeden dudaklarından şu sözcüklerin döküldüğünü söyleyeceklerdi: "Matka, moja biedna matka."⁶¹

Ölüm haberi Paris'te büyük yankı yapmıştı. Sabah saatlerinde Solange'ın kocası

Clésinger yüzünün alçı kalıbını çıkarmış, daha sonra doktorların müdahalesiyle Chopin'in kalbi vücudundan ayrılarak bir kupa içine yerleştirilmiş, naaşı Madeleine Kilisesi'ne götürülmüştü. Gazeteler ölüm haberini okuyucularına duyurmuş, müzik dünyası onun kaybı karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirmişti. Hector Berlioz *Journal des Débats*'da şunları yazıyordu: "Piyano için yapıtları gerçek bir ekol oluşturmuştur. İlginç yapıları, beklenmeyen ezgisel değişimleri, cesur armonileri, bağımsız ritmik hareketleri bir dizi süslemeyle ustaca birleştirmeyi başarmıştır. Piyano için *Etütler*'i birer başyapıttır."⁶²

Paris, Père-Lachaise Mezarlığı'nda Chopin'in mezarı.

Fotoğraf: Ewa Sławinska-Dahlig.

Polonya gazeteleri de bu acı haberi hemen duyurmuştu. Son dönemlerde bestecinin yakın çevresinde bulunan şair Cyprian Norwid, 25 Ekim günü *Dziennik Polski* gazetesinde şunları yazmıştı: "Doğuştan Varşovalı, kalpten Polonyalı, yeteneğiyle bir dünya vatandaşı olan Fryderyk Chopin bu dünyayı terk etti. O büyük bir maharetle, sanatın zorluklarının üstesinden gelmesini bildi. O çayırlardaki çiçekleri, üzerinde bulunan çiy tanelerine zarar vermeden toplamayı başardı. Ve onların tüm Avrupa semalarında birer yıldız, hatta kuyruklu yıldız gibi parlamasını sağladı."⁶³

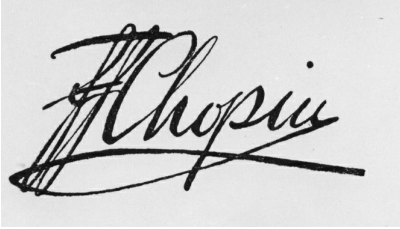
Cenaze töreni 30 Ekim günü gerçekleşti. Madeleine Kilisesi'nde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Tabut kilisenin içine taşınırken orkestra Chopin'in Cenaze Marşı'nın Henri Reber tarafından yapılmış uyarlamasını seslendirdi. Daha sonra kilise orgcusu *Mi minör* ve *Si minör Prelüd*'ü çaldı. Ardından sıra onun asıl isteğine, Mozart'ın *Requiem*'ine geldi. Paris

Konservatuvarı Orkestra ve Korosu bu olağanüstü yapıtı Chopin için seslendirdi, solistler arasında Pauline Viardot da vardı. Kiliseden Père-Lachaise Mezarlığı'na dek olan yol boyunca dostları besteciyi yalnız bırakmadı. En başta Adam Czartoryski yürüyordu, onu Giacomo Meyerbeer, Auguste Franchomme, Eugène Delacroix, Camille Pleyel, Ludwika ve diğerleri izliyordu. Yaklaşık beş bin frank tutan cenaze masraflarının tümünü Jane Stirling üstlenmişti. Mezarın üzerine ölümünden bir yıl sonra, Auguste Clésinger'in yaptığı bir heykel konuldu.

Ludwika aralık ayının ortalarına dek Paris'te kaldı; 30 Kasım'da gerçekleşen açıkartırmayla kardeşinin önemli eşyaları satılmış, kanuni formaliteler yerine getirilmişti. Varşova'ya doğru yola çıktığında 1849 yılı sonlanmak üzereydi. Gümrükte bir sorunla karşılaşmadan kardeşinin kalbini ülkeye sokabilmesi güç görünüyordu. Her şeyden önce böylesi bir işlem için uzun tıbbi prosedürlerin tamamlanması gerekiyordu. Ancak dostlarının yardımıyla sorun çözülmüş, Chopin'in kalbinin bulunduğu kupa gümrük memurlarının denetimine takılmadan 8 Ocak 1850 günü doğduğu topraklara geri dönmüştü. Kısa bir süre sonra Varşova'nın en önemli kiliselerinden biri olan "Kutsal Haç Kilisesi"ndeki (Kościół Świętego Krzyża) sütunlardan birinin altına yerleştirilen bestecinin kalbi, sonunda ait olduğu yere dönebilmişti. 1880 yılında sütunun üzerine, *Matta İncili*'nden (Matta 6; 21) alınmış şu satırlar yazıldı: "Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır."⁶⁴

Ludwika, kardeşinin Paris'teki arkadaşlarıyla yazışmasını sürdürdü. Chopin'in ölümünün ardından kısa bir süre sonra Amerika'dan dönerek Fransa'ya yerleşen Julian Fontana'nın yayımlanmamış notaları baskıya hazırlamasını istiyordu. Kardeşi her ne kadar bunların yok edilmesini vasiyet etmiş olsa da bunca notayı görmezden gelmek çok zordu. Bestecinin sağlığında yapıtlarını kopya eden, yayınevleriyle pazarlıkları yürüten Fontana, bu iş için en uygun isimdi. Böylece günümüzde Opus 66-74 numarasıyla yayımlanan yapıtlar Chopin'in ölümünün ardından müzik dünyasına kazandırıldı; kardeşinin her isteğini yerine getiren Ludwika, bu kez onu dinlememiş ve müzikseverlerin böylesine kıymetli bir hazineden yoksun kalmamasını sağlamıştı.

Chopin'in adı sonraki kuşaklar için bir anlamda piyano ile özdeşleşti. Kimi zaman aşırı romantik öğeleri öne çıkarılarak aktarılan yaşamöyküsü geniş kitlelerin ilgi odağı oldu. Ancak

Chopin'in imzası.

müzik dünyası onun piyanoya kazandırdıklarının önemini kavramakta gecikmedi. Yaşamı boyunca yarattıkları sonraki kuşak bestecilerini farklı yönlerden etkiledi. Başta Claude Debussy olmak üzere Fransız piyano ekolü onun çizgisini devam ettirdi; yüzyıl sonlarında Avrupa'nın farklı ülkelerinde giderek daha fazla sayıda besteciye etkisi altına alan "Ulusalcılık

Akımı"nın da ondan öğrenecekleri vardı. Tümüyle tuşlara adadığı otuz dokuz yıllık kısa yaşamı, büyük hayranlık duyduğu Bach ve Mozart'tan öğrendiklerini sonraki kuşaklara ustaca aktarmasına yetmişti.

1 Beethoven'ın öğrencisi Arşidük Rudolph'a ithaf ettiği ve genellikle "Arşidük Üçlüsü" olarak anılan *Op. 97, Si bemol majör Üçlü*.

2 *The Journal of Eugène Delacroix*, A selection edited with an introduction by Hubert Wellington, İngilizce çeviri: Lucy Norton, s. 69, Phaidon Press Limited, 2006.

3 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 809.

4 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 198-200.

5 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 330.

6 Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 331.

7 *The Journal of Eugène Delacroix*, s. 84.

8 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 200-201.

9 Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 813-814.

10 *a.g.y.*, s. 814-815.

11 Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 201-202.

12 Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 357.

13 G. Sand kızının evlenmesinin ardından Nohant'da dostlarıyla küçük tiyatro oyunları

Kościół Świętego Krzyża
(Kutsal Haç Kilisesi), Varşova.

Fotoğraf: Ewa Sławinska-Dahlig.

- sahnelemiş, bu nedenle evin içinde bazı değişiklikler yapmıştı.
- 14** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 336-339. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 15** Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, s. 112.
- 16** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 167.
- 17** <http://en.chopin.nifc.pl/chopin/life/calendar/year/1847>.
- 18** Solange'ın babasının yanında hamilelik dönemini geçirdiği Gaskonya Bölgesi'ndeki bir kent.
- 19** <http://en.chopin.nifc.pl/chopin/life/calendar/year/1848>.
- 20** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 341-342. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 21** *a.g.y.*, s. 342-343. Türkçe çeviri: Asuman Kafaoğlu-Büke.
- 22** *a.g.y.*, s. 345.
- 23** Eugène Lambert (1825-1900), Delacroix'nın öğrencisi, ressam.
- 24** Edmond Combes (1812-1848), Fransız diplomat ve gezgin.
- 25** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 346.
- 26** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 359.
- 27** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 825-826.
- 28** Jane Stirling ve kız kardeşi Catherine Erskine.
- 29** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 201-202.
- 30** O tarihlerde İngiltere turnesinde olan Fransız piyanist Émile Prudent.
- 31** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 354.
- 32** Nicholas, Jeremy, *Chopin, His Life & Music*, s. 175.
- 33** Pauline Viardot'nun bu şekilde düzenlemesini yaptığı Mazurkalar sonraki yıllarda yayımlanmıştır. Söz konusu yapıtlar şunlardır: *Op. 6, No. 1; Op. 6, No. 4; Op. 7, No. 1, Op. 7, No. 3; Op. 24, No. 1; Op. 24, No. 2; Op. 33, No. 3; Op. 50, No. 1; Op. 50, No. 2; Op. 67, No. 1; Op. 68, No. 2*.
- 34** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 831.
- 35** Konunun ayrıntıları için s. 187'ye bkz.
- 36** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 364-365.
- 37** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 834.
- 38** Başka kaynaklarda salonun bir beş yüz kişilik olduğu bilgisi vardır.
- 39** Chopin'den Londra'da ders alan Lady Murray'in, Glasgow'un kuzeyindeki Strachur'da bir şatosu vardı.
- 40** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 381-383.
- 41** Chopin'in İrlandalı uşağı.
- 42** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 386-387.

- 43** *a.g.y.*, s. 378.
- 44** *a.g.y.*, s. 394-395.
- 45** *a.g.y.*, s. 395-397.
- 46** *a.g.y.*, s. 401.
- 47** Tomaszewski, Mieczysław, *Frédéric Chopin und seine Zeit*, s. 44.
- 48** Kujawiak: Adını Polonya'nın Kujawy bölgesinden alan bir halk dansı.
- 49** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 845-847.
- 50** *a.g.y.*, s. 848-849.
- 51** O tarihte Rue Chaillot üzerindeki 74 numaralı evin yerinde, günümüzde artık Paris'in içinde yer alan "Tocadéro Meydanı" bulunmaktadır.
- 52** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 405.
- 53** Chopin'in ablasının kızının adı da Ludwika idi.
- 54** Chopin'in eniştesi Józef Kalasanty Jędrzejewicz.
- 55** Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, s. 407-409.
- 56** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 854.
- 57** Sand, George, *Hayatımın Hikâyesi*, s. 359.
- 58** Bestecinin arkadaşı Thomas Albrecht.
- 59** Wüst, Hans Werner, *Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait*, s. 237-238.
- 60** Artık değil.
- 61** "Annem, zavallı annem."
- 62** Zieliński, Tadeusz A., *Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit*, s. 857.
- 63** *a.g.y.*, s. 859.
- 64** *a.g.y.*, s. 860.

Chopin ve Çağı

Chopin ve Çağı¹

1810

Fryderyk Chopin 1 Mart (ya da 22 Şubat) günü Varşova yakınlarındaki Żelazowa Wola'da doğdu.
Chopin Ailesi Ekim ayında Varşova'ya taşındı.
Robert Schumann doğdu (8 Haziran).
Beethoven, *Op. 84, Egmont Uvertürü*.

1811

Franz Liszt doğdu (22 Ekim).
Beethoven, *Op. 97, Arşidük Üçlüsü*.

1812

Sigismund Thalberg doğdu.
Beethoven, *Op. 92, 7. Senfoni*.
J. Field ilk *Noktürn*'lerini yayımladı.
Napoléon'un Moskova bozgunu.

1813

Richard Wagner doğdu (22 Mayıs).
Giuseppe Verdi doğdu (10 Ekim).
G. Rossini, *L'italiana in Algeri*.

1814

G. Rossini, *Il turco in Italia*.
Beethoven, *Fidelio* (son versiyonu).
F. Schubert, *Gretchen am Spinnrad*.
Viyana Kongresi başladı.

1815

Chopin annesinden ilk piyano derslerini almaya başladı.
F. Schubert, *Erlkönig*.
Waterloo Savaşı.
Viyana Kongresi sonuçlandı.

1816

Chopin, Wojciech Żywny ile müzik eğitimine başladı.
Beethoven, *Op. 101 Piyano Sonatı*.
G. Rossini, *Il barbiere di Siviglia*.

1817

Chopin ilk piyano yapıtlarını besteledi (*Op. posth. Si bemol majör ve Sol minör Polonez*).
G. Rossini, *La gaza ladra*.
F. Schubert, *Die Forelle*.

1818

Chopin ilk kez halk önünde çaldı (24 Şubat).
Beethoven, *Op. 106, Piyano Sonatı "Hammerklavier"*.
G. Byron, *Manfred*.

1819

Chopin Varşova'da pek çok özel davette çaldı.
Clara Wieck doğdu (13 Eylül).
F. Schubert, *La majör Beşli "Die Forelle"*.
C.M. von Weber, *Aufforderung zum Tanz*.

A. Schopenhauer, *Die Welt als Wille und Vorstellung*, (I. Bölüm).

1821

Varşova Konservatuvarı'nın kurulması.

Beethoven, *Op. 110, Piyano Sonatı*.

C.M. von Weber, *Der Freischütz*.

J.W. von Goethe, *Wilhelm Meisters Wanderjahre*.

G.W. Fr. Hegel, *Vorlesungen über Ästhetik*.

Napoléon'un ölümü.

1822

Chopin Józef Elsner'den kompozisyon dersleri almaya başladı.

F. Schubert, *Si minör Senfoni "Bitmemiş"*.

A. Mickiewicz, *Ballady i Romanse*.

E.T.A. Hoffmann öldü.

1823

Chopin Varşova Lisesi'nde eğitimine başladı.

F. Schubert, *Die schöne Müllerin*.

1824

Chopin ilk Mazurka'sını (Op. 7, No. 4) besteledi.

Beethoven, *Op. 125, 9. Senfoni*.

Beethoven, *Op. 123, Missa Solemnis*.

B. Smetana doğdu.

A. Bruckner doğdu.

G. Rossini Paris'te Théâtre Italien'in yöneticisi oldu.

Yunanistan'ın bağımsızlık savaşları sırasında Lord Byron öldü.

1825

Chopin Do minör Rondo (Op. 1). Lisenin orgculuğuna atandı.

F. Schubert, *Do majör Senfoni "Büyük"*.

Johann Strauß (Oğul) doğdu.

Rus Çarı I. Aleksandr öldü.

1826

Chopin lise eğitimini tamamladı ve Varşova Konservatuvarı'na girdi. Aynı zamanda üniversitede bazı derslere devam etmeye başladı.

C.M. von Weber öldü.

Beethoven, *Op. 131 ve 135 Dörtlülü*.

F. Mendelssohn, *Bir Yaz Gecesi Rüyası Uvertürü*.

Mızıkay-ı Hümayun kuruldu.

I. Nikolaus Rus Çarı oldu.

Yeniçeri Ocağı kaldırıldı.

1827

Beethoven öldü (26 Mart).

F. Schubert, *Winterreise*.

H. Heine, *Buch der Lieder*.

V. Hugo, *Cromwell*.

1828

Chopin Don Giovanni Çeşitlemeleri'ni (Op. 2) besteledi.

Berlin gezisi.

F. Schubert öldü (19 Kasım).

- A. Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*.
Giuseppe Donizetti (Donizetti Paşa) İstanbul'da Mızıkı-yı Hümayun yöneticiliğine getirildi. 1829
- Chopin konservatuvar eğitimini tamamladı.**
N. Paganini'nin Varşova konserlerini dinledi.
Viyana gezisi, 11 ve 18 Ağustos'ta bu kentte iki konser verdi.
G. Rossini, *Guillaume Tell*.
F. Mendelssohn, Bach'ın *Matthäus Pasyonu*'nu bestelenişinden yüz yıl sonra Berlin'de seslendirdi. 1830
- Fa minör (Op. 21) ve Mi minör (Op. 11) Piyano Konçertoları'nı tamamladı ve halk önünde çaldı.**
2 Kasım günü Varşova'dan ayrılarak Viyana'ya doğru yola çıktı.
V. Bellini, *I Cappuletti ed i Montecchi*.
H. Berlioz, *Symphonie fantastique*.
V. Hugo, *Hernani*.
Stendhal, *Le rouge et le noir*.
S. Witwiski, *Pionski sielski*.
Fransa'da "Temmuz Devrimi", Louis-Philippe Fransa kralı oldu.
Varşova'da ayaklanma başladı (29 Kasım). 1831
- Chopin haziran ayında Viyana'dan ayrılarak Paris'e doğru yola çıktı, eylül ayında bu kente ulaştı.**
Schumann, *Allgemeine Musikalische Zeitung*'da Chopin'in *Op. 2 Çeşitlemeler*'i hakkında bir yazı yayımlandı.
G. Meyerbeer, *Robert le diable*.
V. Bellini, *La Sonnambula, Norma*. 1832
- Chopin Paris'te ilk konserini verdi (12 Şubat). Öğrencilerinin sayısı her geçen gün artmaya, yapıtları yayımlanmaya başladı.**
J.W. von Goethe, *Faust* (II. Bölüm).
J.W. von Goethe öldü (22 Mart).
H. Berlioz, *Lelio*.
R. Schumann, *Op. 1, Abegg Çeşitlemeleri*.
A. Mickiewicz, *Dziady* (III. Bölüm). 1833
- J. Brahms doğdu (7 Mayıs).
A. Borodin doğdu.
G. Sand, *Lelio*. 1834
- Chopin ve F. Hiller Almanya'ya giderek Ren Bölgesi'ndeki kentleri ziyaret edip Mendelssohn'un düzenlediği festivale katıldılar.**
H. Berlioz, *Harold en Italie*.
F. Liszt, *Harmonies poétiques et religieuses*.
R. Schumann Leipzig'de *Neue Zeitschrift für Musik* adlı derginin yayımına başladı.
Fransız mimar Charles Texier Boğazköy'de Hitit kazılarına başladı. 1835
- Chopin Karlsbad'da anne ve babasıyla buluştu; dönüş yolunda Dresden'de karşılaştığı Maria Wodzińska'ya âşık oldu. Leipzig'de Schumann, Mendelssohn ve Clara Wieck ile karşılaştı.**
V. Bellini, *I Puritani*.
G. Donizetti, *Lucia di Lammermoor, Maria Stuarda*.
R. Schumann, *Op. 9, Carnaval, Op. 11, Fa diyez minör Sonat*.

C. Saint-Saëns doğdu.
V. Bellini öldü.
"Agance France-Presse" (AFP) Paris'te kuruldu.
Kıta Avrupa'sında ilk demiryolu Brüksel ve Mecheln arasında işleme açıldı.

1836

Chopin Marienbad'da Maria Wodzińska ile buluştu, aralarındaki ilişkinin resmîyete dökülmesine karar verildi ancak bunun için bestecinin sağlığına özen göstermesi gerekiyordu.

G. Sand ile ilk karşılaşma.

G. Meyerbeer, *Les Huguenots*.

F. Liszt, *Album d'un voyageur*.

A. de Musset, *La Confession d'un enfant du siècle*.

L. Delibes doğdu.

1837

Chopin temmuz ayında C. Pleyel ile birlikte Londra'ya gitti.

Maria Wodzińska ile ilişkisi bitti.

R. Schumann, *Op. 12, Fantasiestücke*.

F. Liszt'in kızı Cosima doğdu.

J. Field öldü.

J.N. Hummel öldü.

Kraliçe Victoria tahta çıktı.

Paris ve Saint-Germain-en-Laye arasında buharlı lokomotif çalışmaya başladı.

1838

Chopin şubat ayında Fransa Kralı Louis-Philippe huzurunda çaldı.

G. Sand ile ilişkileri başladı, ekim sonunda Paris'ten ayrılarak Mayorka'ya doğru yola çıktılar; 8 Kasım'da adaya ulaştılar.

H. Berlioz, *Benvenuto Cellini*.

R. Schumann, *Op. 15, Kinderszenen, Op. 16, Kreisleriana*.

C. Dickens, *Oliver Twist*.

M. Bruch doğdu.

G. Bizet doğdu.

1839

Chopin ve George Sand Valldemossa'daki manastırda zor şartlarda kışı geçirmeye çalıştılar. Şubat ayında Mayorka'dan ayrılarak Barcelona ve Marsilya'da kaldıktan sonra haziranda Nohant'a ulaştılar. Ekim ayında Paris'e döndüler.

Op. 28, Prelüdlar'ı ve Op. 35, Si bemol minör Sonat'ı tamamladı.

H. Berlioz, *Romeo et Juliette*.

F. Liszt, *L'Années de Pèlerinage II*.

G. Verdi, *Oberto*.

P. Cézanne doğdu.

A. Sisley doğdu.

II. Mahmut'un ölümü üzerine Abdülmecit Osmanlı Padişahı oldu.

Tanzimat Fermanı.

1840

Chopin bütün yılı Paris'te geçirdi, zaman zaman sağlığında bozulmalar görüldü.

R. Schumann ve C. Wieck evlendiler.

G. Donizetti, *La Fille du Régiment*.

G. Verdi, *Un giorno di regno*.

E. Zola doğdu.

A. Rodin doğdu.

C. Monet doğdu.

N. Paganini öldü.
İlk posta pulu İngiltere’de kullanılmaya başladı.

1841

Chopin uzun bir aradan sonra 26 Nisan’da Paris’te halk önünde çaldı. Yaz aylarını G. Sand ile birlikte Nohant’da geçirdiler.

R. Schumann, *1. Senfoni*.
A. Dvořák doğdu.

1842

Chopin ve G. Sand yazı Nohant’da geçirdikten sonra sonbaharda Square d’Orleans’daki yeni evlerine taşındılar.

G. Verdi, *Nabucco*.
R. Wagner, *Rienzi*.

Sonraki yıllarda “Viyana Filarmoni Orkestrası” adını alacak topluluk ilk konserini Otto Nicolai yönetiminde verdi.
New York Filarmoni Orkestrası’na dönüşecek topluluk konserlerine başladı.

S. Mallarmé doğdu.
Stendhal öldü.

1843

Chopin ve G. Sand yazı her zaman olduğu gibi Nohant’da geçirdiler, yaratı yönünden verimli bir dönemdi.

R. Schumann, *Das Paradies und die Peri*.
G. Donizetti, *Don Pasquale*.
R. Wagner, *Der fliegende Holländer*.
G. Verdi, *I Lombardi*.
Leipzig Konservatuvarı kuruldu.
E. Grieg doğdu.

1844

Kış aylarında Chopin’in sağlık durumu bozuldu.

3 Mayıs günü babası Mikołaj Chopin Varşova’da öldü.

Yaz ayları yine Nohant’da geçti. Ablası Ludwika ziyaretine geldi.

F. Mendelssohn, *Op. 64, Keman Konçertosu*.
G. Verdi, *Ernani, I due Foscari*.
H. Berlioz, *Le Carnaval romain*.
H. Heine, *Deutschland. Ein Wintermärchen*.
P. de Sarasate doğdu.
N. Rimski-Korsakov doğdu.
P. Verlaine doğdu.
F. Nietzsche doğdu.
S. Morse, Washington ve Baltimore arasında ilk telgraf haberleşmesini sağladı.

1845

Kışın Paris’te, yazın Nohant’da geçen bir yıl daha.

R. Schumann, *Op. 54, Piyano Konçertosu*.
R. Wagner, *Tannhäuser*.
G. Fauré doğdu.

1846

Nohant’da geçen son yaz.

H. Berlioz, *La Damnation de Faust*.
R. Schumann, *Op. 61, 2. Senfoni*.
F. Mendelssohn, *Elias*.
Adolphe Sax, kendi geliştirdiği saksofon adlı çalgının patentini aldı.
Türk besteci Hammâmîzade İsmâil Dede Efendi öldü.
G. Sand, *Lucretia Floriani*.

Kraków'da başarısız bağımsızlık girişimi.

1847

G. Sand'ın kızının heykeltıraş A. Clésinger ile evlenmesi aile içinde huzursuzluklara neden oldu. Chopin ve G. Sand'ın ilişkisi bitti.

G. Verdi, *Machbeth*.

F. Mendelssohn öldü.

1848

Chopin 16 Şubat günü Paris'te son konserini verdi.

18 Nisan'da İngiltere'ye doğru yola çıktı. Burada kaldığı yedi ay boyunca konserler verdi. 16 Kasım tarihinde Londra'da son kez halk önünde çaldı.

24 Kasım'da Paris'e döndü.

A. Dumas (oğul), *La dame aux camélias*.

G. Donizetti öldü.

K. Marx ve F. Engels Komünist Manifesto'yu duyurdu.

Fransa'da Şubat Devrimi; II. Cumhuriyet, Louis Napoléon yıl sonunda devlet başkanı seçildi.

Avrupa'nın farklı kentlerinde 1848 devrimleri.

I. Franz Joseph Avusturya imparatoru oldu.

1849

Giderek sağlığı bozulan Chopin, yaz aylarını Paris yakınlarındaki Chailot'da geçirdi. Ağustos ayında ablası Ludwika Fransa'ya geldi.

Eylül ayında Place Vendôme'da yeni bir eve taşındı.

17 Ekim günü sabaha karşı 02.00'de yaşama veda etti.

Cenaze töreni 30 Ekim'de gerçekleşti.

F. Liszt, *Tasso*.

G. Meyerbeer, *Le prophète*.

J. Strauß (Baba) öldü.

E.A. Poe öldü.

1 Bu liste Mieczysław Tomaszewski'nin *Frédéric Chopin und seine Zeit*, adlı kitabında yer alan (s. 12-45) kronoloji esas alınarak hazırlanmıştır.

Chopin'ın Yapıtları

(Opus Numaralarına ve Besteleniş Yıllarına Göre)¹

- Op. 1, Do minör Rondo - 1825
Op. 2, Mozart'ın Don Giovanni Operasından "Là ci darem la mano" Düeti Üzerine Si bemol majör Çeşitlemeler - 1827
Op. 3, Pişano ve Viyolonsel İçin Do majör Giriş ve Polonez - 1830
Op. 4, Do minör Sonat - 1828
Op. 5, Fa majör Rondo à la Mazur - 1826
Op. 6, Beş Mazurka (Fa diyez minör, Do diyez minör, Mi majör, Mi bemol minör, Do majör) - 1831
Op. 7, Dört Mazurka (Si bemol majör, La minör, Fa minör, La bemol majör) - 1831
Op. 8, Pişano, Keman ve Viyolonsel İçin Sol minör Üçlü - 1829
Op. 9, Üç Noktürn (Si bemol minör, Mi bemol majör, Si majör) - 1831
Op. 10, On İki Etüt - 1831
Op.11, Mi minör Konçerto - 1830
Op. 12, Si bemol majör Çeşitlemeler - 1833
Op. 13, La majör Fantezi - 1829
Op. 14, Fa majör Rondo a la Krakowiak - 1828
Op. 15, Üç Noktürn (Fa majör, Fa diyez majör, Sol minör) - 1833
Op. 16, Mi bemol majör Rondo - 1834
Op. 16A, Mi majör Grand duo concertant - 1833 (Meyerbeer'in *Robert le Diable* operasından temalar üzerine Auguste Franchomme ile birlikte bestelenmiştir.)
Op. 16B, Mi majör Grand duo concertant (Dört el için) - 1838
Op. 17, Dört Mazurka (Si bemol majör, Mi minör, La bemol majör, La minör) - 1833
Op. 18, Mi bemol majör Vals - 1833
Op. 19, La minör Bolero - 1833
Op. 20, Si minör Scherzo - 1834
Op. 21, Fa minör Konçerto - 1830
Op. 22, Andante spianato ve Mi bemol majör Büyük Polonez - 1836
Op. 23, Sol minör Ballade - 1835
Op. 24, Dört Mazurka (Sol minör, Do majör, La bemol majör, Si bemol minör) - 1836
Op. 25, On İki Etüt - 1836
Op. 26, İki Polonez (Do diyez minör, Mi bemol minör) - 1836
Op. 27, İki Noktürn (Do diyez minör, Re bemol majör) - 1836
Op. 28, Yirmi Dört Prelüd - 1839
Op. 29, La bemol majör Impromptu - 1837
Op. 29A, Mi majör Çeşitleme (Hexameron'dan) - 1838
Op. 30, Dört Mazurka (Do minör, Si minör, Re bemol majör, Do diyez minör) - 1837
Op. 31, Si bemol minör Scherzo - 1837
Op. 32, İki Noktürn (Si majör, La bemol majör) - 1837
Op. 33, Dört Mazurka (Sol diyez minör, Do majör, Re majör, Si minör) - 1838
Op. 34, Üç Vals (La bemol majör, La minör, Fa majör) - 1838
Op. 35, Si bemol minör Sonat - 1839
Op. 36, Fa diyez majör Impromptu - 1839
Op. 37, İki Noktürn (Sol minör, Sol majör) - 1838
Op. 38, Fa majör Ballade - 1839
Op. 39, Do diyez minör Scherzo - 1839
Op. 40, İki Polonez (La majör, Do minör) - 1838
Op. 41, Dört Mazurka (Mi minör, Si majör, La bemol majör, Do diyez minör) - 1839
Op. 42, La bemol majör Vals - 1840
Op. 42A, La minör mazurka "Gaillard" - 1840 (Bestecinin öğrencisi Emile Gaillard'a ithaf edilen bu yapıt 1841'de Paris'in az tanınmış nota yayımcısı J.L. Chabal tarafından basılmıştır. Chopin o dönemde bir yanlışlık yaparak yapıtı Op. 43 olarak numaralandırmış ancak sonrasında bunun *La bemol majör Tarantella*'nın numarası olduğu anlaşılmıştır.)
Op. 42B, La minör Mazurka "Notre Temps" - 1841 (Chopin bu yapıtı nota yayımcısı Schott'un "Notre Temps" {Çağımız} başlığıyla dönem bestecilerinin yapıtlarından oluşan bir albüm siparişi için yazmıştır.)
Op. 43, La bemol majör Tarantella - 1841
Op. 44, Fa diyez minör Polonez - 1841
Op. 45, Do diyez minör Prelüd - 1841
Op. 46, La majör Allegro de concert - 1841
Op. 47, La bemol majör Ballade - 1841
Op. 48, İki Noktürn (Do minör, Fa diyez minör) - 1841
Op. 49, Fa minör Fantezi - 1841
Op. 50, Üç Mazurka (Sol majör, La bemol majör, Do diyez minör) - 1842
Op. 51, Sol bemol majör Impromptu - 1842
Op. 52, Fa minör Ballade - 1842
Op. 53, La bemol majör Polonez - 1842
Op. 54, Mi majör Scherzo - 1842
Op. 55, İki Noktürn (Fa minör, Mi bemol majör) - 1843
Op. 56, Üç Mazurka (Si majör, Do majör, Do minör) - 1843
Op. 57, Re bemol majör Berceuse - 1843
Op. 58, Si minör Sonat - 1844
Op. 59, Üç Mazurka (La minör, La bemol majör, Fa diyez minör) - 1845
Op. 60, Fa diyez majör Barcarolle - 1846
Op. 61, La bemol majör Polonez-Fantezi - 1846

- Op. 62, İki Noktürn (Si majör, Mi majör) - 1846
Op. 63, Üç Mazurka (Si majör, Fa minör, Do diyez minör) - 1846
Op. 64, Üç Vals (Re bemol majör, Do diyez minör, La bemol majör) - 1847
Op. 65, Piyano ve Viyolonsel için Sol minör Sonat - 1847
Op. 66*, Fantezi-Impromptu - 1834
Op. 67*, Üç Mazurka (Sol majör, Sol minör, Do majör) - 1829, 1849, 1835
Op. 68*, Dört Mazurka (Do majör, La minör, Fa majör, Fa minör) - 1829, 1826, 1829, 1849
Op. 69*, İki Vals (La bemol majör, Si minör) - 1835, 1829
Op. 70*, Üç Vals (Sol bemol majör, Fa minör, Re bemol majör) - 1832, 1841, 1829
Op. 71*, Üç Polonez (Re minör, Si bemol majör, Fa minör) - 1827, 1828, 1826
Op. 72/1*, Do minör Cenaze Marşı - 1826
Op. 72/2*, Mi minör Noktürn - 1830
Op. 72/3*, Üç Ecossaise (Re majör, Sol majör, Re bemol majör) - 1826
Op. 73*, Do majör Rondo - 1828
Op. 74*, On Yedi Şarkı
No. 1, Życzenie (Genç Kız Arzusu), Metin: S. Witwicki - 1829
No. 2, Wiosna (İlkbahar), Metin: S. Witwicki - 1838
No. 3, Smutna rzeka (Üzgün Nehir), Metin: S. Witwicki - 1831
No. 4, Hulanka (İçki Şarkısı), Metin: S. Witwicki - 1830
No. 5, Gdzie lubi (Âşık Olduğu Yerde), Metin: S. Witwicki - 1829
No. 6, Precz z moich oczu (Gözden Uzakta), Metin: A. Mickiewicz - 1830
No. 7, Poseł (Haberci), Metin: S. Witwicki - 1830
No. 8, Śliczny Chłopiec (Yakışıklı Delikanlı), Metin: B. Zaleski - 1841
No. 9, Melodia / Z gór, gdzie dzwigi (Ağıt), Metin: Z. Krasinski - 1847
No. 10, Wojak (Savaşçı), Metin: S. Witwicki - 1830
No. 11, Dwojaki koniec (Ölümde Birleşme), Metin: B. Zaleski - 1845
No. 12, Moja Pieszczotka (Sevgilim), Metin: A. Mickiewicz - 1836
No. 13, Nie ma czego trzeba (Sahip Olmadığımı İstiyorum), Metin: B. Zaleski - 1845
No. 14, Pierścień (Yüzük), Metin: S. Witwicki - 1836
No. 15, Narzeczony (Damat), Metin: S. Witwicki - 1831
No. 16, Pionska Litewska (Litvanya Şarkısı), Metin çevirisi: L. Osinski
No. 17, Leci liście z drzewa (Ağaçtan Bir Yaprak Düştü), Metin: W. Pol (Şarkının metni S. Witwicki'nin "Śpiew z mogiły" {Mezardan Gelen Şarkı} şiirinin düzenlemesidir.)
Op. posth. Allegretto - 1831
Op. posth. Re minör Andantino - 1845
Op. posth. Sol minör Andantino (Op. 74/2 lied in piyano düzenlemesi) - 1838
Op. posth. Si bemol majör Cantabile - 1834
Op. posth. Şarkı, "Czary" (Büyü), Metin: S. Witwicki - 1830
Op. posth. Sol bemol majör Contredanse - 1830
Op. posth. La minör Füg - 1840
Op. posth. La bemol majör Gallop "Marquis" (G. Sand'ın Köpeği "Marquis" için) - 1847
Op. posth. Mi bemol majör Largo - 1847

Op. posth. Do diyez minör Lento con gran espressione in - 1830
Op. posth. Sol majör Şarkı, Mazurka formunda (Praglı Profesör Vaclav Hanka için bestelenen bu şarkının metni I. Maciejowski'nin "Jakież kwiaty, jakie wianki" {Hangi Çelenkler, Hangi Çiçekler} şiirinden alınmıştır) - 1829
Op. posth. Si bemol majör Mazurka - 1832
Op. posth. Do majör Mazurka - 1833
Op. posth. Re majör Mazurka - 1829; ikinci versiyonu 1832
Op. posth. La bemol majör Mazurka (Maria Szymanowska'nın Albümünden) - 1834
Op. posth. Mi majör Moderato - 1843
Op. posth. Do minör Noktürn - 1848
Op. posth. La bemol majör Polonez - 1821
Op. posth. Si bemol majör Polonez - 1817
Op. posth. Si bemol minör Polonez - 1826
Op. posth. Sol bemol majör Polonez - 1830
Op. posth. Sol bemol minör Polonez - 1824
Op. posth. Fa majör Prelüd - 1845
Op. posth. La bemol majör Presto con leggerezza - 1834
Op. posth. Mi bemol majör Sostenuto - 1840
Op. posth. La minör Şarkı "Dumka", metin: B. Zaleski - 1840
Op. posth. La majör Çeşitlemeler "Souvenir de Paganini" - 1829
Op. posth. Re majör Çeşitlemeler (T. Moore'un Bir Şarkısı Üzerine, Dört El Piyano) - 1826
Op. posth. Mi majör Çeşitlemeler (Alman Şarkısı Üzerine) - 1826
Op. posth. La majör Çeşitlemeler (Rossini'nin *La Cenerentola* operasından "Non piu mesta" Teması Üzerine) - 1830
Op. posth. La bemol majör Vals - 1830
Op. posth. La minör Vals - 1849
Op. posth. Mi bemol majör Vals - 1827
Op. posth. Mi majör Vals - 1830
Op. posth. Mi minör Vals - 1830
Si bemol minör Andante dolente - 1827
Si bemol majör Ecossaise - 1827
Trois Nouvelles Études (Üç Yeni Etüt) - 1839
Mi bemol majör Largo - 1835

Si bemol majör Mazurka - 1825
Sol majör Mazurka - 1825
Sol minör Polonez - 1817
Fa majör Çeşitlemeler (Dört El Piyano) - 1827
Veni creator (B. Zaleski ve Z. Rosengardt'ın Düğün Töreni için) - 1846
La bemol majör Vals - 1827
La bemol majör Vals - 1830
Do majör Vals - 1824
Do majör Vals - 1826
Mi bemol majör Vals - 1830
Re minör Vals "La partenza" (Ayrılış) - 1828

1 Bu listenin hazırlanmasında "Narodowy Instytut Fryderyka Chopina" (Ulusal Fryderyk Chopin Enstitüsü) web sayfasındaki (<http://en.chopin.nifc.pl/chopin/composition/search>) bilgiler esas alınmıştır.

* Bu yapıtlar bestecinin ölümünün ardından Julian Fontana tarafından yayımlanmıştır.

Kaynakça

- Analytical Perspectives on the Music of Chopin*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2003.
- Atwood, William G., *The Parisian Worlds of Frédéric Chopin*, Yale University Press, 1999.
- Beci, Veronika, *Musikalische Salons, Blütezeit einer Frauenkultur*, Artemis & Winkler, 2000.
- Büke, Aydın, *Mozart – Bir Yaşamöyküsü*, Dünya Kitapları, 2006.
- Chopin, Frédéric, *Chopin's Letters*, Derleyen: Henryk Opieński, İngilizce'ye çeviren: E.L. Voynich, Dover Publication, 1988.
- Chopin in Performance: History, Theory, Practice*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2004.
- Chopin's Musical Worlds, The 1840's*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2007.
- Chopin's Work. His Inspirations and Creative Process in the Light of the Sources*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2002.
- Claudon, François, *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*, çeviren: Özdemir İnce, Remzi Kitabevi, 1988.
- Eckermann, Johann Peter, *Yaşamının Son Yıllarında Goethe ile Konuşmalar*, çeviren Mahmure Kahraman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Eigeldinger, Jean-Jacques, *Chopin, Pianist and Teacher as Seen by His Pupils*, İngilizce'ye çevirenler: Naomi Shohet, Krycia Osostowicz, Roy Howat, Cambridge University Press, 1986.
- Ferra, Bartomeu, *Chopin und George Sand auf Mayorka*, Almanca'ya çeviren: Egon Schoss, Ediciones La Cartuja, 1975.
- Gide, André, *Chopin Üzerine Notlar*, İdil Biret'in Önsözüyle, çeviren: Ömer Bozkurt, Can Yayınları, 2010.
- Goldberg, Halina, *Music in Chopin's Warsaw*, Oxford University Press, 2008.
- Gültek, Buğra, *Piyano, Bir Çalgının Biyografisi*, Epilog Yayıncılık, 2007.
- Hildebrandt, Dieter, *Pianoforte, Der Roman des Klavier im 19. Jahrhundert*, Dtv/Bärenreiter, 1988.
- Hobsbawm, Eric, *Devrim Çağı, Avrupa 1789-1848*, çeviren: Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi Yayınları, 2005 (4. Baskı).
- Juárez, Marita Albán, Sławińska-Dahling, Ewa, *Chopin's Poland*, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, 2008.
- Liszt, Franz, *Liszt'in Sözleriyle Chopin'in Hayatı*, çeviren: Mesruh Savaş, Bileşim Yayınevi, 2005.
- Mendelssohn Bartholdy Briefe*, Editör: Rudolf Elvers, Fischer Taschenbuch Verlag, 1984

Mozart Briefe und Aufzeichnungen, Gesamtausgabe, Editörler: Wilhelm A. Bauer, Otto Erich Deutsch, Joseph Heinz Eibl, Deutscher Taschenbuch Verlag, 1962, Genişletilmiş Baskı 2005.

Nicholas, Jeremy, Chopin, His Life & Music, Naxos Books 2006.

Sand, George, Ein Winter auf Majorca, Almanca'ya çeviren: Dr. K. Elsner, Edicions La Cartoixa, 1974.

Sand, Georges, Hayatımın Hikâyesi, çeviren: Birsal Uzma, Oğlak Klasikleri, 2006.

The Cambridge Companion to Chopin, Editör by Jim Samson, Cambridge University Press, 2004.

The Journal of Eugène Delacroix, A selection edited with an introduction by Hubert Wellington, İngilizce'ye çeviren: Lucy Norton, Phaidon Press Limited, 2006.

The New Grove Dictionary of Music & Musicians, Editör Stanley Sadie, Chopin Maddesi: Arthur Hedley, Maurice J.E. Brown ve Nicholas Temperley, Macmillan Publishers, 2000.

Tomaszweski, Mieczysław, Frédéric Chopin und seine Zeit, Almanca'ya çeviren: Małgorzata Kozłowska, Laaber Verlag 1999.

Wüst, Hans Werner, Frédéric Chopin, Briefe und Zeitzeugnisse, Ein Portrait, Bouvier Verlag, 2007.

Zieliński, Tadeusz A., Chopin, sein Leben, sein Werk, seine Zeit, Almanca'ya çeviren: M. Homma, M. Brockmann, Schott Music, 2008.

Dizin

A

- Alard, Delphin (1815-1888) 214, 220, 221
Albrecht, Thomas 214, 239, 240, 241
I. Aleksandr (Rus Çarı) (1777-1825) 31, 47, 248
Alkan, Charles Henri Valentin (1813-1888) 150, 191, 232, 240
Antonia, Maria 164, 221
August, Frederick (Polonya Kralı II. August) (1670-1733) 17, 19, 27, 29, 48, 66, 85, 152, 177, 214

B

- Bach, Johann Sebastian (1685-1750) 5, 31, 32, 55, 66, 94, 118, 119, 164, 166, 167, 168, 174, 184, 186, 188, 193, 244, 249
BWV 773, Do minör Envansiyon 55
BWV 1063, Re minör Üç Piyano İçin Konçerto 118
İyi Düzenlenmiş Klavye 94, 119, 166, 174
Baillot, Pierre (1771-1842) 100, 102, 103
Balzac, Honoré de (1799-1850) 98
Barciński, Antoni (1803-1878) 54
Barciński, Izabella (bkz. Izabella Chopin) 29, 196
Beethoven, Ludwig van (1770-1827) 5, 31, 42, 55, 57, 64-67, 73, 76, 82, 86, 88, 99, 100, 103, 106-108, 112, 117, 119, 121, 144, 150, 175, 183, 201, 207, 211, 225, 247, 248
Fidelio 117, 144, 247
Op. 26, La bemol majör Sonat 175, 256
Op. 67, 5. Senfoni 120, 226, 234, 257
Op. 68, 6. Senfoni, "Pastoral" 226, 234, 257
Op. 73, 5. Piyano Konçertosu 184, 257
Op. 92, 7. Senfoni 247
Op. 97, Mi bemol majör Piyanolu Üçlü, "Arşidük Üçlüsü" 67, 211, 247
Op. 125, 9. Senfoni 248
Bellini, Vincenzo (1801-1835) 98, 118, 119, 143, 144, 206, 226, 240, 249, 250
I Capuleti e i Montecchi 144
I Puritani 143, 250
La Sonnambula 226, 249
Berlioz, Hector (1803-1869) 87, 99, 110, 117, 118, 123-125, 140, 183, 184, 242, 249-252
Op. 14, Fantastik Senfoni 99, 117
Op. 14b, Le retour à la vie 117
Bielawski, Józef 68
Biret, İdil (1941) 11, 53, 261
Blahetka, I.L. 63, 82
Bocage, Pierre-François (1797-1863) 45
Bogusławski, Wojciech (1757-1829) 29, 30
Boieldieu, François-Adrien (1775-1834) 63

La dame blanche 63, 64

Brahms, Johannes (1833-1897) 125, 249

Brault, Augustine (1824-1905) 200

Broadwood, James (1772-1851) 145, 225, 227

Brod, Henri (1799-1839) 103

Brodowski, Antoni (1784-1832) 54

Brodziński, Kazimierz (1791-1835) 51

O klasyczości i romantyczności czyli o duchu poezji polskiej 51

Brunner, August Fidelis 48

Buchholtz, Fryderyk (1792-1832) 41

Bülow, Hans von (1830-1894) 136

Byron, George Gordon (Lord Byron) (1788-1824) 61, 74, 171, 226, 248

C

Canut, Antonio 159

Catalani, Angelica (1780-1849) 236

Cauvière, François (1780-1858) 169

Chateaubriand, François-René de (1768-1848) 98

Châtiron, Hippolyte (1799-1848) 173, 185

Chatiron, Léontine (1823-1900) 174

Cherubini, Luigi (1760-1842) 59, 98, 100, 102, 106, 107, 144, 186

Cours de contrepoint et de fugue 186

Médée 144

Chopin, Emilia (1812-1827) 29, 50, 53, 54

Chopin, François (bestecinin dedesi) (?-1814) 17-19

Chopin, Fryderyk (1810-1849) (Kitapta adı geçen yapıtları) 38, 44, 76, 80, 96, 128, 140, 148, 158, 180, 210, 241, 242, 246, 254

Op. 1, Do minör Rondo 47, 248, 255

Op. 2, Mozart'ın Don Giovanni Operasından "Là ci darem la mano" Düeti Üzerine Si bemol majör Çeşitlemeler 55, 75, 112, 113, 134, 248, 255

Op. 4, Do minör Sonat 55, 175, 255

Op. 5, Fa majör Rondo a la Mazur 53, 255

Op. 6, Beş Mazurka 226, 255

Op. 7, Dört Mazurka 226, 248, 255

Op. 8, Piyano, Keman ve Viyolonsel için Sol minör Üçlü 57, 111, 255

Op. 9, Üç Noktürn 250, 255

Op. 10, On İki Etüt 62, 94, 111, 255

No. 12, Do minör Etüt 250, 255

Op. 13, La majör Fantezi 58, 70, 77, 92, 255

Op. 14, Fa majör Rondo a la Krakowiak 58, 64, 71, 255

Op. 15, Üç Noktürn 250, 255

Op. 17, Dört Mazurka 255

- Op. 18, *Mi bemol majör Grande valse brillante* 120, 255
- Op. 20, *Si minör Scherzo* 87, 255
- Op. 21, *Fa minör Konçerto* 67, 69, 111, 183, 249, 255
- Op. 22, *Andante spianato ve Mi bemol majör Büyük Polonez* 86, 188, 255
- Op. 23, *Sol minör Ballade* 86,124, 188, 255
- Op. 24, *Dört Mazurka* 226, 255
- Op. 25, *On İki Etüt* 255
- Op. 28, *Yirmi Dört Prelüd* 165-167, 250, 256
- No. 15, *Re bemol majör Prelüd* 15 167, 257
- Op. 29A, *Mi majör Çeşitleme, "Hexameron"dan* 256
- Op. 33, *Dört Mazurka* 256
- Op. 34, No. 2, *La minör Vals* 89, 256
- Op. 35, *Si bemol minör Sonat* 175, 183, 250, 256
- Op. 37, No. 2, *Sol majör Noktürn* 175, 256
- Op. 38, *Fa majör Ballade* 166, 169, 185, 256
- Op. 39, *Do diyez minör Scherzo* 166, 169, 175, 185, 256
- Op. 40, *İki Polonez* 166, 169, 256
- Op. 41, *Dört Mazurka* 175, 256
- Op. 44, *Fa diyez minör Polonez* 186, 256
- Op. 45, *Do diyez minör Prelüd* 186, 256
- Op. 46, *Allegro de concert* 186, 256
- Op. 47, *La bemol majör Ballade* 124, 186, 188, 256
- Op. 48, *Do minör Noktürn* 186, 256
- Op. 50, *Üç Mazurka* 191, 226, 256
- No. 3, *Do diyez minör Mazurka* 191, 204
- Op. 52, *Fa minör Ballade* 192, 256
- Op. 53, *La bemol majör Polonez* 192, 256
- Op. 54, *Mi majör Scherzo* 192, 251, 256
- Op. 55, *İki Noktürn* 255
- Op. 55, No. 1, *Fa minör Noktürn* 194
- Op. 55, No. 2, *Mi bemol majör Noktürn* 194
- Op. 56, No.1, *Si majör Mazurka* 194
- Op. 56, No. 2, *Do majör Mazurka* 194
- Op. 56, No. 3, *Do minör Mazurka* 194
- Op. 57, *Berceuse* 198, 256
- Op. 58, *Si minör Sonat* 198, 256
- Op. 60, *Barcarolle* 204, 256
- Op. 61, *La bemol majör Polonez Fantezi* 204, 252, 256
- Op. 62, *İki Noktürn* 204, 257
- Op. 63, *Üç Mazurka* 204, 207, 257
- Op. 65, *Piyano ve Viyolonsel İçin Sol minör Sonat* 204, 211, 221, 257
- Op. 66, *Fantezi-İmpromptu* 120, 257
- Op. 67, No. 2, *Sol minör Mazurka* 235

Op. 68, No. 4, Fa minör Mazurka 235
Op. 69, No. 1, La bemol majör Vals 133
Op. 74, No. 3, Smutna rzeka 87, 257
Op. 74, No. 12, Moja piesszczotka 138
Op. 74, No. 14, Pierścień 137
Op. 74, No. 15, Narzeczony 87, 257
Op. post. Si bemol majör Polonez 258
Op. post. Si bemol minör Polonez 50
Op. posth. La majör Çeşitlemeler "Souvenir de Paganini" 61, 288
Op.11, Mi minör Konçerto 255
Sol minör Polonez 33, 247, 258
Trois nouvelles Etudes 178
Chopin, Izabella (bestecinin kız kardeşi) (1811-1881) 29
Chopin, Justyna (doğumu Krzyżanowska, bestecinin annesi) (1782-1861) 21, 197, 207
Chopin, Ludwika (bestecinin ablası) (1807-1855) Chopin 22, 29
Chopin, Nicolas ya da Mikołaj (bestecinin babası) (1771-1844) 9, 15, 17-20
Cicero (MÖ 106-MÖ 43) 52
Cichocki, Józef 71
Cimarosa, Domenico (1749-1801) 30
Clementi, Muzio (1752-1832) 31, 99, 119
Clésinger, Jean-Baptiste Auguste (1814-1883) 212-217, 241, 242, 252
Combes, Edmond (1812-1848) 222, 223
Copello, Karl Friedrich 68
Copernicus, Nicolaus (1473-1543) 48
Cramer, Johann Baptist (1771-1858) 31, 100, 119
Cristofori, Bartolomeo (1655-1731) 39, 40
Cruveilhier, Jean (1791-1874) 237
Custine, Astolphe de (1790-1857) 144
Czartoryska, Anna (1768-1854) 135
Czartoryska, Marcelina (1817-1894) 199, 232, 240, 241
Czartoryski, Adam (1770-1861) 115, 116, 123, 155, 199, 223, 237, 242
Czerny, Carl (1791-1857) 44, 55, 65, 76, 100, 143, 199

D

d'Agoult, Charles (1790-1875) 136
d'Agoult, Marie (doğumu Marie de Flavigny) (1805-1876) 109, 136, 141, 143, 150, 182, 212
Damoreau-Cinti, Laura (1801-1863) 184
Dantan, Jean Pierre (1800-1869) 190
Davidson, J.W. 187
Debussy, Claude (1862-1918) 244
Delaborde, Sophie-Antoinette (1773-1837) 152
Delacroix, Eugène (1798-1863) 59, 96, 98, 136, 151, 182, 184, 189, 191, 194, 198, 205, 206, 211,

212, 215, 222, 233, 242, 262

Dickens, Charles (1812-1870) 226, 250

Dirichlet, Rebecca Lejeune (1811-1858) 137

Długosz, Józef 48

Dmuszewski, Ludwik (1777-1847) 78

Donizetti, Gaetano (1797-1848) 226, 249-252

Lucia di Lammermoor 226, 250

Dorval, Marie (1798-1849) 151, 154

Dudevant, Casimir (1795-1871) 152

Dudevant-Sand, Maurice (1823-1889)

Dudevant-Sand, Solange (1828-1899) 214

Dupin de Francueil, Charles Louis (1716-1780) 152

Dupin, Marie-Aurore (1748-1821) 152

Dupin, Maurice (1778-1808) 105, 111, 152, 153, 156-158, 164, 167, 182, 191, 194, 195, 200, 201, 203, 204, 215, 220, 262

Duport, Louis (1781-1853) 89

Dziewanowski, Dominik (1811-1881) 45, 46, 110

E

Eckermann, Johann Peter (1792-1854) 60, 261

Elsner, Józef (1769-1854) 29, 30, 43, 59, 248

Ernst, Heinrich (1814-1865) 184

Erskine, Catherine (1791-1868) 224, 227, 232

F

Farrenc, Jacques Aristide (1794-1865) 111

Fétis, Edouard (1812-1909) 118

Fétis, François Joseph (1784-1871) 56, 107, 114

Field, John (1782-1837) 44, 75, 100, 110, 113, 119, 132, 247, 250

Filtsch, Carl (1830-1845) 187, 192

Flury, Pierre 159, 161

Fontana, Julian (1810-1865) 45, 74, 118, 120, 145, 159, 161, 163, 165, 166, 169, 170, 174-177, 186, 197, 223, 243, 257

Franchomme, Auguste (1808-1884) 105, 120, 188, 198, 203, 204, 211, 212, 214, 220, 221, 227, 233, 234, 236, 237, 240, 242, 255

Freyer, August (1801-1883) 85

Friedrich August (Polonya Kralı II. August) (1670-1733) 27, 48, 57, 63, 68, 92, 99, 100, 111-113, 134, 171

G

Gallenberg, Wenzel Robert (1783-1839) 64

Gaubert, Paul 181

Gide, André (1869-1951) 167

Notes sur Chopin 167

Gładkowska, Konstancja (1810-1889) 58, 59, 67, 74, 77, 85, 89, 93, 132, 146

Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832) 60, 66, 67, 116, 124, 171, 248, 249, 261

Faust 60, 66, 67, 107, 171, 249, 252

Graff, Conrad (1782-1851) 65, 91

Grandsagne, Stéphane de (1802-1845) 153

Grembecki, Franciszek (1747-1827) 23

Grzymała, Wojciech (1793-1871) 155-157, 161, 165, 169, 170, 174-176, 195, 198, 213, 219, 224, 225, 228, 230-232, 236

Guizot, François (1787-1874) 98, 221

Gutmann, Adolf (1819-1882) 150, 213, 236, 241

Gyrowetz, Adalbert (1763-1850) 34, 65

Sol minör Piyano Konçertosu 34

H

Habeneck, François-Antoine (1781-1849) 124

Händel, Georg Friedrich (1685-1759) 57, 59, 119, 121, 183

Ode for St. Cecilia's Day 57

Haslinger, Tobias (1787-1842) 63, 82, 88, 112

Haydn, Joseph (1732-1809) 31, 34, 55, 57, 59, 100, 211

Heine, Heinrich (1797-1856) 97, 98, 112, 116, 140, 184, 205, 248, 251

Herz, Henri (1803-1888) 63, 99

Herz, Leo (1808-1869) 90

Hiller, Ferdinand (1811-1885) 99, 102, 110, 118, 120, 121

Hochhauser, Maximilian 41

Hoffmann, E.T.A. (1776-1822) 30, 248

Hoffmann, Aleksander (1805-?) 118, 121

Hube, Romuald (1803-1890) 62, 65

Hugo, Victor (1802-1885) 98, 196, 248, 249

Humboldt, Alexander von (1769-1859) 56

Hummel, Johann Nepomuk (1778-1837) 32, 40, 41, 44, 55, 57, 66, 67, 76, 84, 86, 89, 90, 103, 250

Ausführliche theoretisch-practische Anweisung zum Piano-Forte-Spiel 55

Op. 83, Mi majör Üçlü 67

I

Ingres, Jean-Auguste-Dominique (1780-1867) 98

J

Jansen, Wilhelm 41

Jarocki, Feliks (1790-1865) 56, 57

Jean Paul (1763-1825) 112

Flegeljahre 112

Jędrzejewicz, Józef Kalasanty (1803-1855) 196, 197, 233, 238

Jędrzejewicz, Ludwika (bestecinin yeğeni) (1835-1890) 197, 239

Jędrzejewicz, Ludwika (bkz. Ludwika Chopin)

Jełowicki, Alexander 240

K

Kalergis, Maria (1822-1874) 233

Kalkbrenner, Friedrich (1785-1849) 63, 99, 100-103, 106, 107, 119, 184, 191, 228, 236

Kamieński, Maciej (1734-1821) 30

Nędza uszczęśliwiona 30

Karasowski, Maurycy (1823-1892) 108

Kessler, Joseph (1800-1872) 67

Klengel, August (1783-1852) 66

Klopstock, Friedrich Gottlieb (1724-1803) 171

Kolberg, Wilhelm (1807-1877) 50, 51

Konstantin (Rus Prensi) (1779-1831) 34, 83

Kościuszko, Tadeusz (1746-1817) 20

Koźmian, Kajetan (1771-1856) 54

Krzyżanowska, Justyna (bkz. Justyna Chopin)

Kumelski, Norbert (1802-1853) 92, 97

Kurpiński, Karol (1785-1857) 56, 59, 69, 70, 72, 105

Charlatan 105

L

Lablache, Luigi (1794-1858) 103, 104, 225, 226

Lachner, Franz (1803-1890) 65

Lamartine, Alphonse de (1790-1869) 98

Lambert, Eugène (1825-1900) 199, 203, 220, 222

Lanner, Joseph (1801-1843) 88, 89

Legouvé, Ernest (1807-1903) 150

Lenz, Wilhelm von (1808-1883) 101, 192

Léo, Auguste (1793-1859) 165, 177, 198

Lesueur, Jean-François (1760-1837) 98, 106

Leszczyński, Antoni 41

Lichnowski, Moritz (1771-1837) 65

Lind, Jenny (1820-1887) 65

Linde, Samuel Bogumił (1771-1847) 27, 47, 54

Lipiński, Karol (1790-1861) 43, 60, 61

Liszt, Franz (1811-1886) 14, 33, 44, 52, 53, 60, 87, 94, 100, 102, 103, 107, 109, 111, 116-118, 120, 124, 125, 136, 140-143, 150, 154, 182, 184, 185, 187, 188, 192-194, 205, 212, 218, 219,

247, 249, 250, 252, 261

F. Chopin 33, 52, 102, 146

Louis XV (Fransa Kralı) (1710-1774) 17, 152

Louis-Philippe (Fransa Kralı) (1773-1850) 75, 97, 98, 104, 111, 150, 221, 249, 250

Łyszczyński, Adam (1805-1879) 228

M

Malfatti, Johann (1775-1859) 82, 83, 90, 102

Malibran, Maria (1808-1836) 103, 104, 182

Mallefille, Félicien (1813-1868) 154, 156

Marcello, Benedetto (1686-1739) 240

Mario, Giovanni (1810-1883) 225, 226

Marliani, Charlotte 151, 155, 169, 170, 173, 190, 192, 195, 212, 222, 232

Matti, Dominik 90

Matuszyński, Jan (1809-1842) 45, 84, 85, 86, 120, 121, 135, 140, 161, 188

Mendelssohn, Felix (1809-1847) 57, 87, 99, 101, 102, 119, 121, 122, 125, 133, 136, 137, 196,
219, 225, 248, 249, 250, 251, 252, 261

Mendi, Antonia Molina di 221

Mérimée, Prosper (1803-1870) 154

Meyerbeer, Giacomo (1791-1864) 63, 98, 104, 105, 111, 233, 242, 249, 250, 252, 255

Il Crociato in Egitto 63

Le prophète 233, 252

Robert le Diable 98, 104, 105, 255

Mickiewicz, Adam (1798-1855) 94, 115, 116, 123, 138, 140, 171, 183, 184, 185, 187, 248, 249,
257

Dziady 94, 171, 249

Konrad Wallenrod 185, 249

Mikuli, Karol (1819-1897) 199

Mochnacki, Maurycy (1803-1834) 73

Moke-Pleyel, Marie (1811-1875) 110

Moscheles, Ignáz (1794-1870) 32, 63, 86, 124, 145, 177, 178

İki Piyanò için Mi bemol majör Sonat 178

Op. 47, Mi bemol majör Grande Sonate 124, 186, 188, 256

Mozart, Leopold (1719-1787) 34, 40

Mozart, Wolfgang Amadeus (1756-1791) 5, 30-32, 34, 35, 40, 42, 50, 55, 64-66, 72, 75, 76, 92,
106, 112, 113, 116, 117, 119, 121, 183, 199, 207, 211, 220, 221, 225, 240, 242, 244, 255, 261

Don Giovanni 55, 63, 64, 65, 75, 103, 107, 111, 112, 113, 134, 248, 255

KV 550, 40. Senfoni 121

KV 564, Sol majör Piyanolu Üçlü 221

KV 626, Requiem 183, 199, 207, 240, 242

Sihirli Flüt 50

Musset, Alfred de (1810-1857) 39, 154, 250

N

Napoléon Bonaparte (1769-1821) 22, 30, 152, 183, 236, 246, 248, 252

III. Napoléon (Louis Napoléon) (1808-1873) 236, 252

I. Nikolay (Rus Çarı) (1796-1855) 59, 151

Norwid, Cyprian (1821-1883) 236, 242

Nourrit, Adolphe (1802-1839) 171

O

Ogiński, Michał Kleofas (1765-1833) 32

Onslow, André Georges (1784-1853) 117

Orłowski, Antoni (1811-1861) 102, 107, 118, 150

Osborne, George Alexander (1806-1893) 228

P

Pac, Michał (1730-1787) 17, 18, 21

Paër, Ferdinando (1771-1839) 74, 98, 100, 102

Agnese 74

Paganini, Niccolò (1782-1840) 42, 59, 60-62, 69, 86, 100, 102, 103, 112, 121, 249, 251, 258

Paisiello, Giovanni (1740-1816) 30

Papet, Gustav 174, 181, 189

Pasta, Guiditta (1797-1865) 103, 104, 144

Pekacz, Jolanta T. 110

Chopin and the Parisian Salons 110

Pixis, Friedrich Wilhelm (1785-1842) 92

Pixis, Johann Peter (1788-1874) 92, 105

Plater, Ludwik (1775-1846) 102

Pleyel, Camille (1788-1855) 99, 107, 108, 110, 119, 124, 141, 144, 145, 157, 159, 160, 163, 165, 166, 169, 170, 172, 184-186, 188, 220, 221, 225, 227, 242, 250

Potocka, Delfina (1807-1877) 82, 102, 132, 211, 233, 236, 240

Préaulx, Fernand de 211

Prudent, Émile (1817-1863) 225

Pruszek, Konstanty (1808-1852) 56

R

Radziwiłł, Antoni (1775-1833) 54, 57, 59, 102

Radziwiłł, Walenty (1780-1837) 102, 108

Reber, Henri (1807-1880) 242

Rellstab, Ludwig (1799-1860) 113, 114, 193, 194

Ries, Ferdinand (1784-1838) 44, 106

Roger, Gustave 221
Rosengardt, Zofia (1824-1868) 199, 207, 258
Rossini, Gioachino (1792-1868) 30, 32, 50, 63, 64, 71, 72, 77, 98, 100, 102, 104, 106, 109, 124, 247, 248, 249, 258
Guillaume Tell 77, 249
L'italiana in Algeri 104, 247
La Cenerentola 63, 258
La donna del lago 77
La gazza ladra 50
Otello 104
Rotschild Ailesi 219
Rousseau, Jean-Jacques (1712-1778) 193
Rousseau, Théodore (1812-1867) 215
Rozières, Marie de 189, 190, 195, 198, 200, 204, 207, 213, 216, 233
Rubini, Giovanni Battista (1795-1854) 103, 104

S

Salieri, Antonio (1750-1825) 30
Sand, George (1804-1876) 39
Gabriel 170
Histoire de ma vie 149
Lucrezia Floriani 204, 206
Rose et Blanche 153
Spiridion 160
Un Hiver À Majorque 159
Sandeau, Jules (1811-1883) 153, 154
Rose et Blanche 154
Sartoris-Kemble, Adelaide (1815-1879) 226
Scarlatti, Domenico (1685-1757) 119
Schadow, Wilhelm von (1789-1862) 122
Schiller, Friedrich (1759-1805) 74
Schlesinger, Maurice (1798-1871) 105, 111, 114, 123, 169, 170
Schnabel, Joseph (1767-1831) 81
Schröder-Devrient, Wilhelmine (1804-1860) 103, 104, 144
Schubert, Franz (1797-1828) 65, 86, 112, 171, 247-249
D 444, Die Gestirne 171
Schumann, Clara (doğumu Wieck) (1819-1896) 133
Schumann, Robert (1810-1856) 111, 113, 133, 134, 139, 247
Ein Opus 2 112
Op. 1, Abegg Çeşitlemeleri 113
Op. 11, Fa diyez minör Sonat 134, 250
Opus 2, Papillions 113

Schuppanzigh, Ignáz (1776-1830) 65
Serwaczyński, Stanisław (1781-1859) 90
Seyfried, Ignáz (1776-1841) 65
Sèze, Aurélien de (1799-1870) 153
Skarbek, Fryderyk (1792-1866) 21-23, 33, 54
Skarbek, Józef (1813-1900) 146
Skarbek, Kacper (1763-1823) 21
Skarbek, Ludwika (1765-1827) 21
Skarbek, Wiktoria (1791-1828) 33
Slavik, Józef (1806-1833) 86
Smithson, Harriet (1800-1854) 117
Sobieski, Jan (Polonya Kralı III. Jan Sobieski) (1629-1696) 84
Soliva, Carlo (1791-1853) 77
Sontag, Henriette (1806-1854) 73
Sophokles (MÖ 496-MÖ 406) 196
Sowiński, Wojciech (1805-1880) 102, 136
Spohr, Louis (1784-1859) 66, 67, 106, 139
Faust 60, 66, 67, 107, 171, 249, 252
Op. 32, Sekizli 67
Spontini, Gaspare (1774-1851) 32, 57
Stanisław, August Poniatowski (Polonya Kralı II. Stanisław) (1732-1798) 19
Stanisław, Leszczyński (Polonya Kralı I. Stanisław) (1677-1766) 17
Stefani, Jan (1746-1829) 30
Cud mniemany, czyli Krakowiaki i Górale 30
Henryk IV na łowach 30
Stein, Johann Andreas (1728-1792) 40
Stirling, Jane (1804-1859) 196, 223-225, 227, 228, 230, 233, 237, 242
Stoepel, François 114, 124
Strauß, Johann (Baba) (1804-1849) 88
Strauß, Johann (Oğul) (1825-1899) 248
Streicher, Friederike Müller (1816-1895) 183
Streicher, Johann Andreas (1761-1833) 65
Stunz, Joseph Hartmann (1793-1859) 92
Szulczewski, Karol 224, 232
Szymanowska, Maria (1789-1831) 43, 258
Szyrma, Lach (1790-1866) 61

T

Tamburini, Antonio (1800-1876) 225, 226
Telemann, Georg Philipp (1681-1767) 32
Thalberg, Sigismund (1812-1871) 86, 90, 142, 143, 150, 188, 247
Towiański, Andrzej (1799-1878) 187

V

- Véron, Louis-Désiré (1798-1867) 105
Viardot, Louis (1800-1883) 182, 186
Viardot, Pauline Garcia (1821-1910) 182
Victoria (Büyük Britanya Kraliçesi) (1819-1901) 225, 250

W

- Wagner, Cosima (doğumu de Flavigny) (1837-1930) 136, 182, 250
Wagner, Richard (1813-1883) 136, 234, 247
Tristan und Isolde 235
Weber, Carl Maria von (1786-1826) 32, 50, 73, 190, 248
Aufforderung zum Walzer 190
Der Freischütz 50, 57, 87, 117, 248
Euryanthe 73, 90
Weber, Max (1864-1920) 42
Weydlich, Jan Adam (1742-1815) 17, 18
Wieck, Friedrich (1785-1873) 112, 113, 134, 139, 248, 250, 251
Witwicki, Stefan (1801-1847) 74, 76, 87, 137, 174, 199, 219, 249, 257
Piosenki sielskie 74, 87
Wodzińska, Maria (1819-1896) 2, 9, 128, 131, 132, 134, 145, 149, 224, 250
Wodzińska, Teresa 131, 139-142, 145, 156
Wodziński, Antoni 140, 190, 219
Wodziński, Wincenty 135
Wołków, Anna 77
Woyciechowski, Tytus (1808-1879) 13, 45, 55, 58, 67, 68, 72, 74, 77, 81, 97, 100
Würfel, Wilhelm Waclaw (1791-?) 43, 44, 63, 66, 83

Z

- Zaleski, Bohdan (1802-1886) 199, 207, 257, 258
Zelter, Carl Friedrich (1758-1832) 57
Zieliński, Tadeusz A. (1931) 19, 27, 31, 34, 43, 44, 50, 51, 54, 57, 61, 65, 66, 68, 69, 72, 76, 78, 81, 85, 86, 89, 91, 93, 94, 106, 108, 112, 113, 117, 118, 122, 131, 133, 135, 137, 139, 140, 142, 144, 146, 149-151, 156, 158, 161, 164, 169, 170, 175, 178, 182, 184, 185, 187, 190-194, 199, 203, 204, 206, 213, 216, 223, 227, 228, 235, 239, 242, 262
Zimmermann, Pierre Joseph (1785-1853) 150
Żywny, Wojciech (1756-1842) 31, 32, 35, 43, 44, 65, 69, 188, 247